

קובץ גליונות

פרשת שופטים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד אדיר ורב רושם 'תלמודו בידו'

בהשתתפות 400 בחורי הישיבות שע"י איגוד בני הישיבות בטבריה

שמיטה
קרן
תשפ"ב
השביעית

קרן חקנוש של גרולי ישראל שליט"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משבתי ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על חסדק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:49	8:02	8:40
בני ברק	7:04	8:04	8:37
קרית ספר	6:58	8:03	8:39
בית שמש	6:48	8:02	8:39
אופקים	6:57	8:03	8:38
חיפה	6:59	8:05	8:40

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונו

ברכת מזל טוב

לידידנו ברוך הכשרונות עורך הגליון
הנפלא ווארט לפרשת שבוע

הרה"ג ר' **שלמה קולדצקי** שליט"א

נכד למרן רשכבה"ג שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

לרגל השמחה הגדולה השרויה

במעונו בהולדת בתו שתחי'

יהי רצון שיזכה לנחת מכל יוצ"ח

ויזכה להמשיך בהרבצת התורה

להגדיל תורה ולהאדירה

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות

לעילוי נשמת

ר' **נחמיה** ב"ר שמואל אריה ז"ל

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לכל לומדי התורה והוגיה

ברכת הצלחה בזמן החדש

ובפרט לבחורי החמד

העולים לישיבה הקטנה והגדולה.

אשריכם בני החיל

מחזיקי עולם התורה.

ולכל אברכי הכוללים החשובים

הממיתים עצמם בעמלה של תורה

ובפרט בימים טרופים אלו של נסיון

להפריע ולקטרג.

המשיכו ביתר שאת וביתר עוז,

ונזכה אי"ה לשנה הבעל"ט לשנה

מבורכת ויסיר ד' מעלינו כל גזרות

קשות ועצות רעות ונזכה במהרה

לגאולה השלמה ולבנין בית המקדש

במהרה בימינו.

בברכת התורה

מערכת 'קובץ גליונות'

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בסייעתא דשמיא הופיע ויצא לאור
לקראת זמן אלול

ספר מסילת ישרים במהדורה מפוארת ומאירת עינים

ונלווה אליו ביאור 'חובת האדם'
ובו פירושים דיוקים ועיונים
בלשון המסילת ישרים,

והנהגות מעשה רב מרבתינו מאורי הדורות

שנאמרו בשיחות ובוועדים על ידי רבינו המשגיח

הגאון רבי דן סגל שליט"א

העולם כרועד

לאור האסונות הכבדים:

בטל תעלינו

גדולי הדור יוצאים למקומות הקדושים המסוגלים
לפעול לכם ישועה פרטית!

להינצל מהמחלה

סיום ספר 'תומר דבורה בקבר הרמ"ק

ע"י מרן הגאון הגדול

רבי מרדכי גרוס שליט"א

הגה"ח רבי אלי' ראטה זיע"א כ' בשם מרן הגה"ק הדברי חיים מצאנז זיע"א שהלימוד בספה"ק תומר דבורה להרמ"ק מסוגל להינצל מהמחלה הידועה

מעמד הפרנסה

בקבר רבי יהודה בר אילעאי

בראשות כ"ק מרן

האדמו"ר מביאלה שליט"א

מעמד הפתיחה

בכותל המערבי

בראשות מרן הגאון הגדול

רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

מעמד זש"ק

בבית השוגמית

בראשות מרן הגאון הגדול

רבי בנימין פינקל שליט"א

מעמד השידוכים

בקבר רבי יונתן בן עוזיאל בעמוקה

בראשות מרן הגאון הגדול

רבי חיים פיינשטיין שליט"א

התרת קללות

בקבר רבי שמעון בר יוחאי במירון

בראשות כ"ק מרן האדמו"ר

מראחמיסטריווקא שליט"א

ניתן עדיין להצטרף לתפילה הגדולה בעולם - יום יום
עד תקיעת שופר של געילה בכל המקומות הקדושים

1-800-22-36-36

ניתן לתרום לוועד הרבנים גם בכל עמדות "נדרים פלוס / קהילות"

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

גיליון מס' 438 פרשת שופטים
תשפ"א שנה תשיעית

גיליון זה יוצא לזכות ידידינו החשוב
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

"והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע" (כא, ד)

בהיותו בחור כבן עשרים כתב רבנו את ספרו הגדול 'נחל איתן' על מצות הבאת 'עגלה ערופה', כאשר מוצאים הרוג שלא נודע מי הכהו. כאשר ראה מרן החזון איש את החיבור, התפעל מאד מחידושי התורה ואף העיר כמה הערות למחבר, כהערכה, היה מקבל רבינו עליה לתורה במנינו של מרן החזון איש בפרשה זו בעלית שביעי, שם קוראים פסוקים אלו. לאחר מכן בשנת תשל"ז הוציא את הספר באופן מורחב המקיף כמעט את כל סוגיות הש"ס, לתועלת הוגי התורה.

(שבענו מטובך)

פנינים על הפרשה

"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר וגו'." (כא, ט)

לכאורה אין מקום פסוק זה כאן דהרי כאן לא נודע מי הרוצח, ובגמרא דרשו מכאן שאם נמצא ההורג אחר שנערפה העגלה יהרג, ועדיין צריך ביאור הא דמסיק כי תעשה הישר וגו'. ו"ל עוד עפ"מ"כ השל"ה בשם רבנו מנחם (וכעין זה אי' בתרגום יונתן ובראשונים) שאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היו יוצאין מהעגלה תולעים והולכין לבית הרוצח וב"ד היו נוטלין אותו ודנין אותו (וע' בפענח רזא שכ' רמז לזה ואתה תבער הדם הנקי ס"ת רימה) וזהו דקאמר ואתה תזכה לבער דם הנקי ע"י העגלה כי תעשה הישר וגו' דהיינו כשיה' הדור זכאין (שו"מ במג' על פענח רזא ס"פ שופטים שכ' קצת כעין זה ע"ש).

(טעמא דקרא)

יפה מראה

וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר (י"ז י"ח)

תמונה נדירה של מרן שליט"א, בהכנסת הספר תורה הפרטי שכתב, בחודש שבט תשנ"ג, לבית הכנסת לדרמן. ספר התורה נכתב בשליחות מרן ע"י הסופר הר"ר יוסף רוזנטל ז"ל (שהיום היא"צ שלו חל בתקופה זו), וברגעי התרגשות בשירת התורה, בשעה שהכניסו את ספר התורה אל היכל ארון הקודש, מחה מרן כף אל כף בשמחה של מצוה (יש"כ לקוראנו היקר שיחי' ששלח מתוך קטע עיתון של התקופה ההיא).

וציותי את ברכתי

הלכות שביעית
ממרחן הגר"ח קניבסקי שליט"א

על מה חלה קדושת שביעית (א)

מיוחד למאכל, לצבע ולסיכה

- כל דבר הגדל בקרקע בשנת השבע, ומיוחד למאכל אדם או בהמה או שיכול לשמש לסיכה או הדלקת הנר או צביעה או לריח, חלה עליו קדושת שביעית. ובתורה נקראו פירות שביעית הללו "קודש".

צבע לבהמה

- אין קדושת שביעית חלה על דבר שמיוחד לצביעה לבהמה.

קדושת שביעית בעצים

- עצים אין בהם קדושת שביעית, ולכן עצים המיועדים לבנין, לעשיית כלים או להסקה - לחימום או להאיר, אין בהם קדושת שביעית. אבל מין המיועד רק להדלקה יש בו קדו"ש.

ירק ועלים שאוכלים 'טבעונים'

- מיני ירקות עלים ועשבים שרוב בני אדם לא רגילים לאוכלם, אלא שיש הרבה שאוכלים משום שהם בריאים לגוף עפ"י דרכי הטבע - יתכן שאין בהם קדושת שביעית.

(מתוך ספר "שיח השמיטה" הלכות שביעית עם פסקי רבינו שליט"א)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

ימי בין הזמנים במחיצת רבינו שליט"א

התעוררות לאלול

בערב ראש חודש אלול שאלתי את רבנו: אני צריך לדבר לפני הצבור, לפני יו"כ"פ קטן, מה לומר? תאמר שלימוד התורה של חודש אלול, זו ההכנה ליום דין ראש השנה הקרב ובא.

י"ד שופטים ג' אלול ס"ח, שאלתי מה לדבר לפני אברכים בני עליה לכבוד אלול רבנו הרבה ואמר הרי אנו באים עוד מעט ליום הדין וידיעה זו מספקת, ונכון שאת זה כולם יודעים ואין בזה חידוש, העיקר להרגיש את זה. [והביא ירושלמי במסכת ר"ה].

שאלתי. על מה עבדו גדולי הדורות במיוחד? על הענוה.

פלוני שאל היום כבר י"ד באלול ועוד לא זו בפנימיותי כלום לקראת ראש השנה, מה יהיה, מה העצה? ללמוד.

ש: אבל מי שאינו בן תורה ואין הלימוד מושכו מה יעשה? ילמד מוסר. אולי בספר ראשית חכמה. ולא נפק"מ איזה מהשערים שם, הכל טוב.

אחד העומדים בבית רבנו התרגש והרים את קולו בצעקה: אהה, מה עושים עם האלול?

תגובת רבנו: עם לצעוק לא יהיה כלום...

אלול תשע"ד. אמרתי כי אברך ת"ח נכנס אמש למרן הגראי"ל והגראי"ל התעניין: נו, מתכוונים לראש השנה? ואחר כך האברך הקשה את רא"ל איך זה קורה באמת שלא רועדים? - עד כאן בבית הגראי"ל.

תגובת רבנו: וכי יש ממש בקושיה זו, לא קשה כלום!

בפעם אחרת אמרתי בשם מרנא הגראי"ל ששאל: תאוות החיים כל כך עצומה אצל האדם, והנה למה ישן באלול, הרי בר"ה ויו"כ גוזרים הרי מי יחיה וימי ימות וכאשר יש לאדם ספק ספיקא בענין בריאותו כבר הוא כמשתגע מחמת כך, והנה כאן כולנו אומרים את ה'נתנה תוקף', וכי אין להם ספק ספקא? זה שלא כדרך הטבע. וה' עשה נס שלא יהיה את הפחד הצריך להיות בטבע, שאל"כ לא יחזיק מעמד והיה רועד כל הזמן. והרי, כיצד אדם חי עם עבירות ואפילו עבירה אחת איך היה יכול לחיות, והכא נמי כהנ"ל [שזה לא כדרך הטבע].

רבינו שליט"א מברך את העורך שיעביר לכל התורמים והשותפים את ברכתו לקראת ימי בין הזמנים שיעברו על כולם בשלום, ברוחניות ובגשמיות.

רבינו מקבל את ה"קובץ גליונות" המורחב שיצא לאור לקראת ימי בין הזמנים

ילדים טהורים שבאו להבחן על מסכת סוכה

רבינו מקבל את החוברת 'אורחות ישרים' שי"ל ע"י ארגון 'אורחות יושר' כמדי בין הזמנים בראשות נכדו הר"ר אריה שליט"א

נכד רבינו עם בנו מתברכים לרגל שמחת הבר מצוה

לקראת ט"ו באב קיבל רבינו אתרוג נאה כפי שהיה נוהג אביו מרן הסטייפלר זי"ע

הזכרתי את דברי רבי יצחק בלאזער זצ"ל שכאשר אדם נדון למיתה ח"ו, כבר במוצאי יום הכיפורים מלבישים אותו תכריכים. הפטיר רבנו: **אמרו בגמרא ר"ה י"ז "אמר להו צביתו להו זוודתא" ופרש"י הכינו תכריכין, שיש כהאי גוונא בגמ'.**

בחור שואל אם באלול או בעש"ת לעשות תענית דיבור, ואפשר שצריך להתנהג נורמאלי (והחזו"א במכתב מתריע שיתנהג נורמאלי) וב"לקט שיחות" מליקווד כתב שבא אליו בחור מבוהל מה יהיה עם אלול, ענה לו הנהגה ראשונה של אלול להיות נורמאלי.

זה דבר טוב - תענית דיבור.

אמרו, כי רבנו בבחרותו עשה 'תענית דיבור' או בכל חודש אלול או בעש"ת, וכאשר נישא לאשה אמר לו החזו"א שיפסיק, צריך לדבר עם האשה.

וכידוע שר' איצל הירבה בתעניות דיבור והתנה מראש עם אשתו בזיווג שני על כך, ופעם אחת היה צריך ללוותה לרופא, אמר הרופא לאשתו: רחמנות עליך שהיית צריכה להנשא לבעל אילם.

זה לא נכון. אמת שהייתי פעם עושה תענית דיבור בעש"ת, אבל עוד לפני החתונה הפסקתי בישיבה ראיתי שאין אפשרות לקיים זה, כגון שאם ראש הישיבה בא לדבר אתי וכדו', והפסקתי.

א' וישלח ח' כסלו תשע"ב. רבנו נפל וידו כואבת. אמר לי בנו הג"ר שאול, כי מיד כאשר ספר התורה - רבנו נפל, הוא נשאל: כיצד נפלת? וענה: **כי כך נגזר בראש השנה.**

סיפר לי רבי יצחק ברמן כי שמע ממרן הרב שך: הנה אנו כל כך מדייקים, ועומלים על דברי רבנו יונה בעליות דר"י בבא בתרא, וברבנו יונה ב"שערי תשובה" שם צריך לדייק עוד יותר ולעמול בו. ע"כ השאלה. מדוע כך מעיינים יותר ברבנו יונה בבבא בתרא? **התשובה, כי זה נוגע למעשה.** אמרתי כי סבי רבי הלל ויטקינד זצ"ל כמדומה בשם ר' ישראל זצ"ל: שערי תשובה אינו רק ספר מוסר - זה שולחן ערוך.

(כל משאלותיך)

למסירת שמות לתפילה הגדולה בעולם
40 יום בכותל
עד זעילה
ועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק
1-800-22-36-36

כפי שפורסם העברנו את שמות המצפים לזיווגם בשבתות שקדמו לט"ו באב וכן הועברו כל השמות בערב שבת שחל בה ט"ו באב השנה והוספנו להעביר את השמות גם ביום ראשון אחרי השבת ויהי רצון שיזכו כל המצפים לאבידתם-זיווגם שימצאו בקרוב ובמהרה וכן נשמח לשמוע את הבשורות הטובות ולהעבירם לרבינו

ביום היארצייט לאביו מרן הקהילות יעקב זי"ע רבינו בלימוד משניות לע"נ

בנו חביבו הגרי"ש שליט"א מוסר בשליחות רבינו שיעור לע"נ זקנו הסטייפלר זי"ע

מעמד סיום משניות ע"י אלפי ילדים מרחבי הארץ שנערך ע"י ארגון "זכרון חנה" לע"נ בתו הגדולה של רבינו מרת חנה שטיימן ע"ה רבינו יצא וטרח במיוחד להשתתף במעמד לקראת סיום ימי בין הזמנים

במלאות שנתיים להסתלקותו של הבה"ח בני בריך ז"ל מבחירי ישיבת מיר ברכפלד שהלך לעולמו לאחר מחלה קשה מחר יכניסו בני משפחתו ספר תורה לעילוי נשמתו. בתמונה שר התורה בכתבת אות

שמחת הווארט לנכד רבינו בן לבנו הגאון רבי שלמה שליט"א ראש ישיבות קרית מלך ותפארת ציון

שיעור רבינו רשכבה"ג כפי שנמסר ע"י בנו חביבו הגר"ש שליט"א

ביום היארצייט לאביו מרן בעל הקהלות יעקב זצוקללה"ה

בענין אם ספיחין אסורין בהנאה או רק באכילה (עי' בהה"ל פ"ד ה"ב)

לשון הרמב"ם פ"ד משמ"י ה"ב ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחין אסורין באכילה, וכ"ה הלשון בשאר הראשונים שהזכירו אכילה, ומדייק מזה השער המלך דאין איסור הנאה בספיחין, גם דייק מהא דלר"ע (פסחים נ"א ב') דיליף לה מקרא וכי תאמרו מה נאכל וגו' אם אין זורעין מהיכן אוספין מכאן לספיחין שאסורין, והתם נזכר אכילה, ואף דאנן לא קי"ל כר"ע דהוה מה"ת, מ"מ לא גרע, ומכאן הקשה השער המלך על הר"ש בפ"ט מ"א שהקשה לר"ע איך משכח"ל דין ביעור בירקות תיפול"ל דאסורין משום ספיחין, כך הקשה הר"ש, ואם נימא דאיסור ספיחין הוא רק לגבי אכילה ולא לגבי הנאה מאי קשיא ליה והא יכול ליהנות מהן ובסוף שביעית שיבערם, א"כ משמע דהר"ש ס"ל דספיחין אסורין גם בהנאה,

והנה מר"ח הגר"ש זצ"ל הביא ראי' מב"מ קי"ח א' דספיחין מותרין בהנאה דאמר' התם שומרי ספיחין בשביעית (אותן השומרים שדות להקדש שיוכלו ליטול משם העומר שהוא משעורין, ושתי הלחם שהם מחיטין) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ומבואר שם הטעם כי היכי דלישמעו בעלי זרועות ולפרשו מינייהו, ולכן שילמו להשומרים ממעות הלשכה לפרסם שזה מיועד להקדש והבעלי זרועות לא יטלו משם, והקשה מר"ח זצ"ל אטו ברשיעי עסקינן שאוכלין ספיחין, ומה יש להן ליטול את החטין והשעורין הללו שגדלו בשביעית, מה יעשו עם זה, מוכח מזה דליהנות מותר מספיחין והבעלי זרועות רצו ליטול לשם הנאה, ואת זה מנעו מהם, ולענ"ד י"ל דמייירי בד' שדות (המבוארים ברמב"ם בה"ד) שלא גזרו עליהן משום ספיחין (כגון שדה בור שדה ניר) או שזה גדל במקומות שכבשום עו"מ ולא כבשו עו"ב שמבואר ברמב"ם בהכ"ו שלא גזרו שם משום ספיחין, ולכאורה זה מוכרח דהא מבואר בתוספתא דשקלים פ"א ובתוספתא ספ"ח דמנחות ובתוספתא דמעילה פ"א דאין מביאין מנחות וכו' מן המדומע ומפירות שביעית (ספיחין) דאי"ז ממשקה ישראל, חזינן דאף אם כל האיסור הוא דרבנן אי"ז ממשקה ישראל, דהא מדומע הוא דרבנן, וא"כ איך הביאו מהשדות של ספיחין לעומר ושתי הלחם והא ספיחין לכו"ע אסורין באכילה, ע"כ דמייירי בכה"ג שאין ע"ז איסור ספיחין, ומותרין אפי' באכילה, כגון בד' שדות וכו"ל, והר"ל מן המותר בפיך, וא"כ אין ראי' מכאן שספיחין מותרין בהנאה,

ולענ"ד נראה דחז"ל אסרו בספיחין כל הנאה של כילוי דומיא דטבל ותרומה כגון להאכיל לבהמה או לזרוע או לצבוע או לעשות ממנו בגד שכל זה מכלה אותו, אבל להשען ע"ז או לישב עליהן או לסתום בו נקב זה לא אסרו, והטעם דכ"ז חשיב אכילה משא"כ הנאה שאינה של כילוי לא חשיבא אכילה, ולהכי הרמב"ם כתב כאן הספיחין אסורין באכילה, וכדמצינו פעמיים ברמב"ם לענין טבל שהוציאו בלשון אכילה אף שאסור בכל הנאות של כילוי (וכדאי' בתוס' בעירובין י"ז ב') גם ברפ"ו ממעשר וגם בפ"י ממאכ"א אסור ל"אכלו" מן הטבל, וכדמצינו גבי תרומה בפ"ו מתרומות ה"ה הזר אסור לאכל תרומות, (עי' בבה"ל תרומות פ"א הכ"א אם גם הרמב"ם אסר בטבל הנאה של כילוי),

ונראה להביא ראי' לזה דבהנאה של כילוי אסרו משום ספיחין דבירו' פ"ט משביעית ה"ה בעי תבן מהו שיהא אסור משום ספיחין, ומביא ראי' מדתניא הצבעים והפטמין לוקחין מורסן מכל מקום ואינו חושש, והגמ' דחי לה התם ע"ש, חזינן מיהא שאם יש בו משום ספיחין אסור לצבוע בו, אף שאי"ז אלא הנאה, עוד ראי' מירו' מעשרות פ"ה ה"ג דבעי כורכמין מהו שיהיו מותרין משום ספיחין, (כורכמין אינו ראוי כלל לאכילה אלא נותנין אותו בתבשיל למראה בעלמא כדאי' ברמב"ם פ"ז ממע"ש ה"ט), ובעי למיפשט מפשתן דנוהג בו איסור ספיחין וס"ד דהיינו הגבעולין וזה אינו ראוי אלא לבגדים, ומבואר דאם גזרו בפשתן ספיחין היה אסור לעשות בגד מספיחין, אף שאי"ז אלא הנאה, מבואר מכ"ז דכשאסרו ספיחין אסרו גם הנאה של כילוי ולא רק אכילה.

ערב שנת השמיטה שו"ת מיוחד עם רבינו שליט"א

בערב שנת השמיטה תשע"ה נכנסו מגדל האתרוגים הרב משה ניימן יחד עם הרב גרבוז שליט"א מרבני ישיבת סלבודקה קמ" מרן שר התורה הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א בשאלות הלכה למעשה בענין עבודות בפרדס האתרוגים ואי"ה נביא כאן בשבועות הבאים מתוך תמליל השו"ת שקבלנו מידידנו הרב ניימן לזיכוי הרבים.

הרב אפשטיין: נמצא כאן הרב גרבוז וגייסי הרב ניימן שמביא את האתרוג יש להם כל מיני שאלות על שמיטה הלכה למעשה בפרדס.

שאלה: אני מפקיר את הפרדס בשמיטה ואז מותר לתת מים רק לאוקמי אילנא, אבל אם נותנים קצת מים יש קצת פירות והציבור בא לפרדס לקטוף אתרוגים לפני סוכות. מרן: זה גם לאוקמי. הרב ניימן: אמרו לי שבשביל שאני לא אצטרך לצמצם בדיוק את כמות המים שאני יעשה אוצב"ד ואז אני יוכל לתת מים יותר בשופי.

תשובה: מרן: זה עצה טובה.

שאלה: יש חקלאים שלדאבוננו עובדים בשמיטה והם חייבים לי כסף, האם מותר לי לקבל מהם כסף. אולי זה כסף שקבלו באיסור.

תשובה: מרן: לא מחויב לחשוש.

שאלה: נשארו על העצים אתרוגים שלא קטפו אותם (קטפו רק עד ר"ה) עכשיו הם גדולים מהכובד שלהם הם מכופפים את הענפים ושוברים אותם, אז יש גם היזק לעץ, וגם מניעה לפירות שביעית שלא יכול לגדול פרי בענף זה. לט"ו בשבט אנשים מבקשים האם מותר לקטוף את האתרוגים ולהשאיר אותם שמתי שיבקשו לט"ו בשבט אני יביא להם.

תשובה: מרן: לקטוף ולהשאיר בבית? הרב ניימן: לא, בשדה במחסן. מרן: לכאורה יכול. הרב ניימן: אפילו שעוד לא ביקשו ממני ואני לא יודע את הכמות? מרן: לכא' אתה יכול. הרב ניימן: ואם יישאר שלא ביקשו. מרן: אתה לא משיבח את העץ בזה, לאשבוחי אילנא אסור זה הכלל, אם אתה לא משיבח את העץ זה מותר.

שאלה: הרב גרבוז: יש הבדל איך יקטוף את האתרוגים אם העוקץ או בלי העוקץ?

תשובה: מרן: רק מה שמוכרחים. (המשך השו"ת יובא כאן בשבוע הבא אי"ה)

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

הדרכה לבן ישיבה

דברים שנשא רבינו שליט"א בשיחה מיוחדת לאלפי מסיימי הישיבות לצעירים
בכינוס השנתי שעל ידי 'דרשו'. יום חמישי כ"ח תמוז

וזהו ההכנה לשיעור, שחשוב שתהיה בכמה ימים, בכל יום חזרה נוספת, ועל ידי החזרה בכמה ימים מקבלים בהירות בהבנת הדברים.

ולאחר השיעור צריכים גם לחזור על השיעור, וחזרה זו צריכה להיות מיד באותו היום של השיעור, אחרי הצהריים או בסדר שלישי, ועל כל פנים באותו היום, לחזור על השיעור, וחזרה מוסיפה בהירות, שמבינים יותר מאשר בשיעור, על ידי החזרה בדיבור חברים.

עבודת השם בשינה בזמן

ועוד דבר חשוב, ללכת לישון בזמן, כדי שמחר יהיה רענן ולא יהיה עייף, ויקום לתפילה בזמן, שירגיש טוב והשכל יהיה בהיר. והרמב"ם בהלכות דעות (ג), כתב שמי שהולך לישון לשם שמים אזי הוא עובד השם במה שהוא יושן, והשינה שלו היא עבודה למקום, כי הוא יושן לשם שמים, לצורך עבודת השם למחר, וגם השינה היא עסק במצוה.

אמנם יש יצר הרע של יריבוי שיחה, שמדברים דברים בטלים לפני השינה, וברוב דברים לא יחדל פשע, ומחמת זה גם הולכים לישון מאוחר, ואפילו מי שלומד עד מאוחר, אם בגלל זה למחרת הוא יהיה עייף בתפילה זה כבר לא כדאי, וכשמודרו לישון בזמן זוהי גם כן עבודת השם כמו שכתב הרמב"ם.

שימוש חכמים וחזרת השיעור

יש עוד דבר שנוגע לתלמידים, ענין שימוש חכמים, לדבר מה שיותר עם הרבנים, על כל מה שלא מובן, כל קושי או חוסר הבנה, לדבר עם הרבנים של הישיבה, ואז יש שימוש חכמים.

ובאבות פ"ו בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, מוזכרים שלושה עניינים: 'שימוש חכמים', 'דיבור חברים', ו'פילפול התלמידים', וכפי שאמרנו כשחוזרים בחברותא על השיעור זהו דיבור חברים, ויש בזה תועלת גם להבנה.

וכן אמרו (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם, וצריך ביאור האידך זה יכול להיות, ואמנם מובן שהרבה למדתי מרבתי, אבל כיצד יתכן מחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם? והביאור בזה כי אמנם את הידיעות בודאי מקבלים מהרב, אבל ההבנה בשעת השיעור מבינים רק הבנה שטחית, ועדיין אין זה עומק ההבנה האמיתית, ורק כשחוזרים על השיעור בדיבור חברים, אז ההבנה היא עם יותר בהירות וכבר מבינים את עומק הדברים, וזהו הדיבור חברים.

וכל זה נוגע למעשה עכשיו, כשעוברים לשיבות גדולות, ובאלול נכנסים לשיבה גדולה, צריכים לחזור על השיעור בדיבור חברים, שזה מוסיף בהירות בהבנה, יותר מרבתי!

מתלמידי יותר מכולם – עם החברותא!

'ומתלמידי יותר מכולם' היינו מפני שהתלמידים שואלים שאלות שהרב לא חשב כלל עליהם, וצריך לענות ולהסביר להם, ועל ידי כך הדברים מתבררים אצלו ביותר, אך באמת שייך לתלמידי ורבתי גם בין שנים שלומדים חברותא, שאם האחד מוכשר ובעל הבנה יותר מחברו, הוא יכול להיות כמו 'רבי' לחברו, והחבר יהיה כמו 'תלמיד', ואז יש ביניהם שימוש חכמים ופילפול התלמידים, ואם הם שווים בכישרון אזי זהו דיבור חברים, וכך יכול להיות בתוך ציבור את כל הדברים, מרבתי, מחברי ומתלמידי.

והטעם שמתלמידי יותר מכולם, מלבד שכן דרך הטבע, שעל ידי התלמידים מתבררים הדברים לרב בעצמו, הרי זה גם בהשגחה, בזכות שהוא עוזר ומלמד לתלמיד, כי הכל תלוי בזכויות! ובזכות שהוא מלמד, זוכה לסייעתא דשמיא להבין בעצמו מידה כנגד מידה.

מן השמים מכונים כל אחד לשיבה הטובה לו

וכן הכלל בכל העניינים, שהכל בידי שמים, כל מה שקורה, בין אם זה קושי ובין אם זה דבר טוב, מן השמים עושים את זה, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, גם קושי הוא לטובה, ומה היא הטובה? איננו יודעים, וצריכים להאמין שזה לטובה,

להיזהר מריבוי דברים בטלים

עכשיו זהו הזמן שעוברים משיבה קטנה לשיבה גדולה, מסיימים שיעור ג' בשיבה קטנה, ובאלול מתחילים ישיבה גדולה. ובמעבר בדרך כלל יש קשיים, כגון געגועים, שמתגעגעים לבית, כי בשיבה קטנה עדיין נמצאים בבית, ובשיבה גדולה כבר נמצאים מחוץ לבית, וגם יש חברים חדשים, שרוצים להכירם, ויש סקרנות להכיר את החברים החדשים ולהתחבר איתם, והדברים האלו גורמים בטלה, געגועים גורמים בטלה, וגם עם החברים החדשים יש דברים בטלים, כי יש סקרנות ורצון להתחבר, ובאים לידי בטלה.

ושנינו באבות פרק ששי שהתורה נקנית 'במיעוט שיחה', וידוע בשם הגר"א שהכוונה בזה שצריכים מעט שיחה בדברים בטלים, ולא הרבה, אבל קצת מוכרחים, כי זו המציאות וכך הטבע שאדם זקוק לזה, ומעשה שהיה בתלמיד צעיר בשיבה שהחליט שלא לדבר דברים בטלים כלל, ואחר כך ניגש אלי ואמר שאינו מחזיק מעמד בזה, והוא מרגיש לא טוב מכך, כי באמת צריך מיעוט שיחה, ויש הכרח במיעוט שיחה כמו שאמר הגר"א.

אבל רק מיעוט, ולא ריבוי שיחה, ואם יש ריבוי שיחה זה כבר בטלה, וגם כתוב (משלי י, יט) "ברוב דברים לא יחדל פשע", שאם מדברים יותר מדי, באים מזה גם ללשון הרע וריכות, שהם דברים שעלולים להיכשל בהם.

גם בלב לדון לכף זכות

ומלבד הזהירות הנצרכת בדיבור, יש ענין גם בלב לדון לכף זכות, ואם רואים ביקורת על משהו, אפילו אם לא מדברים עליו, צריכים גם בלב לחשוב עליו זכות, כי יכול להיות שהמציאות אחרת והוא זכאי.

ובגמרא בשבת דף ק"ז הובא מעשה באדם אחד שעבד אצל בעל הבית במשך שלוש שנים, ולפני יום טוב ניגש לבעל הבית וביקש ממנו שיתן לו את שכרו המגיע לו, ואמר לו בעל הבית: אין לי לשלם, והציע לבעל הבית שישלם לו בדברים אחרים שיש לו, כגון קרקע או פירות, אך בעל הבית אמר אין לי, והוא ראה שיש לבעל הבית את כל הדברים שביקש, אבל דן אותו לכף זכות, ותלה שיש כל מיני סיבות רחוקות שאינו יכול לתת לו מזה, ולבסוף נתברר שאכן כל הסיבות שחשב היו נכונות, ובאמת כך היה.

ומובא שם בגמרא, שבעל הבית אמר לו "ואתה כשם שדנתי לזכות המקום ידן אותך לזכות", כך לשון הגמרא, שכן אמר בעל הבית לפועל, ואם הגמרא מביאה את זה, סימן שזה דבר אמיתי, שכן האמת, שמי שדן את חברו לכף זכות, אפילו בדבר שלא מסתבר כלל לפרמ, זכות, אבל יכול להיות זכות, שבאמת אין כאן פשע, ויכול להיות שהוא אנוס, מי שדן בזה את החבר לכף זכות, זוכה בזכות זה שמן השמים ידונו גם אותו לכף זכות, מידה כנגד מידה!

והרי עם מידת הדין מי יצדק לפיכך בדיון, כי מי האדם שייצא ידי חובתו בכל רגע בחיובים המוטלים עליו, בחובות הלבבות וחובות הדיבור וחובות המעשים, הרי זה קשה, ומי יצדק לפיכך בדיון, אבל כשהוא דן אחרים לכף זכות הוא זוכה שבשמים ידונו גם אותו לכף זכות, וילמדו עליו זכות שזה קשה לו והוא אנוס ואינו יכול, מידה כנגד מידה כמו שהוא מלמד זכות על אחרים, ולכן זה כדאי מאד, לדון כל אדם לכף זכות.

בהירות ההבנה על ידי חזרות

והנה כשבאים משיבה קטנה לשיבה גדולה, זה כבר סדר אחר של לימוד, כי בשיבה גדולה צריכים לבד להכין את הסוגיות, ואילו בשיבה קטנה מסבירים כל דבר בשיעור, ויש מקומות שהתלמיד קורא והרב מסביר, ועל כל פנים עוזרים לו, אבל בשיבה גדולה צריך לבד להכין את הגמרא, כדי שיוכל להבין את השיעור, ולהכין לבד גמרא רש"י ותוספות זה לא פשוט.

והעצה לזה כפי שידוע ובדוק ומנוסה, להתחיל בפעם הראשונה ללמוד את הגמרא רק עם רש"י בלי תוספות, ולמחרת לחזור עוד פעם עם הרש"י, ורק כעבור עוד יום, ביום השלישי, לחזור שוב גם עם התוספות, וביום רביעי לחזור עוד פעם עם התוספות, וכך הכל יוצא ברור ומובן, כי כל חזרה מוסיפה גם בפשט וגם בהבנה, וזה דבר ידוע שהחזרה מוסיפה גם הבנה.

ואיננו יודעים מדוע, אבל זה לטובה! ואפשר על ידי התבוננות למצוא את המידה כנגד מידה, אבל על כל פנים ברור שזה לטובת האדם.

ולכן יש עוד דבר הנוגע לזה, כשיש שאלה לאיוו ישיבה ללכת, לפעמים רוצים ללכת לישיבה מסוימת, אך לא מקבלים אותו שם, וצריך לדעת כי אם ינסה לעשות לחץ, לדרוש ולהלחץ בכוח שיכניסו אותו, הוא לא יצליח שם, כיון שזה לא מה שרצו מן השמים, ואם מן השמים מעבדים, סימן שזה לא כדאי!

כך בישיבות וגם בסמינרים אותו הדבר, מן השמים נותנים לכל אחד את מה שלטובתו, ומכוונים אותו למקום הטוב שבבילוי, ולעשות מאמצים נגד מה שנותנים בשמים! נגד מה שלטובתו! הרי לא יתכן דבר כזה.

ולפעמים ישנם קשיים, ואזי כדאי להתיעץ עם משהו האיד לצאת מן הקשיים, ויש כאלה שיש להם סייעתא דשמיא ליעץ.

לא כדאי להחזיק טלפון בכיס

ויש עוד דבר שיש כיום, טלפון בכיס, שאמנם הטלפון כשר ואין בו דברים אסורים, אבל הוא גורם בטלה, להתקשר למשפחה ולחברים, וגם יכולים לבוא מזה ללשון הרע ורכילות, ולכן לא כדאי להחזיק טלפון, כי זה גם גורם בטלה, וגם יכול לגרום לעוד דברים גרועים.

ואם יש געגועים לבית, הרי במשך הזמן הגעגועים עוברים, והם קשיים שעוברים, והכל ניסיונות, כל קושי הוא ניסיון ואחר כך הקושי עובר.

כיצד לקנות שם טוב בחברה

ויש עוד ענין שצעירים רוצים לקנות 'שם טוב' בחברה, על ידי איזה פעולות והשתדלות, שיהיה לו שם טוב, אבל זה לא שייך על ידי השתדלות, וזהו רק יצר הרע, וכבר אמרו (נעידות ה', ז) 'מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך', הכל לפי המעשים, אם אתה עושה מה שאתה חייב אזי יהיה לך שם טוב, ואם אינך עושה מה שאתה חייב יהיה שם רע, והכל בידי שמים.

חשיבות קביעות לימוד המוסר

ועוד דבר חשוב לצעירים, סדר המוסר שבישיבה. ובאמת זה נוגע לא רק לבחורים, אלא גם לכל אחד ואחד זה חשוב, לקבוע זמן ללימוד יומי בספר המוסר, והנה לימוד שמשעמם אינו משפיע, ולכן צריכים ללמוד בספר מוסר

שמעניין, ובצורה שמעניינת, וישנם ארבעת ספרי המוסר המקובלים: חובות הלבבות, שערי תשובה, מסילת ישרים, וארחות צדיקים, שיש בהם הרבה דברים שמעניינים, וכל אחד ילמד במה שיותר מעניין אותו, ומה שמעניין משפיע, ואמנם אין זה משפיע מיד, אבל במשך הזמן זה משפיע.

וסדר המוסר שבישיבה אינו מידת חסידות, אלא הוא תועלת גדול וחשוב מאד, וכבר סיפרתי את המעשה שהיה בבחור צעיר בגיל של ישיבה קטנה, שהיו לו קשיים ולא היה יכול ללמוד, מחמת איזה סיבה מצד המשפחה שהיה אנוס ומוכרח לעבוד, ולא היה יכול ללמוד, אבל בלילה הוא היה בא לישיבה לסדר המוסר ללמוד מוסר חצי שעה, ושאלתי אותו מדוע הוא בא דווקא לסדר המוסר, ואמר לי: אני מרגיש שזה מחיה אותי!

וכך המשיך בקביעות, ללמוד מוסר בכל יום חצי שעה, והסוף היה שזכה לסייעתא דשמיא, שנשתלק האנוס שהיה לו, והפסיק לעבוד, ונכנס ללמוד בישיבה קטנה ואחר כך בישיבה גדולה, וכיום הוא מזכה הרבים, בתורה וביראת שמים, כל זה בזכות מה שהקפיד על חצי שעה של לימוד מוסר.

לימוד המוסר נותן לאדם זכויות עצומות, מלבד מה שזה גם חיים יותר מאושרים, וכבר דיברנו פעמים רבות שאם יש איזה קביעות יום יומית ללמוד משהו מוסר, אזי החיים מאושרים ויש אווירה נעימה בבית.

סדרי הישיבה זכות להצלחה

ומלבד סדר המוסר, גם כל סדרי הישיבה הם זכות להצלחה, ובדוק ומנוסה שמי ששומר על כל סדרי הישיבה, היינו תפילה בזמן בישיבה, וכל סדרי התפילה והלימוד, עד מנחה ועד מעריב, וכל הסדרים, על ידי זה רואים סייעתא דשמיא מיוחדת, ויש הצלחה, כך המציאות, מפני שיש זכות מיוחדת בסדרי הישיבה, וגם יש בזה זיכוי הרבים, כי כשהוא מחזק בעצמו הרי הוא גם מחזק עוד אחרים ומשפיע על אחרים.

וכל אלו הם כללים, שצעירים שבאים לישיבה גדולה חשוב מאד שידעו מזה ויקיימו את זה, ובעזרת השם נזכה כולנו לעשות את מה שאנו צריכים וחייבים, ונזכה להצלחה בסייעתא דשמיא.

חרדת האלול – לזכור שהיום אלול

נמצאים אנו כבר סמוך לחודש אלול, ובשבת הקרובה מברכים ראש חודש אלול, וידוע שרבי ישראל סלנטר כתב (אור ישראל מכתב י"ד) שבעבר היו מרגישים את חרדת האלול, וכשהיו מברכים ראש חודש אלול כבר היה פחד וחרדה מאלול, וכן סיפר לי לפני שנים רבות אדם מבוגר, שהוא זוכר מצעירותו בחוץ לארץ, ומסתמא כבר עברו מאז יותר ממאה שנה, שהאנשים הפשוטים ביותר, אלו העגלונים (באותם ימים לא היו מכונניות, אלא היו נוסעים בעגלות, עם סוס ועגלה, שזו התחבורה שהייתה, ועגלון היה המקצוע הפשוט ביותר) לפעמים היו עומדים בשוק ברחוב ומתווכחים, ובאלול היה אחד אומר לשני: כיצד אתה מדבר, הרי היום אלול, וכי אינך מפחד?! כי הרגישו פחד באלול, מפני שעומדים לפני יום הדין, והיה אמונה ופחד.

ושמעתי פעם מראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל כי אם זוכרים שהיום אלול, זה עצמו כבר משפיע, מפני שאדם מבין שאלול זה יום לא פשוט, כי הרי עומדים לפני דין, וראש השנה ויום כיפור הם ימי דין, והם גם ימי רחמים, מראש חודש אלול עד יום כיפור, ארבעים ימי רחמים, שיש בהם מידת הרחמים ואפשר לזכות הרבה, ומצד אחד זה ימי דין אבל זה גם ימי רחמים, וכשחושבים על זה כל ההנהגה היא אחרת.

משיחת רבינו שליט"א בשבוע שעבר פרשת ראה

חודש הרחמים – על ידי התפילה

חודש אלול הוא חודש מיוחד יותר מכל השנה, ונקרא חודש הרחמים, שאפשר לזכות בו למידת הרחמים יותר מכל השנה, כמו שכתב בטור או"ח סימן תקפ"א שכל המוסיף לבקש רחמים בימים אלו זכות היא לו, היינו שעל ידי בקשת הרחמים בחודש אלול זוכים לסייעתא דשמיא ולרחמי שמים יותר מכל השנה. אמנם כדי לזכות לרחמים צריכים לבקש, ומי שאינו מבקש רחמים אינו זוכה, כי אם אינו מבקש, סימן שהוא חושב שאינו זקוק לרחמים, ומראה בעצמו שזה לא חסר לו. וכמו במילי דעלמא, שאם אדם רוצה איזה דבר, כגון עני הרוצה נדבה, אם לא יבקש לא יתנו לו, כך גם מי שרוצה לזכות לרחמי שמים, צריך להתפלל ולבקש על זה.

ובאמת בתפילת שמונה עשרה בכל יום אנו מבקשים הרבה בקשות, על גשמייות ועל רוחניות, על פרנסה בברך עלינו, ועל בריאות ברפאנו, ועל דעה והבנה בברכת אתה חונן, ומבקשים על זה בתחנונים 'חננו' מלשון מתנת חנין, כמו עני שעומד בפתח ומתחנן שיתנו לו נדבה. ומבקשים גם על תשובה בברכת השיבנו, וצריך להתבונן ולחשוב לעצמו כיצד אני מבקש סייעתא דשמיא לתשובה, וכי אני עושה בעצמי כל מה שאני יכול? הן צריך לעסוק בעצמו בתשובה, על ידי התבוננות ולימוד ספרי המוסר, לדעת מה הם החטאים שצריך לחזור בתשובה עליהם, ולא רק סתם לשער שיש לו הרבה עבירות מבלי לדעת מה הם, כי היאך יוכל לתקן אם אינו יודע את מה לתקן, לכן צריכים תחילה לברר מה הם העבירות ולהתחיל לתקן אותם.

מתוך קונטרס לקט דברי חיזוק מרבינו שליט"א, אלול ימים נוראים

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת שופטים תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 74 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

לרגל תחילת זמן אלול ב'שיה"ק', ולימוד מסכת מכות בישיבת פוניבז' ובנותיה ועוד, הבאנו משיעורי מרן עמ"ס מכות, דברים
בענייני הזמה, וכן בעניין איסור לא תסור, הנלמדים בפרשתנו.

'לא תסור' 'ועשיתם לו כאשר זמם'

מלקות לזוממין בעדות בן חלוצה

שנינו בריש מלקות, דעדים שהעידו על פלוני שהוא בן גרושה או
חלוצה, לפוסלו מן הכהונה, והוזמו, לוקין ארבעים, דאי אפשר
לעונשם ב'כאשר זמם', כדמפרשין בגמ' דא"כ יאסרו בניהם
לכהונה, והתורה אמרה 'ועשיתם לו כאשר זמם' לו ולא לזרעו,
לכך ילקו ארבעים משום לאו דלא תענה.

וכתבו הרמב"ן והריטב"א דהא דתנן דבעדות בן חלוצה נמי
לוקין ארבעים הוא לאו דוקא, דהא חלוצה לכהן איסורה מדרבנן
בעלמא ולא שייך ביה מלקות דלא תענה, אלא שיגרא דלישנא
נקט גם חלוצה אבל לדינא אינו לוקה.

והקשה הגרע"א מדוע על פסול דרבנן לא יהיה מלקות דלא
תענה, והא סו"ס גורמת עדותן לפוסלו מן הכהונה מדרבנן, ואכן
מצינו בפירוש להמאירי בסנהדרין (כז.) שאף המעיד על דבר
שהוא מדרבנן, אם הוא שקר עבר בלאו דלא תענה מה"ת, והטעם
י"ל, משום דגם איסורים דרבנן אית בהו איסור תורה, דלהרמב"ם
הוא בכלל 'לא תסור', ההינו שהתורה אסרה מה שרבנן אסרו,
ולהרמב"ן הוא הלמ"ס שנצטוונו לשמוע בקול חכמים, ועכ"פ הוא
חיוב מה"ת ופשוט א"כ דכשבא לפוסלו יעבור בלא תענה מה"ת,
וצ"ע.

ואפשר לומר בזה, דהנה הרמב"ן והריטב"א הקשו מדוע בעדות בן
גרושה ליכא כאשר זמם, הא אמנם מצד הפסול נתמעט מצד לו
ולא לזרעו, אבל מלבד זאת הרי הועילה עדותם להפסידו מתנו"כ,
שמעתה לא יוכל לקבל מתנות, ולגבי זה נימא כאשר זמם וישלמו
כשיעור המתנות שהיה יכול לקבל.

ותרצו, דבקרא כתיב 'כאשר זמם לעשות' ולא לגרום, היינו דרך
על עשייה הבאה בעדותן נענשים העדים, כגון הוצאת ממון או
אפי' לפטור אחר מלשלם לו ממון, אך לא על דבר הנגרם מחמת
עדותן, וא"כ לגבי מתנו"כ ליכא מעשה דאי"ז אלא מניעת רווח,
שהרי אין לכהן זכות לדרוש מתנו"כ רק מצוה איכא ליתן לו ולא
הפסידו כלום, ועל מניעת הרווח הוי גרמא בעלמא ואין ע"ז חיוב
כאשר זמם.

[והגר"ח הלוי בספרו (פ"כ מהל' עדות ה"ב) ביאר הא דעדות בן
גרושה חשיב 'לעשות', דמה שפוסלו מכהונה בעדות זו, ה"ז פסק

שהוא פסול ואף שלא נעשה בן גרושה באמת מ"מ יש בזה שם
פסול על הגברא יע"ש].

ולפי יסוד זה, יש ליישב דעת הני ראשונים מקושי הגרע"א,
דאינהו סברי דדוקא בפסול דאורייתא מיקרי הפסול 'לעשות',
שהרי חל על גופו פסול מחמת עדותן, אבל בבן חלוצה שפסולו
מדרבנן, הרי אין כאן פסול גמור, אלא גזרה שלא יעבוד במקדש
ולא יאכל בתרומה אטו בן גרושה, אך לא חייל עליו פסול בעצם,
וממילא כה"ג חשיב זמם 'לגרום' ולא לעשות ולכך פטור.

וראיה שכן הוא, י להביא מרש"י בברכות (יט:) שביאר הא דאמרו
שם דכבוד הבריות דוחה לאו דלא תסור, משום דרבנן אחלוהו
ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות, מפורש
בדבריו א"כ שדין לא תסור הוא רק מצד כבוד חכמים, ואין בו
חלות חפצא דאיסורא, רק הנהגה הבאה מצד כבודם שמחוייב
לשמוע לקול דבריהם, וא"כ גם פסול בן חלוצה הוא כן, דאינו
פסול בעצם רק הנהגה שמחוייב לירד מדין הכהונה, ואי"ז
'לעשות' כי אם לגרום, ולכך העדים פטורין.

ואלא דאכתי לא נתיישב בזה מדוע לא ילקה משום לא תענה,
שבזה לא נאמר האי כללא ד'לעשות', ולאו דלא תענה ודאי איכא
גם בעדות בן חלוצה, וכמבואר בדברי המאירי הנ"ל, וא"כ ילקה
ארבעים.

אכן כבר מבואר בגמ' דלא תענה הוי לאו שאין בו מעשה שאין לוקין
עליו, והא דלוקין על עדות בן גרושה הוא משום גזע"כ דון קו
והרשיעו דגלי קרא שלוקין בזה, וא"כ י"ל דזהו דוקא בעדי בן
גרושה שהחטא מחייב 'כאשר זמם' ורק יש דבר המונע מלקיימו,
כיון שנאמר לו ולא לזרעו, בזה נאמרה הגזע"כ דוהצדיקו לומר
שמ"מ ילקו על חטאם, אבל היכא דהוי זמם 'לגרום' לא נתחדש
כלל גזע"כ דוהצדיקו, אלא הוי בכלל איסור לא תענה לבד, דאיהו
לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו.

והרמב"ם כתב דבעדות בן חלוצה ג"כ לוקה, ומפורש בדבריו
דכן הוא לדינא ואי"ז שיגרא דלישנא, ויל"ע אמאי לא חשיב זמם
לגרום וכמשנ"ת, וי"ל דלעולם גם להרמב"ם יתבאר כנ"ל דפסול
בן חלוצה אינו אלא הנהגה מדרבנן, אלא דס"ל שכעין דאורייתא
תקון ולכך איכא מלקות מדרבנן.

(משיעורי מרן שליט"א ריש פ"ק דמכות)

דרכי התעוררות לתשובה

יש תמיד התעוררות באלול, אך בדורות הקודמים ההתעוררות היתה גדולה יותר, וכפי שסיפר לי אדם שכבר נפטר, כי הוא זוכר מימי צעירותו ברוסיה, לפני יותר ממאה שנה, שאפילו העגלונים שהיו האנשים הפשוטים ביותר, וכל החכמה שלהם היא רק לרתום את הסוס ולהצליף עליו עם השוט, גם הם כשהיו מתקוטטים בחודש אלול, היה האחד גוער בחברו ואומר לו, הרי אלול היום וכיצד אתה מדבר? כך היה מפחיד אותו עם האלול, אפילו העגלון הפשוט ביותר שהיה עם הארץ גמור היה מפחד מאלול, כך היה המציאות בדורות הקודמים, ועכשיו לא מרגישים כל כך את חרדת האלול.

תחילה יש לדעת מה צריך תיקון

סיפר לי אדם צעיר שנהיה רב בתל אביב לפני כעשרים שנה, ויש לו שם בית כנסת, והוא אומר שיעורים לבעלי בתים, ויש ביניהם כמה בעלי בתים חשובים יותר מהאחרים, ופעם אחת בחודש אלול הזדמן לו ללכת עם אחד מהם שהיה אדם רציני ותמיד בא לשיעורים, ואמר לו בדרך אגב, הנה עכשיו חודש אלול וצריכים להתחזק, והשיב בעל הבית ואמר לו כי אין לו צורך בשום חיזוק, וכל השנה אצלו היא כמו אלול, שהוא מסודר ומתוכנן עם סדרים כל היום, כך חשב שהוא צדיק... והרב היה מאד מאוכזב ממנו, כי היה בטוח שהוא בן עלייה, ועכשיו ראה שאינו מבין שיש לו במה להתחזק.

ולהיפך, מעשה היה באדם אחד, שפתח ספר חיי אדם בהלכות ראש השנה ויום כיפור, שיש שם דברי חיזוק על מה צריך לחזור בתשובה, מה הם החטאים, ויש שם הרבה מיני חטאים, וכשראה את הדברים הבין שהוא רחוק מלהיות צדיק, כי גם הוא היה עושה חלק מהחטאים הכתובים שם, ולא הצטער אלא שמח בזה, שעכשיו הוא יודע מה שצריך לתקן, והוא יודע את הבעיה שיש לו.

וראיתי בשיחות מרן המשגיח זצ"ל באור יחזקאל שכתב, כי עיקר הבעיה היא שהשכל אינו פועל, ולא חושבים מה צריכים לתקן, ואמנם כל אחד בטוח שיש לו מה לתקן, ואף אחד אינו חושב את עצמו לצדיק גמור, ואם ישאלו אותו אם הוא צדיק, יענה ויאמר כי בוודאי אינו צדיק, אבל אם ישאלו אותו מה הם החטאים שהוא צריך לתקן, לא יידע להשיב על זה, ורק יאמר שאינו צדיק ויש לו הרבה חטאים, אך אינו יודע מה הם החטאים שלו, ואדם כזה אפילו אם ירצה לחזור בתשובה, כיצד יעשה תשובה אם אינו יודע מה הם החטאים?

אבל מי שהוא בעל שכל מתחיל לחשוב מה לתקן עכשיו, ולכל הפחות פרט אחד שצריך לתקן, ואם הוא מיואש מעצמו, זה נגד השכל, כי אפשר לחזור בתשובה, יש שערי תשובה ויש מצות התשובה, וכמו שביאר הרמב"ן את הפסוק (דברים ל, יא) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום" - שזו נאמר על מצות התשובה, ועל זה כתוב שם "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא", כי לא קשה לעשות תשובה, ואפשר לעשות תשובה בלי בעיה, לכן צריך להתחיל לברר על מה לעשות תשובה.

הדרך הטובה - שיתעורר האדם מעצמו

והנה ספר המוסר שרגילים ללמוד בחודש אלול הוא שערי תשובה, ויש שם ארבע שערים, בשער הראשון מבוארים עשרים עיקרי התשובה, ובשער השני יש שישה דרכים שמעוררים לחזור בתשובה, ובשער השלישי יש את כל המדרגות של המצוות, מה הם המצוות דרבנן, מה הם מצוות עשה, ומהו לאו שניתק לעשה, לאו שאין בו מעשה ולא שיש בו מעשה, אזהרות התלויות בלב, עד המדרגה העשירית של אלו שאין להם חלק לעולם הבא.

והששה דרכים המביאות את האדם לידי תשובה, כתב רבינו יונה בשער השני שהם על ידי צרות וייסורים, או בהגיע ימי הזקנה, או ששומע דברי מוסר, או שהוא מעצמו לומד מוסר, או מעשרת ימי תשובה, או שהוא מתעורר מעצמו וחושב על יום המיתה, וכמו שאמרו (ברכות ה, א) יזכיר לו יום המיתה, וכן אמרו (שבת קנג, א) ישוב היום שמא ימות למחר, אלו הם דברים שמפחידים ומביאים את האדם לידי תשובה.

אבל רבינו יונה הקדים וכתב שם כי הדרך הכי טובה היא שהאדם יתעורר מעצמו בלי סיבות המעוררות, על ידי זכירת ה' יתברך, שיחיה תמיד עם הזכירה שיש השגחה ואין מקרה, וכמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, ולפני כל מעשה או דיבור יעשה חשבון האם זה כדין או שלא כדין, וכן במחשבה יש מחשבות בטלות ויש מחשבות של מצוות, וכשאדם חי עם חשבון כזה, זה נקרא זכירת ה' יתברך, והוא נהפך לאדם אחר לגמרי.

ובשער השלישי (אות כ"ז) כתב רבינו יונה "מן האזהרות התלויות בלב השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך וכו', הוזהרנו בזה לזכור את ה' יתברך בכל עת, וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחויבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסים המידות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאווה והמעטירה בעליה מזכירת ה' יתברך, כמו שנאמר בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל", עכ"ד, ואמנם הסמ"ג פירש שנאמרה כאן אזהרה על גאווה שמביאה לשכחת ה', אבל רבינו יונה פירש שנאמרה כאן אזהרה על זכירת ה' יתברך בכל עת - לחיות עם זכירת ההשגחה בכל רגע ורגע.

וכן כתב הרמ"א בסעיף הראשון בשו"ע אורח חיים, "שיוותי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר אם ייסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום השם מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד", עכ"ד.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 12 | אלול תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

לדון לכף זכות

שהתאימה לו מאד. היא היתה בת יחידה לאימה, יתומה מאב. הם נישאו בכבוד ובשמחה וקיבלו את כל צרכיהם בשלמות כמנהג בעלי בתים חשוכים. מאחר שגם הוריו היו אמידים וגם אם הכלה האלמנה היתה בעלת אמצעים. הם רכשו דירה די יוקרתית בסמוך לאמא, החותנת החשובה ומאד נהנו בקרבתה.

ערב אחד בתקופה שלאחר הנישואין עלתה האם החותנת לביקור קצר בבית בתה וחתנה הטרי. היא הביאה עמה תבשיל טעים ומיוחד שהכינה להם לארוחת הערב.

תוך כדי שיחתה עם בתה, מקבלת האמא שיחת טלפון מחברתה הקרובה, שנודע לה כעת, שזהו הערב האחרון למכירת חיסול במחירים מוזלים במיוחד. היא שאלה אותה אם יכולה להתלוות

את אמיתת הדבר שהזכיר המשגיח בעניין הכסף. הוא החל אפוא לרשום על כל שטר של כסף שעבר תחת ידו סימן אישי זעיר עם תאריך, והסתיר זאת בפניה נסתרת שמאחורי השטר כדי לבדוק מתי יסתובב הגלגל ויחזור אליו שוב אותו השטר.

ואכן לא פעם היה השטר חוזר לידו. לפעמים זה קרה אף אחרי חודשים רבים. בכל פעם שחזר אליו אותו השטר, הטביע בו שוב את חותמו עם התאריך בו קיבלו לידיו. והיו גם מקרים שאותן שטרות חזרו לידיו בכמה גלגולים.

ברבות הימים הפך מנהג זה אצל הבחור כמין תחביב. חבריו כבר ידעו שכל שטר שיבוא לידו, יזכה לסימן בחותמו האישי. הימים חלפו והנה הגיע זמנו להקים בית בישראל. הוא נישא בשעה טובה ומוצלחת לבחורה מיוחדת

מקרה מוזר התרחש בירושלים עיר הקודש ת"ו, שנלמד ממעשה זה עד כמה צריך לדון את כל האדם לכף זכות באחת מן הישיבות הקדושות נשא המשגיח החשוב שליט"א שיחה מוסרית בנושא 'קטנות ושפלות האדם' והמסתעף. בין הדברים נסבה ההרצאה על קטנות היחסית של כדור הארץ לעומת כל הגלקסיה, ולעומת כל שאר הגלקסיות שמסביבנו.

בתוך דבריו הזכיר המשגיח את התופעה הידועה של גלגול גלגל הכספים, שהרי הכסף אינו דבר עומד וכל הכסף שיש בעולם מסתובב מאדם זה לאדם אחר וחוזר חלילה. עולם קטן.

אחד הבחורים שישב באותו וועד, נהנה מאד מהשיחה ומהמשלים היפים ולאחר ההרצאה ניצת בו רעיון משונה מעט, לבדוק בעצמו

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

אליה מידית והיא נענתה להזמנה ברצון. הן סיכמו ביניהן להיפגש בבית החברה בתוך כמחצית השעה.

האם רצתה אפוא ללכת ישירות לבית חברתה, אבל משמשמשה בתיק ראתה שחסרים לה מזומנים לנסיעות ולקניות. היא שאלה את חתנה אם יש לו אולי להלוות לה מאה שקלים, והחתן הנחמד נענה בשמחה והוציא על אתר מארנקו שטר של מאה שקלים, תוך כדי שהוא פולט לאשתו בקריצת עין שובבה, 'נראה מתי זה יחזור'...

הוא לא שם לב שגם האם החותנת שמעה את דבריו, הוא הגיש לה את הכסף, והיא פנתה לדרכה באמירת שלום חפוזת.

למחרת כשהגיעו הזוג הצעיר והטרי לארוחת הצהריים כדרכם מדי יום, ראתה הבת את פני אימה והנה אין פניה כתמול שלשום, היא נראתה עצובה ומתנכרת. היא הזדרזה מאוד לסיים להגיש את הארוחה ופרשה לחדרה למנוחה. חשבה הבת שמא מקרה הוא והיא לא חשה בטוב, אבל משחזר הדבר על עצמו כמה פעמים, הכינה הבת שיש דברים בגו. הנה אמא שלה מסתובבת זה כמה ימים בהתנכרות אליהם, עונה בקרירות על שאלותיהם, והיה ניכר שמשוהו מעיק עליה מאד.

כשהלך בעלה לכולל, נשארה הבת

קמעא בבית אימה, ובוהירות ניסתה לגלות מה מעיק על ליבה. היא ניגשה אליה ושאלה ברכות, 'אמא מה מעיק עלייך? מה מכעיס אותך? מדוע את כל כך רוגזת?'

תחילה התחמקה האם ולא רצתה לגלות את סתרי ליבה, אך לאחר שהפצירה הבת שוב ושוב, פתחה האם את פיה ואמרה, 'נראה לך שזו התנהגות יפה מצד בעלך? הוא מתנהג אלי מאד לא יפה'.

הבת נדהמה מאד, הרי הוא העריך וכיבד כל העת את אימה עד מאד. הוא אדם טוב ונחמד ולא ראתה מעולם שמזלזל בה חלילה. אבל היא הכינה שהיה כנראה משהו שאמא שלו נעלבה ממנו מאד. היא ניסתה לרענן את זיכרונה ולא הצליחה לגלות שום מקרה שאולי דיבר אליה בעלה הטרי בצורה לא מכובדת.

משראתה שהיא נפגעה ממנו, הרגישה צורך דחוף לברר מה קרה ביניהם והחלה לשאול ולברר פרטים נוספים, מה היה ומתי כשראתה האם את פליאתה תמהה, בקול וכי לא ראתה? הרי גם את בעצמך עמדת שם כשביקשתי ממנו הלוואה קטנה של מאה שקלים בלבד, והוא לא נתן בי שום אמון. ועוד הוא לחש באוזן 'נראה מתי זה יחזור?' וכי זה מה שמגיע לי לאחר שהשקעתי

בשבילכם, את כל חיי בקניית הדירה היקרה והרהיטים ושאר הוצאות החתונה המפוארת, שהסתכמו בכמה עשרות אלפי דולרים טבין ותקילין, שגם הוא נהנה מהם יפה מאד ועתה בשביל הלוואה קטנה של מאה שקלים הוא לא נותן בי אמון ושואל מתי זה יחזור?

'דעי לך ביתי', סיכמה האם בכעס מופנן, שאני נפנעתי עד עמקי נשמתי ואיני יכולה לחזור על כך לסדר היום'.

כששמעה הבת כמה דברים אמורים החלה פתאום לצחוק עד שלא יכלה לעצור ברוחה. והאמא עומדת בצד משתאה לשחוק זה מהו? אני עומדת נעלבת ופגועה וכאובה ואת צוחקת? מה מצחיק כאן? תהתה.

משנרגעה הבת פנתה לאימה ואמרה לה סלחי לי אמא יקרה את פשוט לא הבנת כלל מה הוא אמר, הוא בכלל לא התכוון אלייך. לבעלי יש תחביב כבר כמה שנים, לסמן כל כסף שמגיע לידו כדי לבדוק מתי הוא יחזור שוב לידי ועל כך אמר לי, 'נראה בשטר זה שעכשיו יוצא מתחת ידינו מתי הוא יחזור אלינו', ואת שעמדת בצד והאזנת לא הבנת כלל את המדובר ופירשת לעצמך לא נכון עד שנפגעת בחינם.

(טיב הקהילה)

דברי הישר

מתורת הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

לא תטע לך אשרה כל עץ וגו' [ט"ז כ"א]

א. הרמב"ם בפ"א מבית הבחירה ה"ט כתב וז"ל ואין בונין בו עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד ואין עושים אכסדרות של עץ בכל העזרה אלא של אבנים או לבנים, והנה טעמו של ד"ז לא ביאר רבנו כאן שאין כאן מקומו ורק להורות סדר בנין הבית בא כאן, אבל יש בדבר איסור, וכ"ה בחינוך מצוה תצ"ב וסיים שהאיסור הוא בעזרה, ופשוט דמש"כ בספר המצוות, במקדש, היינו נמי בעזרה, ומינה נמי דמש"כ רבנו גבי אכסדראות לשון במקדש היינו נמי עזרה ור"ל שבבניית המקדש אסור לעשותם של עץ והא ודאי שלא נאסרו אלו יותר מאשר נטיעת עץ שהקדים שהוא בל"ת ולוקין עליו וזה הרי איסורו רק בעזרה כמ"ש שם ושיעור לשונו כך הוא דמתחלה נקט לישנא דקרא אצל המזבח והיינו בכל מקום שיש מזבח ואף קודם שבאו לבית עולמים, ואח"כ כ' או בכל העזרה והיינו לפרש שא"צ דוקא אצל המזבח [יעויין זבחים ס' א' ובמני"ח שם לחלק בין ההיא דהתם לכאן], ומקור ד"ז הוא ממה שאסר ראב"י בספרי [ובילקוט שמעוני] ומייתי לה בסופ"ק דתמיד דמקשינן התם מיני דאסר אכסדראות של עץ בעזרה אמתני' דשם ומשני ר"ח דלא הוה של עץ אלא של בנין, הרי שלענין איסור אכסדרה הוי כל העזרה בכלל האיסור דחשיב כאצל המזבח וממילא פשוט דה"ה לענין הלאו ג"כ חשיב כל העזרה בכלל אצל המזבח, ותו דבספרי איתא בדברי ת"ק דראב"י ומנין לנוטע אילן ובונה בית בהר הבית שהוא עובר בל"ת כו' הרי דס"ל דכל הר הבית חשיב אצל המזבח לגבי הלאו ונהי דרבנו לא פסק כן לענין כל הר הבית מיהו לענין העזרה ודאי דגם לראב"י הוי ל"ת בנטיעת עץ.

ודאתאן עלה נראה פשוט דמש"כ הרמב"ם בה"ט ואין בונין בו עץ כו' קאי אהיכל ועזרה שבהלכה ח' ע"ש ומה שהזכיר גבי אכסדרות "בכל העזרה" לפי שבהיכל בלא"ה אין בונין אכסדרות, והוא גם לישנא דראב"י ותימה שהראב"ד לא פירש כן, ועי' כ"מ.

ב. ואיסורא דבנין של עץ ואכסדראות מבואר בדברי רבנו בהלכות עכו"ם שאינו בל"ת כנטיעה וכתב בכ"מ שהוא איסורא בעלמא ובמני"ח שם הביא דיעות בזה אם הוא מ"מ איסור מה"ת או שהוא דרבנן והרא"ם פ"י שהוא מדרבנן, וכ"כ בקרית ספר להמב"ט שנראה שהוא מדרבנן, ובפשוטו כך נראה מדלא אשכחן בקרא אלא נטיעה, וכ"כ הרמב"ן כאן דאין בונה בית אלא מדרבנן ואע"ג דבספרי והובא ברש"י כלול בית בהדי אילן ובספרי איתא שהוא בל"ת, לאו אכולהו מה"ת קאמר אלא בית הוא אסמכתא וה"נ לראב"י דאסר אכסדראות בעזרה נמי אינו אלא אסמכתא דילף לה מכל עץ ע"י בספרי ובג"י הגר"א שם מ"מ לא מפקינן קרא מפשטי דלא תטע קאי נמי אהא.

ובע"ז נ"ב א' יליף דע"ז של ישראל טעונה גניזה מהך קרא שנאמר לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח מה טעון גניזה אף אשרה טעונה גניזה, הרי דהאי קרא מתפרש אשרה דע"ז, ואף לר"ל שם דדריש לה למעמיד דיין שאינו הגון הרי מדמי לה לנוטע אשרה בישראל, וכ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל בריש הפרשה אהאי קרא בשם חז"ל [כ"מ בספרי ע"ש] דנטיעת אשרה אסור בכ"מ ונטיעת כל עץ אסור אצל מזבח, [ובאדרת אליהו להגר"א ז"ל ר"פ שופטים משמע לכאורה דמפרש כולי קרא אאצל מזבח ולא אשירה בלבד אלא כל עץ ע"ש ועי' ברמב"ן שם ביאור מהו אשרה], ולפ"ז דברי הגמ' דסופ"ק דתמיד הן הן דברי הרמב"ן בפירושא דקרא לפי פרש"י, וכיון דקרא אסר נטיעת כל עץ ה"נ

מדרבנן שהרי בגמ' לא קאמר "כל עץ" אלא לא תטע לך כל עץ וא"כ גם בספרי דנקט לישנא כל עץ כג"י הגר"א אינו אלא אסמכתא וכת"ק בבונה בית וכמ"ש הרמב"ן לדעתו והרי גמ' דידן מיפרשא לדראב"י ועכ"פ גמ' דידן עיקר.

ז. ולכן נראה לפרש דאין כאן פלוגתא ולכו"ע אסור נטיעת עץ ובנין בית בכל הה"ב שזהו הדבר הדומה למנהג העכו"ם שאסרה תורה [ומיהו בית אה"נ שאינו אלא מדרבנן שעשאוהו כמו עץ], אבל בניית אכסדרא בפנים המקדש לצרכי המקדש אינו כעין אלו כלל, ובא ראב"י לחדש שגם הרחקה יתירה זו עשו חכמים שכל עץ לא יובא לבנינו ואפשר שגם ת"ק יודה לגזירה זו ועכ"פ בזה קיי"ל כראב"י, ודאתאן עלה נראה דעזרה דקאמר ראב"י אין הכונה משער נקנור ולפנים דוקא דהוי מחנה שכינה שהרי כל הה"ב חשיב אצל המזבח [אם מה"ת או מדרבנן ע' לעיל בזה] ולא בא ראב"י אלא להוסיף שגם בבנינו של מקדש לא יבנוהו בשל עץ והא דנקט עזרה י"ל משום שבהם הוא הדרך לעשות איזו אכסדרא לצורך וה"ה עזרת נשים, וזה כדעת הראב"ד בה' עכו"ם ובמס' תמיד וכ"ד התו' שם שגם בעזרת נשים אסור, ולפ"ז יש לפרש גם הירו' דמגילה שהבאנו ככו"ע ואף שהי' בעזרת נשים ומיהו בירו' דסוטה לא משני כבבבלי שהי' בעזר"נ עי' לעיל שם, ומיהו נראה דא"א לכוין דעת הראב"ד כפי דברינו דאם לכו"ע אסור בכל הה"ב הו"ל להראב"ד להשיג בזה על הרמב"ם באיסור של נטיעת עץ ולומר שהוא בכל הה"ב [אם מה"ת או מדרבנן] וכן הו"ל להזכיר בנין בית בכל הה"ב.

ח. ונראה דדעת הרמב"ם והחינוך שאין הל"ת נוהגת אלא בעזרה אינה מוסכמת לכו"ע, שהרי רש"י בפ' שופטים העתיק הך דספרי נוטע אילן ובונה בית בהר הבית וכן הרמב"ן הביא לפרש"י ולא השיג ע"ז, וכ"מ מלשון הגר"א באדרת אליהו שכתב אלא אפילו כל עץ אסור אצל מזבח והוא בהר הבית וראב"י אומר שאין עושים אפילו אכסדראות בעזרה כו' משמע דל"פ וראב"י בא לאסור יותר, גם מה דאיתא בילקוט שהבאנו, ד"א אפי' בית אפי' סוכה, רהיט שעושה כן בהה"ב [וכמ"ש בזית רענן] שאין דרך לעשות בית וסוכה באמצע העזרה וניחא טפי לומר דסתמא אתיא ככו"ע.

ולענין הלכה נראה דיש לנקוט לחומרא באכסדרה אף בעזרת נשים וכדעת תו' והראב"ד שבמס' תמיד וכ"ד הראב"ד בהלכות עכו"ם, ואף בנטיעת אילן ובנין בית בכל הר הבית נראה דיש לחוש להחמיר ע"פ מה שנתבאר.

ט. ברם לענין זה"ז אי נוהג הך איסורא אף שהחינוך מצוה תצ"ב כתב דנוהג גם בזה"ז, ומשמע לכאורה אף אם לא יבנו שם מזבח מקודם, יש לעי' בזה לא מיבעי' לדעת הראב"ד דקדושת מקדש ליכא האידנא ואין טמא הנכנס שם בכרת ודאי דליכא להך איסורא בזה"ז וכמ"ש כבר המני"ח אלא אף לדעת הרמב"ם ודעימ' דנקטינן כוותייהו [עי' מ"ב סימן תקס"א סק"ה דגם בזה"ז איכא לקדושת מקדש והוא בכרת, וע"ע בליקוטי הלכות זבחים פרק י"ג בזבח תודה ד"ה קיי"ל וד"ה ומקריבים], מ"מ הרי לא אשכחן בקרא אלא אצל מזבח והשתא ליכא מקדש ומזבח אלא שהמקום מוקדש אף בזה"ז להקים עליו מזבח מצד מצות בנין מקדש [אף דאיכא משום ג' שבועות כו' שאין למהר לבנות מקדש ולעורר האהבה עד שתתפץ עי' בבהגר"א על תקו"ז] והר"ז כטרם שבנה שלמה הבית בהר המוריה אף אם כבר הי' המקום מקודש וכי פשוט לומר שאז ג"כ הי' איסור דנטיעת עץ אצל המזבח, ואף אם לא נדרוש בזה מה דדרשינן בזבחים ס' א' דדוקא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא פגום לענין אכילת קדשים וכמ"ש המני"ח לחלק שאין ראוי משם לכאן וא"כ י"ל דהכא דלא אשכחן לדרוש כך אולי שאני משום דלענין איסור זה י"ל דכל דאיכא מקדש ומזבח כל שהוא, איכא משום מנהג

ואם ירזיב וגו' ויספת וגו' [י"ט ח' ט']

מעולם לא היה דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו (רמב"ם פרק י"א ממלכים ה"ב, והוא אחד מההוכחות שביאת המשיח כו' מפורש בתורה יעויי"ש ובה"א שם באורך).

כי תקרב אל עיר להלחום עליה וגו' [כ' י' יא]

יעויין ברמב"ן ותו"ד ז"ל דישנם ג' מדות.

א. במלחמת רשות דהיינו חוץ מז' עממים פותחים בשלוי ואם הסכימו מקבלים אותם אפילו שיעבדו ע"ז כיון שאינם בארצנו [ולכאורה היינו אם לא יבאו לשכון בא"י] רק שיהיו למס ועבדוך, דהיינו שיבנו ביהמ"ק ובית המלך וכיו"ב דהיינו מס, ועבדות היינו לחוטבי עצים ושואבי מים עבורנו ונשלם להם שכר הראוי, ואם אינם משלימים הורגים הזכרים ומשאירים הנשים והטף והבהמה וכל השלל עבורנו.

ב. במלחמת מצוה דהיינו ז' עממים פותחים ג"כ בשלום כמבואר גבי סיחון בפרשת חקת וכן בהא דשלח יהושע פרוסדיגמ"א, אבל אין מקבלים אותם בתנאי דלמס ועבדוך לחוד, אלא גם בקבלת תשובה שלא יעבדו ע"ז, והיינו הא דאיתא בספרי הא אם עשו תשובה אין נהרגים דקאי על ז' עממים כמבואר דקרא דלמען אשר לא ילמדו וגו' קאי על אלו, וכן מותר לכרות להם ברית באופן זה (וצל"ע כעת אם סגי בע"ז לחוד או דבעינן שיקבלו גם ז' מצוות ע"י לשון הרמב"ן בפסוק י' שאנו עושים משפטים כו' והתשובה הוא כו' כי קבלו עליהם ז' כו' וע"ע בפסוק י"א בסופו). - מיהו יתכן דא"צ להודיעם תיכף תנאי זה, אלא אחרי שיהיו משועבדים לנו נודיעם על משפטים שלנו בעובדי ע"ז. - וזהו שהעלה שלמה את הנותנים למס עובד, אף שאח"כ שהיו עושי מלאכתו היה יכול להחריםם אלא שקיבלו ז' מצוות. - ואם אינם מסכימים לשלוי אז הדין לא תחיה כל נשמה. ג. הרחוקים מאד שאין דעתנו לבא עליהם מותר לכרות להם ברית גמור דהיינו בלא מס ועבדות אלא שיהיו שוים ועוזרים לנו (ומסתמא היינו כשלא ישארו כאן), וע"ז הקפיד יהושע על הגבעונים שלולי השבועה על כריתת ברית הנ"ל אף שעשו תשובה באמת מ"מ היו צריכים להיות למס עובד, וע"ז אמר להם יהושע אחרי הודעו כי ארורים הם היינו שהם מן הארורים שהם צריכים להיות מחוטבי עצים ושואבי מים, והיינו כדן יהיו לך למס ועבדוך.

ויש עוד פירוש על הגבעונים שהם מיאנו בתחלה על הפרוסדיגמ"א [והיינו דשלחו גם להם מקודם פרוסדיגמ"א ולא קיבלו ואח"כ נתחרטו וכמ"ש הרמב"ן לפני זה או שלא רצו כו'] ולא היה בדין לקבלם, כי רק אם מסכימים בתחלה מקבלים. - ולכאורה נראה דאף לפירוש זה טענת המס נכונה כי הם בתחלה עשו אתם כריתת ברית גמור וזה אסור ביושבי א"י, אלא דלפירוש זה לא מהני אם ישימום למס עובד כי הרי לא קיבלו הפרוסדיגמ"א ודינם ליהרג, ולפי"ז ארורים אתם היינו קללה. (כ"ז נכתב דרך לימוד ולא נגמר לע"ע וע"י חזו"א אה"ע סימן קמ"ו לפרק א"נ באורך).

רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל וגו' [כ', כ']

לכאורה י"ל דנלמוד מכאן לכל ספק דיש להחמיר מה"ת, ואולי דרך כאן החמירה תורה ע"י רש"י כי האדם כו', גם לא ידעתי לפ"ז מנ"ל שהוא איסור מה"ת תמיד גם בלא כשבאין לצור אל עיר. [שו"ר בטעמא דקרא מובא מהגאון מלבי"ם ז"ל שכבר הקשו על הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן ע"ש].

העכו"ם ולא קפיד קרא על מזבח שכשר בכל פרטי דיניו, מיהו אכתי צריך שיהא בנוי ולא שהמקום מוכן ומקודש לכך, וצ"ע. - איתא בספרי כשהוא אומר אשר תעשה לך לרבות במה, ברבנו הלל על הספרי פ"י שלא יטע עץ סמוך לבמה וכ"פ הגאון מלבי"ם ז"ל דאף בבמת יחידים אסור, וה"פ או אצל אשר תעשה לך, ול"י למה פ"י בזית רענן על הילקוט שלא יבנה במה בהר הבית, וע"י בספר הר המוריה דממה שלא הביאו הרמב"ם משמע נמי דל"פ כן.

שום תשים עליך מלך וגו' [י"ז ט"ו]

הרמב"ם בפ"א מהלכות מלכים ה"ה פסק דאין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך ולא מלכה כו', אע"ג דקראי מוכחי דמלכות באיש קאי שהרי הוזהר על ריבוי נשים, וכן ס"ת מיוחד שיקרא בו כל ימי חייו ולא מסתבר דלאשה קאי, י"ל דאה"נ דמילי דאיש אינו שייך אלא כשהמלך איש אבל אין הכרח לפסול מלכה, איברא יש לעי' היכי דייק לה מעליך מלך וכי יש כאן יתור, ואולי באמת עיקרו מכל הפרשה דקאי אאיש. - משה"ק הרדב"ז מדבורה ע"י תו"ב ב"ק ט"ו א' שתי' בע"א.

לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אוזיך הוא

[י"ז ט"ו]

הרמב"ם שם בה"ד כתב אין מעמידין מלך מקהל גרים כו' שנאמר לא תוכל לתת וגו', והר"מ מנה זה במנין הל"ת כאן ובסה"מ, וכ"ה בחינוך ובסמ"ג, ובספרי זו מצות ל"ת, והך דמקרב אחיך לא מנו למ"ע י"ל משום דהוא ביאור להך דתשים עליך מלך ולא נחשב לחוד, ורק הל"ת שנתוספה בזה נחשבת לחוד, ולגירסתנו בספרי איתא לפני זה תשים עליך מלך זו מצות עשה לא תוכל כו' זו מל"ת, ואמנם ג"י הגר"א שם מקרב אחיך כו' זו מצות עשה (שלאו הבא מכלל עשה עשה ע"ש), ולא נתברר לי ההכרח לפרש איש נכרי על גרים נהי דמקרב אחיך מפיק גרים שאינו מובחר שבאחיך כבב"ק פ"ח א' מ"מ הל"ת יש לפרש רק על גוי וכדמסיים קרא אשר לא אחיך הוא וגר מיקרי אחיך ע"י ב"ק שם, [מש"כ רש"י שם ד"ה תיקשי ע"י מהרש"א], ולג"י הגר"א בספרי מבואר כן דאיש נכרי הוא עכו"ם ואשר לא אחיך זה העבד ולפי"ז לא הוזכר כאן קהל גרים, עוד צ"ע שלא הוזכר בדברי הר"מ עבד ואף אי ל"ג לה בספרי מיהו הדבר מבואר בב"ק שם וע"י לח"מ שהקשה עוד במה שלא הביא הא דתוספתא דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה, וע"י רדב"ז שסמך על הא דפרק החולץ דאמו מישראל סגי, ומש"כ דהטעם דמן המשיאין לכהונה ממקרב אחיך ע"י תו"י יבמות שם דאינו אלא מדרבנן, ומש"כ דמקרב נדרוש לאפוקי חו"ל כבספרי צ"ע למה השמיטה רבינו, [יש לעי' מאי חו"ל ואם דר אח"כ בא"י לי יום או י"ב חודש האם נקרא מא"י, וא"כ איכא תקנתא בקל, גם יש לעי' אם זה נאמר על כל שררה או רק על מלך].

תמים תהיה עם ד' אלו' [י"ח י"ג]

ע"י רש"י התהלך כו' ולא תחקור אחר העתידות כו', ע"י קובץ אגרות למרן ז"ל ח"א אגרת כ"ט ויש להקפיד על עתיד הקרוב לחושבו להוה ומותר לחקור עליו כו' ע"ש, (ואמנם פעם השיב לי מרן ז"ל על מה ששאלתי בדרך שהלכנו לאיזה מקום אם ימשך אח"כ ללכת לעוד מקום שה"י דיון בזה וכנראה לא הוה ברירא ל"י כעת ואמר תמים תהיה שלא תחקור אחר העתידות ומה לי עתיד רחוק או קרוב, וכנראה הכל לפי הענין).

בחודש אלול ילמדו בשיעורים דיני התקיעות

לשמיעת השיעורים והשיחות בקו אמרי יושר 04-3760435 ובקול הלשון 03-6171111 - *7 - 904650

להערות בכל עניני הגליון ולקבלת הגליונות בכתובת: ymp8032@gmail.com

מערכי תורה

שופטים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

עדות בדיני נפשות

בדין חיוב מיתה כתוב (י"ז, ו) 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד', הנה דין עדות בשנים מפורש בקרא להלן בסוף הפרשה (פי"ט פסוק ט"ו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו', על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר, וצריך ביאור מה הוצרך הכתוב לפרש כאן גבי מיתה, דבעינן ב' עדים דווקא, ולא יומת ע"פ עד אחד, והלא הדברים ק"ו, אם לכל עון ולכל חטאת לא יקום ע"א, למיתה לא כל שכן.

והנראה בזה, דבאמת הרי חלוק מה שהצריכה תורה שתי עדים בדיני נפשות, ממה שצריך שתי עדים בשאר כל עון וכל חטאת, דהנה בדיני נפשות קיי"ל בגמ' במכות דף ו' ע"ב, דעדות מיוחדת, כגון דאחד אומר בחלון זה, ואחד בחלון זה, אין מצטרפין, ובעינן שיהיו רואים את העדות יחד, משא"כ גבי דיני ממונות ושאר עדיות, דמהני גם רואין משתי חלונות, וא"כ נמצא דדין שתי עדים דמיתה, הוא דין מחודש בפני עצמו משתי עדים דכל עון וכל חטאת, ולפי זה מבואר דלכן הוצרך הכתוב ללמד דבר זה בקרא בפני עצמו, דהרי אין זה אותו הדין שתי עדים, שנאמר בדין עדות דכל עון וכל חטאת.

ויש להוסיף בזה עוד, דממילא גם הדין שנאמר בקרא, דלא יומת על פי עד אחד, האמור בעדות מיתה, אינו כענין האמור בעדות על כל עון וחטאת, ד'לא יקום עד אחד באיש', דהדין שנאמר בעדות מיתה, ד'לא יומת על פי עד אחד', נכלל בזה גם שנים שראו, אלא שלא ראו בבת אחת, דלגבי מיתה חשיב עדות זו כעדות של עד אחד.

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך

כתוב (י"ז, ח' - י"א) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך. וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוֹקֶיךָ בו. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור וגו'. הנה דין בי"ד הגדול יש בתרי גווני, א', כשיש ספק בהלכה שנתעלמה, וכמבואר ברמב"ם בפ"א מהל' ממרים ה"ד ז"ל כשהיה ב"ד הגדול קיים כו' כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל כו' הכל באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול ושואלין, אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל, ידוע אצל ב"ד הגדול, בין מפי קבלה, בין מפי המידה שדנו בה, אומרים מיד כו' עכ"ל. וזהו ביאור מש"כ רש"י כאן, כי יפלא, כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, היינו שהדבר נבדל ומכוסה ממך. אופן ב' יש בגונא שיש מחלוקת בין שני חכמים, או שני דינים, דבר שלדורות נשאר בפלוגתא, וכל חכם עושה כדעתו, או לפי כללי הכרעת ההלכה, אבל בזמן ב"ד הגדול היו הם המכריעים, וכמבואר ברמב"ם שם הל' ה' בהלכה בפ"ע ז"ל שני חכמים או שני בתי דינים שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין כו' הרי שבזמן הסנהדרין נמסר להם להכריע בין הדיעות, וכמבואר שם גם בדברי הכסף משנה, דבזמן הסנהדרין היה הדין מתברר עפ"י בית דין הגדול.

אשר לפי זה יש לומר בביאור הפסוקים, דזהו שחשב כאן הכתוב שני דברים, חדא 'כי יפלא ממך דבר', שזה הוא בספק שנתעלמה הלכה, וכמו שהבאנו מדברי רש"י דיפלא הוא מלשון הבדלה ופרישה שהדבר מכוסה, ועוד נקט 'דברי ריבות בשעריך', שזה הכרעה בין המחלוקות, וכמו שפירש רש"י 'דברי ריבות שיהיו חכמי העיר חולקין בדבר', וברמב"ן כתב דכפירוש רש"י כן תרגם אונקלוס שכתב 'פתגמי פלוגתא דינא בקרויך', ועל כל זה אמר הכתוב וקמת ועלית, ששתי האופנים האלו מסורים לבית דין הגדול להורות בזה. ולפי"ז יש לפרש גמי המשך הכתובים 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה', הרי דחשב כאן שתי דברים, ויש לומר עפ"י המבואר, ד'על פי התורה אשר יורוך' זהו במה שבאה הוראתם בענין ספק. 'ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה', זהו כששפטו והכריעו בין הדיעות.

זקן ממרה בשוגג

הנה בדין זקן ממרה כתוב (י"ז, י"ב) 'והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע גו' ומת האיש ההוא וגו'. הנה פירש כאן הכתוב דין זקן ממרה, דאם מורה הלכה שלא כדברי בית דין הגדול חייב מיתה. וצריך ביאור למה הוצרך הכתוב לומר דמיירי שעשה בזדון, וכדכתיב 'והאיש אשר יעשה בזדון', והלא דבר ידוע הוא בכל חייבי מיתות, שאין נהרגין אלא כשעברו במזיד ובהתראה, ואם עשו בשוגג פטורין, ולמה הוצרך הכתוב למינקט זאת כאן.

ונראה לומר בזה, דנתחדש כאן דכשעשה בשוגג, אינו רק פטור מן החיוב, אלא נאמר ונתחדש כאן דכשאינו עושה בזדון, אין זה המראה כלל, ולא הוה זקן ממרה כלל, דהמראה בשוגג אינה המראה כלל, דרק כשממרה במזיד חשיב המראה, ולא כשממרה בשוגג.

ונפק"מ בזה, שבכה"ג אינו בכלל דין חייבי מיתות שוגגין, דהנה בגמ' בבבא קמא דף ל"ה ע"א, איתא, תנא דבי חזקיה, דחייבי מיתות שוגגין, פטורין מתשלומין, מטעם דקלב"מ גם באופן שאין בהם מיתה, ולפי המבואר כאן שזקן ממרה בשוגג, אינו בדין וגדר זקן ממרה כל עיקר, לא חשיב חייבי מיתות שוגגין, וממילא אינו פוטר בשוגג בקלב"מ.

משפט הכהנים מאת העם

הנה בדין מתנות כהונה כתוב (י"ח, ג') 'וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וגו' ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה. וכבר עמד בחידושי מרן רי"ז הלוי בביאור הכתוב שזהו משפט מאת העם.

והנה בגמ' בחולין (דף קל"ד:) איתא דורשי חמורות היו אומרים, הזרוע כנגד היד, וכן הוא אומר ויקח רומח בידו, לחיים כנגד תפילה, וכן הוא אומר ויעמוד פנחס ויפלל, קבה כמשמעה וכן הוא אומר ואת האשה אל קבתה, ומבואר דזכיית הכהנים במתנה זו של זלו"ק הוא בזכות מעשה פנחס שקינא קנאת ה' וזכה וזיכה אחיו עימו.

והנה באמת הרי בפרשת פנחס מפורש שכרו כמו שכתוב שם 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', ולחד מ"ד בגמ' בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, הרי שבשכר קנאותו קיבל שכרו ברית שלום, וכאן מבואר ששכרו הוא המתנה דזלו"ק. והביאור בזה י"ל הוא כי במעשה פנחס היו שני עניינים האחד הוא שקינא קנאת ה', ועוד היה בזה הצלת ישראל ממגיפה, וכמפורש בכתוב 'בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי', הרי דשתי עניינים היו במעשה קנאותיה דפנחס.

ויש לומר, דהברית שלום הוא שכר על מה שקינא קנאת ה', וזהו שכר שמגיע לו מאת ה', ומתנה דזלו"ק זהו השכר על הצלת ישראל מהמגיפה, וזהו שכר המגיע להם מישראל. ולפי זה יש לפרש הכתוב וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, דזכייתם בזה באה להם מאת העם בשכר מה שעשה פנחס לטובת העם, ולא מתנה מאת ה'.

וכתב לו את משנה התורה - מלפני הכהנים הלויים

הנה בדין כתיבת ספר תורה של מלך כתוב (י"ח, י"ח) 'וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים'. וצריך ביאור מה הפירוש 'מלפני הכהנים הלויים'.

ונראה לומר דהנה הרמב"ם (פ"ג מהלכות מלכים ה"א) כתב על מצות המלך לכתוב ס"ת 'ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד'. הנה חידוש הרמב"ם שני תנאים בכתוב ס"ת של מלך, שיהיה מוגה מס"ת המונח בעזרה, [והיינו הספר שנמסר לשבט לוי לשומרו מצד ארון ברית ה', ככתוב בפרשת וילך], ועוד שיהא נעשה זאת עפ"י בי"ד של ע"א.

ויש לומר שמקור הדבר הוא נלמד מהכתוב כאן שנאמר בחיוב כתיבה שיהיה זה 'מלפני הכהנים הלויים', ופירושו הוא שס"ת של מלך יהא נכתב מהספר שלפני הכהנים הלויים, והיינו ספר העזרה שהוא נמסר ללויים, ועוד נכלל בזה שיהיה זה נעשה מלפני הכהנים הלויים דהיינו בי"ד של ע"א, ונאמר בזה שיהיה נכתב עפ"י בי"ד של ע"א.

שקר ענה באחיו

הנה בדין עדים זוממין כתוב (י"ט, ט"ט) 'והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו ועשיתם לו כאשר זמם וגו'. הנה כפל הכתוב שהם עדי שקר, וכמו שכתוב 'עד שקר העד שקר ענה באחיו', וצריך ביאור למה כפל הכתוב דעדי שקר הם.

ויש לבאר בזה, עפ"י הא דאיתא בגמ' במכות דף ה' ע"א, דבאו שנים ואמרו באחד בשבת נגמר דינו של פלוני, ובאו שנים אחרים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני, אין העדים זוממים חייבים, אע"פ שהוזמו בעמנו הייתם, כיון דהעידו על גברא בר חיובא. ומבואר דהיכא דעצם עדותן היא עדות אמת, רק שהם לא ראו המעשה, אין בזה חיוב דעדים זוממין. ונמצא דלחיוב דכאשר זמם, בעינן תרתי, חדא את עצם הזממה, שיעידו עדות על דבר שהם לא ראו כלל, ויוזמו בעמנו הייתם, ועוד בעינן גם שהעדות עצמה תהא עדות שקר, ולא שיעידו במי שהוא כבר בר חיובא.

אשר לפי"ז מבואר היטב כפילות הכתוב, דבאמת בשביל חיוב דכאשר זמם בעינן תרתי, גם שתהא זממה, וזהו שאמר הכתוב 'והנה עד שקר העד', דהיינו שהוא עד שקר, שהוא לא ראה המעשה, ועוד בעינן שגם גוף העדות תהא עדות שקר, וזהו שהוסיף הכתוב 'שקר ענה באחיו', ר"ל דגוף העדות עצמה, היא עדות שקר.

'ופקדו שרי צבאות בראש העם'

הנה בסדר היציאה למלחמה כתוב (כ', ט') 'והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם'. נראה לבאר טעם הדבר שפקדו את השרי צבאות, רק לאחר שכלו השוטרים לדבר אל העם, משום שהרי שרי הצבאות היו ממונים על מניין מסוים של יוצאי המלחמה, וקודם שסיימו השוטרים לדבר אל העם את כל הדברים הנזכרים לעיל, מי האיש וגו' ילך וישוב לביתו, עדיין לא היה ידוע מי הם השבים לביתם, ומי הם היוצאים למלחמה, וממילא עדיין לא היה ידוע מנין יוצאי הצבא, ועל כן עדיין אי אפשר למנות שרי צבאות, ורק כאשר כילו השוטרים לדבר, והוברר מי המה בכלל היוצאים למלחמה ונודע מניינם, אז אפשר לפקוד שרי צבאות על היוצאים למלחמה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיבה"ק

עושר שמור לבעליו לדעתו

התורה אף כי היא דאגה גדולה למבין כאשר יחשב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו אין יכולת לדאגה ההיא לעשות לו רע, אף על פי שאמרו חכמי הטבע היגון חלי הלב והדאגה הוא כלות הלב אך דואג בתורה אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לו.

ידוע שהדאגה מכלה את הנפש ורוח נכאה מי ישאנה, האדם השקוע כל ימיו בייגון ואנחה מסיים את חייו במהרה מתוך כעס ומכאובים. אולם מחדשת לנו המשנה שבדאגת התורה אין זה כן, 'אף כי היא דאגה גדולה למבין כאשר יחשב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו'.

וביאור הדברים נראה לפי פשוטו, שהרי כל החיים ניתנו לנו מאת הבורא ית' והוא המחיה את כולם במאמר פיו כל רגע ורגע, ואם כן בשלמא אם האדם טרוד בדאגות העולם ואינו שמח בחלקו אשר חננו אלוקים – הרי הוא משחית בזה את נפשו וגורם לקצר את ימיו, אך אם האדם משקיע בתורת ה' ומחמתה הוא טרוד לדעת סודה ולהבינה עד תכליתה, ודאי שהיא הנותנת להוסיף לו חיים, שהרי קודשא בריך הוא ואורייתא חד והתורה היא מקור החיים בעצמם, בה אסתכל קב"ה ובה ברא עלמא, וכאשר האדם דואג בעמלו בתורה הנה הוא מתעסק עם עצם עצמם של החיים.

ואדרבה, לא זו בלבד שאין דאגת התורה מגרעת מאריכות הימים, אלא ככל שהאדם יוסיף וידאג עוד יותר בהבנת התורה זה עצמו יהווה סיבה לחיות עוד ועוד, יען כי כל תוספת העמקה בתורה ועוד דאגה ועוד רצון להבין הרי זה עוד חיבור למקור החיים, וכפי גודל הדאגה כך גודל החיות, כי הם חיינו ואורך ימינו.

פעם הגיעה אשה אחת לפני אאמו"ר הגאון זצ"ל בחשש על בנה ששקוע בלימודו יתר על המידה ולכאן' הדבר עלול להזיק לו, אמר לה אאמו"ר (באידיש) 'קלקול קיבה לא יהיה לו מזה'... התורה אינה סיבה לקלקל את האדם אלא אדרבה, לתת לו חיות, אורך ימים ושמחת עולמים, ואין צד בעולם שהדבר הטוב ביותר בעולם יגרע לאדם משמחת החיים.

כמובן שאין הכוונה שהאדם יפרוש לחלוטין מכל חיי העולם וילמד למעלה מכוחותיו, נער הייתי וגם זקנתי וראיתי הרבה שעשו כן וכולם לא עלתה בידם, או שיצאו מדעתם או שפרשו מדתם, אך אם האדם משקיע את כל כולו לפי כוחותיו בתורה אין ספק שיזכה לחיים המלאים השמחים והמאושרים ביותר עלי אדמות יותר מכל אנשי תבל.

מסופר על אחד הגבירים שניגש אל ראש ישיבת חכמי לובלין, הג"ר מאיר שפירא זצ"ל, ושאל מה פירוש המשנה (להלן ו', ד') 'פת במלח תאכל זמין במשורה תשתה ועל הארץ תישן ובתורה אתה עמל, אם אתה עושן כן אשריך וטוב לך', כיצד ניתן לחיות חיי צער בלי כל חמודות שבעולם ועם כל זאת להיות שמח, ענה לו הגר"מ – על כך אומרת המשנה 'אם אתה עושה כן', רק אם עושים את זה אז אפשר להבין את זה, בלי זה אכן חושבים שהחיים שמבחוץ הם הטובים באמת...

בתקופת הרעב והמחסור שהיתה בירושלים של מעלה ניגש הגאון רבי זעלועל פרנק זצ"ל (בעמח"ס תולדות זאב) אל אחיו הנודע הגאון רבי צבי פסח זצ"ל ואמר לו, בא וראה כמה גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה, הנה כבר כמה ימים לא בא אוכל לפי ועם כל זאת אני נראה בעל בשר מדושן עונג, הכל מכוח שמחתה של תורה. השיב לעומתו הגר"פ, דע לך, נפילחותך היא מרוב רעב לעוד ועוד... וכיוצא בזה ידוע על הגאון רבי ישראל סלנטר שפעם ראה כומר צועד לו ברחוב כולו שבע ודשן, ולא הצליח להבין – ממה הכומר שמן כל כך, והרי אין לו שום מושג מהי הנאה מרשב"א?...

זכור לי משנותי בישיבת פוניבז', שפעם זיהו המשגיחים אצל אחד הבחורים אותות דיכאון, והתגלגלו הדברים עד שהגיעו לפתחו של רה"י הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל. הגר"ש קרא לבחור אל חדרו, ולאחר חצי שעה

פרק ב' משנה ז'. "הוא היה אומר מרבה בשר מרבה רמה וכו' מרבה תורה מרבה חיים מרבה חכמה מרבה ישיבה".

'מרבה בשר מרבה רמה'

כתב רבינו יונה "מרבה בשר מרבה רימה - האדם חושב כי על ידי התענוג והעידון חיים יוסיף כי ינהיג עצמו על פי הטבע, ואין שלטון ביום המוות לא לעזר ולא להועיל יהיה לו הבשר ההוא כי לבושת וגם לרמה". מבואר בדברי רבינו יונה שלא זו בלבד שהתאוות אינן מועילות כלום לאדם, אלא אדרבה, הם גורמות לו להפסיד מאותו דבר עצמו שבו הוא חשב להרוויח, והאדם המרבה לעצמו בשר ועידונים מעידוני העולם הזה הא גופא קא גרים להרבות לו בסופו של דבר רימה ותולעה, וכפי גודל הבשר שהרבה לעצמו כך תוכל הרימה לשלוט בו.

וכך מבאר רבינו יונה בהמשך דברי המשנה 'מרבה נכסים מרבה דאגה' וכו'; "אל יחשוב כי על כבוד עשרו ורוב נכסיו יבלה ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, והוא דואג עליהם כל השנה כולה, שאל אותו ויגדך עשיריך ויאמרו לך".

ואכן ניתן לראות זאת בחוש לעין כל בשר שעושר שמור לבעליו לרעתו, צא וראה האם האנשים עתירי הממון הם אנשים יותר שמחים ומאושרים או שמא זה בדיוק להפך, כגודל עושרם כך גודל יגונם.

מי שמסתפק במועט וטוב לו במה שיש לו, כאשר הוא מסיים את עבודתו בסופו של יום אין לו עוד דבר שרובץ עליו והוא יכול לפנות לעסקיו בשובה ובנחת, אך מי שמרבה נכסים יש לו מנה רוצה מאתיים ובמשך כל שעותיו הוא טרוד בעצות ובתחבולות כיצד יוכל להרבות עוד ועוד את נכסיו, לשמור עליהם ולדאוג שלא יארע להם שום נזק, ונמצא שהעושר עצמו הוא שטורד את מנוחתו.

וכך ממשיך רבינו יונה לבאר את המשנה "מרבה עבדים מרבה גזל מרבה שפחות מרבה זימה מרבה נשים מרבה כשפים, וכי יגזלו העבדים הוא לוקה עליהם כי יש בידו למנוע אותם ואף אם אינו יודע הדבר עליו מושלך כי כספו וזהבו הם, גם כי השפחות מזנות עם אחרים הדבר אליו כאילו הוא בעצמו מזנה עמהם כי נבלה נעשתה בביתו".

כל אדם שקונה עבדים חושב לעצמו שכעת יהיו חיינו נוחים יותר, כאשר יעמדו סביבו משרתים שישמשו אותו ויעשו את כל רצונו ויותר לא יחסר דבר, אך למעשה קי"ל דכל העבדים חשודים על הגזל ולא יישאר לו אלא כילוי ממנו, כליון עינים ודאבון נפש.

ואת אותם דברים ניתן לראות גם בכל שאר הבלי העולם בלי להחסיר דבר, כולם נראים כלפי חוץ טובים ונעימים שאשרי מי שזוכה להם, אולם כאשר האדם משיג אותם - סופו לגלות שבור כרה ויחפרהו, לא העלתה מצודתו כלום ומוטב היה לו הרבה יותר אם לא היה מנכס את אותם הדברים לעצמו. בתורת משל ניתן להביא לכך את עישון הסיגריות, כאשר מכורים לזה אין שום דבר שיכול לנתק אותך מהעבדות הגמורה לאותו הדבר, אך לכשמצליחים להגמל לא חולף זמן רב וכבר לא מבינים כיצד רצו זאת בעבר ומה הנאה היתה בזה.

ואין לך דוגמא טובה לענין מאשר הכבוד והדומה לו, בעלמא דשקרא הרי זה נראה כגדלות ויקר, אך תמיד הפרסום והרעש אינם מועילים לאדם במאומה אלא מזיקים לו עוד הרבה יותר ממה שחשב להרוויח, ורק אם האדם ישקיע במקומות הנכונים להכין לעצמו חיי נצח, אז אשריו וטוב לו.

'מרבה תורה מרבה חיים'

כתב רבינו יונה "זה הדבר כנגד מה שאמור מרבה בשר מרבה רמה, שעל ידי התענוג יתקצרו ימיו ועל ידי עמל בתורה יארכיו, וגם כן הוא כנגד מרבה נכסים מרבה דאגה, כי דאגת הנכסים מקצרת שנותיו ודאגת

יצא ואמר: אינני יודע מה רוצים ממנו, דיברתי איתו בארוכה בלימוד, והבחרו חי את הסוגיות, איזה דכאון יש לו?... כך היא נקודת המבט של בני אדם כאלו שכל חייהם נעים רק על אותו ציר אחד של תורה לבדה ותו לא מיד. אותו בחור אכן היה בדכאון אמיתי, אך באותה צורה שבה חי הגר"ש לא היה מקום להבין כיצד אדם שמצליח בלימוד וחי איתו יכול להיות בדכאון מדברים אחרים. הרי הכל נראה כל כך שימח ומאוש, ישנה רק תורה אחת שממלאת את החיים בעונג שאין לו סוף, ואם כן איזה דבר אחר מסוגל להטריד את מנוחת הנפש (ואכן נאים הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהם, כאשר הגר"ש עצמו היה תמיד מלא בשמחה עצומה למרות חיי הסבל הנוראים שעבר).

מרבח חכמה מרבח ישיבה

כתב רבינו יונה: "ר"ל חכמת הסברה והפלפול שעל ידי זה הוא מרבח ישיבה, כי יבואו התלמידים לשמוע דבריהם חדשים ולהתחדד עמו וללמוד ענין הסברה המתחדשת כי היא חכמה בפני עצמה, ור"ל שנותנין לו שכר כנגד כלל כי הוא הגורם".

בדברי רבינו יונה מתגלה לנו מדוע גדולה כל כך מעלת הדיבור חברים ולימוד התורה בחבורה, כיון שכאשר שניים לומדים יחדיו וגושים ונותנים ביניהם וכל אחד אומר את סברתו הוא, אין כאן רק שתי סברות שונות שכוללות כל אחת על השניה, אלא נוצרת כעת סברא חדשה המורכבת משתי הסברות, והיא **חכמה בפני עצמה**.

וזוהי הסיבה שמחמתה יש לכל אחד לשמוע את דברי השני וללמוד הימנו חכמה ובינה, לא רק בכדי להוסיף לעצמו את כיוון חשיבתו של חברו ולהתלמד בסברות ששונות מראשו שלו אלא יתירה מזו, ליצור יחד עמו 'חכמה בפני עצמה' שתתחדש על ידי שניהם, וכך מבין תרומתו רווחא שמעתא ותיווצר סברא חדשה שיש בה גם את מעלתו של זה וגם את מעלתו של זה.

אך זאת כמובן רק אם כל אחד מהלומדים משכיל לשתוק ולהקשיב לדברי רעהו, להבין בדיק מה הוא חושב וכיצד הוא רוצה לבאר, ולנסות להכנס לתוך ראשו שלו, כי אם כל אחד יתבצר בעמדתו ויהיה בטוח שהוא הצודק היחיד - נמצא זה לעצמו וזה לעצמו, אין כאן כי אם שניים היושבים אחד ליד השני מבלי שכל אחד יקבל מתורת חברו כמלוא נימה.

ואכן חזון נפרץ הוא לראות שניים היושבים ועוסקים בתורה, אך כל אחד מהם מדבר לעצמו פשוטו כמשמעו, אין אחד מביניהם שמנסה קצת לשתוק ולהכפיף את עצמו לשמוע עוד צד שני. במקרים כאלו יכול האדם ללמוד כך במשך שנים ולא לפתח את שכלו במאומה, כאשר אין שום דבר שיגרום לו לפרוץ הלאה ולחדד את מחוזה יתר על

מה שהיה בתחילה.

בפסוק במשלי (כ"ט, י"א) נאמר: "כל רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה", ופירושו הראשונים שבזה נמדד ההבדל בין הכסיל אל החכם, הכסיל מוציא את כל רוחו והבל פיו ואינו פוסק מלדבר אף לא לרגע, ומכיון שכך אין בידו את הכלים לקנות חכמה ולקבל מאנשים אחרים, מה שאין החכם עוצר את רוחו מביט ומקשיב וכך הוא מבין ומאזין וקונה עוד ועוד חכמה ודעת.

ובאמת אין גבול כמה חכמה יכול האדם להשיג על ידי כוח ההקשבה והשמיעה לאחרים, ואף אני יכול להעיד על עצמי למשל לגבי מסכת יבמות שנלמדה לאחרונה כאן בישיבה, שכבר עסקתי בה פעמים רבות שוב ושוב וזכיתי בס"ד לחדש ולהעמיק בה ועם כל זאת הוספתי גם בפעם הזאת למצוא בה עוד טעם ודברים חדשים ונפלאים, כי מטבע הדברים ניגשו אלי בחורים ומתוך שאלותיהם והערותיהם קיבלתי עוד כיווני חשיבה מחודשים שלא היו לי עד הנה, ומהם התפתחו הדברים הלאה למערכות חדשות, ואף שלאותם תלמידים זו פעם ראשונה בלימוד המסכת ואינו דומה זה לזה מכל מקום לכל אחד יש את מחשבתו שלו, ואין אחד שלא יכול להוסיף ולהחכים את רעהו.

אף בשנות בחרותי בישיבת פוניבז' זכיתי ללמוד יותר ממחזור אחד בישיבה, וזכורתי שמרן הגרא"מ שך זצ"ל היה חוזר בכל מחזור מחדש על אותם שיעורים במדויק, ואף על פי כן היה מדגיש ואומר בכל פעם שלא לחינם הוא מוסר את אותו שיעור של פעם שעבר, כי הפעם התחדשה לו עוד תוספת שלא היתה לפני כן. וזאת על אף שהיה זה אותו השיעור בלי שינוי... והפשוט הוא שגם באותם הדברים ממש יכולה להיות לאדם עוד תוספת עומק והבנה, וגם מה שכבר ברור לו יכול להתחזר לו עוד יותר בריבוי הישיבה, בפרט כאשר אנו עוסקים באדם שדיבר דבר יום ביומו עם מאות בחורים ושמע אין סוף סברות אחת מכאן ואחת מכאן.

ושמא כל זה אכניס במה שאמרו חז"ל (תענית ז). "אמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולן", בהיות שהכל נמדד לפי השיעור שהאדם שומע מאחרים ומקבל מבחוץ אל תוכו, וטבע הדברים הוא לעיתים שהאדם אינו שומע לרבותיו כמו לחבריו ואילו מתלמידיו הוא שומע יותר מכולם, מאחר שאיתם הוא מחוייב להשיב ולישא וליתן להקשיב ולהשיב, ואם כן מהם הוא מקבל רבות יותר מכל האחרים ומתווספת לו עוד ועוד בינה והשכל.

אם כן המוטל על האדם הוא להשיב אל ליבו שישנם עוד אנשים אחרים מלבדו, הוא לא החכם היחיד על פני תבל ויש עוד אנשים שהוא יכול לינוק מהם ולהתמלא על ידם, וככל שהוא יבטל את אנוכיותו ויידע להכפיף את עצמו לתורתם של אחרים כך יתחדד שכלו ויוכל לעלות מעלה בתורה ובקנייניה.

מעלת וחובת לימוד המוסר

הקדוש. שמעתי ולא הבנתי. הוא אמר שכעת, אחרי שכבר עברנו את הימים הקדושים, צריכים להתחיל שוב, את כל העבודה מהתחלה... הדבר היה פלא בעיני, וכי כעת אחרי שכבר עשינו הכל צריכים לעבוד מתחילה, לכאורה אחרי שהגענו לרום המעלה אז זהו זמן המנוחה, ובפרט אצל מרן המשגיח, שמי יודע כמה השקיע בכל עבודת האלול ראש השנה ויום הכיפורים.

עוד באותו היום בין הערביים נכנסתי שוב להיכל, וראיתי את הגאון השקדן רבי חיים ברמן שליט"א יושב לעצמו ולומד מוסר. הוא אחז בספר שערי תשובה, בשער א' פרק א'; 'מן הטובות שהטיב הקב"ה את בראויו...' הכל שוב מתחילה...

כי אכן כך היא הדרך, אין זמן של מנוחה שבו יכול האדם לומר שהוא כבש את הפסגה, כל סוף הוא התחלה לפעם הבאה ותמיד האדם צריך לשמור את עצמו מהעתיד, וזוהי מטרת המוסר – לשים לב למצב ולזמן ועל ידי כך להשמר מליפול בתוך המכשול. הדרך היא לא רק ליפול ואז ליקום, אלא מעיקרה לא להגיע למקום הנפילה.

מרן הקהילות יעקב הורה לבאים אליו להוועץ בענייני חינוך ילדים, ללמוד בכל יום עם הילד כמה דקות מוסר. אמנם הן רק כמה דקות בודדות, ואמנם הוא עדיין ילד, אך אם ייהיה הלימוד בקביעות שוב ושוב מבלי להחסיר – ודאי שהמוסר ישפיע בסופו של דבר והילד ישתנה.

מרן בעל החת"ס אמר על עצמו שבים שהוא אינו לומד מוסר הוא מרגיש ירידה ברוחניות. לנו אין מושג מהו יום עם 'ירידה ברוחניות' של החת"ס, אך אם מיהת חזינן שלימוד המוסר הוא השומר הנאמן ששומר את האדם מליפול בפי פחת, ורק כשהאדם מתבונן מראש אזי הוא יכול להנצל ממלכות היצר.

ישנה אמרה ידועה של אחד מגדולי בעלי המוסר, שפעם ניגשו אליו ואמרו לו על אדם מסויים שגדול הוא מאד, מלבד בדבר אחד – בנגיעה. למרות שבכל מעשיו הוא צדיק גמור, כאשר יש לו נגיעה הוא נכשל בה. אמר להם אותו בעל מוסר, אם כן אין אותו אדם גדול אלא קטן, שכן בכל שעה ושעה בכל מהלך החיים יש לאדם נגיעות, ואין לך זמן שאין בו לאדם רצונות אישיים ומאוויים משלו, ואם אותו אדם הולך אחרי נגיעותיו – נמצא שלעולם הוא אינו נוהג בגדלות. לנגיעה יש כוח לעוות את עיני האדם ולחסום אותו מלראות את אור האמת, וברגע שהאדם כבר נכנס לתוך הנגיעה אין לו כיצד לראות את הדרך החוצה, רק כאשר הוא מחשב מראש את צעדיו ומתבונן מה עליו לעשות, אז יש לו סיכוי לעקוף אותה ולא ליפול בה.

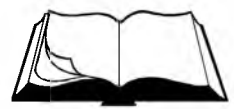
לימוד המוסר נועד בעיקרו לעבודה בענין זה. 'סדר מוסר' לא נועד בכדי להקדיש זמן למחשבות עמוקות או להבנות מפליגות בנפש האדם ובמאמרי חז"ל וכדומה, אלא לחשבון הנפש ממש, פשוטו כמשמעו, בין האדם לעצמו, לחשב את דרכיו ולחשוב על מעשיו, כדי שאם בבוא העת תבוא ח"ו מכשלה לידיו הוא יידע לפרוש ממנה מלכתחילה ולא להיכנס אליה.

תפקיד האדם הוא להיות כל הזמן במצב של התחלה, לדעת שעומדת בפניו מלחמה ושאין זמן שבו היא תהיה כבר מאחוריו, ותמיד תמיד להזהר שלא להיות בתוך העבירה או הנגיעה – כי אם הוא כבר בפנים יקשה עליו שבעתים להתחיל מחדש.

זכור לי עוד מצעירותי ממש, היה זה יום למחרת יום הכיפורים, מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל יצא מהיכל הישיבה מלווה בתלמידו הג"ר אבא גרוסברד זצ"ל, ואני עמדי מאחוריהם לשמוע על מה משוחח המשגיח ממחרת היום

מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

אב תשפ"א

הלכות המצוות בשביעית (א)

גליון 444

נטיעה וזריעה בערב שביעית, שכיתת קרקע

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

הקדמה

לימוד הלכות חג בזמנו

◀ עיי בגמרא (מגילה ל"ב): "וידבר משה את מעדי ד' אל בני ישראל" (ויקרא כ"ג, מ"ד), שיהא קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו, ואם זה כך ביו"ט ה"ה במצוה זו של שמיטה.

למדו ששים ואחת שנה קודם

◀ ואיתא בגמרא (קידושין מ'): גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, ר"ל שלמדו הלכות חלה במתן תורה, למרות שהיה נוגע למעשה רק משכנסו לארץ, לתרומות ומעשרות חמישים וארבע שנים, ר"ל שנתחייבו רק לאחר י"ד שנים של כיבוש וחילוק הארץ דכתיב: "תבואת זרעך" (דברים י"ד, כ"ב), שיהא שלו, לשמיטים ששים ואחת שנה, ר"ל שעשו שמיטה לסוף שבע שנים לאחר כיבוש וחילוק, וליובלות מאה ושלוש, ר"ל שעשו לסוף מ"ט שנים לאחר כיבוש וחילוק.

פסוקים של שמיטה

◀ כתוב בפרי בהר (ויקרא כ"ה, ב-ד'): "...כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושביתה הארץ שבת לד': שש שנים תזרע וּשש שנים תזמר פֶּרֶמֶךָ וְאִסַּפְתָּ... תבואתה: ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ..."

סדר הפסוקים: היקשה "בעל עקידה", הרי הפסוק הוא לכאורה שלא כסדרו דמקודם ה"ל לכתוב: "כי תבאו אל הארץ, שש שנים תזרע", ואח"כ לכתוב "ושביתה הארץ..." ולמה נכתב מיד בשעת ביאת הארץ, שהרי זה נוגע רק לאחר שש שנים?

השקפת החיים: ותיירץ "בעל העקידה" (פי בהר), זוהי כוונת ביאת הארץ, מיד כשעובד בשדה בתחילת שש השנים ידע שהתכלית היא "ושביתה הארץ", שהכל הוא שביטה לד', עבור הרבש"ע. גם שעובדים את האדמה במשך שש השנים צריך לדעת שזוהי תכלית החיים ולא לשם הגשמיים, שזוהי יסוד השמיטה, עכ"ד. וכעין זה כתב "התומים" (ח"י"מ סי' יז).

צריך הרבה לימוד: ולכן למדו הלכות שמיטה ששים ואחת שנה לפני כן, וכמו שהבאנו, מאחר שזה יסוד צורת החיים של כל יהודי, והיו צריכים להשריש זאת בתוכם ע"י הלימוד (בעל "שבט הלוי" צ"ל).

ברכת השמיטה

◀ ובספר "פנים יפות" (ל"בעל ההפלאה") עה"ת כתב (שם) לתרץ סדר הפסוקים הנ"ל, עפ"י דברי "הזהר" הידועים, שכל ימי השבוע מקבלים הברכה משבת שלפניהם, דמי ששומר שבת, משם מגיעה הברכה לכל השבוע. כמו כן, הברכה לכל שש השנים מקורה בשמירת השמיטה, ולכן כתבה התורה מיד "ושביתה הארץ שבת לד'" שמוה שמקבלים על עצמם שמירת השמיטה, זה מביא מיד את הברכה לכל שש השנים.

דין שביעית בזה"ז

◀ הרבה ראשונים סוברים ששביעית נוהגת בזמן הזה מדרבנן (רמב"ם ה"ל שמיטה ויובל פרק י' ה"ל ט', כן מדייק "חזון איש" סי' ג' ס"ק ח', וכן סבר הרשב"א, "מגיד משנה", "יראים" מצ' קס"ד ומצ' שמ"ה, "ספר החינוך" מצ' פ"ד). ויש קצת מן הראשונים דס"ל שנוהג מן התורה בזמן הזה (רמב"ן, מובא ב"חזון איש" שם, "בעל העיטור", "אור זרוע"). ויש ראשונים שכתבו דבזה"ז אין נוהג כלל שביעית (דעת הר"ז מובא בחזו"א סי' כ"ג ס"ק ד'), ואין מקום להקל ולסמוך על שיטה זו, כיון שכל הפוסקים חולקים עליהם ("דרדך אמונה" שם ס"ק נ"ה, וע"ע שו"ת "בית הלוי" ח"ג סי' א' שהאריך בביאור שיטות הראשונים בדין שביעית בזה"ז).

כיצד לידע החשבון אימתי שנת השמיטה

נחלקו הראשונים במנין שנות השמיטה, דזה ודאי שהתחיל המנין י"ד שנה אחר שנכנסו לארץ (קידושין מ'), רק נחלקו בהמשך המנין לאחר שנחרב הבית (עיי רמב"ם ה"ל שמיטה ויובל פרק י' ה"ל ו', וראב"ד שם, ובשו"ע ח"י"מ סי' ס"ז סעיף א').

כתב ב"כפתור ופרח" (פרק נ"א) ו"האורים" (סי' ס"ז ס"ק ה'), כלל קצר לידע אימתי שנת שמיטה בזה"ז. שאם נחלק מנין השנים מבריאת העולם בשבע ויהיה בלי יתרון כלל, זוהי השנה השביעית (כך יצא

החשבון אפילו שאין לזה סיבה בעצם, שהרי אין זה נוגע לחשבון אמיתי, דהמנין לא התחיל מזמן בריאת העולם אלא י"ד שנים לאחר כניסתם לארץ ישראל, וכמו כן היו נוהגים גם שנת היובל שהיא שנת החמישים, וא"כ לא שייך כלל לחלקו לשבע, ורק מהחורבן לדעת הגאונים התחילו למנות שמיטים בלי יובלות, ומאז שייך חשבון זה). נמצאה שנת ה' אלפים תשפ"ב הבאה עלינו לטובה היא שנת שמיטה (לפי החשבון: 5782:7=826).

ברכת השביעית בזמן הזה

◀ שאלה: בזמן הזה שמצוות שמיטה הוא רק מדרבנן, להרבה ראשונים, האם מתקיימת ברכת השביעית לשלוש השנים ככתוב (ויקרא כ"ה, כ"א): "וצוית את ברכתי לכם... לשלוש השנים"?

תשובה: יש סוברים שהברכה הוא רק בזמן שמיטה היא דאורייתא, אבל בזמן הזה שמיטה דרבנן אין הבטחה זו (סמ"ע ח"י"מ סי' ס"ז ס"ק ב', עפ"י דברי תוספות גיטין ל"ו:). אולם הרבה סוברים שגם בזה"ז שדיני שמיטה הם רק דרבנן, ג"כ יש ברכת השמיטה, דמסתבר שמה שבי"ד גוזרים למטה נגזר גם למעלה, ואחרי אשר עשו את ההשתדלות או במקום שנפטרו מהשתדלות, מסור לחכמים עפ"י עיון התורה ורוח קדשם עד כמה להשתדל (חזו"א סימן י"ח ס"ק ד', שו"ת "התעוררות תשובה" ח"י"מ סי' קנ"א, שו"ת "משנת יוסף" ח"ד עמ' קכ"ו, "דרך אמונה" פרק א' ס"ק צ"ז).

שמירת שביעית מביאה גאולה

◀ איתא בחזו"ל (סנהדרין צ"ז): במוצאי שביעית בן דוד בא, ואומרים בשם "חזון איש" זצ"ל שאם שומרים טוב על דיני שביעית הרי יש שביעית, וממילא שייך אח"כ שבמוצאי שביעית בן דוד יגיע, אבל אם לא שומרים על דיני שביעית, אין כאן שנה שביעית, וממילא לא יוכל הגואל להגיע ח"ו.

כסף מעשר ל"קרון שביעית"

◀ שאלה: האם אפשר לתת מכסף מעשר ל"קרון שביעית"? תשובה: מכיון שע"י זה מחזקים אנשים שאין להם פרנסה, בודאי אפשר לתת מכסף מעשר, ויש לדון אם גם בזה נכלל בברכת התורה "וצוית את ברכתי לשלוש השנים", כיון שמחזיק ומאפשר לאנשים לשמור שביעית (הגר"נ קרליץ צ"ל).

נטיעה וזריעה בערב שביעית

תוספת שביעית

◀ שאלה: האם גם בזה"ז יש דין תוספת שביעית המבואר במשנה בריש מס' שביעית, ואסור בכל עבודות הקרקע ואילנות שלוש יום לפני ר"ה?

תשובה: העבודות האסורות מן התורה בשנה השביעית, אסורות מראש השנה של שביעית עד ראש השנה של שמינית. והלכה למשה מסיני הוסיפו על זמן זה שלא יעבוד בארץ שלוש יום לפני ראש השנה, תוספת זו נקראת בלשון חז"ל: "תוספת שביעית", ומדרבנן הוסיפו איסור עבודת קרקע מפסח או מעצרת.

אמנם מבואר בגמ' (מו"ק ד'): שהלכה למשה מסיני שרק בזמן הבית יש דין "תוספת שביעית", אבל שלא בזמן הבית אפילו אם שביעית דאורייתא כגון שרוב כלל ישראל נמצאים בארץ ישראל אין דין "תוספת שביעית" (רמב"ם ה"ל שמיטה ויובל פ"ג ה"ל ט', עיי בהגה"ת "תוספות אנשי שם" משניות שביעית פרק ב' סוף משנה א').

עד מתי מותר לנטוע אילן פירות בשיטת

◀ שאלה: האם לפי"ז מותר לנטוע אילן פירות עד ערב ראש השנה תשפ"ב?

תשובה: מבואר ברמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פרק ג' הלכה י"א), אע"פ שאין תוספת שביעית בזה"ז, אסרו רבנן לנטוע אילן פירות סמוך לראש השנה, דאז השנה הראשונה של ערלה הוא בשנת השביעית, וכשיבואו לאכלו בשנה הרביעית יאמרו שאילן זה נטעו בשביעית, וע"כ אמרו חז"ל שצריך להזהר שאחרי שכבר נקלט האילן בקרקע, ימשיך לגדול בתוך האדמה ל' יום לפני ראש השנה דהיינו מיום ל' באב, בכדי של יום יחשב שנה אחת לענין ערלה, ושנת השמיטה כבר תחשב לשנה השנה של ערלה (רמב"ם שם רמב"ן ראש השנה ט'), ו"חזון איש" סי' כ"ג ס"ק י"ז).

ולגבי זמן קליטת האילן יש ג' שיטות: ת"ק סבר שלושים יום, ר' יוסי ור' שמעון סברו שתי שבתות, ור' יהודה סבר ג' ימים (משנה **שביעית** פרק ב' משנה ו'), וק"ל כר' יוסי ור' שמעון (**רמב"ם** שם). ולפי' מכיון שיש רק כ"ט ימים בחודש אלול, צריך האילן להיות נקלט באדמה לפני ל' באב, ולהוסיף על זה עוד י"ד יום, שיעור זמן קליטת האילן. יש סוברים שמותר עד יום ט"ו באב לפני שקיעה בכדי שיהא י"ד ימים שלמים עד שנקלט האילן (שו"ת "**נודע ביהודה**" מה"ח או"ח סי' פ"ד), ויש סוברים שגם בזה אמרינן מקצת היום ככולו ויכול לנטוע עץ מאכל עד יום ט"ו באב סמוך לשקיעה, (חזו"א סי' כ"ו ס"ק ב').

זמן נטיעת אילן סרק בשישית

◀ **שאלה:** עד מתי מותר לנטוע אילן סרק בשנה שישית?

תשובה: מכיון שאין דין תוספת שביעית בזה"ל וכדלעיל, ובאילן סרק לא שייך החשש של מנין שנת הערלה בשנה השביעית, א"כ מותר לנטוע עד ערב ראש השנה של שביעית, הגם שההשרשה היא בשביעית, דהאיסור הוא עבודת הקרקע בשביעית, אבל מה שנקלטו הזרעים אין בזה איסור (חזו"א סי' כ"ו ס"ק ג'). ויש סוברים שאסור לנטוע בשישית באופן שההשרשה היא בשביעית משום דין "ושבתה הארץ שבת לד'", שיש דין שביית קרקע שאפילו קליטת הזרעים ג"כ אסור ("אגלי טל" זורע ס"ק ח' אות ב'), "מנחת חינוך" מצ' רח"צ ס"ק ט"ו, "מנחת שלמה" סי' מ"ח וסי' נ"א אות ד', וע"ע "**מנחת חינוך**" מצ' שכ"ו בסופה שמסתפק בזה), ולפי שיטה זו צריך להקדים בנטיעת אילנות י"ד יום, כדי שישתורש אילן הסרק לפני שביעית דהיינו עד ט"ו באלול, ולפי הדעה השניה לעיל עד ט"ו באלול תשפ"ב. וכן יש להחמיר לכתחילה (בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל).

זמן גיזום אילנות בשישית

◀ **שאלה:** עץ פרי בחצר, האם מותר לחתכו עד למטה, בכדי שיחזור ויגדל מחדש ויעשה יותר טוב, ועד מתי מותר לעשות כן?

תשובה: לענין ערלה מצאנו דנפסק בשו"ע (יו"ד סי' רצ"ד סעיף י"ח) שאם חותכו לגמרי עד למטה בפני הקרקע חייב בערלה, ומונים מחדש ג' שנים משעת הקצצה, וכשישית **הרמב"ם**. אולם בשו"ע (ס"ק ל"א) כתב להחמיר כשיטת הרא"ש שאפילו לא חותכים אותו לגמרי רק נשאר קצת, אם לא נשאר לפחות טפח מעל פני הקרקע חייב בערלה ע"י שם. מכיוון שנתבאר לעיל שאסור למנות שנה הראשונה של ערלה בשנת שמיטה, אם משאיר טפח יכול לחתכו עד ערב ראש השנה ממש כיוון שלא חל עליו דין ערלה, ואם לא משאיר טפח חייב להשאיר ל' יום לאחר החיתוך, דהיינו שמותר לחותכו רק עד כ"ט בחודש אב בכדי שיוכל לגדול באדמה ל' יום, ובזה אין צריך להוסיף ימי קליטת העץ מכיון שממשיך לצמוח מיד לאחר הגיזום כמקודם, ובאילן סרק אפשר לגזום עד ערב ראש השנה.

העברת אילנות בשנה השישית

◀ **שאלה:** עד מתי מותר להעביר אילן ממקום למקום בשנה השישית?

תשובה: אם מעבירו ביחד עם העפר שסביב לשורשיו, והגוש גדול דיו כדי שהעץ ימשיך לחיות בתקופת הביניים עד שיקלט במקומו החדש, לא חל עליו דין ערלה ("חזו"א איש"ר ערלה סי' ב' ס"ק י"ב, וכדי לקבוע את גודל הגוש יש להתייעץ עם מומחה נאמן. יש חולקים וסוברים שצריך להעביר עם גוש שהעץ יכול לחיות ג' שנים, השיטות מובאות ב"פתחי תשובה" יו"ד סי' רצ"ד סעי' י"ט, ע"י שם). ויכול להעבירו עד ערב שביעית, אבל אם מעביר רק את העץ עצמו בלי עפרו, או אפילו העבירו ביחד עם העפר, ובשעת העברתו העפר התפורר ונפל, הוי כמו נטיעה חדשה לענין ערלה, ואסור לנטוע אילן פרי לאחר ט"ו או ט"ז באב וכדלעיל. ובאילן סרק לכתחילה עד ט"ו או ט"ז באלול, ובשעת הדחק עד ערב ראש השנה וכנ"ל.

זמן נטיעת זרעים וירקות

◀ **שאלה:** עד מתי אפשר לזרוע תבואה וירקות באופן שיהיה מותר לאוכלם בשביעית?

תשובה: תבואה, קטניות וירקות שגדלו מאליהם בשנת השמיטה, ע"י זרעים שנפלו בשדה קודם השמיטה, או שנזרעו בשישית ונגמרו בשביעית, מותרים לאוכלם מן התורה. אולם משרבו עוברי עברה שזרעו בסתר בשמיטה ואמרו שירקות אלו גדלו מעצמם, אסרו בחז"ל לאוכלם (**רמב"ם** הל' שמיטה ויובל פ"ד הל' ב'), ותקנה זו נקראת בחז"ל "איסור ספיחין". אבל על פירות האילנות לא גזרו משום ספיחין כיון שאין דרך לנטועו אלא אחד לכמה שנים.

בכלל תקנה זו אסרו גם מה שנזרע קודם השמיטה, אם לא הגיע שלב מסוים בגידול קודם השמיטה. תבואה וקטניות שביום א' של ראש השנה לא הגיעו שלשליש גידולם חל עליהם איסור ספיחין (**רמב"ם** שם פ"ד הל' ט', ר"ש פ"ט מ"א).

ובירקות רק אם התחילו לצמוח בשמיטה חל עליהם איסור ספיחין (כדעת ר"ש והרמב"ן, ודלא כדעת הרמב"ם שם הל' י"ב שאם נלקט הירק בשביעית אסור משום ספיחין), אבל אם התחיל לצמוח בשישית, דהיינו שיצא הצמח מעל הקרקע, אין בו איסור ספיחין, וכן בשל ירקות שחלקו העליון של הצמח נמצא מעל פני הקרקע משעת השתילה, צריך שהצמח יקלט קודם ראש השנה (חזו"א סי' ט' ס"ק י"ז, וסי' כ"ב ס"ק ב').

ועל כן יש להקדים ולזרוע ירקות באופן שיספיקו להיקלט או לצמוח או להביא שליש בשישית, כל ירק כדינו.

האם חייב לעשות מלאכות לפני שביעית

◀ **שאלה:** מלאכות שמותרות בשביעית משום קלקול העצים והפסד הפירות, האם חייבים לעשותן בשישית, בכדי להימנע מלעשותן בשביעית?

תשובה: יש לעשותן לפני שביעית, ואף אם לא יספיק לכל השנה, יש למעט כמה שאפשר, וכל העבודות שעשה בשישית יגרום למעט במלאכות בשביעית (חזו"א סי' כ"א ס"ק י"ז ד"ה ולכן).

להעביר עץ פרי הנטוע בעציץ נקוב

◀ **שאלה:** עד מתי מותר להעביר עץ פרי השתול בעציץ נקוב ולנטעו בקרקע לפני שביעית?

תשובה: מכיון שהוא צומח בעציץ נקוב (שיש בו נקב בקוטר של כ-2.5 ס"מ, ואין חציצה בין הנקב לאדמה), מותר להעבירו ולשתלו בקרקע עד ערב ראש השנה, מכיון שהוא נטוע בקרקע גם בתוך העציץ, ולא צריך למנות מחדש שנות ערלה.

וכל זה אם מעבירו כשנשאר גוש האדמה שלם, אבל אם מתפוררת האדמה ולא נשאר בו מספיק כדי שיחיה העץ עד שיקלט מחדש, בכה"ג מותר לנטעו רק עד ט"ו או ט"ז באב, וכנ"ל.

להעביר עץ פרי הנטוע בעציץ שאינו נקוב

◀ אם עץ הפרי כבר נטוע בעציץ שאינו נקוב עד ט"ו באב, מותר לשתלו באדמה עם גוש האדמה שבעציץ עד כ"ט באב סמוך לשקיעת החמה כדי שיהיה לו שלושים יום לערלה (חזו"א ערלה סי' ב' ס"ק י"ג, מסתפק בזה, דשמא צריך למנות שנית ערלה מחדש, ולכן צריך ל' יום לפני ר"ה, אבל אינו צריך י"ד ימים של קליטה מכיון שהוא כבר צומח בתוך העציץ, מיד כששתלו בקרקע מתבטלים הצמח וגושו למקומו החדש, ובתנאי שנשאר שם כל העפר וכנ"ל ע"י ספר "**משפטי ארץ**" פרק א' סעי' ח').

שביית קרקע

שכן בבנין שלא שומר שמיטה בחצר

◀ **שאלה:** בחצר השותפין (כגון בבנין מגורים שהחצר משותפת לכל הדיירים), אחד מן השותפים עובד בה במלאכות האסורות בשביעית, האם השותפים האחרים עוברים משום שביית הארץ מאחר שחלקם בחצר אינו שובת?

תשובה: כתוב בתורה "ושבתה הארץ שבת לד'", והאריכו בזה לבאר, יש סוברים שאין האיסור על הבעלים כשאחר עובד בשדהו, רק העובד בשדה הוא עובר על העשה (דעת **תוספות** ע"ז ט"ו; **רמב"ם** הל' שמיטה ויובל פ"א הל' א'), ויש סוברים שאדם מצווה על שביית שדהו בשמיטה, שאפילו אם אדם אחר, בין יהודי בין עכו"ם עובד בשדהו ביטל הבעלים מצות עשה" (תוספות ר"י במסקנתו ע"ז ט"ו; **תוספות רבי אלחנן** שם, מהרש"ל ב"חכמת שלמה" ב"מ צ'), "**מנחת חינוך**" מצ' רצ"ח ס"ק ח' ומצ' שכ"ו, ולמעשה יש לחשוש לדעה זו (חזו"א סי' י"ז ס"ק כ"ה, "**מנחת שלמה**" סי' נ"א ס"ק ד').

ולכן יש לבעל דירה בבית משותף לדאוג ולשכנע את שכניו שאינם שומרים בשביעית, שאפשר לקיים את הגינה גם בלי להיכשל באיסור שביעית. ואם בכל זאת הם לא מסכימים לכך, יש לו להפקיר חלקו בגינה המשותפת בפני שלושה אנשים, ומותר ששלושה אלו יהיו מבני ביתו שיוודע שלא יזכו בזה (וכעין שמצינו בשו"ע או"ח סי' רס"ו סעי' ג', וברמ"א ומשנ"ב שם), ואם נעשו בגינה המשותפת רק מלאכות האסורות מדברגב אין צורך להפקירה, היות שיש ב' דעות בזה אם אדם מצווה על שביית שדהו וכנ"ל, ולכן יש להקל בדברגב (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל, וע"ע ספר "**מעדני ארץ**" סי' י"ג משי"כ בזה).

ההפך הוא עד סוף שנת השמיטה, ואח"כ חוזר לרשות הבעלים אם אחר לא זכה בחלקו (וא"צ לחזור ולזכות בקרקע), כיון שכוונתו להפקיר רק לשנה השביעית ולהינצל מאיסור שביעית ("חוט שני" ח"א עמ' מ"ח, וכן כתב המשנ"ב שם ס"ק י"ח לענין שביית בהמות).

תשלום ועד הבית

◀ בענין תשלום ועד הבית, ודאי לא ישתתף בתשלום עבור עבודות אלו שאסורות בשביעית, שאסור לסייע בידי עוברי עברה, ואם אי תשלום יגרום להעמדתו לדין בבית משפט או יגרום מריבה ומחלוקת, מותר לשלם כשם שמשלמים שאר מסים, אע"פ שמבצעים בהם גם דברים אסורים (שהרי משלם רק כדי להינצל מהם, ואין זה נחשב כמסייע, הגר"ש אויערבך זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל). ובמקרה זה כדאי להודיע לנציג ועד הבית שמשלם כספו רק למטרת ניקיון ועבודות המותרות (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

דירתו רשומה גם על שם אשתו

◀ אם הדירה רשומה גם על שם האשה גם היא צריכה להפקיר (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ע"י מנ"ח מצ' שכ"ו, שגם אשה חייבת במצוה זו ואין כאן פטור של מ"ע שהז"ג).

קניית קרקע לצורך קיום שביית

◀ **שאלה:** אברך שאין לו דירה משלו ולא קרקע משלו, האם צריך לקנות קרקע בכדי לקיים בה מצות עשה של "ושבתה הארץ"?

תשובה: בודאי אין שום חיוב לקנות, אלא מי שיש לו קרקע, מקיים בו מ"ע של "ושבתה הארץ", ועכ"פ לא צריך דוקא "קניית" קרקע אלא ה"ה ע"י שכירות קרקע ג"כ מקיימים בזה "ושבתה הארץ", וכן כל מי ששוכר דירה, יש לו קנין שכירות בדירה שלו, והוא שותף בחצר מסביב לבית, ואם רוצה יכול לנטוע או לזרוע שם. ולכן עצם הדבר שהקרקע שכורה לו בשותפות, ולא עובד בקרקע, מקיים בזה "ושבתה הארץ שבת לד'" ואין צורך דוקא לקנות קרקע (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 66 – שופטים תשפ"א – שנה ב'

החסרון במצבה

"לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך וגו' ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך" (שופטים טז, כ"א-כ"ב)
הרמב"ן פירש שהעץ והמצבה לא היו להקרבה אצל העכו"ם, רק על המצבה היה עומד הכומר, והעץ להורות היכן מקום ההקרבה לפאר מסביב ולהשפיע על עבדיהם.
ונראה להרמב"ן שהעץ והמצבה הוא הפרסומת והיופי החיצוני למשוך להקריב לע"ז, וע"ז אין לה' יתברך חפץ ושונא כל פרסומת וחיצוניות רק בלתי לה' לבדו, הרצון הפנימי של האדם בא מרצונו להקריב לא תעמולה ותפאורה, הוא אשר שנה ה' אלקיך.

כהנים זריזים

"לא תזבח לה' אלקיך... כל דבר רע" (שופטים י"ז, א')
ובפרש"י מחז"ל דבר רע היינו דבור רע, מכאן איסור למפגל בקרבנות, והנה הרמב"ן כתב שהזכיר כאן "תזבח" ולא שאר עבודות כלשון בכל מקום "לא תקריב לה'", שכאן הזהיר רק את ישראל, שאת הכהנים כבר כתיב בחומש ויקרא, ולא שנה כל אזהרה לכהנים במשנה תורה שכהנים זריזים הם, רק לישראל שנה האזהרות כמש"כ בהקדמה לחומש דברים, וא"כ ישראל יכול לפגל רק בשחיטה לכן כתיב לא תזבח שזה שייך בישראל.
הנה כהנים זריזים הם לא צריכים עוד אזהרה, בפעם אחת כבר ישמעו ויראו, ועיין שיסוד כהנים זריזים הם שהם ת"ח ולומדי תורה, ועל ת"ח שחטא אל תהרהר אחריו פעם אחת לת"ח מספיק הערה לא צריך להוסיף.

כח הדיני תורה בבית המקדש

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו" (שופטים יז, ח)
וקמת ועלית אל המקום הביא רש"י מכאן שביהמ"ק גבוה מכל ארץ ישראל, ונראה מה שכתוב בדין הוראה שביהמ"ק גבוה מכל א"י, דהנה איתא בגמ' שסיעתא דשמיא לאוקמא גירסא ע"י עמל התורה, הוא גם ע"י עמל של ההליכה ללמוד תורה.
א"כ מובן שכאן אשר נפלא ממנו דיני התורה לזקן, כתבה תורה שבזכות שעלה למקום אשר בחר ה', יהיה לו יותר ברור וקנוי הוראת הסנהדרין.
ועוד נראה דהנה ג' ב"ד היו במקדש כמש"כ הרמב"ם, וא"כ אם היה כתיב רק למקום אשר יבחר היה משמע כל ב"ד שבהר הבית, אבל וקמת ועלית היינו ב"ד שבלשכת הגזית, שהיה גבוה יותר מכולם שהרי העזרה גבוה מהר הבית וא"כ היינו לשכת הגזית בסנהדרין גדולה.

המלך ממשיך לתורה

"למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (שופטים י"ז, כ')

נראה מה שהוסיף כאן לכתוב את התורה, וקרא בו שיאריך ימים על ממלכתו עם בניו, ע"פ הגמ' בכריתות הובא ברמב"ם הלכ' מלכים

שהבן יורש את אביו במלכות בתנאי שממלא מקום אבותיו בחכמה ויראת חטא, וא"כ כדי שיאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו, צריך שיהיה המלך קורא ושומר התורה וע"י זוכה לבנים ת"ח ויראים הראויים לתורה.

ועוד נראה להוסיף כידוע מהחת"ס דכתיב ושננתם לבניך ודברת בם שאמר שהשנון הטוב ביותר לבנים שיעריכו את התורה ויהיו דבוקים בה, הוא ע"י שהוא עצמו יהיה דבוק ודברת בם ולא בדברים בטלים, וא"כ כך הוא הצווי למלך וקרא בו כל ימיו למען ישמור, וע"י יהיה שיאריך על ממלכתו הוא ובניו כל הימים.

החשש בירום לבבו

"לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (שופטים י"ז, כ')
בתחילה אם לא יקרא בדברי התורה לשמור חוקה ירום לבבו מאחיו, ואח"כ יסור ימין ושמאל מן התורה ויגרום שבניו לא ימלכו תחתיו, ככל הכתוב כאן היה עם ירבעם בן נבט אשר תחילת נפילתו הוא רום לבבו מאחיו, אשר הקב"ה אמר לו נטייל בג"ע אני ואתה ובן ישי וכיון שכן ישי בראש לא הסכים, רום לבבו, וע"י גרם לו לסור ימין ושמאל, לא ביטל לגמרי מצות השם רק שינה החדש אשר בדה מלבו, ובמות בדין שתחילה חשבו לעבוד לשמים, ונענש ע"י נבואתו של אחיה השילוני שכל זרעו ימות ולא תאריך ממלכתו ככל הכתוב בפסוק.

לשרש את החטא

יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך. (שופטים יז, יד)

יד העדים הראשונה נראה הטעם כיון שראו חילול שבת, וע"י כדי לעקור מהן אזי הם הורגים את המחלל שבת, וע"י הם עוקרים את מה שהם ראו.

הלשון שנים או שני

לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר. (שופטים יט, טו)

הנה המלבי"ם כ' דכשנכתב בתורה שני הינו שנים דומין זה לזה ושון אבל שנכתב שנים אינם שון, והקשו מהא דבעדי ממונות כתיב שני ובעידי נפשות כתיב שנים. [ועי' בס' דבר יהושע (דרשות לר' יהושע העלר) דרוש' א' אות ח' ע"ש].

ונראה לבאר ע"פ יסדו של הגר"ח מבריסק (בכתבי הגר"ח סטנסל סי' ש"י) דחלוק כח העדים של דיני ממונות מדיני נפשות, דבדיני ממונות כל עד בפני עצמו יש לו כח כדחזינן דנאמן לשבועה ולהוציא ממון בעין שיהיו ב' אבל בדיני נפשות כ"א לעצמו אין לו שום כח רק בצירוף לחבירו יש להם כח ביחד, וא"כ בדיני ממונות דכל אחד שקול לחבירו דיש לו כח כחבירו כתיב שני אבל דיני נפשות דאין לא' משמעות בפני עצמו רק בצירוף כתיב שנים, וליכא מידי דלא רמיז באורייתא.

כתב ג' תרצ"א חדא שבני ראובן שגלו בימי סנחריב יחזרו קודם זמן המשיח לישראל ואולי בהם לא נתבטל הסמיכה, אכן דבריו צע"צ שהרי אין סמיכה בחו"ל רק בא"י וא"כ איך סמכו עשרת השבטים. עוד קאמר שמישיח יתגלה קודם בגליל ואח"כ יעלה ויתגלה פעם שניה, וא"כ הוא יסמוך, ועיין במהרלב"ח אם בכוחו של המשיח לסמוך עי"ש. והקשה עוד הרי אליהו יבא קודם משיח כדאיתא בגמ' בעירובין וא"כ אליהו יכול לסמוך דהיינו שאליו היה מבית דין ונשיא ובה בגוף קודם ביאת משיח. ועיין בחידושי הגרי"ז עה"ת בפרשת פנחס "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" שרק מאליו יבקשו תורה כיון שהיה במסירת התורה דור אחר דור ולא הוי כדון שלא בשמים היא דפנחס זה אליהו, ולכן ותורה יבקשו מפיהו, וא"כ סמוך הוא וזהו הגוף שהיה קודם ויכול לסמוך, וזהו טענה גדולה על הרמב"ם, והוסיף שבגמ' בעירובין מג. איתא שקודם שיבא משיח יקדים אליהו המבשר טוב שיבא וא"כ יסמוך, ועיין במהרלב"ח שדן שם אם יש בכוחו לסמוך שהרי עלה למרום והגמ' דנה אם אשתו מותרת, אכן בהני מדרשים וכדו' משמע שאף אשתו מותרת אבל שפיר חשיב לגבי עצמו שממשיך מסורת התורה ויכול לסמוך.

ואשר נראה בזה ליישב שיטת הרמב"ם ע"פ מה שהאריך בפלתי בסוף קונטרס בית הספק לבאר הגמ' בעירובין מ"ז שאנו מחכים בכל יום שיבא משיח, ויסד לך הפלתי שאם יבא משיח בעתו אזי יהיה ע"פ הסדר שקודם יבא אליהו ואח"כ יבא משיח, אבל אם יהיה באחישה שכלל ישראל ראויים שיבא משיח קודם זמנו וא"כ לא צריך מבשר ומיד יבא המשיח. והנה כד נדקדק בדברי הרמב"ם בפיהמשיח חזקן להדיא שקאי למשיח שיבא באחישה שהרי הקדים שיהיו ישראל בתשוקת התורה ויתאו אליו אזי קודם משיח יסמכו, ואזי הסמיכה היא כהכנה להקדמת ביאת משיח, הרי שקאי לאחישה, וכן בקראי דמייתי מישעיהו של והשיבה שופטך כבראשונה והמשך קראי ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה היינו באחישה, ועוד נוכיח מחז"ל שקאי לאחישה, ואשר לפ"ז אתי שפיר דברי הרמב"ם, דמקשה הרדב"ז ומהרלב"ח שנימא שאליו הוא זה יסמוך אותם קודם, אכן לפמשינ"ב הרי אם הוי בסדר הגאולה של אחישה א"כ שוב הוי קודם ביאת משיח לאליהו.

ועיין בסדר הרחמן שתיקן הראב"ד לומר אחר סעודת ברית, דראשון קאי לאבי הבן ואמו, ושני לר' הנמול, ואח"כ לסנדק, ואח"כ למוהל ועוד למשיח ואליהו, והנה הסדר לכאן שלא כסדר, (ו"ל שכשצריך לבא משיח מקדים אליהו וא"כ קודם צריך שיהיה ביאת משיח וזכות לזה כדי שיקדים ביאת אליהו). דמקדים משיח לאליהו. אכן לפמשינ"ב בפלתי שבאחישה יהיה קודם ביאת משיח אתי שפיר דהרי מבקשים שיבא משיח בזכות חתן דמים וא"כ שפיר הוי קודם משיח.

והנה במד"ר פרשת עקב ושמר ה' אלוהיך לך את הברית ואת החסד וגו' ונתן לך רחמים, אמר ר"ש בן חלפתא למה"ל למלך שנשא מטרונה אחת והכניסה לו שני אריסים, אף המלך זקף לה כנגדם שני אריסים לימים איבדה מטרונה את שלה אף המלך נטל את שלו, לימים כשרה עצמה והביאה את שלה אף המלך החזיר את שלו אמר המלך אלו ואלו יעשו עטרה ויתנו בראשה של מטרונה. כך אתה מוצא אברהם נתן לבניו שני אריסים שנאמר (בראשית י"ח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו וגו' לעשות צדקה ומשפט אף הקב"ה זקף כנגדם שני אריסים חסד ורחמים, שנאמר ושמר לך ה' את הברית ואת החסד ואוי ונתן לך רחמים ורחמך. אבדו ישראל את שלהם שנאמר (עמוס ו') ונתתם לראש משפט ופרי צדקה ללענה, אף הקב"ה נטל את שלו שנאמר כי אספתי את שלומי את החסד ואת הרחמים (ירמיה טז). עמדו ישראל וכישרו עצמן והביאו אותן שני אריסים מנין שכך כתיב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, אף הקב"ה הביא את שלו מנין שכך כתיב כי ההרים ימוש והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימוש וגו' אמר מרחמך ה', ואלו ואלו יעשו עטרה ויתנו בראשם של ישראל שנאמר וארשתך לי לעולם וארשתך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים וארשתך לי באמונה וידעת את ה'.

אשר מבואר לכאורה דציון במשפט תפדה קאי להשבת המשפט ע"י ישראל שכשרו עצמן והביאו את המשפט, אזי הקב"ה עושה אירוסין בבנין המקדש לישראל והוא המשפט בהעמדת הסנהדרין על תילה ודו"ק, והיינו בדרך של אחישה ע"י שכשרו עצמן.

כתב הרמב"ם בפיהמשיח ויראה לי כי כשתהיה הסכמה מכל החכמים והתלמידים להקדים עליהם איש מן הישיבה וישימו אותו לראש, ובלבד שיהיה זה בא"י כמו שזכרנו, הנה האיש ההוא תתקיים לו הישיבה ויהיה סמוך, ויסמוך הוא אחר כך מי שירצה. שאם לא תאמר כן אי אפשר שתמצא ב"ד הגדול לעולם לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך על כל פנים, והקב"ה ייעד שישבו כמו שנאמר ואשיבה שופטך כבראשונה ויועצך כבתחילה, אחרי כן יקרא לך עיר הצדק וזה יהיה בלי ספק כשיכוון הבורא יתברך לבנות בני אדם ותרבה זכותם ותשוקתם לשם יתברך ולהתורה ותגדל חכמתם לפני בא המשיח כמו שיתבאר זה בפסוקים הרבה במקרא עכ"ל.

ובפ"ד מסנהדרין הלכה י"א כתב, נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים ויש להם לדון דיני קנסות ויש להם לסמוך אחרים וכו', ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולן אלא דן דיני קנסות לכל, שהרי נסמך מפי ב"ד והדבר צריך הכרע.

והנה מהר"י בירב חידש הסמיכה בזמנו, והתנגד לזה בחריפות רבה המהרלב"ח מירושלים, והרדב"ז ממצרים, וראשית פלוגתתם היא סיום דברי הרמב"ם בהלכה "והדבר צריך הכרע", אם קאי לחדש הרמב"ם שאפשר לכל החכמים לחדש הסמיכה שבוהה הסתפק הרמב"ם או קאי לסיפא שאם היה סמוך, ונקיט מהר"י בירב דקאי לסיפא ובמהרלב"ח נקיט שקאי לרישא, וכמהרלב"ח האריך להוכיח בחזו"א בכמה ראיות וכ"כ הכס"מ על אתר והרע"ב והתני"ט שקאי על מינוי בזה"ז (ולפלא שהב"י קיבל ג"כ סמיכה והיה מן הנסמכים וצ"ע), אכן עיין במאירי בדף י"ד בסנהדרין דמייתי ששיטת הרמב"ם היא שאפשר לסמוך בזה"ז, ועיין לשון הרמב"ם בפט"ז הלכ' ב' שבסתמא משמע ששייך בזה"ז סמוכים. ועיין בחזו"א בשיטת הרשב"א בב"ק.

והנה עיקר טענות המהרלב"ח, חדא שלא יהני הסמיכה שהרי לא היו כל החכמים רק רוב ובלא מו"מ ודאי שלא יועיל רוב רק כל ודנו בזה שם. עוד נחלקו שם במה שרמזו בסמיכה שעיקרה היה לעזור לאנוסים שחזרו ליהדות ולבם נשבר בקרבם אשר עברו על הרבה חייבי כריתות, וחפשו תקנה לנפשם ורצו לקבל מלקות כדי שיהיה בהם הדין שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתותם, ועי"ז נחלקו שם אם בלא עדים והתראה בהסכמת הנדון שידק מלקות או הוי רק יסורים ולא מלקות ואינו מכפר עונש כרת. עוד נחלקו הרבה שם בנוגע לקדוה"ח דטען המהרלב"ח שאם יעשו ב"ד שוב יצטרכו לקדש ע"פ הראיה ואין אנו יודעים איך לקדש, אם כן בודאי או כהרמב"ן שלא מהני וישתבשו המועדות וס"ל להמהר"י בירב שכיון שתקן ר' הלל א"א כבר לשנות הדבר, עי"ש.

ועיקר הויכוח בשיטת הרמב"ם, דמהרלב"ח ס"ל שחזר בו הרמב"ם בבאור הפסוק דהשיבה שופטך כבראשונה ויועצך כבתחילה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק שמוה למד הרמב"ם שתקדם השבת המשפט לבנין הבית ועי"ז ביאר המהרלב"ח שאינו השבת הסנהדרין קודם ביאת משיח רק עשית דין ברשעים וביאר הפסוקים לדרכו שם, וזהו שחזר בזקנתו ביד שלא הזכיר כלל מינוי של ע"א ולא קרא דהשיבה שופטך, דס"ל שרק סמוכו שייך אבל לא ב"ד של ע"א, וגם זה אין הכרע, ומה שר"ל המהר"י בירב להוכיח מהתפילה דהנה בסדר ברכות קודם תקע בשופר דהיינו קבוץ גלויות לברכת השיבה שופטך דהיינו השבת הסנהדרין, ואח"כ דין ברשעים ואח"כ בנין ביהמ"ק ומשיח, איך דחה בזה המהרלב"ח דהנה בנוסח תפילת הבינו שם הנוסח הוא במקום השיבה שופטך, והתועים בדעתך ישפטו וביאר דהיינו משפט ברשעים, אכן עי"ש רש"י דמייתי עוד פשט ולפ"ז מבואר כמהר"י בירב והתועים במשפט על דעתך ישפטו השיבם לשפוט כדברך, והיינו שקאי על השבת המשפט.

והנה למהרלב"ח אין הסדר השבת המשפט קודם ביאת משיח או שהרמב"ם הסתפק, ולמהר"י בירב יהיה השבת המשפט קודם. והנה הרדב"ז על הרמב"ם וכן בתשובה מסכים עם דעת מהרלב"ח, וחיילה חדא שהרמב"ם סיים שהדבר צריך הכרע דס"ל שקאי על הסמיכה בזמנה"ז, ועוד מקשה דהרי חיילה דהרמב"ם הוא שיתחדש סנהדרין קודם ביאת משיח וקשה מי יסמכם בהכרח שתתחדש הסמיכה, ועי"ז

מלחמת היצר

דברי פתיחה לבחורים שנכנסים לישיבה

אלול זמן ההכנה ליום הדין גם עת רצון אבל יסודו הכנה זהו העת רצון שמכניס ומפחדים וזוכרים את יום הדין. מביאים מהח"ח עיקר ההכנה בריבוי תורה ומצות וכך לשון הרמב"ם בעשיית ריבוי תורה ומצות, והביאור נראה או לרבות זכויות ב. כדי לקבל לב פתוח ומרגיש זה רק ע"י התורה פתח ליבי בתורתך לא רק לב לתורה אלא לב פתוח רק שוכן בת"ח אזי לבו פתוח. אלול זה גם כמשל לחיי הישיבה לצאת מזמן הבחירות של בן ישיבה אם נדע לנצל את השנים של הישיבה נצא 'חיים' ת"ח. והיציאה מנסה מאד לחפש כל מיני תעסוקת מחשבות של מלחמות כבוד וכדו' ומעמדות, הנצחון ההתמדה כסדר נעבוד ע"י זה בגבורה לכל החיים כגדולי ישראל. היה פעם בשעור בחור פשוט ויצא ממנו ת"ח מופלג ולהפך היה בחור עם כשרון מדהים ולא יצא ממנו כלום, יש לכם לפחות חמש שנים של אלול להיות ברום המעלה בני תורה בני ה' עם כל הסייעתא דשמיא. והנה בעת שלמדתי בישיבת חברון היה כל יום שיעורי כללי מראש יישיבה אחרת, ובדרך כלל כל אחד נכנס לשמוע שיעור אחד או שתיים, אבל היה בחור מיוחד מאוד ומבקש עצום שהוא נכנס לכל השיעורים כללים כי ניסה לקבל מכל אחד מה שיכול, ובאמת זכה עלה ונתעלה לאחד מגדולי ראשי הישיבות בדורינו כי כוח הביקוש הוא עצום לעלות ולהתעלות.

כל הגדול מחבירו

שמעתי בשם רבי משה דבראשולי י ששמע מהגר"ח על הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו – כל הגדול, זה מחבירו כן צריך לחשוב אבל יצרו גדול, זה ממנו.

לקבל את השפע

שמעתי מהרב פרנקל זצ"ל משל עמוק בזה דהנה חדר חושך שיש בה מנורה המפיצה אור אזי כל החדר מתמלא אורה ואף אם יעמוד בחדר שולחן ויחנץ בין המנורה לרצפת החדר הרי עדיין יהיה אור גם מתחת לשולחן לא כן בכדור הארץ אשר בלילה כאשר הארץ חוצצת בין השמש לבין בני האדם הרי יש חושך והרי השמש מאירה באור אדיר ומדוע אם אין אנו נמצאים מול השמש אין אור והתשובה פשוטה רצפת החדר מקבלת את האור שמפיצה המנורה ומחזירה אותו לכל החדר וע"כ גם מה שאינו כנגד המנורה ממש מואר ע"י קרני האור החוזרים אבל קרני אור השמש אין מה שיקלוט אותם ואף ששולחת השמש קרני אור אדירים נאבדים הם במרחב היקום כך הוא אור פניו של הקב"ה אין שיעור וגבול לאור ה' הגדול שהקב"ה משפיע עלינו אבל נוכל לקבל ולזכות לאורו רק בתנאי אחד שיהיה כלי שיקבל את האור ואזי יאיר אור פני ה' בכל פינה ולב ואם נשכיל ליצור בתוכינו בית קיבול לאור פניו הרי ממילא נזכה לאור אדיר והשפעה גדולה מאתו ית'

כנגד עבודה זרה

שמעתי מר"י גלינסקי בשם הגרי"ס כתוב בגמ' שמה התורה אסרה כנגד זה היא התירה, אסר חזיר התיר שיבוטא. ואמר שעל איסור ע"ז התיר שמי שמבקש ממך עזרה, לעזור לו ולא לומר לו ה' יעזור.

סלח לנו

אדם מכה בסלח לנו – שמעתי משל לזה אדם מרגיש שנמצא בשוק ופתאום מקבל אגרופים בלב פותח את העיניים ורואה שהוא אווז בסלח לנו.

הרבי מקוצק היה אומר מדוע אתה דופק על הלב כדי שיפתחו לך אין מי שיפתח אף אחד לא נמצא. ופעם אמר, דופקים כדי שירד למטה שיוכלו להכניס עוד קצת עבירות.

אלול – עיר מקלט

מביאים בשם כתבי האר"י ז"ל, שיש עוד ר"ת, והאלקים אינה לידו וישמתי לך ר"ת אלול, ולכאורה הר"ת הזה הוא מופלא, הפסוק מדבר מאדם שהרג בשוגג, וגלה לעיר מקלט, ומה זה קשור לאלול.

ושמעתי מדודי הגאון רבי בן ציון ברוק זצ"ל שתייר בשני אופנים:

א. מה זה ערי מקלט, אדם שהרג בשוגג, וגואל הדם רודף אחריו להרגו, ינוס אל עיר מקלט, וזה מה שבאים לרמוז, היצר הרע רודף אחריו, הוא רוצה להרגו, תנוס אל עיר מקלט, מה זה היום עיר מקלט, הבית מדרש, כמו שערי מקלט היו ערי הלויים, שהם עסקו כל היום בתורה, בלא דאגת פרנסה, ושם למד הרוצח, דרכי ה', גם אתה תנוס אל הבית מדרש ותנצל מהרודף אחריו להרגו ברוחניות.

ב. כיצד הרג זה, בשוגג, ולכאורה מה הוא אשם, זה היה בשוגג, התשובה היא, אי שימת לב, מביא את האדם לרציחה, וזה באים ללמדנו, תשים לב על מעשיך, אם אתה לא תחיה עם חשבון, לא תשים לב למעשיך, אתה נחשב לרוצח.

לא נתנה לו בשר

סיפר לי הגר"א עוזר זצ"ל שבאחד מנסעתי לחו"ל פגש יהודי ישיש שלמד עוד בלומזה וסיפר לו שהוא היה אוכל יחד עם חבריו 'ימים' אצל אלמנה אחת. ושם לב שלחבריו היא נותנת עוד חתיכת בשר והוא מקבל רק חתיכה אחת, וזה מאוד כאב לו.

עד שפ"א שהם הלכו לפניו שאל אותה למה היא מפלאה אותו לרעה. ואמרה לו שהחתיכות שהיא נותנת לו זה גלאט וזה יותר יקר ולחם נותנת בשר פחות גאלט, כי שמה לב שהוא יותר ירא שמים מהם, שבעוד הם מדברים קצת עם הבנות שלה והוא נזהר מכל דיבור עמהם, ובכך ראה שלפעמים נראה לאדם שמקבל פחות אבל בעצם זה לרום מעלתו.

לשמוע את השני

היה מעשה בעיירה אחת בחו"ל שהוצרכו למנות רב, והיה שני מעומדים, ואמרו להם לבוא לשבת ואחד ידבר בלילה ואחד ידבר ביום, והם נסעו שניהם באותה רכבת, ואחד המעומדים היה רמאי גדול והבין שהרב השני חוזר על הדרשה בקול, הוא היה מוכשר וקלט את הדרשה, וכך שיצא שהוא דיבר בליל שבת אמר את הדרשה שהרב השני הכין, ובכך חשב שודאי יבחרו בו כי לרב השני לא יהיה דרשה חדשה

ואכן הרב השני לא ידע מה לעשות, עד שעלתה בראשו הברקה, ובבוקר כך נעמד ואמר בדורות הקודמים היו מחפשים רב גדול ודרשן, אבל בדורות שלנו מחפשים רב שישמע את אחרים, והנה אני שמעתי דרשה אתמול פעם ראשונה, וכעת תראו שאני חוזר עליה מילה במילה וכך עשה, וכמובן שהוא התקבל לרבנות. [ושמעתי בשם הגרש"מ דיסקין זצ"ל שהרב מפונבז' זצ"ל סיפר לו שאצלו היה מעשה הזה, והוא היה הרב השני שאמר דברי חכמה אלו]

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

חודש אלול

בן דודי הקדוש, ר' אהרן יוסף, סיפר לי שבליטא היה מנהג שמראש חודש אלול עד לאחר החגים - השוחט היה מוכרח לאכול מכל שחיטה ששחט. לדוגמה, מהעופות היו נותנים לו רגליים ומבהמה חתיכת בשר. הוא היה מוכרח לאכול זאת, ואם לא כן - לא אכלו משחיטתו. מנהג זה נשמר אפילו בגטו קובנה, כשלעיתים נדירות היינו הולכים לשחוט עוף אצל השוחט הצדיק הרב חזן שהיה מגדולי השוחטים בקובנה ובסלבודקה לפני המלחמה.

בגטו התקיים המנהג במשך כל חדשי השנה. מכל שחיטה קבל השוחט חתיכת בשר כיוון שחששו שמא מחמת הרעב הגדול התיר השוחט שאלה שנתעוררה בכשרות העוף או הבהמה. כאשר אכל השוחט משחיטתו, היתה זו עדות על כשרות הבשר.

גם דודי הרב הצדיק הקדוש ר' שמשון גיברלטר הי"ד שגר בעיר לודי, אחיו הגדול של אבי, היה שוחט. הוא היה תלמיד חכם גדול וירא שמים בתכלית, והייתה לו קבלה לשחיטה מהגאון רבי אברהם עבר - רבה של לודי. מחמת יראת השמים הגדולה שלו הוא לא רצה בשום אופן להתפרנס משחיטה, כיוון שלא רצה ליטול על עצמו את האחריות הגדולה בהכנת הסכין לשחיטה. הוא התפרנס מחנות בדים שהייתה בבעלותו. אחותו ניהלה את החנות והוא ישב ולמד בהתמדה עצומה. אבל מראש חודש אלול עד לאחר החגים הכריחו אותו אנשי הקהילה בעיר לודי לשחוט בעבורם, כיון שרצו שאדם גדול, מומחה וירא שמים ישחט בעבורם. הם אמרו שאם לא הוא ישחט - כל אנשי העיר לא יאכלו במשך חודשיים בשר! לשמע טענה זו הוא לא יכל לסרב לבקשת אנשי העיר ושחט בעבורם.

על קברו של הסבא הגאון רבי יוסלה, לא הייתה כלל מצבה, אלא קרש עץ שהיה כתוב בו רק את שמו, ללא פרטים נוספים, כפי שמקובל בקובנה. שאלנו את המשפחה מהי הסיבה לכך, והשיבו, כי לצדיק גדול כסבא לא נהגו לשים מצבה, מכיון שאין עושים נפשות לצדיקים. הניחו רק קרש עץ קטן לציון את שמו, כדי לשמר צורה של קבר.

אמי וסבתי סיפרו לנו, שבימי חודש אלול לא יכלו לגשת לקברו, מכיון שכל הקהילה ב"הר הירוק", אנשים ונשים בהמוניהם, היו עולים לקברו ושמים פתקאות ובקשות לישועות. מחמת הדחוק, היו בני המשפחה יכולים לעמוד רק מרחוק.

שופטים ושוטרים

שח מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל: רבי יצחק אלחנן גיברלטר סיפר לי שסבו הג"ר יוסף כהן היה רב בשכונת ההר הירוק בקובנה ובאו אליו לדין תורה שני בעלי דברים, ואמר להם שלא רוצה לדון אותם מתוך שרואה שאין זה דין תורה אמיתי אלא שבאים לשמוע חוות דעתו כדי לסלק רב אחר שפסק לחובתו. וכשנשאל מנן ידע כן? אמר, שבדרך כלל בעל דין צועק את טענתו ומתלונן נגד השני שהוא שקרן וגנב, אבל כאן כל אחד בא וטען את טענתו ברוגע ולא התלונן כלל נגד השני. (כ' צדיק כתמר יפרח. א"ה, וראה בספרו יסור יסרני ח"א עמ' 330 ואילך אודותיו)

פגיעה בכבוד תלמיד חכם - עונש מידי

בעיירה ינובה, הרחוקה כעשרים ק"מ מקובנה, גרו אלפי יהודים. ינובה הייתה עיר מלאת תלמידי חכמים. עיר שהבחורים שיצאו ממנה, מילאו את הישיבות הגדולות בליטא. בינובה הייתה ישיבה קטנה, אחת מהישיבות המצוינות בליטא, ופרנסת התושבים הייתה מתעשיית רהיטים שהיו משווקים לכל ליטא.

הסבא היה נוסע עם עגלת איכרים פשוטה לעיירה, והיה דורש על חשיבות קיום הישיבה בטעלז ועל הזכות בנתינת תרומה להחזקת הישיבה. רב המקום היה אחד מגאוני הדור, וכשסבא הגיע, הזמין רב המקום את הציבור, שיבוא לבית הכנסת הגדול לשמוע את דרשתו של סבא. בית הכנסת התמלא מייד באנשים, ואף הרב בא לשמוע את דרשתו של סבא, כדי לכבדו. באחת הפעמים, ברגע שסבא החל לעלות על הבימה ולדרוש, קם אחד מהמשכילים והחל להפריע לו. הוא דיבר בעזות פנים נגד סבא ונגד בני ישיבות, וגינה את עולם התורה.

רב המקום החזיר מעזות פניו של המשכיל כלפי סבא, רבה של "ההר הירוק", שהיה ידוע כאחד מגדולי ישראל, וכבר בצעירותו היה חבר בבית דינו של גאון הדור, רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קובנה.

רב המקום ניסה להוציא את החצוף מבית הכנסת, אך הדבר לא עלה בידו. הוא ביקש מסבא להישאר על הבימה, והוא כבר ידאג לסלק את המשכיל עז הפנים בעזרת הגבאים.

אבל סבא ירד מהבמה ואמר לגאון רבה של ינובה: "איני צריך לדאוג לריבוננו של עולם. הוא ידאג לעולמו, לעולם התורה, וכשם שקיבלתי שכר על הדרישה, כן אקבל שכר על הפרישה". וכך נפרד בכבוד מרבה של ינובה. הסבא עלה על עגלה פשוטה ושב לקובנה. אולם הסיפור לא הסתיים. השלכותיו מעמיקות את הידיעה, כי יש דין ויש דיין.

אותו משכיל עז פנים, איבד לפתע את הכרתו וכל גופו הזדעזע מהתכווצויות. הוא היה צעיר לימים, וחבריו הבינו מייד את סיבת המחלה הפתאומית - הפגיעה בכבודו של סבא. לכן לקחו חבריו מונית, ובעבר הייתה זו הוצאה יקרה ביותר, ונסעו לקובנה לחפש את הסבא, רבה של "ההר הירוק", ולבקש ממנו מחילה. כפי שכתבתי, הסבא נסע בעגלה פשוטה, והם הגיעו אל קובנה בטרם הגיע סבא.

כשהגיעו לביתו, אמרו להם שסבתא נמצאת בחנות הצבעים שלה בעיר, והם פנו מייד לחנותה. באותה שעה, היה אבי בתוך חנותה של סבתא - (חנות צבעים לצביעת בגדים). חנותם של הוריי הייתה סמוכה לחנות הצבעים של סבתא.

הם סיפרו לסבתא את המעשה ואמרו כי הם מחפשים את הסבא, כדי לבקש שימחל לאיש שפגע בו, שעדיין צעיר הוא, וכבר שוכב גוסס. אותם אנשים ביקשו, שהסבא ישוב לדרוש בינובה בשביל הישיבה. הם אף הבטיחו, כי איש לא יעז להפריע לו בדרשתו, וכי ידאגו שיבואו רבים לדרשתו ושייתרם כסף רב ליישוב טעלז.

למרות זאת, הסיפור לא הסתיים טוב. עד שחזר הסבא את עשרים הק"מ בעגלתו, מת האיש שפגע בסבא.

סיפור זה סיפר לנו אבא, שהיה נוכח במקום בשעת המעשה. (יסוד גדול היה בליטא, שמלמד רבות על טיבה של זו: מעולם לא סיפרו מעשה כלשהו, עד שביירו אודותיו, חקרו את הסיפור ואימתו את נתוניו).

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 19

פרשת שופטים תשפ"א

שבתי בבית ה'

א נכנסים כעת לזמן חדש ושנה חדשה, וכולם באים עם שאיפות גדולות לעלות ולהתעלות ועם התחדשות ורענונות. ובאמת ההתחדשות הזו היא המביאה אותנו להתעלות, שע"י ההתחדשות יש לנו את האפשרות להגיע לכוחות הטמונים בנו.

קראנו בפרשה שעברה: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", מפרש הספורנו: "הביטה וראה **שלא יאה ענייניך על אופן בינוני**!! תמיד צריך שאיפה לגדלות, לעליה, לדרגות נשגבות, לא להתחיל את הזמן עם חשק 'בינוני', וזה מה שכתוב בפסוק 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה'. אין 'בינוני'. או ברכה, או ה'ו להיפך.

ב והנה בימים האלו תקנו לנו קדמונינו לומר אחר התפילה מזמור 'לדוד ה' אורי וישעי', ובתוכו בקשת דוד המלך ע"ה - "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקש בהיכלו".

אבל יש כאן שאלה, מצד אחד דוד המלך אומר - 'אחת שאלתי' - משמע רק בקשה אחת, אבל מיד אח"כ הוא ממשיך ומוסיף בקשות: 'שבתי בבית ה', כל ימי חיי, לחזות בנועם ה', ולבקש בהיכלו'.

ובאמת קושיא זו נמצאת כבר במדרש (שוח"ט ובילקוט רמז תש"י): "א"ל הקדוש ברוך הוא: דוד, בתחלה אתה אומר אחת שאלתי, ואח"כ אתה שואל כמה שאלות, שנאמר שבתי בבית ה' וגו'". ומה התשובה שהשיב ע"ז דוד: "א"ל רבש"ע, ממך למדתי! בתחלה אמרת ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואח"כ תתחת להם מצות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיו וגו', לא יאה העבד שוה לרבו".

ונמצא השאלה רק מתחזקת, מה הביאור בדברי התורה, שמתחילה: "מה ה' אלקיך שואל מעמך", ומסיימת בכל הדרגות והמעלות.

ג אלא התשובה תובן עפ"י מעשה. פעם בסוף ימיו של הסייפלער זצ"ל, שראיתו היתה קשה עליו. ישבתי לידו והקראתי לו את הפתקאות שהיו כותבים לו. נכנס בחור ישיבה צעיר וכתב פתקה ארוכה, שתמציתה היה שקשה לו ללמוד. אמר לו הסבא בנחת שישב לידו, ופנה אליו בסבר פנים יפות: "תגיד לי, רבע שעה קשה לך ללמוד? לא. א"כ תלמד בהתחלה רק רבע שעה, ואח"כ תקום ותלך בבית אחת הנה ואחת הנה, ואח"כ תלמד רק רבע שעה, ואח"כ רק עוד רבע שעה".

זה מה שמבארים לנו חז"ל, את היסוד הגדול בעבודת ה' - להתחיל תמיד מהדברים הקטנים. ללמוד רבע שעה זה הרי לא קשה, א"כ תתחיל מרבע שעה, ואז "מצוה גוררת מצוה".

כמו שפעם היו מנופים שהיו עובדים על גלגלים, בשביל להרים דברים כבדים היו מסובכים גלגל גדול שמסובב גלגל קטן יותר שמסובב גלגל עוד יותר קטן, וכך מצטבר כח מגלגל לגלגל עד שלבסוף בגלגל קטן היה כח רב להרים דברים כבדים. [וכשהיו רוצים מהירות, אז להיפך מסובבים גלגל קטן שמסובב גלגל גדול, ואז בכל סיבוב קטן שמסובב בגלגל הקטן, הגלגל הגדול מסתובב הרבה יותר וכך הוא צובר מהירות].

וכך זה בעבודת ה', שא"כ בבת אחת לקפוץ למעלה. תמיד יש להתחיל מהדברים הקלים. וזה מה שאמר בן עזאי: "הוי רץ **למצוה קלה**" - תתחיל מהדברים הקלים, וכך תתקדם הלאה "שמצוה גוררת מצוה". ולכאורה תשאל איך מצוה גוררת מצוה, הרי אין כאן גלגלים? התשובה היא "ששכר מצוה מצוה", השכר של המצוה הקלה הוא שתזכה על ידה להגיע למצוה גדולה יותר.

ד ונבין עוד עפ"י היסוד שכותב ב'מכתב מאליהו', בענין 'נקודת הבחירה', דהיינו שלכל אדם ישנה נקודת בחירה שונה משל השני, שהיא נמדדת לפי דרגתו של כל אחד ואחד. ואת נקודת הבחירה האדם קובע לעצמו, לפי איך שכובש את היצר ומקיים מצוות, בזה כובש נקודת הבחירה ומעמיד את עצמו בנקודות בחירה גבוהות יותר.

וזה הפשט ש"מצוה גוררת מצוה ששכר מצוה מצוה", ע"י שהאדם עושה מצוה הוא מקדש את עצמו והוא עולה בקומה, ממילא שייך שיבא לעשות מצוה יותר גבוהה וכך מושפע עליו קדושה יותר גבוהה וכך הלאה והלאה. זה צריך להיות היחס שלנו בעשיית המצוות.

זהו היסוד שכתוב כאן במשנה, שע"י שמתחילים במה שקל לעשות מתעלים לדרגות גבוהות יותר ויותר בלי סוף. לפעמים ישנה טעות חמורה, שרוצים להתעלות בעבודת ה', ומתוך כך מזלזלים בדברים הקטנים והוושבים להשיג בבת אחת את הדברים הגדולים.

וזה א"א, משום שהמצוות הם כמו סולם שא"א בבת אחת לקפוץ לראש הסולם, ומי שיעשה כך רק יפול וישבור ידיו ורגליו. אלא צריך לעלות בשלבי הסולם מדרגה לדרגה עד שמגיעים לראש הסולם. צריך להעריך כל מעשה קטן, ולא לזלזל ח"ו, כי מכל מעשה קטן מתעלים למעשה יותר גדול. והווקא בפרטים הקטנים נמצא הנסיון של האדם, וכשעומד בנסיון בפרטים הקטנים אז הוא עולה בדרגה ומתקדש יותר.

כל ההתחלות קשות, בהתחלה שחירת קשה מאד, אבל אם מתאמץ להתפלל טוב, אז במנחה יותר קל, ואם במנחה מתאמץ אז במערב יותר קל, וכך הלאה. אבל אם רואה שקשה לו להתפלל אז לא מתאמץ, ממילא התפילה הבאה עוד יותר קשה לו.

אומרת התורה: "מה ה' אלקיך שואל מעמך **כי אם ליראה**", לא מבקשים ממך רק יראת שמים, אבל ע"י שתעבוד על יראה ממילא תגיע ע"י - "ללכת בכל דרכיו" וממילא "לאהבה אותו", וממילא "לעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך" וממילא "בכל נפשך". הכל מצוה גדרת מצוה.

וזה מה שאמר דוד המלך להקב"ה: ממך למדתי. תפסתי את הנקודה הקטנה שממנה אני יוכל לעלות ולהתעלות להתקרב ולהדבק בהקב"ה "אותה שאלתי מאת ה' אותה אבקש" רק דבר אחד! "שבתי בבית ה' כל ימי חיי" רק לשבת בבית-ה המדרש. אבל מי שכבר נכנס לבהמ"ד ויושב זה מצוה, אמנם מצוה קלה. אבל מזה מגיעים לעסק התורה"ק ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".

וכך כל אחד צריך לחפש ולתפוס מהו ה"אחת" ששייך לו, מהו ה"כי אם" שלו, ובנקודה הזו להתמיד. לדעת לתפוס את הנקודה שממנה יוכל להתקדם ולעלות בדרך העולה בית ה'.

ה עוד יסוד חשוב בענין מלחמת היצר נמצא בפרשה שלנו פרשת שופטים כתוב: "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם את תיראו ואל תחפזו וגו'", ויש בראשונים (בצל העקידה תעוד) שדרשו פרשה זו בדרך רמז על מלחמת היצר, שזו המלחמה הגדולה. וכמו שכתוב החובות הלבבות, מעשה בחסיד אחד שמצא גיבור שהיו מלחמה עם כל חייליו והוא ניצח וכולם כיבדו אותו ויצאו לקראתו, אמר לו החסיד 'נצחת במלחמה הקטנה ועדיין לא נצחת את המלחמה הגדולה', וזו הגבורה הגדולה כמו שאומרת המשנה 'איזהו גיבור - הכובש את יצרו'.

וזה אומרת התורה: "כי תצא למלחמה על אויביך", בן תורה בא לישיבה עם הרבה רצונות. אבל אז מגיע היצר הרע, "וראית סוס ורכב", הוא רואה שיש קשיים, [או שהוא עצמו יוצר לעצמו את הקשיים כגון שהולך לישון מאוחר, וממילא קשה לו לקום בבוקר, ואח"כ קשה לו ללמוד, וממילא הוא לא מבין את השיעורים וממילא אין לו חברותא וכו'].

אבל אומרת התורה "לא תירא מהם"! אל תפחד מכל הקשיים, כי כל זה לא מלחמה שבכוף לבד אלא "ה' אלהיך עימך" - יש לך סייעתא דשמיא אתה צריך רק לטוהר ולפתוח פתח של מחט וזו ה' יפתה לך פיתחו של אולם והוא יבוא לקראתך.

כי זה אחד מהפיתויים הגדולים של היצר", כשהוא יודע שאם יבוא ויגיד לבחור אל תתאמץ מדי, תנקים את 'המאחרים לבוא וממהרים לצאת', אז וודאי שהאדם לא ישמע לו, אז הוא מגיע ואומר לו - אתה לא כזה בעל כישרון גדול, קשה לך להתמודד.. הוא עושה את האדם חלש "ירא ורך הלבב".

וע"ז אומרים חז"ל: "צרו של אדם מתגבר עליו בכל יום" או באופן של פיתויים, או באופן שמיאשו מלהשיג, "ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", אבל באמת הקב"ה עוזר! ואי אפשר לתאר כמה הצלחה יש בגלל הסייעתא דשמיא. אם קשה ללמוד את התוס' הראשון ובכ"ז משתדלים להבינו, אז התוס' השני יהיה יותר קל, כי יהיה סייעתא דשמיא. אם בשחרית אתה משתדל לכון, אז אפי' שלא הצלחת אבל במנחה יהיה לך סייעתא דשמיא שתבין.

והעיקר שהוא יסען על צור ישראל, שהוא יבטח בה', כי מלחמה ביצר לא עושים בגבורה אלא באמונה בכל ליבו ובכל נפשו. כמו שכתב הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ה הט"ז) לענין מלחמה באויב וז"ל ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד וכו' עיי"ש.

המלחמה שלנו היא מלחמה על חיינו צריך מסירות נפש ולא עם כשרונות עושים את המלחמה אלא עם מסירות נפש. כמו שאמר החזו"א שלא מי שיציפו ממנו שייצא גדול יצא גדול אלא להיפך אלו שלא יציפו מהם הם אלו שיצאו גדולי ישראל.

וזאת משום שהכשרונות זה כלום והעיקר זה לא להיות ירא ורך הלבב כי כשהאדם מתחיל להחליש את הלחומים ע"י שמעניין אותו הכרם שלו או אשתו אז הוא כל הזמן חושב ע"ז ומחליש את כולו לכן ילך וישוב לביתו אל תפריע לנו לעלות במסילות ה' כי אנחנו לא יכולים לעלות במעלות ה'.

"שבע יפול צדיק וקם", "אין אדם עומד על דברי תורה עד שנכשל בהם" זה ודאי שיש לבן תורה כשלונות אך צריך לדעת לא לפחד מהם ולהתגבר על כל זה יש סייעתא דשמיא ולמה כי ה' אלהיך עימך.

בשערי קדושה כותב שאחד שאין לו מצב רוח טוב אז זה שורש ההטא כי אז הוא מרגיש רע והיות ורצון ה' הוא שנתקרב אל יראתו והוא רוצה לעזור לנו לכן הוא מצווה אותנו אל ירך לבבכם כי ה' עימך.

- - - נעוץ מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהילות יעקב < קטגוריית "עלון חקרי לב" >

או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k_6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבניו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבניו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 —

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 31

בצר לך – ושבתי עד ה' אלוהיך

שופטים חטפ"א

גם על היחיד, שכל אחד ואחד שנמצא במצב של 'בצר לך' והוא מתפלל להקב"ה, הקב"ה עונה לו, וכמו שנאמר שם **"ויתפלל אליו ויעתר לו"**. וזה מוסר השכל גם בעבורנו, כאשר אנו מרגישים בצרה ובמצוקה, יש לנו הבטחה מהבורא עולם שנפנה אליו ונשוב בתשובה – והוא יענה לנו!

ב. הנה בפסוקים בדברי הימים הנזכרים, למדנו שבסוף ימיו עשה מנשה תשובה והקב"ה קיבל את תשובתו, ויש לתמוה תמיהה גדולה מהמסופר בספר מלכים (ב פרק כא), כאשר מתאר שם הנביא את רעתו הגדולה של מנשה שהחטיא את ישראל לעבוד עבודה זרה, מסופר שם את התועבות שעשה מנשה, **"ויעש הרע בעיני ה' כתועבות הגוים אשר הוריש ה' מפני בני ישראל"**, ובנה בנות לעבודה זרה והחטיא את כל עמו לעבוד אותם, והעביר בנו באש, עונן וכישף, ועשה אוב וידעונים ועוד עבירות גדולות וחמורות מאוד. ובעקבות העבירות הללו נענשו ישראל בעונשים המפורטים בפסוקים שם. ובסיים הפרשה מסיים הנביא ואומר **"ויתר דברי מנשה וכל אשר עשה וחטאתו אשר חטא, הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה, וישכב מנשה עם אבותיו ויקבר בגן ביתו"**.

בפרשה זו נראה שברשעו מת ולא הספיק לעשות תשובה על חטאיו, והתמיהה עולה, מאחר ולמדנו בספר דברי הימים שבסוף ימיו שב מנשה בתשובה שלימה, מדוע בספר מלכים כאשר מובא הסיפור של מנשה לא מוזכר כלום אודות התשובה שהוא עשה, אלא מזכירים רק את רשעותו הגדולה ומצטייר שם שהוא מת מתוך רשעו?

שמעתי בזה ביאור נפלא ממחנתי הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א, שהביא בשם ספר אמונת חכמים (פכ"ב), והובא בספר תולדות יהושע אבות פ"ב בהערה), על פי מה שאמר במשנה (חגיגה ט, א) **"רבי שמעון בן מנסיא אומר, איזה מעוות לא יוכל לתקון, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר"**, לומדים אנו מכאן שכאשר עובר אדם עבירה, אפילו שתשובה מועילה לתקן את החטא, אך אם רושם העבירה עדיין קיים, כגון הבא על הערוה שאף אם ישוב בתשובה על מעשה העבירה שעשה אך עדיין הממזר חי וקיים, במקרה כזה הוא נחשב כמעוות לא יוכל לתקון, שאי אפשר לעשות תשובה על העוון כאשר הרושם שלו קיים.

ובמקרה של מנשה, גם לאחר שעשה תשובה על העבודה זרה שהוא בעצמו עבד, אך עדיין רושם העבירה חי וקיים בעולם, כי כל היתלמידים' שלו שלמדו ממנו, ונגררו בעקבותיו לעבוד עבודה זרה עדיין ממשיכים במרד, אם כן לא תועיל לו התשובה כל זמן שפירות העבירה קיימים בעולם. ומתי תתקבל תשובתו? מתי שגם החוטאים שנגררו אחריו ישובו בתשובה!

מעתה נראה כיצד הדברים מיושבים היטב, הלא ספר מלכים נכתב בזמן בית ראשון, ואז עדיין חטאו ישראל בעבודה זרה, ולכן לא הזכיר הנביא כלום מתשובתו של מנשה, כי היא עדיין לא התקבלה לגמרי. אך ספר דברי הימים נכתב בזמן בית שני, ובבית שני כבר לא עבדו ישראל עבודה זרה, כמו שאמר חז"ל (יומא סט, ב) שכאשר ציווה כורש לבנות את בית המקדש השני אמרו חכמי ישראל עבור מה אנו בונים שוב פעם את המקדש, הרי בעוון עבודה זרה נחרב הבית הראשון ואם כן גם הבית השני עלול להיחרב בעקבות אותו עוון, עמדו והתפללו עד ששחטו את יצרא דעבודה זרה. נמצא אם כן, שביזמן בית שני כבר התקבלה תשובתו של מנשה לגמרי, ולכן בספר דברי הימים מזכיר הנביא שהוא מת מתוך תשובה.

א. בפרשת ואתחנן נאמר **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבתי עד ה' אלוהיך ושמעתי בקולו כי קל רחום ה' אלוהיך לא ירפך ולא ישחיתך וגו'".** במושכל ראשון כאשר לומדים את הפסוק, נראה כי הוא מדבר אל כל כלל ישראל בכללותם, שעוד יבואו ימים שיהיו הרבה קשיים וניסיונות לעם ישראל, ומתוך הקושי והצרות ישובו בני ישראל אל ה'.

אך צריך לדעת כי לא כן הוא, אלא אפילו בכל יחיד ויחיד כאשר הוא נמצא במצב של 'בצר לך', כאשר יש לו צרות, ומתוך הקושי הוא שב אל ה', יש לו הבטחה מיוחדת של **"לא ירפך ולא ישחיתך"**, ויש לו סייעתא דשמיא מיוחדת לשוב בתשובה והקב"ה יקבל את תשובתו.

לימוד זה יש לנו ללמוד מהמעשה של מנשה, שהנה בספר דברי הימים (ב פרק לג) מספר הנביא את רשעותו הגדולה של מנשה, ומסופר ששלח ה' את מלך אשור אל מנשה, והם לכדו אותו בקוצים, ואסרו אותו בשלשלאות של ברזל, והוליכו אותו לבבל. ואז נאמר פסוק **"וכהצר לו חילה את פני ה' אלוהיו וכנע מאוד מלפני אלוהי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו, וידע מנשה כי ה' הוא האלוהים"**.

תיאור המעשה המדויק, מה ארע עם מנשה בבבל שגרם לו לשוב בתשובה, מובא בירושלמי בפרק חלק, שם מסופר שהם הכניסו אותו לתוך חבית של נחושת נקובה, שיש בה נקבים למטה ובצדדים, והניחו את החבית על האש לצלות אותו, ואולי גם רצו לאכול בשרו לאחר מכן. כאשר ישב מנשה בתוך החבית, וראה כי כלתה אליו הרעה, הבין כי אין לו יכולת לצאת מכאן בדרך טבעית, החל לקרוא ולהתפלל אל כל האלהים שעבד להם במהלך ימי חייו, והם כמובן לא עזרו לו ולא הושיעו אותו ממצוקתו.

ואז נזכר מנשה במה שלמד אצל אביו, חזקיהו המלך, הוא נזכר שאביו לימד אותו את הפסוקים בפרשת ואתחנן **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבתי עד ה' אלוהיך ושמעתי בקולו"**, ואמר לעצמו כעת יש לי הזדמנות לנסות ולראות האם הקב"ה עוזר או לא, והוא פנה בתפילה ואמר, רבונו של עולם, אם כעת תושיע אותי מהמות אדע שאכן אתה הוא האלוהים, אך אם לא תושיע אותי אגיע למסקנה שאין הבדל בינך לבין שאר האלהים רח"ל. שמעו המלאכים את תפילתו, ולא הסכימו להעבירה לפני כסא הכבוד, כי מהיכן היא החוצפה לבוא ולדבר כך בפני הרבש"ע, כאילו הוא מעמיד במבחן את אמיתות מציאותו יתברך! הלא אין זה אלא חירוף וגידוף כלפי מעלה! אך הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד, וקיבל את תשובתו! שאלו המלאכים את הקב"ה מדוע אתה מקבל את התשובה שלו, ענה להם: אם לא אקבל את התשובה שלו נמצא שאני נועל דלת בפני בעלי תשובה, אני רוצה להראות לעולם שאפילו בעל עבירות קשות יכול לעשות תשובה, ואפילו שהוא הכעיס אותי מאוד אני מקבל אותו בתשובה.

ולאחר ששב בתשובה שלמה בתוך החבית, שלח הקב"ה רוח חזקה מאוד מבין שני הכרובים שעמדו בקודש הקדשים, והיא הגיעה עד בבל והעפיעה את החבית מעל האש ולקחה אותו לירושלים עד כסאו שבארמון מלכותו! וכך באופן ניסי ופלאי חזר למלך. והוא לא שכח את תשובתו שעשה, וכתוב שהוא ניפץ את כל הבמות שבנה ואת כל העבודות זרות שהעמיד והחטיא בהם את ישראל.

אם כן אנו רואים אצל מנשה נקודה חשובה, שכאשר הוא היה במצוקה גדולה בתוך החבית, הוא נזכר בפסוקים של **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה"**, והוא תירגם את זה

בואו וראו כוחה של תורה נאמר לתלמידים משיבה לצעירים

המערה של רב כהנא לבקש ממנו מחילה. בהגיעו לשם ראה נחש כרוך על הפתח, ואינו מניח אנשים להיכנס אל המערה, אמר לו רבי יוחנן "פתחו ויבוא רב אצל התלמיד", והנחש לא פתח. אמר "פתח פך ויבוא חבר אצל חבר", ועדיין לא פתח. "פתחו ויבוא תלמיד אצל הרב", ואז פתח פיו ונתן לרבי יוחנן להיכנס.

כנס רבי יוחנן ואמר לרב כהנא, טעיתי וחשבתי שאתה מחיך ומזלזל בי, וכעת כאשר שמעתי שאין הדבר כן קורא אני לך קום ועמוד על רגליך ובא עמנו לבית המדרש! התפלל עליו וקם.

למדים אנו מכאן את כוחו הגדול של רבי יוחנן, שהיה באפשרותו להחיות מתים. וכיצד היה לו כוח לכך? אין זה אלא מכוח התורה שהיה דבוק בה, ובכוחה היה יכול להחיות מתים.

עוד מצאנו בגמרא על כוחו של רבי יוחנן, שהיה ביכולתו לרפא חולים! שמסופר בגמרא בתחילת ברכות (ה, ב) שכאשר רבי חייא בר אבא חלה הגיע רבי יוחנן לבקר אותו, שאל אותו "חביבין עליך סוריקין", ענה לו "לא הן ולא שוכרין", ומיד – יהיב ליה ידיה ואוקמיה, נתן לו את ידו והקים אותו ממיטת חוליו!

וגם זה מכוח התורה שהיה בו היה יכול לרפאות אותו.

ועוד מעשה מצינו על רבי יוחנן שהצליח אף להילחם עם מלאך, וגם מעשה זה מלמד אותנו על כוחו הגדול. בגמרא בחגיגה (טו, א) מובא סיפור שארע בפטירתו של אלישע בן אבויה. לאחר מיתתו, נפסק דינו בשמים שאינו יכול להיכנס לגיהנם מחמת שהיה תלמיד חכם גדול ואי אפשר לשרוף תלמיד חכם, וגם לגן עדן אינו יכול להיכנס כי הרי היה מלוכלך בחטאים. רבי מאיר, תלמידו של אלישע, ריחם על רבו שלא יוכל להיכנס לעולם לגן עדן, וסבר שמוטב יהיה אם יכנס לגיהנם ויתנקה מהחטאים ואחר כך יוכל להיכנס נקי לגן עדן. ולאחר פטירתו של רבי מאיר ראו עשן מיתמר מעל קברו של אלישע, אות וסימן על שנכנס לגיהנם.

אך רבי יוחנן אמר "רבותא למיקלא רביה", וכי מעלה יש בזה שמכניס התלמיד את רבו לגיהנם! ואמר שכאשר יגיע הוא לשמים יוציא את אחר מן הגיהנם. ואכן לאחר פטירתו פסק העשן שהיה מעל קברו של אחר. פתח ההוא ספדנא ואמר "אפילו שומר הפתח לא עמד כנגדו", כלומר שאפילו השר הממונה של פתחו של גיהנם, המכונה 'דומה', גם הוא לא היה יכול להתנצח עם רבי יוחנן.

אנו רואים מכאן כמה מקרים שמלמדים אותנו את כוחו של רבי יוחנן, במקרה אחד הוא החיה מתים, במקרה אחר ריפא חולים, ואצל אחר הוא נלחם עם המלאך הממונה על הגיהנם וניצח אותו!

וזה אני אומר לכם, בואו וראו כמה גדול כוחה של תורה, שהרי כל זה, מכוח התורה שלו, שהביאה אותו למדרגות כה נשגבות וכוחות גדולים כל כך. והתבוננות במעשים האלו נותנת לנו חיזוק בלימוד התורה, שאנו מבינים עד היכן גדול כוחה.

בואו וראו עד היכן מגיע כוחה של תורה, נלמד כעת שלשה סיפורים שמספרת הגמרא על רבי יוחנן, מהם אנו לומדים עד כמה היה כוחו גדול, שהיה יכול להחיות מתים, לרפא חולים ולהילחם עם מלאך בשמים, וכל זה מכוח שהיה דבוק בתורה, שהיא זו שנתנה לו את הכוחות הגדולים האלו.

בגמרא מסופר מעשה על רב כהנא (בבא קמא קיז, ב), שכאשר היה בבבל ולמד אצל רב, ארע לו מעשה עם יהודי אחד שבא על גויה, ורב כהנא אמר לו שמי שבא על גויה הרי זה כמי שבא על בהמה, הלך אותו יהודי להלשין עליו אצל המלכות שם שהוא משווה גוי לבהמה, נקט רב כהנא שיש לו דין רודף והרג אותו. כאשר התגלה הדבר ושמעו על דבר המעשה, נכנס רב כהנא לסכנה מאימת הדין, והוצרך לברוח לארץ ישראל. טרם נסיעתו נכנס לרבו, רב, ושאל אותו דרכי תשובה על מה שעשה [למרות שכדין הרגו שהרי היה לו דין רודף], אמר לו רב שכאשר יגיע לארץ ישראל וילך ללמוד אצל רבי יוחנן, ישב שם שבע שנים ולא ישאל שאלות בשיעור בכלל. והביזיונות הללו שיחשבו כולם שאינו מבין דבר, אלו יכפרו לו על מה שהרג אותו.

עשה רב כהנא כמצוות רבו, והגיע ללמוד אצל רבי יוחנן וכמובן שלא הקשה שום קושיא במהלך השיעור. אך לאחר השיעור, ראה שריש לקיש חוזר על דברי רבי יוחנן, והוא הקשה עליו את כל הקושיות שהיו לו. לאחר מכן אמר ריש לקיש לרבי יוחנן "ארי עלה מבבל", דע לך שיש כאן צורבא מרבנן ששומע את השיעור! אך למחרת כאשר מסר רבי יוחנן את השיעור, לא הקשה עליו רב כהנא מאומה. וכך משיעור לשיעור הורידו את רב כהנא ממקומו, שמנהגם היה לישיב בשבע שורות תלמידים, וכל תלמיד קיבל מקום בשורה כפי חשיבותו, וכאשר ראו שרב כהנא לא פותח את פיו בשעת השיעור הורידו אותו משורה לשורה. עד שלבסוף הגיע לשורה האחרונה, ואמר רבי יוחנן לריש לקיש "ארי שאמרת, נעשה שועל".

כאשר שמע רב כהנא את דברי רבי יוחנן שאמר כך, חלשה דעתו מאוד, ואמר יהי רצון שהיו שבע שורות אלו שירדתי כנגד שבע שנים שגזר עלי רב שתיקה, וביקש מרבי יוחנן שיחזור שוב על השיעור, ואז הקשה עליו קושיות גדולות, וכך חזר מעמדו עד שהגיע לשורה הראשונה.

לאחר שהגיע לשורה הראשונה, הוסיף עוד להקשות ולפלפל, עד שהעמידו אותו למסור את השיעור תחת רבי יוחנן. כאשר נעמד לדבר, היה נדמה לרבי יוחנן שרב כהנא מחיך, והוא הקפיד עליו על כך, ובעקבות קפיצת זו הסתלק רב כהנא לבית עולמו. לאחר מכן שאל רבי יוחנן את התלמידים, מדוע חיך רב כהנא? אמרו לו, שהיה לו בשפתיים חתך קטן ובעקבות זה היה נדמה לו שהוא מחיך, אך הוא כלל לא חיך. הבין רבי יוחנן את טעותו, ובא אצל

ברכת השביעית בזמן הזה

מתוך ספר 'עוטה אור' – שביעית בזמן הזה, בהקדמה

הנה ידוע מה שהסתפקו האם גם בזמננו ששביעית דרבנן, נאמרה ברכת התורה לשומרי השמיטה – וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, או שזה קיים רק בזמן ששביעית דאורייתא. והנה לכאורה נראה, שברכת התורה אינה בעבור 'מצות שביעית', כי אם בעבור הבטחון שבטוח האדם בקב"ה ומחליט להשבית את הקרקע בשנה השביעית, למרות שבזה הרי הוא מונע מעצמו את מקור פרנסתו, בשכר ביטחון זה ברכה התורה – וציוויתי את ברכתי. ואם כן אין לחלק בין אם מצות השביעית מדאורייתא או מדרבנן, דסוף סוף בהשבתת הקרקע הרי הוא מוכיח ומבטא את ביטחונו בהקב"ה.

אכן שוב ראיתי במכילתא (יתרו פרשה א') שאמרו על הפסוק "אני ה' דובר צדק מגיד מישרים" – כבר עד שלא נתתי לכם המצוות הקדמתי לכם מתן שכר וכו', וכתוב וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית וגו'. כלומר, שברכת 'וציוויתי' מלמדת ששכר המצוה מגיע עוד לפני קיום המצוה, שהרי הקרקע מתברכת בשנה השישית. ומדבריהם יש לנו ללמוד שברכת 'וציוויתי' אינה בעבור הבטחון אלא שכר על מצות השמיטה, שהרי אם היה השכר עבור הביטחון א"א לומר שהשכר מגיע טרם קיום המצוה, שהרי כבר קודם השמיטה הוא מקיים את הבטחון בעצם החלטתו להשבית את הקרקע. אלא על כרחך שהשכר הוא עבור קיום מצות שמיטה. ומעתה שוב יש לדון אולי כל ברכת 'וציוויתי' היא רק כאשר המצוה היא מדאורייתא, אבל בשביעית בזמן הזה שאינה אלא דרבנן לא נאמרה הברכה.

נדבת ידידנו הרח"ג רבי שמואל מולידאנו שליט"א לרגל היכנס בני הבח"ח יוחנן נ"י לעול תורה ומצוות
יה"ר שיראה רוב נחת ממנו ומכל יוצ"ח

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלוג בחיפ"ש 'עוטה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת
"קול יהודי מרוקן" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 22.00
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

נמפל'

הוא בסך הכל מצטרף, יכולים להסתדר גם בלעדיו. נדמה לו שהוא מיותר וחסר ערך, נדמה לו שעמלו לריק והוא נאבד בתוך מאות הבחורים סביבו. בדיוק עבורו רבי עקיבא מחדש את ההגדרה של 'נמפל'

השני היה ברק בן אבינועם, ועליו נתבונן. סיסרא שר צבא מלך כנען לוחץ את ישראל בחזקה מזה עשרים שנה. דבורה הנביאה שולחת לברק שייקח עשרת אלפים לוחמים מבני נפתלי ומבני זבולון, בדבר ה'. הם ילחמו בסיסרא ועל ידם תבוא הישועה.

בתשובה, הוא מבקש שדבורה תבוא עמו. 'אם תלכי עמי והלכתי, ואם לא תלכי עמי, לא אלך'. רבותינו במדרש הזה מפרשים את דבריו של ברק – אם תלכי עמי לשירה, אלך עמך למלחמה. ואם לא תלכי עמי לשירה, לא אלך עמך למלחמה.

איננו יודעים להצביע בדיוק על מה התכוון ברק 'תלכי עמי לשירה', אבל ברור שהוא הוסיף תנאים. רצון ה' היה שהוא ילך בראש עשרת אלפים לוחמים. הוא מבקש תנאי נוסף, שגם דבורה תצטרף, שהוא יהיה נמפל אליה.

והוא אכן נמפל בסופו של דבר. 'ותשר דבורה וברק בן אבינועם'. דבורה היא העיקרית בשירה.

איך לא נהיים מפלה?

מעשה אחד מכריע את כל העולם

נשוב נא לאברם ושרי. שניהם יוצאים מאור כשדים בגיל זקנה ועוברים ניסיונות. אי אפשר לומר שבשלב הזה הניסיונות של שרי פחותים משל אברם. שניהם יוצאים למקום לא ידוע, שניהם מגלים ארץ צמאה למים ושניהם מוכרחים להמשיך דרומה, לארץ מצרים.

הפעם הראשונה ששרי נלמדת להדיא, היא בסיפור לקיחתה לבית פרעה. 'ויהללו אותה המצרים אל פרעה', מי אלה אותם מצרים אם לא המוכסים שהם היחידים שראו אותה?

מבינה שרי שכל מה שהיא עושה, מקרין על כל העולם כולו, לדורות. זו תחושה עילאית, מרוממת. לעולם יראה

התורה מלמדת על מה נשענת עדות בבית הדין – 'על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת'. אם מתקיימת העדות בשני עדים, למה מוסיפה התורה 'או שלושה עדים'?

בא רבי עקיבא ודורש זאת כעידוד ליחידים. אותם בודדים שחשים עצמם כגלגל חמישי וחסרי תועלת, שבורי לב שמסתכלים סביבם ואומרים, רק אני לא הצלחתי מאומה, מעשי ידי טובעים בים, אין לי תקווה ואין לי אחרית.

אל נא תאמר כך. ראה את העד השלישי בבית הדין, לכאורה אין בו תועלת אחר שני העדים הראשונים, ובכל זאת התורה ענשה אותו כאילו אחד מהם. 'ואם כן ענש הכתוב לנמפל לעוברי עבירה בעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנמפל לעושי מצוה כעושי מצוה' (מכות ה:).

אותו רבי עקיבא שאיבד דור שלם של תלמידים, ציפה לראותם מבעירים את העולם באש תורתם ויראתם, מתרוצץ כעת – לעת זקנה – בין לווייתיהם המרובות.

באופן טבעי היה אמור רבי עקיבא לחוש רפיסות ואזלת יד. הוא, ממרום מקומו שחוזה את הכאב וההפסד הבלתי ניתן לשיעור, הוא מדבר אל הנחשלים. אל הנמפלים. דווקא הוא יוצא ודורש על הנמפלים, על אלה שמרגישים שלא עשו כלום בחייהם. תנוח דעתכם, הקדוש ברוך הוא לא מקפח שכר של אף אחד. גם הנמפל נחשב ממש כ'עושה'!

ודי בידיעה הזו לזקוף גו.

תלכי עמי לשירה, אלך עמך למלחמה

מצינו במקרא שני בני אדם שנחשבו עיקר ועשו עצמם מפילה, ובגין כך אכן נעשו מפילה. אנו לא היינו יכולים למדוד את אבותינו, אבל כך דרשו רבותינו ואנחנו לומדים את דבריהם (ב"ר מ, ד). אברהם אבינו וברק בן אבינועם מיעמו עצמם, ואכן נעשו מפילה. אברהם אמר לשרי אשתו אמרי נא אחותי את, ואכן נעשה לה מפילה ('ולאברם היטיב בעבורה').

אדם את העולם כולו, חציו זכאי וחציו חייב. עשה מעשה טוב הכריע את העולם כולו לכף זכות, ולהיפך.

שרי הרגישה שכל מעשה שלה מכריע את העולם. היא יודעת את כובד האחריות. לא רק המוכסים רואים אותה, אלא כל המצרים. מעשה אחד שלה מכריע את כל העולם.

אדם אחד, והשפעה כה כבירה.

פן ישיב את העם מצרימה

ציווי יש בפרשתנו. ציווי למלך. 'רק לא ירבה לו סוסים'. מה הסיבה שאין למלך להרבות סוסים, התורה מסמיכה טעם – 'ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס'. החשש הוא מנהירה של העם והשתקעות בארץ העבדים, ארץ אשר נאסר לשוב אליה.

קשה להבין מדוע משלחת רשמית של מלך ישראל תחליט להשתקע במצרים, עד שבגלל כך נאסר למלך ריבוי סוסים. במשלחת הזו לא נמצאים ארחי פרחי, יש שם נציגים המבינים היטב בטיב סוסים ובגזעיהם השונים, יש נציגי בית המלוכה המבינים היטב מה צריך המלך ופמלייתו הקרובה, ויש גם את אנשי האוצר האמורים לשאת ולתת עם המוכרים על סדרי התשלום.

איפה החשש שבקבוצה הקטנה הזו ישוב העם מצרימה?

והתשובה היא של'יחיד' יש כוח של עם שלם. המלך יושב על כסאו הרם, שולט על כל עמו. המשלחת הזו יחידה בעולמה אמנם, אבל ליחיד יש כוח לייצר תנועה של עם שלם. צעד אחד שלו עלול להשיב את כל העם מצרימה, הגם שהוא יחיד.

ערבים זה בזה

יהודי לא נמצא לבדו במרחבי העולם. גם אם יחיה את חייו בארץ לא זרועה וארץ אשר לא עבר בה איש, גם אם לא יפגוש דמות של יהודי נוסף מימיו, הוא לא לבד. הוא ארוג ושזור בתוך עמו וכל ישראל ערבים זה לזה.

בחור מתחיל זמן בישיבה גדולה, סביבו ארבע מאות בחורים צעירים, נמרצים ושואפים. הוא מרגיש נמוך לצידם, כמעט לא קיים.

אבל זו רק הרגשה. הרגשה מדומה. כי כל ישראל בני מלכים הם, לכל יחיד מישראל יש לו קומה שלמה סביבו, הוא ממלא ייעוד שלם בתפקידו, בין אם הוא נגלה ובין אם הוא נסתר.

הבחינה הזו באה לידי ביטוי גם בשפת העולם. תמיד היהודים יכללו תחת קטגוריה אחת, ויהודי באנגליה יצטרך לתת הסבר למה יהודים בצרפת עשו כך וכך, למרות שכלפי חוץ אין שייכות ביניהם.

בכל שאדם הופך להיות מקודש ונעלה יותר, החיבור שלו לכלל ישראל מתעצם יותר, וגם כלפי העולם מורגש החיבור הזה. לשם דוגמא, יהודי שאינו שומר תורה ומצוות לא יתבקש לספק הסברים על אדם אחר שמתנהג שלא כשורה, ה'עולם' לא רואה ביניהם שייכות.

ומדוע זה כאשר בן תורה מתנהג שלא כשורה, אזי כל בני התורה, בכל מקום שהם, ייתבעו לספק הסברים כיצד ולמה ואיך נעשה כדבר הזה?

הלא אות ומופת הוא, כי כאשר אדם נעלה יותר, הוא מחובר יותר עם אחיו ובני עמו.

בעל כרחו. בטובתו!

איך לבד

אדונינו רבי עקיבא, התנא שבזכותו נבנתה לדורות כל תורה שבעל פה, יצא ללמד יסוד בחיי הנפש – אתה לא לבד.

נדמה לך שאתה מיותר, נדמה לך שמסתדרים בלעדיך. תתעלם רגע מהמחשבות הללו, הקדוש ברוך הוא משלם שכר לנמפל לעושי מצוה.

העך השלישי מרגיש שלא עשה כלום, הוא לא העיד שקר, עדותו לא הועילה. זה לא משנה לו והוא נענש כמו הראשונים, ומרובה מידה טובה ממידת פורענות. אתה נמפל לעושי מצווה, אתה נחשב כחלק מהם.

אבל זה לא רק שכר, כל המהות משתנה, לך נדמה שאתה נמפל, בשמים אתה נחשב העיקר וכל עם ישראל נהפכת ממך!

יהודי, אל תהיה 'נמפל'!

לעילוי נשמת

הרב הגאון הצדיק

רבי מנחם ניימן זצ"ל

בן הרה"ג שלמה ניימן שליט"א

רב דרמות

להצלחת

הר"ר משה בן יוכבד שליט"א

ברוחניות ובגשמיות

קבלת עדות בדיני נפשות

על-פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת
לא יומת על-פי עד אחד: [י"ז ו].

ד' רבינו סעדיה גאון שבקבלת עדות בדיני נפשות א"צ כ"ג אלא סגי בג' והובאו דבריו ברמב"ן עה"פ שופטים (פי"ז פ"ו) והרמב"ן חלק ע"ז וכו' שגם לקבלת עדות בד"נ צריך כ"ג, וע' בחי' הר"ן לסנהדרין דף י"ז שכ"כ בד' רש"י דסגי בג' לקבלת עדות בד"נ והר"ן חלק ע"ז ע"ש.

וצ"ע במדרש תנחומא פ' פקודי (ב) כיצד חוקרין את העדים כש"ה ודרשת וחקרת ושאלת היטב העת שחוקרין העדים על העבירה שאדם עושה יוצאין הסנהדרין וכל ישראל עמם לרחוב העיר ומוציאין לשם לאיש שהוא מחויב סקילה או אחד מארבע מיתות בד' ויוציאין שנים מהם או ג' הגדולים מהם ודורשין לעדים וכששביין מלחקור אומר להם סברי רבנן הם אומרים אם לחיים לחיים וכו', וצ"ע דאפי' לרס"ג מ"מ צריך ג' ולא סגי בב', ובל' המדרש משמע שב' או ג' היו מקבלים את העדות, וצ"ע דב' אינם ב"ד כלל,

נקטעה יד העדים

יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו
וג' כל-העם באחרונה [י"ז ו].

בערוך לנר סנהדרין מ"ד כ' בגמרא א"ש נקטעה יד העדים פטור. יש להסתפק אם לאחר שהוזמן העדים נקטעה ידם אם נאמר כיון דהשתא לא היה נהרג ע"פ עדותם גם הם לא ייהרגו או נימא כיון דבשעה שנגמר דינו ע"פ עדותן זממו להרגו ועשתים לו כאשר זמם קרינן בהו ויש לפשוט ממה שכתב הרמב"ם (פ"כ מהל' עדות ה"א) שאם לאחר שנגמר דינו נמצא א' מהן קרוב או פסול אינו נעשין זוממין. ע"ש:

ולפ"ז מצינו עצה לעדים זוממין להציל עצמם ממיתה שיקטעו ידן ובכתובות דף ל"ג א' דנו בגמ' מנלו דעדים זוממין לא בעו' התראה, ואם נימא שיש להם אפשרות להציל עצמם א"כ ל"ש התראה דהו"ל התראת ספק.

נקטעה יד העדים (ב)

בסנהדרין מ"ד ב' וברש"י הביא את המעשה עם ר' שמעון בן שטח שהרג פ' מכשפות וקורביהם העידו שקר על בנו של ר"ש בן שטח ונתחייב מיתה ושוב חזרו בהם ואמרו שעשו כן משום שרצו לנקום על מיתה המכשפות, ואף שחזרו בהם לא נפטר הנידון, משום דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

ובאו"ש פ"ז מהל' רוצח ה"ח הק' שהרי בדף מ"ה ב' אי' אמר שמאל נקטעה יד העדים פטור מ"ט דבעינא יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא, וא"כ למה לא אמרו לעדים לקוץ את ידם ועי"כ יפטר הנידון ממיתה, ומזה הוכיח באו"ש שא"צ לקוץ אבר כדי להציל חבריו, ודלא כמו ש' שהובאה בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' אלף נ"ב שצריך לקוץ אבר כדי להציל חבריו.

ובס' רחש לבב (להגאון ר' חיים שמאל בירנבוים חתן הגרע"א) סי' י"ב, הביא כעין קו' הנ"ל שהנידון יקוץ לעדים את ידם, אלא שע"ז אפ"ל שאין ב"ד מניחים לו לעשות כן, והביא עוד שר' מיכאל נתן מראוויטש שהיה בעל עגלה שהביא את הגאון בעל נתה"מ לרבנות של ק"ק ליסא הק' לו בדרך, שהרי קימ"ל שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וא"כ כיון שאמרו העדים שהעידו שקר, א"כ אסור להם להרגו כיון שיודעים שהפס"ד הוא טעות, וא"כ הו"ל שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא שיש כאן עבירת רציחה, ומתוך כך שאסור להם להרגו, הרי זה גופא יחשב כנקטעה יד העדים ועי"כ יפטר הנידון, והיינו דס"ל דנקטעה יד העדים הוא בכל אופן שא"א להרגו.

ותי' ע"ז בס' רחש לבב שהרי בגמ' לקמן מ"ה ב' אי' דנקטעה יד העדים פטור, אבל עדים גידמין מעיקרא אינו פוטרו דכתיב יד העדים שהיתה כבר, והרי כל שאומרים שהיתה עדות שקר, נמצא שאומרים שמעיקרא היה אסור להם להרגו, והו"ל כנקטעה יד העדים מעיקרא, ואינו נפטר עי"כ, ולפ"ז כ' שיש ליישב גם הקו'

הקודמת דנימא שיקטעו יד העדים, דכיון שאומרים שהוא שקר נמצא שהם כעדים גרמים מעיקרא, ולא יועיל מה שנקטעה יד העדים.

ולכאור' הי' ק' עוד שהרי נדר חל לבטל מצוה, כדתנן בנדרים ט"ז קונם סוכה וקונם לולב שא"י לישב בסוכה ולטיל לולב, ומבואר בר"ן שם עמ' ב' שאפשר לעשות נדר לא רק על הנאה אלא גם יכול לומר קונם צרור זה מזריקה, והרי יכול לומר קונם כל סיף שבעולם מהריגה ועי"כ יחשב כנקטעה יד העדים, ולהנ"ל א"ש דהוי קטועה ועומדת.

ויש לדון בכמה צדדים, חדא דתל' אם שויה אנפשי' מדין נאמנות או מדין נדר, דאם מדין נדר ודאי שאינו למפרע, ורק אם הוא משום נאמנות אפשר שזהו למפרע, וג"ז אינו ברור דאפשר שהוא רק לגבי דיני הנהגה מכאן ולהבא.

גם יש לדון שהאחרונים דנו אם מהני שויה אנפשי' נגד עדים במל"מ פ"ט מהל' אישות הט"ו, ואם לא מהני נגד עדים הרי לא מהני כשיש

כיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד,

ושמעתי מפי כבוד רבנו הגר"ד לנדו שאף אם שויה אנפשיה הוא למפרע אבל שויה אנפשיה במקום עדים הרי ודאי שאנו מאמינים לעדים, אלא שלגבי עצמו יש לו דין הנהגה כפי שאמר וזה ודאי רק משעה שאמר ולא למפרע.

עוד יש לדון אם יש שויה אנפשיה לבטל מצוה ויש בזה כמה נפ"מ בכמה אופנים, וצ"ע צה"ל סנהדרין עמ' 139.

זקן ממרא

בחולין י' ב' ילפי' חזקה מבית המנוגע, שהרי אפשר שעד שיצא חוץ לבית וטימאו כבר נחסר הנגע, אלא מוכח דאולי' בתר חזקה, ובת' הק' דילמא היינו רק לחומרא, וכ' התו' דאף לקולא מטמאין ליה לשרוף קדשים ולהביא קרבן אם נכנס למקדש וקא מייתי ספק חולין לעזרה, ויש להבין היכן מצינו שיש קרבן בבית המנוגע שע"כ אפשר להוכיח דין חזקה.

והי' נ' דהנה בסנהדרין דף פ"ז מבואר שזקן ממרא חייב מיתה אם הורה בדבר שיש בו נפ"מ לענין חיוב כרת ואף אם היא נפ"מ רחוקה, והביאו מהכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע, ופי' בגמ' בנדה סוף פרק ב' דהיינו בין נגעי אדם לנגעי בתים, ובגמ' סנהדרין שם פ"י דנחלקו זקן ממרא והסנהדרין בפלוגתא דתנן ר' אלעזר בר' שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה בשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס כו', ומבואר ברש"י פ"ח א' שהנפ"מ לענין כרת הוא אם נגע בזה ונכנס למקדש דחייב כרת, ומבואר שיש חיוב כרת על ביאת מקדש, וא"כ ה"נ שיש חיוב קרבן וכמו שיש חיוב כרת ומתוך כך מחייבין זקן ממרא ה"נ שאפשר להביא קרבן, וא"כ חזינו שהוא דין ודאי ולא ספק.

אולם לכא' לולא ד' רש"י אפ"ל נפ"מ אחרת לענין כרת, ע"פ המבואר בתו' ערכין דף כ' ע"ב שביית המנוגע אסור בהנאה, וא"כ משכח"ל נפ"מ לענין אם קידש אשה באבני בית זה שנחלקו עליו אם הוא יש לו דין בית המנוגע ואחר בא על אותה אשה, ובוזה מצינו נפ"מ במחלוקתם לענין בית המנוגע לענין כרת, כע"ז מצינו שם נפ"מ ברש"י פ"ז ב' לענין מחלוקת אחרות שבין זקן ממרא לסנהדרין ע"ש במחלוקת של ממונות שפ' רש"י דהנפ"מ לענין כרת הוא באופן שקידש אשה ובה עליה אחר. ומיהו הש"ך בנקודות הכסף יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ה מבואר שביית המנוגע מותר בהנאה, ולפ"ז ליתא להך נפ"מ, וא"כ צ"ל כרש"י, ושוב יש ראי' שיש חיוב קרבן על ביאת מקדש, אך מ"מ יש לדחות שהרי בית המנוגע כשנטהר מביאים לו שתי צפרים כמבואר בפ' מצורע, והרי צפור השחוטה אסורה בהנאה כמבואר בקדושין נ"ו ב',

וא"כ יש נפ"מ אם קידש בה אשה אם היא מקודשת ואח"כ בא עליה אחר ובזה איכא נפ"מ במחלוקתם אם הוי בית המנוגע לענין כרת.
וע' בתוספתא שבועות פרק א' הל' ד' ומה תלמוד לומר בכל דבר ר' עקיבא אומר להביא את הנגע שאין טומאה יורדת להן אלא בדבר כו', ונמצא שיש ילפותא שיש טומאת מקדש על טומאת נגעים, ואם קאי גם על טומאת נגעי בתים א"ש ד' התו' שמצינו שיש קרבן טומאה על נגעי בתים. וע' בפ"י הראב"ד סו"פ ויקרא דבורא דחובה פרשת ח' אות ג' שהביא את התוספתא הנ"ל וע"ש שני שר"מ ור' יהודה פליגי ע"ז ולמדו מפסוק זה דין אחר, וא"כ לפי שיטתם אין חיוב ביאת מקדש על טומאת נגעים, וצ"ע ברש"י הנ"ל בסנהדרין כיון שהסוגי' שם היא כר"מ.

גואל הדם

פירקדף גאל הדם אחרי הרצח פי' יצאם לבבם והשיגו פי' ירבה הנזק
והקהו נפש ולו אין משפט מות כ"י לא שגא הוא לו מתמול שלשום: [י"ט ו']
במכות ב' יש מיעוט שעדים שהעידו על א' שחייב גלות והוזמו אין גולים, והרמב"ן והריטב"א כ' דקס"ד שעדים זוממין יגלו ויעמדו באותו ספק של הנדון והיינו בספק הריגה, וק' מאי שייך גוה"ד בעדים זוממין, ושמעתי מפי כבוד מו"ר הגר"ש זללה"ה שהרי לקמן דף י"א ע"ב תנן רוצח שציא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם ר' יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גוה"ד ורשות ביד כל אדם ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבין עליו כ"ה הגי' לפנינו, אבל יש גורסים וכל אדם אין חייבין עליו וכ"ה גי' הרמב"ם, והשתא אפ"ל דאה"נ דאין בהם דין מצוה או רשות ביד גוה"ד, אבל הך דינא דכל אדם אין חייבין עליו יהא בהם.

והנה ע' בחי' הגרע"א לכתובות דף ל"א שהובא מד' בנו הגרש"א דהך דינא דכל אדם אין חייבין עליו הוא דהואיל ורשות ביד גוה"ד להרגו ממילא הרי הוא גברא קטילא וע"כ כל אדם שהורגו אין חייב עליו, ובחי' מרן רי"ז הלוי הל' רוצח חולק וכו' דהוא דין בפנ"ע דילפי' לה מקרא דאין לו דם, ואמר הגר"ש זללה"ה דלהנ"ל מבואר בד' הרמב"ן והריטב"א דאף שאין גוה"ד ג"כ כל אדם אין חייבין עליו, ומוכח דד"ז נאמר אף כשאין גוה"ד ומוכח דהוא דין בפנ"ע ולא משום דנעשה גברא קטילא ע"י שרשות ביד גוה"ד.

ובמהרש"א מכות דף י' מבואר שכל גלות היא רק להנצל מגוה"ד וכל היכא שא"א שיהרג ע"י גוה"ד א"צ גלות, וק' ע"ז מהא דהורג עבד וגר שאין להם גוה"ד ג"כ גולה, והי' אפ"ל דאה"נ דאין בו גוה"ד, אבל להגי' כל אדם אין חייבים עליו א"כ אחר שהרגו פטור וע"כ יגלה להנצל שלא יהרגוהו.

אולם באמת שכל הך דינא נאמר רק במי שהיה בעיר מקלט ויצא שבזה הוא דכל אדם אין חייבין עליו דכתיב אין לו דם, אבל קודם שנכנסו מצינו רק שגוה"ד שהרגו פטור משום כי יחס לבבו וגם בזה פליגי תנאי דאיכא מ"ד שחייב עליו, אבל לענין אחר שהרגו אין מקום לפוטרו, וע"כ אי נימא דכל דין גלות הוא להנצל מגוה"ד, א"כ בהורג עבד גם אם לא יגלה לא יהרג. ובאמת שק' ע"ד הספרי הנ"ל רודף ולא גואל ומשמע שאחר יכול לרדפו וע' בשערי רבי שמואל שהק' כן, ותי' ע"פ מה שנתחדש בחזו"א שאם אינו רוצה לגלות דינו כמו מי שיצא מעיר מקלטו ובזה יש רשות או מצוה לגוה"ד ולענין כל אדם רשות או דאין חייבין עליו, וע"ש שלפ"ז מיושב גם פ' המלבי"ם הנ"ל בספרי שמצוה לרדוף, אבל עכ"פ אם איתא שבהורג עבד א"צ כלל לגלות ל"ש הך דינא דכל אדם אין חייבין עליו.

והנה בסנהדרין מ"ה ע"ב א' דתניא גואל הדם ימית את הרוצח מצוה בגואל הדם ומניין שאם אין לו גואל ש"ב מעמידין לו גואל שנאמר בפגועו בו מכל מקום, ופי' רש"י "וגואל הדם כלומר מיתה שגואל הדם ממיתו לרוצח שוגג שיצא חוץ לעיר מקלטו", ועפ"ז היה אפ"ל דה"ה בעבד, וכן בקס"ד בעדים זוממין ש"ב יעמידו להם גואל הדם וע"כ יהיו בספק הריגה, וא"כ שוב אין ראי' מגלות בהורג עבד שגלות אינה להצלה.

אך כשאמרת ד"ז לכבוד מו"ר הגר"ש זללה"ה אמר דכל ד"ז דב"ד מעמידין לו גוה"ד אינו אלא למ"ד מצוה ביד גוה"ד אך להלכה דקימ"ל רשות ביד גוה"ד ליתא להך דינא, ובאמת דע"ש בחי' הר"ן שתמה ע"ד רש"י כן, וכ"נ בד' הרמב"ן בספיה"צ בהשטות מצוה י"ג, (אך אפשר שד' רש"י בסנהדרין אינה כן וי"ל), וגם ד' הרמב"ן שם דד"ז לא נאמר על רוצח בשוגג אלא על רוצח במזיד.

וברמב"ן בספיה"צ שם גורס וכל אדם חייבין עליו, ולפ"ז לא נוכל לפ' בד' הרמב"ן בדף ב' דעדים זוממין יעמדו באותו ספק לענין כל אדם אם הורגם כיון שגי' הרמב"ן שאחר אין יכול להרגו. וע"ע צה"ל על מכות.

קבוע שאינו ניכר

והורדו זקני העיר הקוא את העגלה אל נחל איתן

אשר לא יעבד בו ולא יזקע: [פ"א ד']

הר"ש מקינון בס' הכריתות הק' איך מותר לזרוע בכל מקום וניחוש שמא נערפה כאן עגלה ערופה ויש בזה איסור לא יזרע, ואף דרוב העולם מותר אבל כל קבוע כמחצה על מחצה, ותי' דקבוע שאין ניכר אינו קבוע, והנה כמו כן יש מקשים דאיך מותר לבנות ניחוש שמא היתה כאן עיר הנידחת שיש בה איסור לא תבנה עוד, והרי יש מקום שהוא עיר הנדחת, ע' סנהדרין עא. שר' יונתן אמר אני ראיתי וישבתי על תילה.

ע' בס' אריה דבי עילאי בסופו שהק' כן, וגם זה יש לת' כן דהוי קבוע שאין ניכר, אבל ע' פמ"ג יו"ד סי' ק"י ס"ק י"ד ד"ה החלק הב' כ' שיש סוברים שקבוע שאין ניכר הוי קבוע דאורייתא, וע"ש בד"ה הנה דל"ק למה אין חוששין שנערפה כאן העגלה ע"פ מש"כ הרמב"ם פ"ט מרוצח נחל איתן ששוטף בחזקה ומים עוברים בתוכו ואין אותו מקום ראוי לזריעה, אבל אכתי יק' שיש לחוש שהיתה כאן עיר הנדחת.

לצבא צבא

מצינו שאדם אמר שמע ישראל בבקר כדינו ויצא יד"ח, ושוב צריך לחזור ולומר שמע ישראל מה"ח
משוח מלחמה אומר לפני המלחמה שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה כו'.

מצינו מצות נטילת ידים מה"ח חוץ מקידוש ידים ורגלים
בעגלה ערופה - סוף הפרשה

היכן מצינו שאדם צריך להביא עדים על עצמו שעשה עבירה

בחזורים מעורכי המלחמה מבואר בירושלמי סוטה פרק ח' צריכים להביא ראי' לדבריהם, וכ' הרמב"ן פ' שופטים (פ"כ פ"ח) "ואמרו בירושלמי שכולם צריכים להביא ראי' לדבריהם כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם והאשה לפני שר הצבא ואז יתן לו רשות לחזור וכן אמרו גם לד' ר' יוסי הגלילי שצריך להביא ראי' על העבירה שבידו. [ויש מקשים למה צריך להביא עדים והרי אם משקר הרי יש בידו עבירת שקר עתה].

מגבית תשפ"ב

לרגל השנה הבאה עלינו לטובה הננו יוצאים בזה למגבית חד פעמית למען הרחבת פרסום הגיליון בתפוצה רחבה באמצעות 'קובץ גליונות'.

אנו פונים לכל אחד ואחד אשר מקבל תועלת מהגיליון להטות שיכם ולסייע במשיא הקדש להרים את נדבתו באופן חד פעמי בסך 50 שיקלים והמוסיף מוסיפין לו מן השמיים.

בתרומה מעל 200 שיקלים ניתן להנציח את יקיריכם בתאריך מבוקש

המגבית תתקיים במשך 48 שעות בימי ד' ה' - י' יא אלול באמצעות עמדות נדרים פלוס ע"ש 'צבא הלוי'

בברכת 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת'

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

סמכותו של מנהל משק

שאלה

מנהל המשק במוסד חינוכי גדול הזמין לצורך סעודת סיום, קייטרינג מכובד בעלות של 50 ₪ למנה. אלא שאמר מראש לבעל הקייטרינג, שהוא רק עובד במוסד, אולם את הכסף הוא יגבה מבעל המוסד. והנה בעל המוסד אמר למנהל המשק הנ"ל, שיש לו תקציב של 40 ₪ למנה, אלא שהמנהל החליט על דעת עצמו, שלמרות זאת כדאי לכבד את האירוע עם קייטרינג משובח ומושקע יותר.

כשהגיע בעל הקייטרינג לגבות מבעל המוסד את החוב, אמר לו, שהוא משלם לפי 40 ₪ למנה בלבד, וכפי שסיכם עם המנהל שלו. וכשפנה בעל הקייטרינג למנהל המשק, השיב לו, שאמנם חשב בעת ההזמנה שבעל המוסד יתרצה לבסוף לשלם יותר, אולם מכיון שאמר לו מראש שהוא לא משלם זאת אלא רק בעל המוסד, לפיכך היית צריך לברר אצל בעל המוסד מראש, האם הוא מאשר את ההוצאה הזאת, ומאחר ולא בררת, ההפסד הוא שלך. מה הדין?

תשובה

מנהל המשק שהזמין את הקייטרינג ישלם את ההפרש במחיר מכספו הפרטי, למרות שאמר מראש לבעל הקייטרינג, שהוא רק עובד במוסד ואינו בעליו, ושאת התשלום יגבה מבעל המוסד בלבד.

מקורות

כתוב במשנה בב"מ (ע"ה): השוכר את האומנין והטעו זה את זה - אין להם אלא תרעומות. ומבארת שם הגמ' (ע"ה) שאם בעה"ב אמר לשליחו לשכור לו פועלים בשלושה דינרים, והשליח שכר פועלים בארבעה דינרים, אלא שאמר להם מראש, שאת השכר תקבלו מבעה"ב ולא ממני, ובגמר מלאכתם כשתובעים הפועלים מבעה"ב את שכרם, הוא מסכים לשלם להם שלושה דינרים בלבד כמו שסיכם מראש עם שליחו, במקרה זה יקבלו הפועלים מבעה"ב שלושה דינרים בלבד, ואילו השליח פטור מלהוסיף להם מכספו עוד דינר. וטעם הדבר הוא שמכיון שאמר להם מראש, שבעה"ב ישלם להם את שכרם, לפיכך הפועלים אשמים שסמכו על השליח ולא ביררו לפני תחילת מלאכתם אצל בעה"ב, מהו השכר שמוכן לשלם להם עבור מלאכתם. וכך גם נפסק להלכה בשו"ע חו"מ (ס"ז, שלב, א) וכפי שביארו זאת שם הסמ"ע (ס"ק ג), והש"ך (ס"ק ה) וע"ש.

לאור האמור, לכאורה גם בנידון השאלה דנן היה צריך להיות כך הדין, שמכיון שנאמר לבעל הקייטרינג עוד בעת ההזמנה, שבעל המוסד משלם את הכסף, והמזמין משמש כפועל במוסד, לפיכך היה מוטל עליו לברר מראש אצל בעל המוסד, האם הוא מאשר את ההזמנה הזאת של 50 ₪ למנה, ומכיון שלא עשה כך, הוא יפסיד את ההפרש הכספי.

ההבדל הקיים בין זמן חז"ל לזמנינו

אמנם לענ"ד המציאות הקיימת בזמן הזה במוסדות, מפעלים, וחברות וכיוצא בכך, שונה במהותה ממה שהייתה בימי חז"ל. ועכ"פ היא שונה משליח של אדם פרטי שמזמין סחורה עבור משלחו. כי בזמן הזה הנוהל הקיים במוסדות, חברות או מפעלים וכיו"ב, שיש מטעמים עובדים שרק הם אחראיים על תפקוד וארגון צורכי המוסד, ובסמכותם להזמין סחורה או כל דבר אחר שנצרך לתפקוד המוסד לפי שיקול דעתם. ואם מספק הסחורה ירצה לקבל אישור על ההזמנה מבעל המוסד - ברוב המקרים הוא לא יוכל ליצור עמו קשר. וגם אם יצליח לתפוס אותו, יענה לו, שלשם כך הוא משלם משכורת חודשית למנהל המשק או לאחראי על הטיפול בצורכי המוסד, כדי שהכל יתואם איתו בלבד, ולא עם בעל הבית. לפיכך גמירות דעתו של מספק הסחורה הינה תמיד עם האיש האחראי לכך מטעם המוסד או החברה. ולכן לא קיימת בזמן הזה טענה כלפי מספק הסחורה, למה לא תאמת מראש את פרטי ההזמנה עם בעה"ב, וזאת למרות שידוע שמזמין הסחורה משמש כפועל בלבד ואינו משלם עבורה.

לפיכך בזמן הזה בנידון השאלה דנן והדומה לכך, האדם היחיד שאחראי כלפי מספק הסחורה הינו, בעל הסמכות באותו מקום לבצע את ההזמנה, למרות שלא הוא משלם עבורה.

ולכן מכיון שמנהל המשק ידע שבעל הקייטרינג סומך עליו בלבד, ורק על פי דיבורו, שהזמין מנות של 50 ₪, הוא יספק לו את המנות, ולא יפנה לקבלת אישור לכך מבעל המוסד. וכמו כן ידע המנהל, שבעל המוסד אישר לו להזמין מנות של 40 ₪ בלבד. לפיכך הוא מחוייב מדינא דגרמי לשלם לבעל הקייטרינג שסמך על דיבורו, את ההפרש בסך 10 ₪ למנה.

ויעויין בשו"ת הרא"ש (ס"ק ד, ו) שדן במקרה דומה והובא להלכה בטור, ובשו"ע חו"מ (ס"ז, שלב, ח) ע"ש. והנה מוכח מהתשובה שם, שאם הזמין מאומן לעשות לו מלאכה ולבסוף ביטל את ההזמנה לאחר שעשאה האומן, ישלם המבטל לאומן גם את הרווח שיש לו מעשיית מלאכתו, והרווח אינו נחשב בגדר מבטל כיסו כלפי זה, אלא נחשב כמזיק בגרמי גם לרווח הזה. מאחר והסכום הזה כלול כחלק בלתי נפרד מעלות המלאכה שנעשתה עבור המזמין שהתחייב לו לשלמה, ורק בגלל ההתחייבות הזאת עשה לו האומן את המלאכה, וע"ש. וכן פסק הש"ך (ס"ז ש"ס"ק ה) ששכר העבודה והרווח המקובל, נחשב כחלק בלתי נפרד מעלות המלאכה וע"ש.

אמנם אם למרות האמור היתה נגרמת לבעל המוסד תועלת או הנאה מסויימת מהקייטרינג הנ"ל ששווה לו כסף, במקרה זה הוא היה חייב לשלם לבעל הקייטרינג מדין "נהנה" כפי שוויות הנאתו, וכמבואר שם בגמ' בב"מ (ע"ה). אבל מאחר ובנידון דנן האורחים הם שאכלו את המנות היקרות והוא לא נהנה מכך [למעט המנה שאכל] לפיכך לא היתה לו שום הנאה ששווה לו ממון מהקייטרינג היקר, ולכן נשאר הדין שמנהל המשק שגרם במודע להפסד הכספי לבעל הקייטרינג, ישלם לו מכספו את ההפרש הכספי מדינא דגרמי.

מדוע דוקא הללו חוזרים מעורכי המלחמה?

כתוב בפרשה (כ, ה-ז) "ודברו השוטרים אל העם, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו - ילך וישוב לביתו, פן ימות במלחמה - ואיש אחר יחנכנו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו... פן ימות במלחמה - ואיש אחר יחללו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה... פן ימות במלחמה - ואיש אחר יקחנה" ע"כ.

מהראוי להתבונן בפרשה זו כדלהלן:

א. למה דווקא לגבי שלושת דברים אלו מזהירים השוטרים לחזור מהמלחמה. ומשמע מכך, שאם אדם השקיע את כל כספו בקניית סחורה ועדיין לא מכרה וכו', אין בכך סיבה מספקת שיחזור מהמלחמה. וצריך להבין מהו ההבדל ביניהם?

ב. התורה מדגישה בשלושת המקרים שמפרטת, שהטעם שצריך לחזור מהמלחמה הינו - פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקח את אשתו, ביתו או כרמו. ולכאורה אם חוששים שימות במלחמה, אז גם אם איש אחר לא יקח זאת ממנו, עדיין זוהי סיבה מספקת לחזור מהמלחמה?

ביאורי מפרשי התורה

ומצאתי בס"ד שרבותינו: הרקנאטי, המהר"ל בספרו "גור אריה", ובשפתי כהן לתלמיד האר"י ז"ל התקשו ג"כ בכך, ונסה לבאר את הנושא ע"פ דבריהם בכמה אופנים, בתוספת ביאור נרחב.

נאמר בגמ' סוטה (ב). שארבעים יום קודם יצירת הולד נגזר בשמים שלושה דברים: א. בת פלונית - לפלוני. ב. בית פלוני - לפלוני. ג. שדה פלונית - לפלוני. ולמרות גזרה זו, אומרת הגמ' במועד קטן (יח:) שישנה אפשרות לאדם אחר שיתפלל לקב"ה שמעוניין באשה, בבית או בשדה הנ"ל, ויתכן שהתפילה שלו תתקבל לרצון, והקב"ה יתן למתפלל לזכות בדברים אלו שהתפלל עליהם. ומסיבה זו אומר שמואל בגמ' שם, שמותר לאדם לארס אשה בחול המועד, שמא יקדימונו אחר ברחמים.

ולכאורה קשה, איך תועיל תפילתו לבטל את גזירת הקב"ה? ומתרץ על כך שם הנמוקי יוסף (י: בדפי הר"ף) שגזרת שמים ודאי שתתקיים בסוף. אלא ישנה ייתכנות, שהקב"ה ישמע לתפילת האדם האחר והוא ישא את האשה הנ"ל. אולם מאחר והיא אינה בת זיווג, לכן יגרשנה או שימות בתוך תקופה קצרה יחסית, ולבסוף ישאנה מי שהוא זיווגה האמיתי. וכך גם יקרה ביחס לבית ולשדה שנגזר עליהם שהראשון יקבלם עוד לפני שנולד, שגם במקרים אלו, אם אדם אחר יתפלל לזכות בהם - יתכן ותפילתו תענה ויקבלם, אולם במשך הזמן יצטרך המתפלל שזכה בהם זמנית, לעזוב נכסים אלו כדי שיגיעו לראשון שנגזר עוד לפני לידתו שיוזכה בהם. ולכן או שהשני ימכרם לו או שהם יגיעו לראשון בנסיבות מצערות יותר וד"ל.

לאור האמור, אומרת לנו התורה לגבי מי שהגיע למלחמה, שיתכן שהוא זכה באשה, בבית או בכרם הנ"ל מחמת תפילתו או זכויות אחרות שהיו לו, אולם דברים אלו יתכן ונגזרו בשמים שיוזכה בהם אדם אחר. ועכשיו כשהשני ימצא במלחמה שזה מקום סכנה, יכול להיות עליו קטרוג שיגרום לו שימות במלחמה, והאיש שעליו נגזר עוד לפני שנולד לזכות בדברים אלו - יזכה בכך. לפיכך על השני לשוב לביתו, כדי שלא יגרום לעצמו קיצור שנים. ולכן דווקא לגבי שלושת מקרים אלו שעליהם אומרת הגמ' בסוטה שהם נגזרים ארבעים יום קודם יצירת הולד מי שיקבלם, ישנו חשש סביר שמסיבות שונות זכה בהם בנתיים אדם שני, והקטרוג עליו בשעת המלחמה שהינו מקום סכנה, יגרום שהראשון

שנקרא בתורה "אדם אחר" יביא למיתתו, כדי שהראשון יזכה בדברים אלו שנגזרו שיקבלם עוד לפני לידתו.

ביאורו של המהר"ל

והנה המהר"ל שם מבאר באופן נוסף, שבגלל החשש והעגמת נפש הרבה שיש לאדם שהחל בעשיית דבר משמעותי ולא גמרו כמו: אירס אשה ולא נשאה, בנה בית ולא חנכו, או נטע כרם ולא חיללו, שמא לבסוף אדם אחר שלא טרח בכך יהנה מזה. המחשבות על כך במלחמה יגרמו לו חלישות דעת - וזה מה שיגרום לו שמזלו יורע, ולכן ימות לבסוף במלחמה. אולם אם כבר נשא אשה וחי עמה לפחות שנה, או שחנך את ביתו או חילל את כרמו וגר שם לפחות שנה, כמבואר ברמב"ם (פ"ז ממלכים הל' י), במקרים אלו השטן כבר לא מקטרג עליו, וגם האיש הנ"ל כבר נהנה שנה ממעשיו, ולכן מזלו נשאר איתן.

טעם נוסף מובא כאן בספרי, וברש"י (כ, ה) שאנשים אלו אם לא ישמעו לשוטרים שאומרים להם לחזור מהמלחמה לביתם - חטא זה יקטרג עליהם במלחמה, ויגרום שלא ישובו משם חיים וע"ש.

ביאור נוסף למושג "איש אחר יקחנה"

ואולי ניתן לבאר באופן נוסף, וכדלהלן. ידוע שכח הטומאה נקרא בגמ', במדרשים, ובזוהר הקדוש "סטרא אחרא" כלומר - הצד האחר. ולכן אלישע בן אבויה שהיה רבו של רבי מאיר, לאחר שפרק מעליו עול תורה ומצוות, קראו לו חז"ל "אחר" כלומר - ששייך לצד שהינו הפוך מהקדושה. והנה מבואר ברש"י להלן (כג, י) שהשטן מקטרג בשעת סכנה, ובפרט בזמן מלחמה. וכך גם אמר יעקב אבינו לבניו כשסירב שיקחו עמם את בנימין בנו למצרים (בראשית מב, ד) "פן יקראנו אסון" ופי' רש"י: א"ר אליעזר בן יעקב, מכאן שהשטן מקטרג בשעת סכנה ע"כ.

כלומר, אפילו כשהולכים בדרך, ובפרט כשיוצאים מחוץ לעיר המיושבת באנשים, זה נחשב מקום סכנה שניתן כח לשטן לקטרג על בני אדם, ואפילו על צדיקים כמו השבטים הקדושים. וכ"ש בעת מלחמה כיון שהסכנה גדולה יותר, כוחו לקטרג במצב זה רב יותר.

והנה נאמר בגמ' בברכות (נד:) א"ר יהודה: שלושה צריכים שימור (רש"י - מן המזיקים). חולה (רש"י שהורע מזלו, לפיכך השד מתגרה בו) אשה שילדה, חתן וכלה, ותלמיד חכם (ופי' רש"י: מקנאות - מתגרה בהם). כלומר, השטן וחילוטיו המכונים בחז"ל "הצד האחר" מחמת קנאתו בשמחה או בכל דבר טוב שיש לאדם, הוא עושה הכל, כדי לקטרג ולהזיק למי ששמח ומאושר או שעומד בקרוב להצלחה ולהיות מאושר כדי שיהיה לו רע. כי זה כל מהותו והווייתו של כח הטומאה.

לאור האמור אמרה התורה, שדווקא אנשים אלו שטרחו ועמלו וקרובים להשלים בקרוב את שמחתם ולהנות מפרי עמלם כמו: מי שקידש אשה, בנה בית חדש או כרם חדש, וחסר לו עוד פרט מסוים כדי להשלים את שמחתו, דווקא על אנשים אלו השטן מקנא בהצלחתם, ולכן מקטרג עליהם וילחם בהם במלוא העוצמה, כדי למנוע מהם את אושרם, שלא ישמחו, ובמקומם יתן את עמלם לאדם שהס"מ חפץ ביקרו, שהוא הנקרא בתורה "איש - אחר - יקחנה" כלומר, איש ששייך לצד האחר כמו - אלישע בן אבוה וחבריו שישנם בכל דור ודור.

המסקנות המתבקשות בזמן הזה

מהאמור לעיל נבין בס"ד, למה בעוה"ר שומעים מידי פעם שקורה לחתנים או כלות זמן קצר לפני חתונתם אסון ר"ל כשנסעו ברכב בכביש, ובפרט בשעות הלילה או בהיותם בים או במקומות אחרים שיש בהם סכנת חיים יתירה וכיוצ"ב. שכאמור הס"מ מקנא בהם ובשמחתם

ב. מי שנפל מידו האתרוג בגלל חוסר זהירותו - נחשב כאדם המזיק וחייב לשלם את שווי לבעליו. 2

שאלה ב

אדם קיבל מחברו בבהכנ"ס ארבעת המינים במתנה ע"מ להחזיר, ובאמצע הנענועים הוא נדחף בחוזקה ע"י ילדים קטנים שרצו בבהכנ"ס, והאתרוג נפל מידו ונשבר הפיטם. האם יצא ידי חובתו? והאם הוא חייב לשלם לבעליו את דמי האתרוג או שפטור מלשלם מכיון שנחשב שמתה מחמת המלאכה שעבורה קיבל את האתרוג?

תשובה

לדעת כל רבותינו - לא יצא מקבל המתנה ע"מ להחזיר ידי המצוה, ולכן יצטרך באותו היום ליטול שנית ובברכה ארבעת המינים. אולם נחלקו רבותינו הראשונים לגבי התשלום עבור האתרוג בנידון של השאלה. לדעת בעל העיטור, ורבינו ישעיה - פטור מי שקבלם מלשלם עבור האתרוג שנפסל. ולדעת הרא"ש - חייב לשלם עבורו. ולכן מחמת הספק - לא ניתן לחייבו. 3

שאלה ג

אדם שגר בבנין משותף ונפסלו לו האתרוג והלולב ביום הראשון של החג, ביקש משכנו לברך על ארבעת המינים שלו. אולם מכיון שבעל הבית לא היה בביתו, הקנתה לו אותם אשתו במתנה ע"מ להחזיר. ואכן השכן שקיבלם ברך עליהם והחזירם בשלימותם כעבור מספר דקות.

האם יש סמכות לאשה להקנות ללא ידיעת בעלה במתנה ע"מ להחזיר את ארבעת המינים ששייכים לבעלה או שנחשב הדבר כשאלה בלבד, ולא יצא השכן ידי חובת המצוה?

תשובה

נראה לענ"ד שבזמן הזה ההלכה היא כדעת הפרי מגדים. ולכן מותר לנשים נשואות לתת במתנה ע"מ להחזיר לאנשים שמוכרים להם, את ארבעת המינים ששייכים לבעלה. ורשאי מי שקיבלם לברך עליהם ויצא ידי חובת המצוה. אמנם אם ידוע לה שבעלה מקפיד שלא לתתם לאחרים - אסור לה לתתם לאחרים ככל אופן שהוא, ואפילו בשאר ימי החג. 4

שאלה ד

מתפלל בבהכנ"ס נתן לחברו את ארבעת המינים שלו במתנה ע"מ להחזיר, ולאחר שהחבר לקחם ויצא ידי חובת המצוה, עוד לפני שהספיק להחזירם לבעליו, הודיעו לו שעליו להגיע מיידית לביתו, ולכן הניחם על השולחן שלפניו ומיהר לביתו. וכשראה בעליו של ארבע המינים שהתפלל באותו מנין, שהנ"ל לא חוזר לבהכנ"ס, לקחם מהמקום שהונחו שם והביאם לביתו.

האם חבירו שקיבלם ממנו במתנה ע"מ להחזיר, יצא ידי חובת המצוה למרות שלא השיבם לבעליו, אלא בעליו לקחם מעצמו?

תשובה

לדעת כמעט כל רבותינו הראשונים והפוסקים והכרעת השו"ע, והמשנה ברורה - לא יצא מקבל ארבעת המינים ידי חובת המצוה, ויצטרך ליטול מחדש באותו היום ארבעת המינים, ולברך עליהם בשנית. 5

שהולכים להקים בית בישראל, ולכן אע"פ שהאירוסין בזמן הזה אינו דומה במהותו לאירוסין של התורה, אולם עדיין יש כאן התחייבות הדדית של הצדדים להקים בית בישראל. ובגלל קנאתו בהם ובשמחתם, הוא מקטרג עליהם בכל מקום של סכנה. וקטרוגו עליהם גורם, שגם הנמצאים עמם במקום הסכנה גורלם זהה מחמתם. לפיכך ראוי לכל חתן וכלה ואפילו שהינם רק מאורסים שינהגו במשנה זהירות יותר משאר בני אדם, וימנעו מלהמצא במקומות סכנה. והקב"ה יעזרנו שנשמע ונשמיע מעתה רק בשורות טובות.

הליכות והלכות בדף היומי

סוכה מא:

הקנאת ארבעת המינים במתנה על מנת להחזיר

מבוא

כתוב במשנה ובגמ' במסכת סוכה (מא:): שביום הראשון של חג הסוכות אין אפשרות לצאת ידי חובת מצוות לקיחת ארבעת המינים אם הם שייכים לאדם אחר. ולכן אפילו אם הבעלים משאילים אותם, הם עדיין נשארים שייכים למשאיל, אלא שיש לשואל רק זכות השתמשות בהם, וצריך שבזמן קיום המצוה הם יהיו בבעלותו הבלעדית של מי שמברך עליהם. והטעם לכך, משום שנאמר בתורה (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון" וגו'. ודרשו חז"ל: לכם - משלכם.

אמנם אם הבעלים נתנו את ארבעת המינים לחברם במתנה גמורה על מנת שיחזירו לו לאחר מכן, במקרה זה, מכיון שבשעת הברכה הם שייכים למברך - נקרא שמברך על שלו ולא על של חברו.

לאור האמור יש לדון במספר מקרים שכיחים כשהבעלים נתנו ביום הראשון של החג לחברם את ארבעת המינים במתנה ע"מ להחזיר, ולבסוף לא קיבלום בחזרה. ולמען הבהירות, נשיב תחילה בס"ד את התשובה לאחר כל שאלה, והנימוקים לכך יכתבו במקורות שבסוף.

שאלה א

מה הדין אם אדם קיבל מחברו את ארבעת המינים במתנה ע"מ להחזיר, ולאחר שיצא ידי חובת המצוה, הקנה אותם בידיעת הבעלים לאדם שני ג"כ במתנה ע"מ להחזיר. והאתרוג נפל מידו של השני ונשבר הפיטם ונפסל. האם הראשון יצא ידי חובת המצוה, שהרי לבסוף לא הוחזר לבעלים אתרוג כשר לברכה? וכמו כן, מי חייב לשלם תמורת האתרוג שנפסל?

תשובה

א. אם הבעלים אמרו לראשון בפירוש שיכול ליתנם גם לאדם אחר או להרבה אנשים נוספים במתנה ע"מ להחזיר, ולבסוף נפל האתרוג אצל אחד מהם - רק מי שנפל אצלו האתרוג לא יצא ידי חובת המצוה, אולם כל האנשים שנענעו לפניו יצאו ידי חובה.

אבל אם הבעלים לא אמרו בפירוש לראשון שמסכימים שיתנם לאחרים במתנה ע"מ להחזיר, אלא שהם ידעו מכך והסכימו בשתיקה למעשיו, במקרה זה, אם האתרוג לא היה נפסל והאחרון היה מחזירם לבסוף לבעלים בשלימותם - כולם יצאו ידי חובת המצוה. אולם אם נשבר האתרוג או שנפסל מין אחר משלושת המינים האחרים, אפילו שזה קרה אצל האחרון - אף אחד מהם לא יצא ידי חובת המצוה. 1

מקורות

1. המקור לכך הוא מדברי הביכורי יעקב אור"ח (סי' תרנח ס"ק יז) ועיין ג"כ בפסקי תשובות שם (ס"ק ח) שכתב, שהיה מעשה דומה עם ארבעת המינים של החזו"א זצ"ל, ופסק כדברי הביכורי יעקב. ונלע"ד שהביאור בדבריהם הוא, שאם הבעלים אמרו בפירוש לתת לאחרים, נמצא שהראשון כשמוקנה לאדם השני את ארבעת המינים, נחשב הדבר כאילו באותו הזמן הוא החזיר לבעלים מה שקיבל ממנו, וכעת בשליחותו הוא מקנה אותם לאדם אחר כמו - באים כאחד. ולפי"ז יוצא, שהוא קיים את התנאי והחזיר את המתנה לבעלים, וכעת בשליחותם מקנה את ממונם לאדם אחר. לפיכך אם נפסל האתרוג אצל השני, אין דבר זה קשור כלל לראשון, מאחר והוא קיים את התנאי והחזירם להם.

משא"כ אם הבעלים היו רק מודעים לכך שהראשון מקנה לשני את ארבעת המינים במתנה ע"מ להחזיר, והסכימו לכך בשתיקה, במקרה זה אין הראשון נחשב כשליחם, אלא שבשתיקתם נתנו לו להבין שאינם מתנגדים למעשיו, אבל עדיין התנאי עמו שיחזיר להם את ארבעת המינים נשאר בעינו. ולפיכך אם נפסל האתרוג אצל השני או אפילו אצל האדם העשירי וכו', נמצא שגם הראשון עדיין לא קיים את התנאי להחזירו לבעלים כמו שקיבלו, ולכן אף אחד מהם לא יוצא ידי חובה.

והנה מהגמ' בסוכה (מא:) במעשה של רבן גמליאל לא קשה על הביכורי יעקב. כי התוס' שם בד"ה ואם לא וכו' כתבו שם וז"ל: שדעתו של ר"ג היתה שכך יעשו, ואח"כ יחזירו לו אותם ע"כ. כלומר, ר"ג הסכים בשתיקה למעשיו של רבי יהושע, ולכן אם רבי עקיבא שקיבלם לבסוף לא היה מחזירם - אף אחד מהם לא היה יוצא ידי חובה. וזה מה שהתכוון גם הרא"ש שם (בס"ל) בדבריו, ולכן לא קשה ממנו על הביכורי יעקב כפי שהקשה עליו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מיד) וע"ש כי קצרתי.

2. מאחר והשני לא שמרו כראוי, לכן דינו כאדם המזיק וחייב לשלם את שוויו, כמבואר בב"ק (כו.) שאדם מועד לעולם וגם בשוגג.

3. מאחר ולבסוף לא הוחזר אתרוג כשר לבעליו, נמצא שלא קויים התנאי, וממילא בטלה למפרע המתנה הראשונית. ונמצא שהראשון לא נענע ביום הראשון באתרוג ששייך לו, ולכן לא יצא יד"ח.

הרא"ש בסוכה (פ"ג, סי' ל') הביא שם את מחלוקת הראשונים שצויינה בתשובה. ונוסיף לכך בס"ד מעט ביאור. דעת בעל העיטור, ורבי ישעיה, מכיון שקיבלם מבעליו במתנה גמורה, מעתה נחשב המקבל כבעל האתרוג הבלעדי, ולכן זה נקרא "לכם". לפיכך בגדרי חושן משפט הוא לא נחשב שומר לבעליו הראשוניים, ולכן אין לו דין שואל שחייב עליו באונסין. וכמו כן הוא פטור מלשלם אם מחמת אונסו נדחף והאתרוג נפל ונשבר. מאחר והבעלים הראשונים נתנו לו לנענעו בבהכנ"ס שיש שם גם ילדים קטנים וכו', א"כ באופן הזה הוא קיבל להשתמש באתרוג. ולכן אם מחמת המציאות הזאת נפל האתרוג ונפסל - הוא פטור מלשלם. ומה שכתבו בעל העיטור ורבי ישעיה בלשונם, שנחשב כמתה מחמת מלאכה, כנראה שהם סוברים שגדר הפטור של מתה מחמת מלאכה הינו כדעת הרמ"ה והתה"ד והכרעת השו"ע בחו"מ (סי' שמו, ג) וע"ש.

משא"כ דעת הרא"ש, וכפי שכתב זאת שם, הינה, שמאחר וקיבל את האתרוג מבעליו להשתמש בו בתנאי שיחזירו אח"כ כפי שקיבלו, לפיכך אם לא יחזירו בשלימותו - דינו כגזול, כי ע"ד כן לא הקנו לו אותו מעיקרא. ולכן חייב בכל מה שיקרה לחפץ הגזול ואפילו באונסין, ואפילו שלא התכוון לגזול את האתרוג. וכנראה שהרא"ש הבין שאע"פ שלא התכוון לגזול את האתרוג, אולם נחשב הדבר, שמעיקרא היתה מציוד

התחייבות ושעבוד הגוף לבעלים לשלם להם כמו חיובי גזול ולא כחיובי שומר או שואל, אם לא יחזיר להם מכל סיבה שהיא את ארבעת המינים כמו שקיבל מהם.

4. כתב המגן אברהם (סי' תרנח ס"ק ג) שאם אשה נתנה במתנה את ארבעת המינים של בעלה לאדם אחר - לא יצא ידי חובה, כי אולי בעלה רצה למוכרם. אא"כ אותו אדם שקיבלם היה אדם חשוב, שזה זלזול בכבודו למוכר לו אותם. והקשה על כך הביכורי יעקב שהובא שם במשנ"ב (ס"ק ח) שגם אם אותו אדם הינו חשוב, אע"פ שבתור שאלה מעשה אשתו מועיל, אולם אין בסמכותה להקנותם במתנה ע"מ להחזיר ללא ידיעת בעלה, וממילא מעשיה לא הועילו ליום הראשון וע"ש.

אמנם הפרי מגדים שם (ס"ק ג) כתב, שאם האשה נושאת ונותנת בתוך הבית כפי המציאות שקיימת בזמן הזה, א"כ בסמכותה גם להקנות במתנה ע"מ להחזיר לאדם אחר, וע"ש בשער הציון (ס"ק י"א).

והנה המהרש"ל ביש"ש בב"ק פ' החובל (סי' כט, לא) הביא בשם: הראב"ן, הראב"ה, ריב"ם, והאור זרוע שבזמן הזה [כלומר - לפני כשבע מאות שנה] מכיון שהנשים נושאות ונותנות בתוך הבית, הן נחשבות כשליחי בעליהן בכל מה שמקובל לעשות ולקנות. ולפיכך הן רשאיות לתת כסף לצדקה מממון בעליהן בעין יפה לפי מעמדן הכספי וע"ש. וכן הביאו להלכה ביד אברהם שו"ע יו"ד (סי' רמח, ד) וע"ש.

לפיכך מכיון שבזה"ז סמכותן של הנשים להוציא ממון בעליהן לפי שיקול דעתן וגם ללא ידיעתן, והן עוד נחשבות במעשיהן - כשליחות של בעליהן לדבר זה, א"כ כל שכן שבסמכותן להקנות במתנה ע"מ להחזיר לאחרים, מאחר ובאופן הזה הבעל יקבל בחזרה את ארבעת המינים ולא יפסיד מאומה מממונו, לפיכך ודאי שהן נחשבות ביחס לכך כשליחות שלו וכידו הארוכה. ובפרט כשידוע שגם בעליהן היו מקנים זאת לשכניהם כמקובל לעשות, א"כ ודאי שדבר זה בסמכותן והן שליחות שלו.

5. כתב הרא"ש (פ"ג מסוכה סי' ל) שבמתנה ע"מ להחזיר צריך מקבל המתנה לאחר שהשתמש להקנות את המתנה שקיבל לבעליו הראשוניים, כי אין בעלותו בחפץ נפקעת מאליה. ולכן כל זמן שלא הקנה בחזרה לבעליו - נשארים ארבעת המינים ברשותו. ולפיכך אין להקנות לילד קטן ביום הראשון את הלולב לפני שהגדול יצא יד"ח, כי הקטן קונה אותם מהתורה, בגלל שדעת הגדול מקנה לו אותם, אולם לא יכול להקנותם בחזרה לגדול, כי אין לו דעת לעשות קנין. וכך גם פסקו הריטב"א, הר"ן וכל שאר רבותינו הראשונים והפוסקים, וכמבואר בנתיבות (סי' רמא, ס"ק ה). אמנם הקצות שם (ס"ק ד) סובר שבמתנה ע"מ להחזיר המתנה פוקעת מעצמה, וחוזרת לבעליה הראשונים לאחר קיום המצוה, ומצא לכך ראייה מרבי אביגדור הכהן ז"ל. ולכן רק אם נתנו מתנה באופן סתמי ולא התנו מראש שזה ע"מ להחזיר, שם צריך מקבל המתנה להקנותם אח"כ לבעליהם, ולכן רק באופן הזה אין לתת לילד קטן ביום הראשון.

והנה מסתימת השו"ע אור"ח (סי' תרנח, ו) והמשנ"ב שם ושאר הפוסקים שלא חילקו כדברי הקצות משמע, שכולם נקטו להלכה כדברי הרא"ש.

לאור האמור בנידון השאלה דגן, מאחר ומקבל ארבעת המינים לא הקנה אותם בחזרה לבעליו הראשוניים, לפיכך אע"פ שהיה מותר לבעלים לקחתם מדין תפיסת ממונו כמבואר בב"ק (כו.) ובשו"ע חו"מ (סי' ד), אולם ביחס לקיום המצוה, מאחר והוא נתן לו מעיקרא במתנה, רק אם יקנה לו אותם בחזרה, ובאופן אחר לא היה מוכן להקנות לו ודבר זה לא נעשה, לפיכך כעת התברר שהמתנה הראשונית התבטלה, ונמצא שהמקבל נענע בלולב שלא היה שלו, ולא היה בגדר "לכם", ולכן לא יצא ידי חובה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

הפרשה המחנכת

שופטים 69

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

כשהוא כבר בוגר דיו כדי להבין שהעולם האמיתי הוא אינו מגרש משחקים של ילדים.

כמה מפליא שהדברים זהים לחלוטין בקרב מבוגרים. רק עם הבדל קטן אחד, שכאשר ילד אינו לוקח אחריות אנו תולים זאת בגיל או בחוסר בגרות, וכאשר אדם בוגר אינו לוקח אחריות הרי שהדברים נתפסים בצורה משונה ומוזרה. בדיוק כפי שלילד מותר לעשות מעשי ילדות וכשמבוגר עושה זאת - יש בכך מבוכה.

המבוגרים שאינם לוקחים אחריות נמצאים בכל מקום ובכל פינה, יש מהם כפי שהזכרנו לעיל שהם 'דברנים' גדולים ויש להם מה לומר על כל נושא, הם מחווים דעה בכל נושא, אך בשעת האמת הם אינם בשטח, עוברים לאדם הבא שמוכן לשמוע את הגיגיהם. ויש מהם שתקנים מטבעם שלא רואים אותם ולא שומעים אותם. הם פשוט לא קיימים.

אלו שלא לוקחים אחריות - לא יוזמים, לא מעורבים, הם אינם מובילים תהליך כלשהו, והדברים באים לידי ביטוי החל מחוסר אונים להיות מארגני מסיבת חנוכה משפחתית ועד המקום הנורא ביותר של חוסר יכולת לקחת אחריות על עצמם ועל חייהם ועתידם.

המנהלים אוהבים אחריות

העובדים האהובים ביותר על המנהלים הם אלו שלוקחים אחריות. המנהלים מזהים מהר מאד מי מבין צוות העובדים הוא אחד שלוקח אחריות והוא מקודם תמיד למקום טוב יותר בחברה ובארגון.

ללקיחת אחריות במקומות עבודה, ישנה משמעות מרכזית ומהותית, החברה או הארגון חייבים להיות עתירי עובדים שלוקחים אחריות ומבצעים תפקידים - אלו שעל פי הספר אמורים להיות מבוצעים ואלו שמעבר לכך - הנשמה היתירה. ארגון וחברה יכולים להתקיים רק כשיש בהם עובדים

אנשים שלא לוקחים אחריות

אומרים שהעולם מתחלק לאלה שמדברים ולאלה ש'עושים'. זה נכון. וגם נכון שאלו שעושים לפעמים גם טועים, בניגוד לאלו שמדברים, שהם אף פעם לא טועים, כי הם רק מדברים. אולם יש חלוקה נוספת, בין אלו שלוקחים אחריות לאלו שחומקים תמיד מלקיחת אחריות, ברוב הפעמים זו זהות אחידה, דהיינו, אלו שמדברים ולא עושים גם לא לוקחים אחריות, בניגוד לאלו שעושים ולוקחים אחריות.

מאמר זה מכוון לבוגרים, אך חובה לציין שכמו בנושאים רבים, הכל מתחיל מקטנות. ובסדנאות והרצאות שונות אנחנו למדים על כך שיש הורים רבים שמבקשים ללמוד ולשמוע על 'חינוך ללקיחת אחריות'. השאיפה של הורים היא להבין מה הגיל המוקדם ביותר שבו הילד לוקח אחריות על עצמו ועל מעשיו.

חינוך מגיל צעיר

בגיל הצעיר, ישנם שני היבטים ללקיחת אחריות, יש היבט של לקיחת האחריות על מעשים ודיבורים. הילד אמור להבין שיש מעשה שתוצאותיו לא טובות והוא אמור לקחת אחריות על תוצאות המעשה שהוא עשה. בדיוק כפי שבדברים טובים לקיחת האחריות היא החלק של ההורים שמתגמלים את הילד על מעשה טוב, דהיינו - למעשה טוב יש תוצאה טובה ולמעשה רע יש תוצאה רעה. כך הוא גם בדיבור, בתוך המשפחה ובין חברים, הילד לומד שליוצא מפיו ישנן השלכות, וגם במקרה זה לדיבור לא טוב ישנה תוצאה לא טובה ולדיבור טוב ישנה תוצאה טובה.

החלק השני הוא לקיחת האחריות של הילד על עצמו, כאשר בגיל בוגר יותר אנו מצפים שהילד יקח אחריות על עצמו ועל עתידו וידאג להתקדמותו האישית מתוך אחריות וכובד ראש -

שמסוגלים לקחת אחריות ולבצע את המשימות הנדרשות.

באותה מידה, אנו מצפים תמיד ממנהיגי ציבור לקחת אחריות, שכן ללא תכונה זו איננו מבינים מדוע הם משובצים בתפקידים בכירים, הרי בדיוק מהם נדרשת לקחת האחריות תוך פעילות יוזמתית כדי לטפל בכל בעיה ובכל מצב מורכב. ממנהיגי הציבור אנו דורשים לקחת אחריות ברמה גבוהה יותר, אנו מצפים שיתנו מענה גם למצבים ולמקרים שבהם האדם הרגיל אינו מסוגל להביא פתרון.

תהליך האחריות

תהליך לקחת אחריות, מתחיל בהבנה שזו חובה ולעיתים חובה שיכולה להיות לא נעימה, לאחר ההבנה, נדרשת ההחלטה האמיצה לקחת אחריות ולהתחיל לפעול, תוך בחינת של האפשרויות וניתוח המצב והסיטואציה – על מנת למצוא את הדרך כיצד מתמודדים עם הנושא שמונח לפתחנו.

לקחת אחריות – פירושו לקבל החלטה, החלטה אמיצה פופולארית או לא, תקופת מגפת הקורונה הייתה הוכחה טובה לכך שיש מי שלוקח אחריות ויש מי שאינו לוקח אחריות. ודרך אגב, הדבר נכון לשני צדדים כי גם מי שלקח אחריות והחליט אחרת – מתוך אחריות – הרי שהוא קיבל החלטה מושכלת.

עולמם האישי של המתחמקים מאחריות, הוא עולם חשוך ונורא. יש מהם שנופלים לייאוש או לתסכול, חוסר אונים שמכניס את האדם למערבולת של כישלונות אישיים שרק מסתבכים והולכים. מי שלא למד לקחת אחריות, אינו יודע כיצד להגיב למקרים, הוא לא הרגיל את עצמו להתמודד עם מצבים ועם תחושות. גם אם יש ביניהם כאלו שעליזים כלפי חוץ, עולמם האישי אינו עליז כלל.

ולעומת זאת, לקחת אחריות – יש בה חדווה של עשייה, יש בה תחושה טובה של מי שהחליט לשלוט על סדר היום, על התהליכים ועל כל מה שמתרחש, ולא לתת לסיטואציות השונות להוביל אותו בעל כורחו למקומות אקראיים. וזו בדיוק הטעות הגדולה של המתחמקים מהאחריות, נדמה להם כי האחריות היא משא כבד ועול נוראי – בלבד. אכן יש באחריות גם משא ועול, אך יש בה בעיקר תחושה של סיפוק. ובל נשכח שכבר אמרנו שאלו שעושים יש להם גם את הפריבילגיה לטעות בשגגה, כי מי שעושה טועה ומי שלא עושה לעולם לא טועה.

היבט נוסף וחשוב של לקחת אחריות, בא לידי ביטוי בחובת האדם להיות אחראי למעשיו. בדיוק כפי שאנו מצפים מילד לקחת אחריות על מעשיו, האדם הבוגר על אחת כמה וכמה, כל דיבור וכל מעשה שנעשה, יש לו השלכות מידיות על האדם,

וחמור מכך שבמקרים רבים יש גם השפעה על אחרים. בדיבור – מעבר לחטאי הלשון, יש כדי להשפיע על אחרים, 'דק אמרתי' או 'דק חשבתי', אלו הצטדקויות שאיננו מקבלים מילד קטן ובוודאי שלא מאדם בוגר – אולם עדיין אנו שומעים לא אחת מבוגרים שמתרצים את עצמם בתשובה נלווה זו כאשר מעמידים אותם על דבר לא ראוי שאמרו או מעשה לא ראוי שעשו.

עדים זוממים שלוקחים סיכון

דינים שונים שבפרשיות התורה שאנו קוראים בשבועות אלו, מלמדים אותנו על האחריות שעל האדם לקחת על מעשיו – גם אם מעשים נעשו בשוגג, וגם כאשר האדם 'דק אמר' או 'דק חשב'.

דין ההורג בשגגה מלמד אותנו על גלות שמוטלת על השוגג – היות ויצא מתחת ידו מעשה נורא. דיני השבועה והעדויות מלמדים אותנו על הכוח הגדול שיש בדיבור ועל המשמעות שיכולה להיווצר כתוצאה מדיבור האדם.

ובדיני עדים זוממים אנו למדים על העונש ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. התורה מצווה אותנו המבצעים את משפטי ד' – לבצע בזוג עדי השקר כאשר זמם לעשות לאחיו. כי כל עדות יש בה מיסוד השבועה, שכן העד מסתמך בעדותו על ד' שעתידי להיפרע ממנו אם העיד שקר, והדברים אמורים בייחוד ביחס לדברי העד על עצמו, על נוכחותו וראייתו. בדומה למי שמבטא שבועה, גם העד מוסר את עצמו ואת רכושו לדין שמים, אם עצם הופעתו כעד מיוסדת על שקר. עונש זה המתחייב בדין שמים נמסר לבית הדין, מי שהתיימר בשקר שהוא זכאי להעיד, יסבול בגופו או בממונו את מה שהוא זמם לעשות לגופו או לממונו של רעהו.

כתוצאה מהלכה זאת, אין אדם יכול להעיד עדות שיש בה כדי לחייב מיתה או מלקות או ממון אלא אם כן נטל על עצמו את הסיכון שהוא עצמו יתחייב מיתה, מלקות או ממון, ורק הסיכון הזה שהוא נטל על עצמו נותן לו צידוק להעיד.

משום כך, אין תוקף לעדותו אם לא נטל על עצמו את הסיכון הזה, כגון שלא מסר כהלכה את הזמן ואת המקום של המעשה, ונמצא שלא יהיה אפשר להוכיח שהוא נעדר מן המקום בשעת מעשה – 'עדות שאי אתה יכול להזימה – אינה עדות' (סנהדרין עח ע"א, בבא קמא עה ע"ב).

טרם תאמר דבר מה, טרם תעשה מעשה, עליך לחשוב מה יהיו תוצאות הדיבור והמעשה, ואם אינך יכול לקחת אחריות על תוצאות הדיבור או המעשה – עדיף שלא תאמר ולא תעשה. זו בדיוק מהותה וחובתה של האחריות, לטוב ולרע.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
עובדיה בן גורג'יה
ברטין בת רחל

גליון ר"ד, פ' שופטים
ו' אלול ה'תשפ"א
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

עקיבא הבין שכדאי לסבול עתה זמן קצר כדי לחיות אח"כ חיים ארוכים, אבל זו היתה בחירתו של רבי עקיבא שלא הרבה בוחרים בה.

שהיה מבטיח להם משחק יותר יפה או יותר ממתקים הוא היה הזוכה בשלטון, איך היה נראה אותו מלך, ובוודאי בחירה זו לא היתה לטובתם מכיוון שהם בעצמם לא יודעים מה טוב להם.

בחירת הטוב האמיתי הוא רק ע"י חכמי התורה

רואים מזה שלא כל אחד יכול לבחור לעצמו את הטוב לו באמת אלא רק חכמים. ולכן התורה כותבת שמלך ישראל יבחר ע"י מי שהוא חכם מכל אדם והוא השי"ת. לפי זה אין לאדם שום בחירה לבחור לו את מלכו, אבל יש לו בחירה בדבר אחר וזה מה שכתוב בפרשה "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע ואת העידותי בכם כו' ובחרת בחיים", וזו הבחירה שיש לכל אדם - בחיים.

מלך

שיחת מו"ר זצוק"ל
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים

"שום תשים עליך מלך אשר יבחר
ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים
עליך מלך לא תוכל לתת עליך
איש נכרי אשר לא אחיך הוא"
(דברים יז, טז)

בפרשת השבוע כתובים כל דיני מלך, "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלוך בך" המלך נבחר ע"י הקב"ה ולא ע"י העם, והקב"ה בוחר לא במי שמכובד יותר ולא בעשיר יותר אלא בחכם, צדיק, ואחד שיש לו

* שיחה שנאמרה בערב ש"ק פרשת שופטים תשכ"ח.

סולם הערכים של חכמי התורה

ומי כן יכול לדעת במה לבחור? החכמים שבעם יכולים לדעת זאת, כמו שכתוב בגמרא שבזמן שמלכות רומי גזרו וחקקו חוק שאסור ללמוד תורה וללמדה כינס רבי עקיבא חברות ברבים ולימד תורה, עד שנודע הדבר לרשות ואסרו אותו בכית האסורים והוא היה אז בן מאה ועשרים שנה. ובכית האסורים נתנו לו מים ואוכל בצמצום, וכאשר הביאו את המים בבוקר שבקושי הספיקו לשתיה לקח רבי עקיבא את המים ונטל את ידיו במחצית מהם, שאל אותו תלמידו מדוע אתה נוטל את ידך הרי המים לא יספיקו לך לשתיה, אמר לו רבי עקיבא מוטב לי לצמוא למים מאשר לזלזל במצווה דרבנן, כך עשה רבי עקיבא.

ומי היה נהג כמו רבי עקיבא, ובוודאי שאדם אחר היה שותה את המים אבל רבי עקיבא הרגיש בעצמו שעבור נטילת ידים כדאי אפילו לצמא למים, ומדוע, מפני שיש כאן חשבון נוסף. וכי אדם מת מושלך לקבר כמו נבילה וגמורו?! אמנם חלק מן החיים שהם יחד עם הלבוש הגשמי נגמרים, אבל הרי זה חלק קטן ביותר מן האדם ואח"כ יש עוד המשך לחיים עוד אלפי שנים, וזה אותו האדם שחי האם הוא יחיה שם, כאן הוא רק לבוש בבגדים גשמיים שהם הגוף ושם הם חיי הנשמה.

ובמה נקבעת לו צורת החיים שיחיה שם, במצב קיום המצוות שקיים כאן והמעשים הטובים שעשה כאן. וזה היה חשבוננו של רבי עקיבא, שכדאי לסבול כאן בחיים הקצרים הללו כדי להשיג בעולם הנצחי עוד קצת, ששם דרגת קבלת השכר נשאת לאלפי שנים. למשל אדם לא מוכן שיעשו בו פצע או חבורה, אבל כאשר רופא קובע שצריך לחתוך לו אצבע או יותר מזה האדם מוכן לסבול יסורים לזמן מסוים, כדי שאח"כ יוכל לחיות יותר זמן. כן הדבר אצל רבי עקיבא. רבי

מלך

מכתבי מו"ר זצוק"ל
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים

בחירת מלך או מנהיג
"שום תשים עליך מלך אשר יבחר
ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים
עליך מלך לא תוכל לתת עליך
איש נכרי אשר לא אחיך הוא"
(יז, טז)

בפרשת השבוע כתוב סדר בחירת מלך "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלוך בך" גם בימינו בוחרים את השליטים בכל מיני צורות, באמריקה ובצרפת הנשיא נבחר ישירות ע"י העם ויש מדינות בימינו שמולך עליהם שליט מיוחד לכל ימי חייו ואח"כ המלוכה עוברת לבניו. במדינה הנקראת 'מדינת ישראל' ראש הממשלה נבחר ע"י הכנסת והכנסת ע"י העם, אבל בתורה כתוב שלא כך בוחרים שליטים אלא "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלוך בך" הבחירה היא של השי"ת לבדו, לא של העם ולא של אף אחד אחר.

העם בוחר במנהיג עפ"י רצונות צרים

ואיזו בחירה טובה יותר? ודאי ישנם שיטענו, שהאדם השולט על העם והטוב ביותר הוא שיבחר ע"י אותו העם שהוא שולט עליו ולא מלמעלה, אבל כמוכן שזה לא כך, שהרי אם נתבונן מי הם הבוחרים נראה פשוט שרוב העם טיפשים, והעם בעצמו לא יודע מה טוב לו והחכמים הם המיעוט. ניקח לדוגמה אם יחליטו שהמלך נבחר ע"י ילדים למטה מגיל עשר בלבד איך היה נבחר המלך, מי

מצוה שיש לה הרבה תוצאות

הגר"י סלנטר היה בעל חסד גדול והוא דאג לפני יום הדין מה יהיה עם המשקל (של המצוות והעבירות), כי הרמב"ם אומר ששוקלים לפי האיכות ולא לפי הכמות אם אדם בירך מאה ברכות ביום הוא חושב שיש לו מאה מצוות אך יתכן שתהיה לו עבירה אחת שמשקלה יותר ממאה מצוות. וכן מצוה שאינה בכונה איכותה קטנה, לפיכך אמר הגר"ס שהרוצה להרויח הרבה מצוות גם בכמות וגם באיכות צריך לעשות מצוה שיש לה הרבה תוצאות, ר' שמחה זיסל (הסבא מקלם) אמר לקבל קבלה טובה שמתוך קבלה זו יעשה כל יום ויום מצוות ומעשים טובים.

חינוך האב לכבד המורים

יש עוד כל מיני דברים שמזכים אחרים, היום לפני שבאתי לפה ביקשו ממנו לדבר בבית הספר בית יעקב ברמת השרון והיו שם אבות ואמהות של הילדים "אסיפת הורים" אמרתי להם, להורים יש הזדמנות להשקיע בחינוך של הילדים, ואם עושים את זה בצורה נכונה ממילא כל המצוות שיעשה וגם לכשיתחתן הכל בא מכח פעולה קטנה (של ההורים). הבאתי להם דוגמא קטנה, שילד אחד בא לאביו וסיפר לו שהמורה נתן לו מכות וכאב לו מאוד, וזה לא היה מוצדק בכלל וכשהתחיל לספר לו מה קרה אמר לו האבא שאינו רוצה לשמוע שום סיפור ונתן לו סטירה, והוסיף לו "אם הוא נתן לך סטירה שמע מינה שהוא צודק, וגם אני יזכה במצוה זו", כי אסור שהילד ישמע ביקורת על המורה, מה שהמורה עושה הכל קדוש, ואף שהמורה שם באמת לא צדק.

ביקורת על הצוות החינוכי בפני החניך - הרסנית

מנהל ביה"ס ברמת השרון הכין תקנון איך להלביש את הילדים ואמרתי לו שעל ידי שמיעה לתקנון זה וקיומו אזי כל המצוות נזקפות להורים, אני גם מכיר משפחה שההורים דיברו דברי ביקורת על המנהל של בית יעקב והילדים שמעו איך שההורים אומרים שזה לא בסדר, צדקו או לא (זה לא משנה) אבל הילד יצא לתרבות רעה, הוא שמע דברים נגד המנהל החינוכי, האבא שלח אותו לשיבה והמשיגה סילק אותו מהשיבה. יהי רצון שנזכה לקראת ראש השנה הבא לזכות למעשים טובים העושים פירות ותזכו לכתובה וחתימה טובה.

זכות אבות. וכשם שדורשים דורשי רמזים 'זכות' מלשון זך ונקי, זאת אומרת נקי מעונות.

המלך צריך שני ספרי תורה. להישמר יותר מן החטא.

בהמשך העניין כתוב "היה קשבתו על קסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר..." והרי כל אדם חייב לכתוב לו ספר תורה ומה החידוש אצל מלך? אלא דורשת הגמרא² "משנה התורה הזאת" לשון שנים, שיכתוב לו שני ספרי תורה, אחד יניח בבית גנזיו ואחד יהיה ללוויה כנגד לבו. ולכאורה מדוע צריך המלך שני ספרים, הרי באחד כתוב לו מה שכתוב בשני, אם כן מדוע צריך שניים? אלא העניין הוא כך, הרי כל אדם לא יכול לעשות תמיד מה שהוא רוצה מכיוון שתמיד יש מי שימנע אותו, למשל ילד מפתח מאביו וכן כולם אבל מלך הרי הוא מלך על כולם ויכול לכפות רצונו על כולם ואין הוא מפחד מאף אחד. ולכן הוא הרבה יותר קרוב לחטא מאשר שאר בני האדם. ולכן התורה מצווה אותו שיעשה לו שמירה מיוחדת והוא ספר תורה קטן שיהא מונח אצלו תמיד, שמשמש יהיה מחובר אל התורה כדי שיזכור תמיד לקיים את דבריה.

השפעת הסביבה מחייבת להשמר מן החטא יותר

בימינו כולנו קרובים לחטא יותר מתמיד, כמעט לכל אחד יש שכנים שלא הולכים בדרך התורה או אפילו קרובים ובני בית שלא מדקדקים במצוות וברחוב בכלל. ולכן מוטל עלינו לעשות שמירה מיוחדת כדי להישמר מחטא. ניקח נא כולנו את המצווה הזו של המלך והיא השמירה המיוחדת, ועל ידי מה, על ידי לימוד תורה.

חינוך

שיחת מו"ר זצוק"ל¹

מתוך הספר זכותא דיעקב להרב משה חליוה שליט"א

בחדש שופר

שיחת מו"ר זצוק"ל¹
מתוך הספר זכותא דיעקב
להרב משה חליוה שליט"א

ברכים הבאים אחר ההפסקה, הגר"ד פוברסקי זצ"ל אמר שאינו מכיר בהפסקה זו, הפסקה נתונה לאנשים שצריכים דאצה, לנוח, אבל מי שאינו צריך לזה שישב וילמד כרגיל, אמנם בישיבות נהגו לעשות הפסקה, ומצד אחד זה טוב שיש יותר השפעה כשאלול מתחיל מתוך התחדשות, מתוך מצב של סדרים חדשים אחר הנופש.

שפר"ו מעשיכם

חז"ל אומרים עה"פ תקעו בחדש שופר, שבתקיעת שופר של ר"ה, השופר מעורר לשוב בתשובה "חודש" מלשון חידוש, חדשו מעשיכם, החלה שנה לחדש בה מעשים טובים. שופר פירושו שפרו מעשיכם. אותם המעשים טובים והמצוות שעושים ומתכוונים בהם לר"ה צריכים להיות יותר משופרים, באיכות יותר טובה, תפילה יותר בכונה, באיכות משופרת, וחדשו מעשיכם וזה להוסיף עוד מעשים חדשים ונוספים, עוד מצוות, אחד שרגיל ללמוד כך וכך שעות, בימים אלו ילמד יותר, בקלם למדו מוסר בזמן הרגיל חצי שעה, אבל באלול למדו שעה שלימה, בישיבה רבי אבא (גרוסברד) אמר להוסיף עוד רבע שעה, זהו חדשו מעשיכם, יהי רצון שבזכות זה נזכה לשנה טובה וכתובה וחתימה טובה.

¹ אחר בין הזמנים - אלול תשע"ד

² סנהדרין כ"ב ע"א
³ שיחה שנאמרה באלול תשע"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

שופטים תשפ"א • גליון תמ"א

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ב' עונשים

וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו וְגו' (י"ט י"ט)

הנה יש לעיין במעידין עדות ומוסיפין עוד פרט, ובפרט זה גורמים עוד נזק, אך הפרט הנוסף זקוק לעדותם ראשונה, האם יש ב' עונשים.

כגון במעידין שהוא בן גרושה ובן חלוצה, ויש לו אשה פלונית דבהוספה זו קא עבדי לה חללה, האם ילקו שמונים.

והנה באינם מוסיפים להעיד על האשה, ודאי ילקו רק ארבעים אע"ג דפוסלים שניהם, כיון דהוה רק דיבור אחד, אלא הנידון במוסיפין עוד דיבור על האשה.

א. פירש רש"י

הנה כתב רש"י (ריש מכות) דגוונא דבן גרושה איירי שמעידים שאמו גרושה וילדתו לאחר גירושיה.

נמצא דיש כאן עדות שהאם חללה ושהבן חלל, ואם כן תיקשי דלחד גיסא דספיקן ילקו שמונים. ויש לדחות דאיירי שהאם מתה ואין דנין עליה.

ב. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון שילקו שמונים, מכיון דאיכא ב' עדויות, ואם כן איכא כאשר זמם על כל עדות.

אך לאידך גיסא יש לדון שאינם לוקין אלא אחת, דהרי כיון שחלק מהעדות שימש לפסול אותו, ועל זה העדים זוממין לוקין, אי אפשר להשתמש בו גם כסיבה למלקות על הא שפסלו האשה, דבזה נמצא דמלקין תרתי על דבר אחד.

ראיה להנ"ל

הנה נראה להביא ראיה להנ"ל, מהא דקיימא לן (משנה ד' א') דבמעידים על אחד שחייב מלקות והוזמו לוקין רק ארבעים. [דלא כרבי מאיר שלוקין שמונים]. וכמו שיתבאר.

א. פסלו לעדות וחייבו מלקות

הנה תיקשי הא בעדותם על פלוני שעבר עבירה, פסלוהו לעדות אף בלא דרישה וחקירה, ויש להם ללקות עלה, דהרי הוכיח הגרע"א (תניינא ס"י פ') מתשובת הריב"ש (הובא בבית יוסף חו"מ סי' ל"ד) דלפסול עדים לא בעינן דרישה וחקירה, ואחר כך בהוספם הדרישה וחקירה מחייבין אותו מלקות ויש להם ללקות שנית.

וכי תימא דאיירי המשנה במעיד על אחד שכבר פסול לעדות. אך דוחק להעמיד המשנה בהכי.

אך ליכא ראיה למה שכתב בחזון איש (אה"ע סי' י"ט ס"ק ב') דעדים שהעידו בלא דרישה וחקירה, אע"פ דכשרים, מכל מקום בהוזמו אינם חייבין בכאשר זמם. נמצא דליכא חיוב מלקות על מה שפסלו לעדות בלא דרישה וחקירה.

ב. מעידים על התראה ושראו זה את זה

אך באמת איכא ראיה כעין הנ"ל, דהא בעדותם לפוסלו אינם

צריכים להעיד על ההתראה ושקיבל את ההתראה, וכן אינם צריכים להעיד שראו זה את זה, דהרי מבואר בגמרא סנהדרין (כ"ה א') דגם בעדות מיוחדת פסלינן גברא לעדות.

מעתה מהא דאמרינן דבמחייבים אחד מלקות והוזמו לוקין, ומשמע שלוקין רק אחת, אבל לא אמרינן דילקה פעמיים, חדא על המאורע משום שפסלו אותו לעדות, וחדא על התוספת עדות שמחמתה מתחייב נמי מלקות, אם כן שמעינן דכיון שהעדות על המאורע שימש כדי להלקותו, אי אפשר להשתמש בו גם כסיבה למלקות על הא שפסלו אותו לעדות, דבזה נמצא דמלקין תרתי על דבר אחד. [אלא אם כן נוקמא כהנ"ל דהעידו על אחד שכבר פסול לעדות מקודם].

ג. ליישב קושיית קצות החושן

תו יש לדון ליישב בהנ"ל קושיית הקצות החושן וכדלקמן.

קושיית קצות החושן

הנה איתא בגמרא מכות (ב' ב') עדים שהעידו על שורו של פלוני שהרג את הנפש והוזמו, אין משלמין את הכופר, משום שכופר הוא כפרה, ועדים זוממין לאו בני כפרה נינהו.

ופליגי קמאי מהו לענין מלקות, דעת רמב"ן (שם) דאין עדים זוממין לוקין, דעיקר עדותם לשמים והלכך לא קרינן בהא לא תענה ברעך. ובריטב"א (שם) כתב עוד טעם, מפאת דאין ממשכנין על הכופר, ואם לא היה רוצה לתת כופר לא היו כופין אותו, נמצא שאם היה יודע בעצמו שלא היה כמו שהעידו לא היה נותן הכופר, וכיון שכן אין על זה דין הזמה כלל.

[ויש לעיין בחיובים דמהני רק תפיסה אם מחייבין העדים, כגון בספיקות או בקם ליה בדרבה מיניה, עיין בזה בקצות החושן (סי' ל"ח ס"ק ג') ובשיטה מקובצת (בבא קמא ע"ד), ויש לחלק דהכא גרע].

אמנם שיטת הרמב"ם (פ"כ מהל' עדות ה"ח) דבאמת העדים זוממין לוקין.

והקשה בקצות החושן (סי' ל"ח ס"ק ד') הא כיון דאסרו השור על בעליו, דהרי השור נאסר בהנאה וחייב סקילה, אם כן משלמים ממון, [כמו דאמרינן בגמרא סנהדרין (י' א') בפלוני רבע שורו של פלוני דמשלמין ממון], ואם כן אמאי לוקין, הרי כל המשלם אינו לוקה.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

תירוץ א' - לאור הנ"ל

לכאורה יש ליישב קושיית הקצות החושן לאור נידון הנ"ל, דאיכא הכא ב' עדויות, חדא, שהשור הרג וחייב ממון, ושנית, שהיה פשיעה של הבעלים וחייב כופר, ואם כן אע"פ שחייב ממון מחמת העדות הראשונה, אמנם אכתי חייב מלקות מחמת העדות השניה:

א. ב' עדויות

ביאור הענין, דהנה לחייבו כופר לא סגי בעדותם ששורו הרג אלא

תירוץ ב' - אין הזמה לחצאין

הנה לכאורה יש לעיין בקושיית הקצות החושן, דלכאורה יש לתרוץ דבעינן כולה בהזמה, והרי מכיון דאין מחייבין כופר אם כן אין כולה בהזמה ואי אפשר לחייב דמי שור.

א. כולה בהזמה

הנה הא דבעינן כולה בהזמה מצאנו בדברי קמאי, דהנה איתא במשנה בריש מכות (ב' א') עדים שהעידו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים.

והקשו קמאי (רמב"ן וריטב"א שם) אמאי אין העדין זוממין חייבין ממון מפאת הא דהפסידו הכהן מתנות כהונה. ותירצו ג' תירוצים:

א. דאינו קצוץ, ומסתמא לא אמרה תורה ועשיתם לו כאשר זמם אלא במידי דקיץ.

ב. דפסידא דמתנות כהונה הוה גרמא בעלמא, דמי יימר דיהבו להו מתנות כהונה, ומסתמא קאמר רחמנא כאשר זמם לעשות ולא כאשר זמם לגרום.

ג. בעינן שיהא כולה בהזמה, אבל אין הזמה לחצאין, והיינו דכיון דלא מקיימין בהו הזמה במאי דהוה עיקר סהדותיהו, דהוא פסולא דגופא דבן גרושה ובן חלוצה, לא מקיימין ליה נמי בהחיוב ממון. [וכדאמרין בגמרא (שם) גבי ועשיתם לו ולא לזרעו].

וכתב רמב"ן, דהא דלא הוה כולה הזמה, מפאת דכיון אין פוסלין את העד מכהונה, אם כן אי אפשר לחייבם בתשלומי הפסד התרומה. או מפאת שרצה להפסיד גם הבנים, [ונראה הכוונה דאי אפשר להפסיד את בניו]. וכן הוא בריטב"א בתירוץ ג'.

מעתה הכי נמי בנידון דידן, נימא דמכיון דאין מחייבין כופר אם כן אין כולה בהזמה ואי אפשר לחייב דמי שור.

ב. תרי מילי נינהו

אך זה אינו, דאם כן אמאי אמרינן (סנהדרין י"א) במעידים על אשה שאסורה לבעלה דמשלמים לה כתובה, הא העדים זוממין רצו לפסול את בניה לכהונה וגם אותה לאחר שתתאלמן ולא עבדינן בהם כן. ואם כן על כרחך צריך לחלק דלא קאמרי קמאי הנ"ל דהוי מקצת הזמה אלא בתשלומי תרומה שהם חלק מפסול כהונה, אבל כתובה ופסול תרי מילי נינהו, ואם כן הוא הדין כופר ותשלומי השור.

ג. החיוב כתובה הוה חצי הזמה

אך באמת האי חילוקא ליתא, דהא חזינן ברמב"ן וריטב"א שהקשו בהא דקאמרין בסוגיין דבעינן כולה בהזמה, דאם כן אמאי אמרינן (סנהדרין ט"ז ב') בעדים שמעידין על אשה שזינתה, שהעדים מחייבין לה מיתה ומפסידין אותה כתובתה, ואם הווא נהרגין ופטורין מכתובתה, ותיקשי הא הוה ליה חצי הזמה. ותירצו דמפאת קם ליה בדבריה מיניה איכלל החיוב כתובה בהחיוב מיתה, דדין תורה הוא שבכל מקום שיש מיתה וממון שהמיתה עומדת במקום שניהם וכולה הזמה היא.

חזינן דסברי דבכהאי גוונא חשיבא מקצת הזמה אע"פ דתרי מילי נינהו. אך לפי זה ניהדר קושיין הא גם במעידים שהיא אסורה לבעלה ולכהונה, וזה לא נתיישב בתירוץ.

ואולי קושייתם דהוה חצי הזמה, אינו דגם מיתה דעבדינן בהו לא חשיבא הזמה, אלא קושייתם דליכא הזמה על הממון, וכלפי שהיה מקום לומר דבמיתה סגי למשווי הזמה גם על הממון, הקשו דלגבי הממון חשיבא חצי הזמה. [א"י. אולי כוונת רבינו, דביאור קושייתם דכיון דבאמת נתחייב בהממון רק נפטר מפאת קם ליה בדבריה מיניה, נמצא דעל הממון לא נתקיים הדין כאשר זמם, והרי להאמור בעינן שיתקיים כאשר זמם בכל דבר דבעינן למיעבד כאשר זמם].

תירוץ ג' - כאשר עשה

הנה במשובב נתיבות (סי' ל"ח) תירץ בשם אחיו של הקצות החושן, דהרי מבואר בגמרא כריתות (כ"ד א') דשור הנסקל שהוזמו עדיו, כל הקודם זוכה, דהבעלים התייבשו והפקירו השור, ונשאר ההפקר אף לאחר שהוזמו העדים, מעתה פטורים לשלם על הא דאסרו השור בהנאה, דההפסד נשאר ואינו מתבטל, ואם כן הוה ליה כאשר עשה.

דבעינן לדעת שפשע בשורו דאם השור היה שמור ויצא ברוח שאינה מצויה, פטורים הבעלים מכופר.

נמצא דבעדותם ששורו הרג את הנפש וחייב השור סקילה, על זה העדים זוממין חייבין בתשלומין, אמנם במה שהוסיפו להעיד בעדותם שהבעלים פשעו בהשור, אהא ליכא תשלומין, דגם בלא זה השור נאסר בהנאה, דלא גרע באם כבר ידענו שהשור הרג את הנפש ורק הם מעידים שהבעלים פשעו והוזמו דודאי ילקו, והכי נמי בהעידו בעצמם שהשור הרג והבעלים פשעו, שהעדים זוממין ילקו על לא תענה.

ב. הבעלים פשעו

אך אין התירוץ מספיק, דסגי באומרים שהשור הרג לחייבו כופר ולא מספקינן ברוח שאינה מצויה. [עיין בחזון איש בבא קמא].

אך מכל מקום היכא דמוסיפין להעיד שהבעלים פשעו בשור אהא ילקו, דבעדותם זו מוסיפים דהבעלים לא יוכלו לטעון שהיו אנוסים, דאם היו טוענין שהיו אנוסים, היו נאמנים במיגו דאמרי ששילמו הכופר, ובכהאי גוונא לא יפטרו ממלקות מפאת תשלומי השור לבעליו. [נתן, דאכתי הא לחייבו כופר בעינן לדעת מי הנהרג לדעת דמיו, ולאסור השור בהנאה סגי שהרג ישראל, אך אין בעדותם עדות נוספת, דכשאמרו שם הנהרג בזה ידענו שהוא ישראל].

ג. תליא בנידון הנ"ל

מעתה תליא בנידון הנ"ל במעידין עדות ומוסיפין עוד פרט, ובפרט זה גורמים עוד נזק, אך הפרט הנוסף זקוק לעדותם ראשונה, האם יש ב' עונשים.

ואם נימא דאיכא ב' עונשים, מיושב שפיר קושיית הקצות החושן, דמכיון שהוסיפו והעידו שפשע בשור, מחייבין ליה מלקות מפאת האי עדות, אע"פ דעל חלק העדות נתחייב ממון. אמנם אם נימא דליכא ב' עונשים, דאחך הוספה אינו לוקה, ליכא למימר כתירוצא הנ"ל.

ד. לחלק בין ב' מלקות

הנה מהרריה דלעיל דאינו לוקה שמונים כשמעידים על אחד שחייב מלקות מפאת שפוסלים נמי לעדות, חזינן דליכא ב' עונשים.

אך יש לחלק בין התם דסיבת הפטור דאין לוקין תרתי על מעשה אחד, דהתם אמרינן דליכא ב' עונשים, ובין הכא דסיבת הפטור מפאת כדי רשעתו דאינו חייב מלקות וממון, דבזה אמרינן דליכא הכא האי פטור מכיון דאיכא תוספת עדות, וצריך עיון, ואם לא נחלק ביניהם אז שפיר הקשה בקצות החושן.

ד. הקילתא כמאן דליתא

הנה איתא בגמרא כתובות (ל"א א') בזורק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע, וקרע שיראין בהליכתו, דחייב משום הוצאה ופטור לשלם על השיראין, מפאת קם ליה בדבריה מיניה.

ואמרינן בגמרא ב' לישני אמאי המלאכת שבת פטור החיוב ממון, אע"פ דהחיוב ממון היה רק באמצע המלאכה, האם מפאת עקירה צורך הנחה, או מפאת דלא מצי לאהדורי.

מעתה הרי בנידון דידן, ללשון דמצוי לאהדורי, הרי אינו חייב להעיד גם עדות השניה, ואם כן חייב ב' עונשין, אמנם ללשון דעקירה צורך הנחה, הרי גם הכא תחילת העדות נצרך לסוף העדות, ואם כן נימא דאינו חייב אלא אחת.

אמנם גוונא דידן אינו דעונש הקל הוי באמצע החמירתא, דהנידון התם אם מקצת החמירתא פוטרו, אלא הנידון הכא דבאמצע הקילתא הוה החמירתא, [והיינו דבתוך העדות שמחייב אותו ממון, מעיד גם על הכופר ומחייבו מלקות], והנידון דמקצת הקילתא יהא כמאן דליתא ולא יתחייב מחמת האי העדות מלקות.

והנה זה נידון הגרע"א (קמא סי' קס"ד) והעלה שם דלכולי עלמא מקצת הקילתא כמאן דליתא דחשיבא כנעשה על ידי אחר.

ואם כן שפיר הקשה בקצות החושן דחיוב הממון שמחמת איסור ההנאה מהשור יבטל עדות הכופר.

אך עדיין יש לומר דנהי דמקצת הקילתא כמאן דליתא, אך אידך מקצת קילתא והיינו העדות על הפשיעה סגי בזה לחייבו מלקות, דהא אם כת אחרת היתה מעידה על הפשיעה, היו לוקים, דעדות על מקצת מאורע בשקר הוי לאו גמור דלא תענה.

תשלומין על ממון אחר, לא יפטור ממלקות על עדות שלא שילמו מחמתה, ובזה הדרינן לכללא דלוקה ואינו משלם. וכך תירץ בתשובת שואל ומשיב (תניינא ח"ב סי' נ"ט).

א. הוכחות דלא כהנ"ל

אך צריך עיון בסברא, דהא לענין תשלומי חובל דאמרינן דמשלם ואינו לוקה, פטרינן אף לאו אחר דעשה בהדי חבלה. וכמו כן בתוספות בכתובות (ל"ב א' ד"ה ואין) מבואר דעדים זוממין דמשלמי, היינו אף בעברו על לאו אחר בשעת הגדתם, ולא יפטור לאו זה את תשלומי ההזמה.

ב. עוד הוכחה דלא כהנ"ל

תו יש להביא ראיה דלא כתירוצ' הנ"ל, דהרי הקשו ברמב"ן ובריטב"א (מכות ב' א') בבן גרושה דישלמו העדים עבוד הפסד התרומה, ואע"ג דיש מלקות מפאת בן גרושה.

וכן איתא ברמב"ם (פכ"א מהל' עדות ה"ה) דעדי טומאה שהוזמו משלמים כנגד כתובתה, אע"ג דיש כאן נמי עדות שנאסרת על בעלה. והרי לתירוצ' הנ"ל מכיון דהתשלומין הוא על הפסד התרומה [או הכתובה] והמלקות מפאת העדות לפסול בבן גרושה, [או מפאת הא שנאסרה על בעלה], אם כן לוקה אינו משלם. ואלא על כרחך חזינן דבעדים זוממין בכל גווני משלמים ואינם לוקים.

ג. במאירי מבואר כתירוצ' הנ"ל

אמנם באמת במאירי (מכות ב' א') הביא קושיית קמאי הנ"ל דבבן גרושה הא ישלמו דהפסידו מתנות כהונה, ותירץ דכיון דלוקין אינם משלמין, וזה כסברת השואל ומשיב הנ"ל דבאופן שהחייב ממון ומלקות הם מחמת שני חיובים שונים, אמרינן גם בעדים זוממין דלוקה ואינו משלם. אך הא חזינן דרוב קמאי הנ"ל פליגי.

ד. מעידים שנתגרשה

אלא צריך עיון על המאירי ממתניתין במכות (ג' א') דבמעידים שנתגרשה, משלמים לבעל הכתובה שהפסידוהו, ותיקשי הא אסרו עליו את אשתו, וילקו עלה כמו בבן גרושה, ואמאי משלמין גם ממון.

ה. העידו לחייב גם ממון וגם מלקות

הנה דן בהא הגרע"א (כתובות ל"ב ב') בעדים שרצו לחייב הנידון ממון ומלקות, באופן שלדידיה ליכא פטורא דקם ליה בדבריה מיניה, והיה מתחייב גם ממון וגם מלקות, והוזמו, מאי מחייבינן להו, אם ממון או מלקות, והכריע הגרע"א מסוגיא דסנהדרין (ט' ב') דחייבין ממון ולא מלקות. [מיהו אם נימא דעדי מוציא שם רע שהוזמו משלמין ולוקין, דומיא דמוציא שם רע, ליכא לראיית הגרע"א, והגרע"א לשיטתו דתרוייהו ליתנייהו, עיין בחזון איש אה"ע נשים סי' קל"ה ס"ק ז'].

חזינן דגם בחייב מחמת ההזמה ב' חיובים, ממון ומלקות, מכל מקום אמרינן דמשלם ואינו לוקה.

אך יש לחלק, דנידון הגרע"א רק כשהמלקות באמת מכאשר זמם דרצו לחייב מלקות, אך היכא דהוה מלא תענה יש לומר דבזה לא דן כלל ויהא פסיקא ליה דמשלם ואינו לוקה.

תירוצ' ו' - הרג שלא בכוונה

הנה תירץ בקצות החושן דאירי הרמב"ם באופן דאין השור בסקילה, ומכל מקום חייב כופר, כגון באופן שהרג שלא בכוונה. [כמבואר ברמב"ם פ"י מהל' נזקי ממון ה"ט - ה"י].

וראיתי מקשים אכתי נפסל למזבח ואם כן ישלמו הך נזק כמו בצרם אזנו של פרה שחייב לשלם.

אך לא קשיא דזה נאסר מנגיחות ראשונות ולא דמי לאיסורי הנאה.

תירוצ' ז' - כבר נגמר דינו

בערוך לנר תירץ דהרי חיוב כופר איירי במועד, ואע"פ דכבר היה חייב מיתה בנגיחות הראשונות, מכל מקום איירי בהרג ג' פעמים עכו"ם או טריפה או בברח לאגמא, דבהני גווני לא נהרג על נגירות הראשונות.

מעתה באופן שברח לאגמא, נאסר בהנאה גם בלעדס, ואם כן ליכא לחייבם ממון. וכך כתב בהגהות ברוך טעם (על הקצות החושן שם)

א. כך כתב הגרע"א

הנה כעין זה מבואר בדברי הגרע"א בתשובות (קמא סי' קע"ו) דאפשר דעדים שהעידו ששורו של פלוני הרג את הנפש, פטורים העדים מדמי השור ורק לוקים, מפאת דהוה ליה כאשר עשה, כיון שהבעלים מפקירין השור. [וכתב הגרע"א דמכל מקום סגי במלקות כדי שיתקיים כאשר זמם].

ב. חזינן דהוה כאשר זמם

הנה ראיתי בדברי מלכאל (ח"ו הנדפס מחדש סי' ע"ה בדף קע"ו) שכתב ליישב קושיית קצות החושן כהנ"ל, אך אחר כך (שם דף קפ"ה) נחלק על הגרע"א דהא חזינן בגמרא סנהדרין (י' א') שמשלמין דמי שור לבעלים מחמת כאשר זמם, חזינן דלא חשיב כאשר עשה. וכן כתבו תוספות בסנהדרין (ע"ה א' ד"ה שור) דבשור טריפה והוזמו משלמים דמי שור טריפה.

ג. נגרים מהעדות

וכי תימא הא הקשה הגרע"א דאין כאן חיוב ממון על השור דהא הוה ליה כאשר עשה מפאת שהבעלים מפקירים. אך במנחת חינוך (מצוה נ"ב) נחלק דלא מיקרי כאשר עשה, דמה שהבעלים מפקירים ומתייאשים זה לא מפאת העדות אלא זה רק נגרים מהעדות, ולא שייך על זה דין של הזמה.

אך אכתי צריך עיון למה ישלמו דמי השור לבעליו הא הוה ליה הפקר.

אלא בפשוטו איירי סוגיא דסנהדרין הנ"ל דיודע שהעדות שקר ובכחאי גוונא אינו מפקיר.

[אך יתכן דאין כוונת הגרע"א לדון מפאת הפקר אלא מפאת האיסור הנאה, דמיד נאסר בהנאה והוה ליה כאשר עשה, אך אכתי תיקשי דהא חזינן בסנהדרין (שם) דמשלמין דמי שור לבעליו ולא הוה כאשר עשה].

תירוצ' ד' - תמורת הכאשר זמם

הנה יש לדון דמלקות דבן גרושה וכדומה היא תמורת ההזמה, דבכחאי גוונא דאינו יכול לעשות ממש כאשר זמם, אם כן מתקיים הכאשר זמם במלקות.

מעתה הוה אתי שפיר טפי, דאע"פ דבעלמא אמרינן דמשלם ואינו לוקה, אך הכא בכופר ודאי לוקה, דהרי המלקות הוא קיום דכאשר זמם.

אך הדבר צריך עיון בסברא, והרי חזינן דהגרע"א (קמא סי' קע"ו) פסיקא ליה דלתירוצ' הראשון דתוספות (ריש מכות) שכתבו שאם לוקה חשיבא עדות שאתה יכול להזימה, הוא הדין היכא דהעדות צריכה להיות כאשר עשה ובכל זאת לוקה, גם כן חשיבא יכול להזימה, ולא סבירא ליה להגרע"א לחלק דלהאי תירוצ' דתוספות הא דמלקות חשיבא יכול להזימה היינו דוקא התם דהמלקות הוי תמורת ההזמה, אלא חזינן דסבירא ליה להגרע"א דלעולם אין מלקות תמורת ההזמה אלא רק על לאו דלא תענה.

תירוצ' ה' - ב' מחייבים

הנה לכאורה יש ליישב, דהרי הכא העדים זוממין העידו לחייב שני דברים, שהשור חייב סקילה, וגם שהבעלים של השור חייב כופר, ולענין הא שהשור חייב סקילה, על זה משלמין ממון, אמנם לענין החיוב כופר, נתמעטו מכופר ולכן לוקין, ואם כן אינו שייך הכא דינא דאינו לוקה ומשלם, שלא השם המחייב ממון מחייב מלקות, דהממון הוא על השור והמלקות הוא על הכופר.

והא דבכל מקום עדים זוממים משלמים ואין לוקין, [בדיליף מקרא בגמרא כתובות ל"ב ב'], היינו דוקא במקום שיוכל לקיים כאשר זמם בממון, אבל הכא כיון שאינו משלם כופר דלאו בני כפרה נינהו, שוב אי אפשר לקיים כאשר זמם על הכופר רק במלקות, והוה כמו לאו דבן גרושה ובן חלוצה דמקיימים במלקות.

והיינו דלא אשכחן לדינא דמשלם ואינו לוקה בעדים, אלא דוקא באופן דתשלום הממון הוה על עדות ההזמה, ואז לא מלקינן על האי עדות ששילמו מחמתה, דבזה חזית לן קרא דמשלם ואינו לוקה, אבל

ובאחיעזר (ח"ג סי' פ') ובאור שמח (פ"ב מהל' עדות ה"ח).

ותיקשי, דאס כבר נגמר דינו לסקילה על נגיחות דתמות, ליכא כופר, כמבאר בתוספות בבא קמא כ"ד.
[בפשוטו הטעם משום דתיתסר בהנאה. ועיין בחזון איש (ליקוטים בבא קמא סי' י"ט לדף כ"ד) שביאר באופן אחר].

ענינים שונים

[ועיין שם שדן לענין הא דמבאר בתוספות בקידושין (ל"ג א' ד"ה דמחיל) דאמרינן האי כללא דנתכוין לאכול בשר חזיר לענין כיבוד אב].

ד. לפני עור בבין אדם לחבירו

אמנם העירו על דברי הכלי חמדה, דהרי חזינן דכתב בחפץ חיים (וכלל ד' סק"א ובבאר מים חיים סקמ"ו) שאף בגוונא שיש לו היתר לשמוע לשון הרע לתועלת, מכל מקום צריך לומר להאיש ששואלו שהוא לתועלת, דאם לא כן עובר על לא תעשה דלפני עור לא תתן מכשול, דהרי מכשיל המספר באיסור לשון הרע.

וכי תימא דאינו עובר על לפני עור מכיון דבאמת הוה לתועלת ונמצא דהמספר לא עובר על איסור לשון הרע, אינו כן, דמכל מקום המספר הוה כהא דנתכוון לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה, והרי כתבו התוספות בקידושין (ל"ב א' ד"ה דמחיל) דאע"פ דאינו מכשיל חבירו אלא בכגון הא דנתכוון לאכול בשר חזיר אפילו הכי עובר בלפני עור. [ועיין בבאר מים חיים (שם) דיש לומר דהכא חמירא כיון דכוונת המספר ללשון הרע ממילא הוה לשון הרע גמורה]. והרי איסור לשון הרע הוא בין אדם לחבירו. חזינן דגם באיסורים דבין אדם לחבירו אמרינן הא דנתכוין לאכול בשר חזיר.

ה. חזקה שלא הוציא משם הכסף

תו טענו בעיקר הנידון, דאם מהני רוב להוציא מעכו"ם, אם כן יש לומר דמהני נמי חזקה להוציא מעכו"ם, ואם כן נוקי הכסף בחזקתו שלא הוציא משם.

וכמו דחזינן האי חזקה בסוגיא בפסחים (ט' א') דלא גורר הנפל, ואיירי התם בשפחה שהטילה נפל לבור, ואמרינן דמכיון דודאי הטילה הנפל לבור, וספק אם החולדה גררוהו, אין ספק מוציא מידי ודאי. [אך דנו אם טוען הגנב ברי אם גם בכהאי גוונא מהני רוב וחזקה].

אך צריך עיון אם מדמינן רוב לחזקה, ונימא דכמו דמצאנו בקמאי הני"ל דמהני רוב להוציא מעכו"ם, הכי נמי מהני חזקה.

[ונראה דאף אם הנידון אם אזלינן בתר חזקה או רוב כנגד נכרי יהא ספיקא דדינא, מכל מקום יוכל לתפוס מדין תפיסה בספיקא דדינא, ותועיל התפיסה כשיגיע לידיו].

ו. דיניהם

הנה לעני"ד אם בדיניהם בכהאי גוונא מוציאין מהמוחזק, אם כן יאמר כד דינכם, וגם ההוצאות שהיה לנגב לתפוס הגנב יכול לחייבו מכח כד דינכם.

ויש לעיין בנכרי הנוסע ממדינה למדינה, ונראה דתליא בדין הנכרי באיזה חוקי מדינה אזלינן, האם של המקום שיצא משם או של המקום הנמצא שם.

אינו יודע כמה הנכרי גנב

עובדא הוה בנכרי שגנב כסף ונתפס הגנב, וידע הגנב שהיה שם מתחילה סכום כסף ידוע, אך הוציא כסף משם ואינו זוכר כמה הוציא, האם יכול לומר שגנב סכום שיש לו עליו ספק, באופן שיחייבו הגנב לפי דברי הגנב, או דילמא נימא דכיון דקיימא לן גזל עכו"ם אסירא אם כן אסירא ליה.

א. תפיסה בעכו"ם

הנה יש לדון דהא למאן דאמר תקפו כהן אין מוציאין מידו, מהני תפיסה בטענת שמא, אך לדין דלא מהני תפיסה היינו משום חזקת ממון.

מעתה כד נימא דלעכו"ם ליכא חזקת ממון דהרי מהני רוב כנגדה, לדעת רמב"ן ורא"ה (סוף פרק קמא דכתובות ט"ו ב') ומגיד משנה (פס"ו מאיסורי ביאה הכ"ו, הובא בקצות החושן סי' רנ"ח סק"א, ובקונטרס הספקות כלל ו' אות ד'). אם כן יש לומר דמהני נמי תפיסה. וצריך עיון.

[אמנם הא דיש לומר דתועיל תפיסה מנכרי אף בטענת שמא, היינו דוקא בדררא דממונא, ויש לעיין אם גוונא דידן חשיבא דררא דממונא כיון דאין עדים].

ב. תפיסה על ידי אחר

אך יש לדון דהוי תפיסה על אחר, דהיינו על ידי המשטרה, והשתא יש לעיין נהי דלדידיה שרי לתפוס אך לשלישי אסור לתפוס ולתת לו, ואף בטוען הגנב ברי אסור להאמינו ואם כן מכשיל המשטרה.

ותליא במכשיל חבירו באכילת טלה, כאשר לפי הדין חבירו היה צריך לחוש שהוא חזיר, אך הוא אינו יודע הדין, אם כן מכשילו.

ג. האם איכא לפני עור

אמנם בהא דכתבנו למידן דיש כאן לפני עור, הנה יש לעיין על זה בתרתי.

חדא, דחזינן דדין תפיסה על ידי שליח שהאריכו בפוסקים (ועיין נחל סי' כ"ה) ולא דנו האך מותר לומר לשליח, הרי מכשיל השליח שהשליח אסור להאמינו.

תו העירו למאי דדן בכלי חמדה (פרשת ויחי אות ד') על הקרא דאתם חשבתם לטובה, דיש לומר דדוקא באיסורים דבין אדם למקום, כמו הפרת נדרים, אמרינן דינא דנתכוין לאכול חזיר ואכל בשר טלה, משא"כ באיסורים דבין אדם לחבירו, דהתם עיקר האיסור מפני שבפועל עשה רע לחבירו, אבל אם למעשה נצמח מזה טובה לחבירו, אין בזה איסור. והרי הכא איירי בגזל דהוה איסור בין אדם לחבירו, ואם כן נימא דליכא בהו האי איסור דנתכוין לאכול בשר חזיר.

עניני שבת

וצריך לכבוד שבת רק חלק מהפירות, שמותר לו לאכול חלק מהפירות משום כבוד שבת, והנה בשוגג עישר מפירות אלו שצריך לאכול לכבוד שבת, על אלו שלא יאכל בשבת, האם חשיבא מהפסור על החיוב.

וכעין זה יש לשאול באותם פירות דמאי שחלקם אצל עניי שמותר לעני לאכול דמאי וחלקם אצל עשיר, ועישר העני בשביל העשיר משלו על של חבירו. והיא שאלה מושכלת.

לאכול דמאי לכבוד שבת

הנה איתא במשנה בדמאי (פ"ד מ"א) דעם הארץ נאמן על דמאי דאיתא שבת עליו. וההיתר רק משום כבוד השבת, והלכך במוצאי שבת אסרינן.

ושאלו היכא דהיו כמה פירות דמאי, וכולם היו מאותם פירות,

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פרשת שופטים

אנכי אנכי הוא מנחמכם

שיחה בישיבת אור ישראל לצעירים פ' שופטים תשע"ד

אנכי אנכי הוא מנחמכם - כפרת חטא העגל

א] בגמרא בברכות (לב, ב) על הפסוק בישעי' (מט, טו) 'התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה, גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך' איתא, 'התשכח אשה עולה - אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר, אמרה לפניו רבונו של עולם הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל, אמר לה 'גם אלה תשכחנה' [גם אלה - מעשה העגל שאמרו אלה אלהיך ישראל - רש"י], אמרה לפניו רבונו של עולם הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני, אמר לה ואנכי לא אשכחך, והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני, [ואנכי זה מעשה סיני - שנאמר בו אנכי ה' אלוךך - רש"י].

ובמהרש"א הקשה שהרי בסנהדרין (קב, א) אמרו חז"ל על הפסוק 'וביום פקדי ופקדתני' שאין לך פקידה שאין בה ממעשה עגל. וביאר המהרש"א שכל זה כל זמן שישאל בגלות, אבל לעתיד אמרו כאן 'גם אלה' דהיינו שגם מעשה עגל 'תשכחנה', ואמר שמא תשכח לי גם לעתיד לבא מעשה סיני. א"ל ואנכי לא אשכחך. דהיינו קבלת הלוחות בסיני, ועל זה הכוונה אמר 'אנכי אנכי הוא מנחמכם' דהיינו לוחות שניות שנתנו לישראל אחר שנתכפר להם מעשה עגל, הוא מנחמכם לעתיד שאשכח להם אותו מעשה העגל וע"כ נאמר בהם 'טוב' כמ"ש בב"ק (נה, א).

ונמצא שלדברי המהרש"א מה שנאמר 'אנכי לא אשכחך' היינו רק ה'אנכי' של לוחות שניות ולא של לוחות ראשונות, שאת הלוחות הראשונות קלקלו בחטא העגל ועליהם לא נאמר 'טוב' כמבואר בב"ק, ולפי"ז התיבות 'אנכי לא אשכחך' שמדברות על מעמד הר סיני מדברות על הלוחות השניות ולא על לוחות ראשונות, שהמעמד הנשגב שהיה בהר סיני קודם חטא העגל התקיים לנו רק ע"י הלוחות שניות, שע"י ה'אנכי' שבלוחות השניות שנשארו בידינו ניתן לכפר על חטא העגל.

וזהו הכפל בפסוק שנוכח בהפטרות הפרשה שלנו 'אנכי אנכי הוא מנחמכם', שזה בא לרמוז על האנכי שנאמר בלוחות שניות, ומשמע עוד שגם הגאולה העתידה תבוא לנו בזכות ה'אנכי', ויש להתבונן מה יש לנו לתקן כדי שנוכל לנחמה העתידה לבוא, וכן מה הדגש והרמז דווקא בתיבת 'אנכי'.

אחד חטא העגל - עלולים ישראל לחטוא עוד

ב] והנה בעבודה זרה (ד, ב) אמרו 'לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו', ופרש"י 'לא עשו ישראל את העגל - כלומר גבורים ושלטיים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרים

עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה'.

ובסמוך 'והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב ולבי חלל בקרבי, ולא ישראל ראוי לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו, לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים להו לכו אצל צבור'.

ומתבאר מדברי חז"ל שבעצם כלל ישראל ודוד המלך היו בתכלית היראה, עד שלא היה שייך כלל שיצר הרע ישלוט בהם, אלא גזירת מלך היתה, כדי לתת פתחון פה לבעלי תשובה, שאם אדם שחטא יחשוב, וכי אם אעשה תשובה אתרצה לפני הקב"ה, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שנתכפרו ונתקבלו בתשובה, וכל זאת כדי להורות ליחיד ולציבור לעשות תשובה שלעולם שערי תשובה נשארים פתוחים.

ובאמת שנגרם להם בזה נזק גדול ואיבדו את תוקף מדרגתם, שהנה בתורת חיים (שם) הקשה שאם באמת לא היו ראויים ישראל לחטוא וחטאם נגרם רק כדי ללמד הלכות תשובה, א"כ מדוע חזרו וחטאו במרגלים הא בחטא המרגלים כבר לא שייך טעם זה, ותיירץ 'דאחר שנתגבר עליהם יצרים במעשה העגל, שוב לא היתה היכולת בידם להתגבר נגדו כל כך, שכך הוא דרכו של היצה"ר שכל השומע לו הוא הולך ומתגבר עליו'.

ומבהיל הדבר, שהלא כידוע חטא המרגלים היה גם הסיבה לחורבן בית המקדש שנגזרה עליהם בעטיו בכיה לדורות, ולפי המבואר בתורת חיים נמצא שכל הצרות הנוראות של כלל ישראל בכל הדורות באו מכוח חטא העגל שלא היו ראויים לאותו חטא וכו' אלא כדי ללמד תשובה לציבור, ופשוט שהכוונה היא שבזמן חטא המרגלים היו יכולים וצריכים להתגבר על יצרים, אך בהשוואה לחטא העגל כלל ישראל כבר לא היו בגדר ש'אינם ראויים' לחטא זה.

החידוש הנפלא בתשובה - שמועילה גם בתשובה מיראה

ג] ואמנם יש להתבונן בדברים, הלא מצות תשובה מצוה מפורשת בתורה כמו שנאמר (דברים ל, יא) 'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך וגו', ופירש הרמב"ן דפסוק זה קאי על מצוות התשובה, וצ"ע א"כ לשם מה היה צורך בכך שכלל ישראל ודוד יחטאו בכדי ללמד את מצות התשובה, הא לכאורה מצוה זו היא ידועה ומבוארת ככל שאר המצוות.

וכבר עמד בזה בתו"ח (שם) וז"ל, קצת תימא והלא כל הנביאים כולן הזהירו על התשובה וכבר הבטיחה התורה שסוף ישראל

ישראל ותשובת דוד המלך ע"ה גם אם הן היו תשובה מאהבה [וע"ע בקובץ הערות (ביאורי אגדות סי' ג') ובמקו"א נתבאר].

וראה בשל"ה (ר"ה, דרך חיים אות קלה) שהביא מהכל בו (סי' ס"ז) וז"ל, ואל יחשוב השב בנפשו, למה זה להבל איגע ולרע כחי אכלה, כי איך תועיל תשובתי כנגד עוונותי, וכל מה שאוכל לעשות עוד, איך יעמוד כנגד כובד העוונות שעשיתי. מי שלבו נוקפו, ואין תשובתו שלמה אומר כן. אבל השבים בלב שלם ותוהים על העוונות הראשונים, כבר הבטיחנו השם יתברך על ידי יחזקאל הנביא, כי פשעיהם לא ייזכרו וכו' עכ"ל.

אחד מתן תורה - מהלך אחד בדרך התשובה

ד] והנה בר"ה (יז, ב) 'אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שמקרת גזר דינו של אדם שנאמר וכו', ולבבו יבין ושב ורפא לו וכו', מיתבי השב בינתים מוחלין לו לא שב בינתים - [בין ראש השנה ליום הכפורים - רש"י] אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו, לא קשיא הא ביחיד הא בצבור. ומבואר שעשרת ימי תשובה הוא זמן מסוגל לתשובה שאפילו יחיד שעשה תשובה יכול לפעול שיקרע גזר דינו.

ובהקדמה לשו"ת עין יצחק הביא מדברי הבינה לעתים שכל מה שאמרו שיחיד לאחר גזר דין אין מקרעין גזר דינו, זהו רק בעושה תשובה מיראה כיון שנשאר רושם של חטא, אבל בעושה תשובה מאהבה כיון שזדונות נעשות כזכיות גם בשאר ימי השנה בכוח התשובה מאהבה לקרוע גזר דין ואפילו ביחיד.

ולפ"ז בהכרח ממה שהגמרא בע"ז הוצרכה להביא שני דרשות א. לציבור שעשה תשובה - מכלל ישראל אחר חטא העגל, ב. ליחיד שעשה תשובה - מדוד המלך, בהכרח עוסקים בתשובה מיראה, שהרי בתשובה מאהבה אין חילוק בין תשובת היחיד לתשובת הציבור וכדברי הבינה לעתים, והוא חידוש גדול (שאינו מפורש במצות התשובה) שגם תשובה כזו מתקבלת.

[ואין להקשות שהלא ביחיד לא מהני תשובה מיראה, והיאך התקבלה תשובתו של דוד המלך שהייתה מוגדרת כתשובה מיראה, דיש ליישב דשאני מלך שתשובתו מוגדרת כתשובת הרבים וכמו שמבואר בטורי אבן ונתבאר במקו"א וע"י בזה עוד במנחת עני (פ') וילך] שביאר שמלך שאני ע"ש ולפ"ז אי"ז בכל יחיד].

ועדיין צ"ב שהרי גם תשובתו של קין הייתה מיראה ונתקבלה ומה נתחדש בחטא העגל ובדוד המלך. ונראה, שאע"פ שעיקר דין תשובה מבואר כבר בזה שנתקבלה התשובה של אדם הראשון, קין וראובן, אך כל זה היה במהלך הקשה של תשובה עם כל תנאיה ותיקוניה, אבל לאחר שניתנה תורה נתחדש דין אחר בתשובה, שבכוח התורה להמתק ולתקן את הפגמים שנעשו בחטאינו.

והנה כבר כתב במסילת ישרים (פ"ה) על דברי רבי פינחס בן יאיר ש'תורה מביאה לידי זהירות', שזולת זה לא יגיע אליו כלל, וכמו שאמרו באבות (פ"ב) 'ולא עם הארץ חסיד'. 'וזה, כי הבורא יתברך שמו שברא היצר הרע באדם, הוא שברא התורה תבלין לו, וכמו שאמרו ז"ל (קידושין ל') בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להנצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו וכו' עכ"ד.

ובנפש החיים (ש"ד פל"ב בהגהה) ביאר ע"פ דברי המסילת ישרים מה שאמרו חז"ל באבות (ו, ב) 'זהלוחות מעשה אלוקים המה

לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו', א"כ אין לך פתחון פה גדול מזה והיאך מצי למימר שמא לא יקבלני.

ומתבאר שהן אמנם הובטח בתורה שהקב"ה יקבלנו בתשובה, אבל לב האדם קשה לו לקבל שיקבלוהו בתשובה וכמו שאמרו בירושלמי במכות (פ"ב ה"ו) 'שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרו להם חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לקוב"ה חוטא מהו עונשו, אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו'. ומבואר שבשכל האנושי קשה לקבל זאת שתועיל תשובה, ולכן הוצרכו ללמוד ממה שהועילה התשובה על חטא העגל.

וכמו שכתב רבינו יונה (ביסוד התשובה) שאל יאמר האדם איך אעשה תשובה הרי חטאתי עויתי ופשעתי כזאת וכזאת עשיתי עברתי ושגיתי ושלשתי עד אין ספורות וכו', אל יחשוב כן כי המסית יושב כזבוב בפתחי הלב מתחדש עליו בכל יום צופה ומביט להכשילו ומשום לבו לעצה הרעה הזאת וכו' עכ"ד, ואפשר שלפיכך כלל ישראל היו צריכים לראות בחוש שתשובה מועלת.

וביאר הדברים שעצם החידוש של כוח התשובה הוא חידוש נפלא וכמו שכתב במסילת ישרים (פ"ד) ש'לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו בלי המתנה כלל, וגם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף, כראוי למי שממרה פי הבורא יתברך שמו, ושלא יהיה תיקון לחטא כלל, כי הנה באמת, איך יתקן האדם את אשר עוית והחטא כבר נעשה, הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה, היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות.

אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת היפך שלושת הדברים שזכרנו: דהינו, שיינתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהעונש עצמו לא יהיה עד ללילה, ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה. דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש - שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו'): וסר עונך וחטאתך תכפר, שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע עכ"ד. ומבואר שכוח התשובה הוא דבר נפלא וחסד גמור מאת הבורא יתברך שמו שהתשובה עוקרת את המעשה, והוא נגד 'שורת הדין'.

ובאמת שנכלל בזה עוד חידוש עצום, שמצות תשובה מועילה גם כשהחוטא שב בתשובה מיראה ומתוך הפחד מהעונש ומהייסורים, וכמבואר ביזמא (פו, א) וברבינו יונה (ריש ש"א). ובברכת פרץ (פרשת בראשית) התקשה בדין זה שהרי אם התשובה היא מיראת העונש, א"כ אין תועיל תשובתו הרי זה כגלגל החוזר ח"ו, שהרי מיד כשנודע לו שעונו התכפר ונפט מן העונש, שוב אינו פוחד, וא"כ היאך מועילה תשובה מיראה, הרי אחד מהדברים שמעכב את התשובה הוא 'החרטה', ואם כל תשובתו היא מיראה נמצא שלא התחרט כלל.

וביאר שאע"פ כן הקב"ה ברוב רחמיו מקבל גם תשובה כזו, משום שבשעה שהאדם פוחד מן החטא - מן העונש, אז נשברת אצלו גאוותו, ובאותו הרגע הוא באמת לא היה עושה את החטא, וא"כ אע"פ שאחרי רגע חוזר חלילה למרדו, אבל מכל מקום היה איזה זמן מסוים של חרטה ועזיבת החטא, עיי"ש, ולפ"ז בכל תשובה מיראה יש בחינה של תשובה מאהבה, ובזה יש ליישב את הלימוד מתשובת

ובדומה לזה מבואר במהרש"א (בע"ז שם) שביאר מה שאמר 'לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה', שהכוונה היא שהיו ישראל ראויים שהקב"ה יצילם מחטא גדול כזה, ואע"פ שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ועוד אמרין (סוטה כא, א) דהתורה מצלת מן החטא וכן בדוד מטעם זה היה ראוי להיות ניצול מחטא, ולזה הביאו מקרא והיה לבבם זה כל הימים וגו' שהוא רצונם ולבבם ליראה את ה' וכן בדוד וכו', והיו ראויים להצילם מן חטא גדול כזה, אלא למה עשו ולא נצולו מעשיית החטא לומר לך 'עכ"ד' [וע"ע בתורת חיים בע"ז (שם) מה שכתב בזה].

ומעתה נראה שכוח עמל התורה שמועיל כנגד יצר הרע יש בו שתי בחינות: א. שהיא תבלין כנגד יצר הרע שלא יחטא להבא, ב. שיש בה כוח תיקון ע"י התורה שמועיל לכפרת עוונות, ולמשנ"ת אחר מתן תורה יש תשובה אחרת לגמרי, ויש תרופות אחרות לגמרי לרפא ולטהר את הנפש, והתשובה היא דווקא ע"י ה'לוחות' שניתן שבו קבלו עליהם את עמלה של תורה כמבואר בחז"ל בעירובין (נד, א) שב'לוחות' ראשונות לא היו שוכחים את למודם, אך התורה שניתנה בלוחות השניות מצריכה עמל וגייעה רבה, וזוהי הדרך לכפר על חטא העגל וכמבואר בבב"ל (בדרוש י"ח) בארוכה ע"ש, וכמו שכתב החזו"א באגרות 'כל סגולותיה של תורה על עמלה נאמר'.

ולפ"ז יש לבאר שזוהי התשובה שהתחדשה בחטא העגל ובדוד המלך שעניינם הוא כוח התשובה שאחר מתן תורה שהוא פועל בכוח התורה, שהרי לפי המבואר במהרש"א לא היו ראויים כלל לחטא מחמת עמלם בתורה, וא"כ יש לפרש שלא הועילה להם זכות זו להינצל מהחטא כדי ללמד תשובה ליחיד ולציבור, הכוונה היא ללמד שגם כשלא זוכים להינצל מהיצר מ"מ גם אחר החטא בכוח התורה לקרב את האדם לה' יתברך ולהשיבו בתשובה שלמה.

[**וראה** בחת"ס (פ' נצבים) שביאר מה שאמר במדרש רבה (שם) שכל אדם שקורא בתורה צריך לברך לפניו, והביאו רמב"ם ומה שכתב שם 'ברוך אתה ה' למדני חוקיך', וביאר בחת"ס שהעניין בזה משום שבלא תשובה אין מקום לברכת התורה שהרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וא"כ מה שייך לברך על התורה הרי נוח לו שלא ניתנה תורה ח"ו שמחמתה ייענש, ורק כשיודע על כח התשובה וחוזר בתשובה על חטאיו, שייך שיברך על התורה שהרי נשכר הוא ע"י התורה, ולא שהתורה ח"ו הביאה אותו לידי עונש].

ובזה יש לבאר בדרכו של המהרש"א שדווקא ה'אנכי' 'אנכי' הוא המנוחם - שבזכות האנכי של הלוחות השניות שהוא סוד עמל תורה שבע"פ, כלל ישראל ייצאו מהגלות כמבואר בב"ב (ז, ב). ולכן לעתיד כשיומתק לגמרי חטא העגל ע"י עמלה של תורה ויתקיים בנו החזון 'גם אלה תשכחנה' - חטא העגל - נזכה לאנכי אנכי הוא מנחמכם, ודו"ק.

[**ובעיקר** דברי המהרש"א שהיו ראויים להינצל מהחטא משום שעסקו בתורה, לכאורה צ"ע מסוגיא דסוטה (כא, א) שמבואר למסקנה דבעידנא דלא עסיק בה אינה מצלת מן החטא, ואפשר ליישב ע"פ משנ"ת במקו"א (דרושי שבועות דרוש ג) מדברי הריטב"א (ספ"ק המדיר) שבתורה לשמה שאני, וגם בעינא דלא עסיק בה היא מצלת, ומקורו מהסוגיא הנ"ל בסוטה מדו"א ע"ש. ולפ"ז יש ליישב שנקט המהרש"א שכלל ישראל בוודאי למדו תורה לשמה וא"כ שפיר היו ראויים להינצל גם בשעה שלא עסקו בה].

והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וביאר על דרך דרוש שהכוונה ש'כך אומר הוא יתברך שמו, אל תדמו בנפשכם להימלט מפתוי היצר ועניניו בתחבולות ועניינים אשר תבחרו לעצמכם כפי דמיוניכם, הלא אנכי שבראתי היצר הרע ויודע ענינו, ואנכי בראתי נגד זה תורה תבלין וסמא דחיי לרפאות חלאת ענינו - ותדעו שלבד העסק בתלמוד תורה. אין שום תחבולה אחרת לזה. זהו שנאמר 'והלחות מעשה אלוקים המה' - הם לחות הלב החומד (כענין כתבם על לוח לבך), הוא ית"ש עשאים, והוא היודע ענין יצרך הנטוע בלבך, - והמכתב מכתב אלוקים הוא, שנגד זה הוא הנותן לך ענין עסק התורה לכתבם ולחקקם על לחות לבך להימלט על ידה מעניני היצר, ולואת תדע שאין לך בן חורין מעניני היצר אלא מי שעוסק בתלמוד תורה ולא שום תחבולה אחרת זולתה, עכ"ד הנפלאים.

ובדומה לזה איתא באור החיים הק' (ויקרא כו, יד) עה"פ 'ואם לא תשמעו', שהוקשה לו מדוע התורה תלתה את העניין ב'שמיעה', וביאר שהשורש שהביאם לכך שלא שמרו על המצוות ומיאונו מלעשות רצונו יתברך הוא משום שלא למדו תורה, ועל דרך אומרים ז"ל 'אמר הקב"ה בראתי לכם יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, הרי כי אין תקוה לינצל מהיצר על ידי עסק זולת התורה, וכשיושלל מהתורה יטה אנו ליצרו הרע'.

והוסיף עוד, 'שעל ידי עסק התורה יהיה בטוח מיצרו כי התורה מגנא ומצלא, לזה אמר בכפל התנאי ואם לא תשמעו לי פירוש לי - לשמי, שהגם שילמדו התורה אם לא יהיה הלימוד לשמו יתברך ולא יעשו את כל המצוות האלה פירוש אין מציל מיד יצר הרע ויבואו לידכם עבירות, שאין מציל מהיצר אלא תורה לשמה עכ"ד'.

הבחירה למדות היצר הרע בזכות תורה תבלין

[**והנה** בבא בתרא (טז, א) 'אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין, אמר לפניו רבנו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות וכו', בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך, ומאי אהדרו ליה חברה דאיוב וכו', ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע - ברא לו תורה תבלין'.

וביאר המהרש"א (שם) ש'איוב כפר בזה ואמר שהאדם הוא מוכרח על מעשיו בתולדתו ובטבעו ולזה אמר ולקח הדמיון משני בריאות הפכיים בראת שור שהוא מוכרח שבמיני הטמאים מצד תחלה בטהורים ובראת חמור שהוא השפל שבמיני הטמאים מצד חומרו וכו', והנה אמר כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים שכך יהיו מצד בריאתם והם מוכרחים על מעשיהם מצד הבריאה ואין ראוי שיקבל הצדיק שכר ולא הרשע עונש וכו', ואמר כי אהדרו ליה חברה שהשיבו לו לחזק אמונת הבחירה ואמרו לו שהדבר תלוי בך - שברא הקב"ה יצה"ר באדם שעל ידו נעשה רשע, אבל נתן ביד האדם תבלין שהיא התורה לבחור בטוב וכו', ע"ש.

והדברים נוראים, שנמצא שבעצם ח"ו איוב צודק, שכשיש יצר הרע בהכרח שיפלו בידו ולא ניתנה לאדם האפשרות לבחור בטוב, אך מ"מ כיון שנתן הקב"ה את התורה שהיא תבלין כנגד יצר הרע, א"כ עדיין שייכת בחירה אצל האדם לבחור בטוב ולהילחם כנגד היצר בכוח התורה, והן הם דברי המסילת ישרים שבלא התורה תבלין לא שייך כלל להילחם כנגד היצר 'ומי שיחשוב להנצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו'. [ועי' בזה עוד באור דוד (ח"א ריש דרוש ג)].

'אנכי ה' אלוהיך רוצה הים ויהמו גליו'

יצר הרע - 'עיסה' 'שאור' ו'נטיעה'

וראה בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' קמח) שנשאל ב'הא דאמרין בני חיי מזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, ומפסוקי התורה נראה בהפך גמור כי בזכות ובעונש הדבר תלוי, וכתב שנראה שנחלקו בזה חכמי ישראל בשבת (קנו, ב) 'ונראה לי כי לא נחלקו אלא במקרה היחידים ולא במה שישגי את הצבור. כי לדעת כולם כח הציבור גדול לידון על פי מעשיהם לטוב או למוטב. והתורה דברה על הכלל לא על הפרט. וזהו שסדרו לנו בראש השנה ועל המדינות בו יאמר אי זו לשובע ואי זו לחיים וכו' ע"ש.

שלוש דרכים להתמודד עם היצר הרע

[ז] בילקוט שמעוני (פ' עקב, רמז תתס"ג) 'והיה אם שמוע תשמעו וגו' מהו 'היום', שאם אתם שמעתם מצותי אתם מאירים כיום שנאמר וכו' תנו לה' אלוהיכם כבוד בטרם יחשיך, קודם שלא יבואו המלכיות שנמשלו כחשך וישתעבדו בכם וכו', אם לא שמעתם הן באים עליכם, ואם שמעתם כשם שהיום הזה מאיר כך תהיו מאירים. דבר אחר, אנכי מצוה אתכם היום שלא תאמר אני יכול לשמוע את כל התורה ולשמור את כל המצוות שכתוב בה ארוכה מארץ מדה, משל למלך שהיה לו בור עמוק לאין סוף אמר לבן ביתו שכור פועלים ומלא את הבור, שכר פועלים ומי שהיה טפש היה הולך ומביט בבור אמר אימתי אני ממלא אותו, ומי שהיה פקח אומר מה איכפת לי שכיר יום אני אני שמח שמצאתי לי מלאכה, כך הקב"ה אומר לו מה איכפת לך שכיר יום אתה עשה יומך עד ירצה כשכיר יומך, ד"א אל תקוצו בדברי תורה אלא יהא עליך יום האחרון כיום הראשון וסוף השכר לבא כדכתיב מה רב טובך עכ"ד.

ובמנחת עני (פ' עקב) פירש בדברי המדרש, שהנה היצר הרע מסית האדם שלא ללמוד תורה בג' טענות, א. שאומר לו שקשה הלימוד, ומתיש את כוחו כשמראה לו את מה שאמרו חז"ל 'אדם כי ימות באוהלו', וכן על קיום המצוות מסית אותו שקשה עול המצוות גדול מכוחך ולא תוכל לסבול עול זה, ב. אומר לו מה לך להתעסק בדברים אשר לא לעולם תבוא אל תכליתם, כי הרי התורה ארוכה מארץ מדה, לכן מציע לו היצר שיעסוק בדברים גשמיים שיוכל להשלימם, ג. שאומר לו יצרו מה לך להעמיק בתורה ולעסוק בה יום ולילה, הרי לא תוכל למצוא בה דבר חדש, שכל מה שתחשוב למצוא כבר נמצא מחכמים לפניך, וא"כ אין חדש בתורה.

וכנגד שלושה דברים אלו נאמר בקרא אשר אנכי מצווך 'היום', ויש בתיבה זו שלושה פירושים כנגד שלושה מיני הטענות של היצר הרע, שכנגד הטענה הראשונה שמתיש את כוחו ואומר לו שלא יוכל ללמוד תורה, מביא את הפסוק 'והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע', וימשיל האור כ'יום' וינצלו משעבוד מלכויות, והוא על דרך מה שאמרו באבות (ג, ה) המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ושפיר יוכל לקיים את עול התורה בשמחה ובחזון.

וכנגד הטענה השני' שטוען היצר שהתורה ארוכה מארץ מדה ולא יוכל לבוא אל תכליתה, מביא את המשל שבעל הבית שוכר פועלים למלות בור עמוק, שהשכיר אומר אני מקבל שכרי על כל יום שאני עובד, והוא על דרך מה שאמרו חז"ל 'לא עליך המלאכה לגמור', וזה שנאמר מצווך 'היום', וכנגד הטענה השלישית שלא תמצא לחדש בתורה אומר לו שדברי תורה חביבים כאילו ניתנו היום, והתורה נמשלה לבאר מים חיים שכל יום נובע ממנו מים חיים חדשים.

[ו] והנה במדרש רבה (פ' נח - לד, י) 'אמר רב חייא רבה עלובה היא העיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, אבא יוסי התורתי אומר עלוב הוא השאור שמי שברא אותו מעיד עליו שהוא רע וכו', רבנן אמרי עלובה הנטיעה שמי שנטיעה מעיד עליה שהיא רעה וכו', וצריך תלמוד מה הן שלוש הבחינות הללו שאמרו עלובה 'העיסה' 'השאור' 'הנטיעה'.

ובספר אור דוד (ח"ב נרות המערכה אות פ"ה) ביאר ששלוש בחינות האלו הם כנגד ג' עניני יצר הרע, ש'עיסה' רומזת לחומר ולתאוה - והיינו שכשם שהטבע המושרש בעיסה הוא להחמיין, כמו כן יש באדם טבע רע מלידתו, ולזה הביא את הפסוק 'כי יצר וגו' רע מנעוריו', ו'שאור' הוא דבר שמשנתנה שמתחילה לא היה כך, רק ע"י שהושהה ולא נאפה נתחדש בו כוח חימוץ, וזה רומז לחסרונות שבאים לאדם ע"י חברה רעה שבמקום להשתמש בכוח החברה ללמוד מכל אדם את מעלותיו מתחברים כל הדברים הרעים כאחד דוגמת השאור ולזה הביא את הפסוק 'כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו', שמדבר בלשון רבים - היינו החסרונות הבאים בכוח הרבים.

ו'נטיעה' הוא דבר שנעשה להוציא פירות ולכן נוטעה בעפר, ותחת להוציא פירות טובים הוא עושה פירות רעים, וזה רומז על הנשמה שירדה ממקום גבוה לעולם הזה להתדבק בעפר החומר ולהוסיף מעלה, וע"י היצה"ר מתקלקלת הנשמה וזה רומז על היצר הרע 'ברעיון' שעל זה אמרו ביזמא (כט, א) הרהורי עבירה קשים מעבירה שבאים ע"י היצה"ר הרוחני.

ובאבות (ג, א) תנן 'עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלישה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', ופירשו הרמב"ם ורבינו יונה ש'מאין באת' מביא לידי עונו, 'ולאן אתה הולך' מביא לבזות את העולם הזה, 'ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', מביא לשמירת המצוות.

וכתב באור דוד שיש לפרש ששלושת הדברים האלו הם כנגד ג' עניני יצר הרע שנתבארו, שכנגד הבחינה של 'עלובה עיסה' שבעצם לידת האדם יש לו כבר תכונות רעות מולדות בגופו, אמר עקביא בן מהללאל 'מאין באת', וכנגד בחינת 'שאור' היינו דברים רעים שנגרמים ע"י התחברות, כגון קנאה שמוציאה את האדם מן העולם ומביאה לעפר, אמר 'לאן אתה הולך' - למקום עפר רימה ותולעה', והוא לבזות את עניני העולם הזה, וכנגד הבחינה של 'נטיעה' - הנשמה, אמר ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, שיש לאדם להזהר מאוד ולראות את עצמו במצב מסוכן מפחד מהיצר הרע.

וכבר נתבאר לעיל (אות ד) שהדרך היחידה להינצל מיצה"ר הוא רק בכוח התורה, ובכוח זה ניתן לזכות לתשובה שלימה שהרי אחר מתן תורה ניתן לעשות תשובה יותר בנקל בכוח התורה, ובפרט בלימוד תורה דברים שכל אחד חפץ שגם השני יתעלה בלימוד התורה, ונתבאר במקום אחר מדברי הפרשת דרכים (דרוש יג) שההגדרה של תפילה של רבים הוא רק כשמתפלל על ה'ציבור', אך כשכל יחיד מתפלל על עצמו הוי תפילה של יחידים [והוכיח כן מסוגיא בר"ה (ז, ב)], ועל דרך זה נראה גם בלימוד התורה שכוח התורה דברים הוא כשיש חיבור ושייכות בין כל בני החבורה, ודו"ק.

הלימוד מגלי הים - והבוטח בה' חסד יסובבנו

ובמהרש"א (בח"א בב"ב שם) פירש 'מאי מכאן אמרו וכו' ומה ענין זה לזה, וביאר שהרי אמר הכתוב 'כל משבריק וגליך עלי עברו וגו', שדימה הכתוב הצרות והגלות שבאו עלינו מהרשעים לגלי הים, ואיתא בחז"ל שנמשלו ישראל לחול שנאמר והיה מספר בני ישראל וגו', ונמשלו העכו"ם לים שנאמר הוי עמים רבים כהמות ימים, והם מתייעצים על ישראל, אך הקב"ה מתייש כחם, וע"כ אמר ישעיה והרשעים כים נגרש, מה הים הגל הראשון אומר אני עולה ומציף כל העולם כולו, כיון שהוא בא לחול הוא כורע לפניו, אך אין הגל הב' לומד מן הראשון, כך פרעה נתגלגל על ישראל והפילו הקב"ה וכן עמלק וכן סיחון כו' ואין אחד למד מראשון.

ומעתה פירש שעל דרך זה 'אמר מכאן אמרו וכו' היינו שנותנים לו לרשע דין גל להיות האדם נכנע מלפניו בהכנעת ראש, וע"ז אמר שסיפרו לו יורדי הים שהם יורדי - ים הגלות, שהגלות היא כספינה המטורפת בים, והגלים עברו עליו והגל - היינו הרשע שבכל דור שבא להטביע הספינה - ישראל המטורפים בגלות כספינה המטורפת בים.

ונראה להוסיף שנרמז בזה עוד, שגם האדם עצמו עוברים עליו בחיים כל מיני גלים וניסיונות, ואחר כל גל שבא עליו אם מחזיק חזק בדף - דף גמרא ובעומק הסוגיות ניצול, אך בכל זאת כשבא עליו גל נוסף הוא מתייאש ואינו לומד מהגלים הקודמים שעברו עליו שניצול מהם 'והבוטח בה' חסד יסובבנו'. ומכל גל וגל צריך להתחזק וללמוד שהקב"ה מסייע בידו ואם ישתדל בלימוד התורה 'כל משבריק וגליך עלי עברו', ויניצל מכל הניסיונות ויעלה מעלה.

אך צריך להזהר לא להתחזק את הדף הפוך אלא ישר וללמוד את התורה כפי שנמסרה לנו מסיני, וכפי שכבר נתבאר במקו"א על הפסוק בתהלים (עז, כ- כא) 'בים דרכך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו, נחית כצאן עמיק ביד משה ואהרן', שהכוונה לרמוז לים התורה שדרך התורה היא כים שאין עקבות מאחרים לדעת לבד איך ללכת בה, ולכן 'נחית כצאן עמיק ביד משה ואהרן' כיון שרק ע"י רב החובל ניתן לשוט בים התורה ודו"ק.

וזהו בהפטרות של פרשתנו נאמר 'אנכי ה' אלוך רוגע הים ויהמו גליו ה' צבקות שמו', ובחז"ל (ע"ה"ת) ביאר ע"פ מה שאמרו בב"ב (ר"פ הספינה) 'אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא, האי גלא דמטבע לספינה מיתחזי כי צוציתא דנורא חיזורתא ברישא, ומחנין ליה באלוותא דחקיק עליה אהי' אשר אהי' קה ה' צבקות אמן אמן סלה ונייח', [סיפרו לי יורדי הים: הגל שמטביע את הספינה מראהו כניצוצות של אש לבנה בראשו ומכים אותו במקלות שחקוק עליהם אהי' וכו' ואז נח]. והכוונה לגלי ים העולם הזה הסוערים, שהרבה בני אדם מתפתים וסרים מאחרי ה'.

ויש בזה ג' מינים א. שמתייאשים מן הגאולה, ב. שיאמרו ח"ו שאין עולם אלא אחד ואין אחר העולם הזה כלום, ג. שיתנו ממשלה לשרים של אומות העולם ובוזה נותנים הם כוח לאומות אשר אנחנו שוכנים ונותנים תחתיהם, ולכן אמר שמחנין להיות באלוותא-במקל, והרמז בזה ש'מקל' ר"ת מ'עולם ק'וינו ל'ך.

וזהו המכוון במה שחקוק עליו "אהי' אשר אהי' " והיינו כדפרש"י על התורה שהקב"ה יהיה עמהם בגלות זו וכן בשאר הגלויות - והוא כנגד היאוש, שהקב"ה שהושיע את האבות יושיע גם את הבנים בקרוב, וכנגד הכת השנית שמכחישה ואומרת שיש רק עולם אחד, חקוק על המקל 'קה וגו' והיינו כמו שאמרו במנחות (כט"ז ב) על הפסוק כי ב"ה ה' צור עולמים שה' כנגד עוה"ז והי' כנגד העולם הבא, וכנגד הכת השלישית שאומרת ששרי האומות הם המנהיגים והארץ ניתנה בידם אמר בפסוק זה 'אנכי ה' אלוך רוגע הים ויהמו גליו וגו'.

וזהו ביבמות (קכא, א) איתא 'תניא אר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא, וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך, אמר לי דף של ספינה נודמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי, מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו וכו'.

לע"ג
הר"ר יעקב עקיבא ב"ר משה אליעזר זצ"ל

לישועתך קוינו כל היום

דברי חכמה ומוסר

להתעורר ולעודד לחיזוק החובה היסודית של "דרישת ציון בבנינה והציפיה לישועה"
הנאמרים מידי שבוע ב"ועד חיזוק" בכלל הליכות משה

גליון מס' 6 | שבועה הנחתא אדל תשי"א

מכתב קודש

מהגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א

גאב"ד שערי הודאה מערב בני ברק

לחזק את דרישת ציון בבנינה ביותר בקרב התלמידי חכמים

שמואל אליעזר שטרן

חבר בד"צ דברך הנר"ש ואגור וצ"ל
ראש ישיבת דוג חתם סופר
רב מערב בני ברק

כפ"ד 24.04.2011

כבוד מערכת "לישועתך קוינו כל היום",

דבר גדול ונשגב הוא מה שנקבצו יחד חבורת תלמידי חכמים לעסוק במשנת הצפיה לגאולה, שהיא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם, לבשתנו, מזלזלים בזה.

לתלמידי חכמים ולבני תורה להם ראוי יותר לעסוק בזה, להתעמק בהרגשת הכאב והצער על כי טמאו את היכל קדשו ונחשכו כל מאוריה, ולבכות ולהתאבל על חורבן עיר הקדש והמקדש, ולהתאנח אנחה ששוברת כל גופו של אדם כדאיתא בכתובות דף סב. ולצפות בכל לב לגאולת ישראל וישועתה.

הנה מצינו במתני' פסחים דף נד: דתלמידי חכמים בטלים ממלאכה כל יום תשעה באב, ובדברי רבותינו הראשונים נתבאר היטב מדוע נשתנה דין תלמידי חכמים משאר בני אדם.

וכתב רבינו יהונתן מלוניל שם בפירושו למסכת פסחים: "לפי שיש להם לב להכיר האבידה הגדולה ויש להם לדאוג ולהתאבל על זה כל היום".

ורבינו המאירי כתב: "שהם ראויים להכיר בחיסרון המקדש יותר מן האחרים".

ובתלמיד הרשב"א שם: "שיש להן דעת להכיר מה שאבדו ומתאבלין בדבר".

כלומר, דתלמידי חכמים יש להם יותר דעת להבין ולהכיר את גודל ועומק האבידה בחסרון המקדש והחלל הנורא שנפער, ויש להם לה מבין להרגיש את היגון והצער הכביר הפולח כליות ולב, ולכן מוטל עליהם ביותר חובת האבילות והבכיה והצפיה באמת לחזות את האור החדש שיאיר על ציון, כי שם לבבינו שואף זורח.

אנא רחום, ברחמך השב שניתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים ותן חלקינו בתורתך, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות,

ב"ה אהבה ורחמים
שמואל אליעזר שטרן

יש דוד שמצפים למלכותי מיד נגאליס'
(ילקוט איכה)

א. הציפייה לישועת ה' בגאולה השלימה, בנחמת ציון ובבניין ירושלים ברחמים רבים, היא חובה רבה ויסודית וזכות עצומה, כמפורש בנביאים, ובכתובים, ובהרבה דברי חז"ל, וכמה תקנות של חייבים ואיסורים תיקנו לנו חז"ל במשך כל השנה כולה.

ב. ההתחזקות בציפייה לישועת ה', היא סיבה לזרז ולהחיש את הגאולה השלימה, וכדאיתא בילקוט איכה "יש דוד שהוא מצפה למלכותי מיד הם נגאליס", וכפי שידוע בזה ממון החפץ חיים צוק"ל.

ג. החסרון בציפייה לישועת ה' השלימה ובדרישה לציון בבנינה, יש בה סיבה לעיכוב הגאולה חס וחלילה, וכדברי חז"ל על המקרא בהושע סוף פרק ג' (מובא ברש"י שם), "תנא משום רבי שמעון בן יוחאי וכו' אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' זו מלכות שמים, וזאת דוד מלכם כמשמעו, ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש".

ד. על פי המפורש בחז"ל, אנו נמצאים עמוק בתוך תקופת העיקבתא דמשיחא, אבל מאחר שאין איתנו נביא ולא איתנו יודע עד מה, על כן אין עסקינו בחישוב קיצין והדומה לזה.

ה. עסקינו הוא, להתחזק ברגשות האבילות והצער על חורבן ביהמ"ק צער השכינה וצער כנסת ישראל, ובדרישת ציון בבנינה ובתפארתה, ובאמונה והביטחון והציפיה לישועה בגאולה השלימה במהרה בימינו.

ו. ידועים דברי היעב"ץ אשר כתב [דיני ת"ב חלון ו' טז]. "אלמלא לא היה אלא עון זה בידנו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי די להאריך גלותנו והיא בעיני הסבה קרובה ביותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזורנו על צווארנו נרדפנו לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותנו ענינו ומרדנו לפי שיצא האבל הלז מלבנו...", ויעו"י"ש עוד.

ויהי רצון, שנוכה להיות מהמתאבלים על חורבן ירושלים בכל לב, ומהמתחזקים תמיד בדרישת ציון באמת, ונוכה בקרוב לראות בשמחתה ברחמים רבים.

הדברים דלהלן נאמרו על ידי הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבת אור ישראל בועד שלאחר וותיקין, יום ג' דברים-חזון.

בבכי יבואו

כמה צער יש לאב מכך. אנו לא רואים בכל דבר רואה בורא עולם תראה השמים מספרים כבוד א-ל אבל אנחנו עיורים בגמ' מבואר שרואים בעלי חיים ציפורים רואין בריאות שונות אחד מהשני רואים בורא עולם רואים תורת ה' תמימה משיבת נפש אנחנו כסומים בארובה.

לא שומעים את הצרות הרבות בזמן האחרון, חולים מעוכבי שידוך, שלטון הרשעי הרשע אין לו כלום רק להכות את הבני תורה כמה אמונה יש בזה סיני ירדה שגאה לעולם לפני משיח יהודים עם נשמה אנחנו ה' ירחם כחרש אלם עיור, חיים עם הנשמה, ורואים בוכים בשמים.

וקצת מנסים לעורר אותנו שמעתי מהרב שמשון דינין זצ"ל בשם האור יהל שהיה אומר, שאנו אומרים בתפילה "התרצה והתפייס לדור עני" ושאל מי הוא הדור העני, ואמר שאם הכוונה לדור מחברי התפילה אנשי כנה"ג א"כ אם הם ענקי הרוח הרגישו כענים ודלים מה אנו חשובים לפניהם, ואם הכוונה לדורנו א"כ כמה עניים אנחנו שכ"כ הרבה דורות צריכים להתפלל עלינו שהקב"ה יתפייס לדורנו העלוב, וכמה חסד ורחמים עלינו ללא שעור וגבול כ"כ רחמנות על דור עני.

אבל הגמ' אומרת משנחרב בית המקדש שערי תפילה ננעלו אבל שערי דמעות לא ננעלו, אמנם בשמים לא ננעלו אבל אצלינו הם ננעלו היכן הבכי שלנו האדם זוכה עם כמה דמעות לים של טובה הנה זוכה בנים עם הקב"ה סופר את הדמעות ומניח בבית גנזיו באו ונחשוב ונשיב אל לבנו.

אבא אבא תציל אותנו כל כך חולים כל כך רחוקים ולבו רחק פתח לבנו ביראתך קול בוכים אבא אנחנו חולים רופא חולים אנחנו סובלים צרות גואל ישראל אבא תן דעה תן סליחה וישועה.

המאירי בתענית ל' ע"ב כל המתאבל על ירושלים כמצות אנשים מלומדה עליו נאמר שמי שאינו מתאבל לא יזכה לראות בשמחת אין לתאר את המראה הנהדר, משיח וכבוד ה' בבריאה פתאום עינים פתוחות שרואים בורא עולם בכל הבריאה רואים ביהמ"ק בתפארתו דורכים על הריצפה. פתאום אני אדם אחר ריצפה מחכמת, רואים כהנים בעבודתם מתמלאים יר"ש ושמחה כמו שכתב במעשר שני שבא לירושלים למען תלמד ליראה אומר תוספות שרואה עבודת המקדש מתמלא יר"ש העיניים הלב נפתח באהבת ה' וביראתו אזי איזהו שמחה לאדם עוז וחדוה במקומו רואים מנורה דולקת ושכינה בלבו של כל אחד כל אחד מאיר מאור יקרות של מנורה רואים הקטרה וכל אחד מתמלא אהבת ה' משתחוה בשמחה למלך מלכו המלכים רואים הקטרה וכל אחד מתמלא אהבת ה' משתחוה בשמחה למלך מלכי המלכים רואים הקרבת התמיד מתמלא חרטה ותשובה על כל מעשיו מה נהדר המראה הנורא הזה מביא קרבן תודה אוכל בשר משלחן גבוה בשם הגר"א הביאו שאין לו השגה במי אוכל קדשים משולחן גבוה אוכל על שולחן של בורא עולם, מניחים גזרי עצים נכנס בלבו כל אחד להט אש קודש בקירבתם לה'.

ופתאום עולם אחר שמים אחרים אם שמים לבשו קדרות בחורבן, בבא גאולה השמים מאירים כולם בריאים הגוים כולם עבדים לעם ישראל וכל הרשעים כעשן תכלה רבש"ע מתי כבר יהיה המראה הנפלא מתי נהיה כבנים.

בליל זה יבכון ויללו בני בזוה"ק איתא בשמים היום בכי ומספד של מלאכי מעלה בוכים רבש"ע כביכול בוכה על מי הם בוכים עלינו שאנו כל כך מסכנים.

מתסכלים עלינו ברחמנות בבכי אבא שרואה את בנו חרש ועיור, בן שלא רואה ולא שומע אבא רואה כזה בן

דָּי וְיִשְׂרָאֵל אֶתְּחַלֵּץ וְעַתָּה אֶתְּחַלֵּץ
 עִי, אֶתְּחַלֵּץ וְעַתָּה אֶתְּחַלֵּץ
 וְעַתָּה אֶתְּחַלֵּץ

[illegible]

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל וְהָיָה אֲנִי וְאַתָּה יוֹדְעִים יַחְדָּם

[illegible]

לְהַחֲזִיק בְּכָל הַיּוֹם בְּכָל הַיָּמִים

ՀԱՅԻՆ ԲԱՆԸ,»Մ ԲԵՌԱ ԼԵՒԵԼ՝
 ԼԵՒԵԼՈՒ ՈՒԳ, Ն», ԼԵՒԵԼՈՒՄ ԲԵՐՈՒ ՄԻ ԼԵՒԵԼՈՒ
 ԲԵՐՈՒ, ԲԵՐՈՒ ԲԵՐՈՒ ԱՂ ԲԵՐՈՒ ԼԵՒԵԼՈՒ ԱՂ ԼԵՒԵԼՈՒ

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840,

[illegible][illegible]

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 291
אלול תשפ"א

להסביר גם איזה גדרות ומחיצות מחברות בין החוטים שבצמתים. הם החלו להיכנס לחצרות ולסימטאות, ופתאום הם מגלים באחת הסימטאות שהיה בה צורת הפתח מברזל, וכעת איננה. הבדק התבונן ומצא שיש שם עדיין את שני העמודים, אבל אין משקוף מעליהם, התבונן בצדדים ומצא גם את המשקוף מונח בצד בפינה. התברר שאחד מהשכנים עשה מזגן חדש, והמתקין שחיבר את המנוע קרוב לצורת הפתח, הסיר את המשקוף והניח אותו בצד. כנראה שהוא לא ידע עד כמה צריך אותה, ובניתיים העירוב לא היה שלם מאותו זמן שהתקינו שם מזגן. מי יודע כמה זמן זה.

נשארו שני העמודים ללא משקוף

הם המשיכו יחד וראו עוד כמה מקומות שהעמודים וחוטי העירוב עומדים כהלכה, והנה שוב מגלים בעיה דומה, בצורת הפתח שגם היתה מברזל, המשקוף אמנם נמצא אך לא בראש העמוד, הוא התנתק מאחד מהעמודים, והחליק לצד, אך כיון שנשארו תלוי במקומו, לא שמו לב לכך. הבדק היה נדהם, הוא הודה מאוד לאברך שעורר אותו לדברים, וקרא מיד לאחד מעובדי העירוב שבעיר, שיבוא לסדר לו את העירוב לפני שבת. כמו כן קראו לרב השכונה שיראה את הבעיות, ויפקח על תיקונם ועל בדיקת העירוב כראוי.

האם צורת הפתח בסימטא צרה מעכבת את הטלטול

נשאלת השאלה האם זה אומר שהעירוב של השכונה היה פסול, האם צורת פתח זו מעכבת את כל העירוב, ואוסרת את כל הטלטול בשכונה. והתשובה היא שאין בזה כלל לכל מקום, אלא תלוי כל מקרה לגופו. בדרך כלל אם העירוב היה כשר בלי צורת הפתח זו, לא היו משקיעים לעשות אותה. ובדרך כלל כל צורת פתח היא על יותר מ"אמוות, וממילא כאשר פתח אחד נפסל, נאסר לטלטל בכל השכונה. אבל בצורת הפתח מברזל, שהיא בדרך כלל רק שלושה עד ארבעה מטרים [מסיבה טכנית, שביותר רחב מזה, הברזל אינו יציב], א"כ גם בלי צורת הפתח יהיה כשר, מדיון עומד מרובה על הפרוץ [כמבואר בשו"ע סי' שס"ב ס"ט].

אלא שבסימטאות ובמקומות שאנשים עוברים, לא אומרים היתר של עומד מרובה, כמ"ש השו"ע (סי' שס"ה ס"א), וביאר המשנ"ב (סק"י) כי נחשב כמו דרך הרבים, ולא כפתח. והוסיף המשנ"ב (שם סק"י) שאמנם מבואר בשו"ע שדיון זה נאמר דוקא במקום שדינו כמבוי, ולא בחצר, ובמג"א הסתפק אולי דין הרחובות שלנו כחצר כמ"ש הרמ"א (סי' שס"ג ס"ו), מ"מ בבית מאיר נקט שלרחובות שלנו יש דין מבוי לענין זה מעיקר הדין. עכ"ל המשנ"ב. לפ"ז למרות שרוחב הסימטאות הוא פחות מ"אמוות, בכל זאת אין להתיר את העירוב ללא צורת הפתח כשרה. [ועוד מצוי שאין דין עומד מרובה במעברים מסיבות אחרות, משום שאינו מכוון ונחשב פירצה בקרן זוית, או משום דין סילוק מחיצות, ועוד פרטים שאכמ"ל].

לחי ממשטח הפוך שרגליו כלפי הפתח

דבר נוסף שהיה בעירוב של אותה שכונה, שיש לדון בכשרותו. באחד מהמקומות קשרו חוט לבנין בגובה, והעמידו לחי לפניו. הלחי היה ממשטח של סחורות [רפסודה], אלא שבדרך כלל המשטחים אינם שלמים, כלומר יש רווחים בין הקרשים, ואז יש בעיה של פתחי שימא, כי אין דרך לעשות פתח מדבר שאינו מלא ושלם (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ק"ג, ושע"ה צ"ס ס"ק י"ט), אבל המשטח הזה היה עם קרשים צפופים, ורחבים [בשני הקצוות], וכן יש סוג של משטחים שכל הקרשים צפופים, וא"כ אפשר להשתמש בו ללחי, [ובמשטח מלא יש להקפיד שרוחב המשטח יהיה מהחוט ולחוץ, כדי שלא יבלוט מהחוט ולפנים לתוך העירוב ג' או ד' טפחים, כנהוג ע"פ דברי החזו"א סי' ע' ס"ק י"ח בהערה. אך כאן שהיה רוחב באמצע, י"ל שנחשב כשני לחיים].

מסכמים את בין הזמנים - "חודש העירוב"

בס"ד אנו מסכמים את ימי בין הזמנים שעברו עם התקדמות רבה ופעילות עצומה בעניני העירובים, ונקראה בשם "חודש העירוב". בזמן שרוב בני ישראל יצאו לחופשה ונסעו לערי וישובי הארץ, לתור אחר פינת נוף או אויר, יצאו אברכים רבים אשר למדו בשיעורים של עירובין למעשה, וכתתו רגליהם בחום ובשרב, בשדות ובקוצים, בבדיקת העירובים.

לפני תחילת בין הזמנים נערכו כינוסים מיוחדים לאברכים, בירושלים ובבני ברק, לעמוד על הנקודות החשובות שביציאה זו, והתועלת הדולה שיכולה לצאת מכך, וכן מסרנו הדרכה מפורטת מה לבדוק ואיך לבדוק, מה לומר ואיך לומר, ומה לא לומר. והאברכים הפנימו את הדרך הישרה, ופעלו לפי הדברים, ובס"ד ראו הרבה תועלת.

כינוסי הדרכה מעשית לבדיקת עירובים בחודש העירוב

כל האברכים שערכו בדיקה וסויר בשטח, סיפרו לאחר מכן שזה היה בשבילם ללמוד מחדש, ההלכות שלמדו קיבלו צורה, וכאן הם היו חייבים להפעיל בעצמם לבד את הידיעות וההגדרות ההלכתיות שרכשו, ולהגדיר כל מקרה וההלכות הנוגעות לו, ומהי ההכרעה שיש לומר לאחראי בכל מקרה לגופו.

ברכת מרן נשיא מועצת חכמי התורה ללומדי השיעורים

המבצע של חודש העירוב פעל בשיתוף עם הגר"י ריאני שליט"א י"ר ארגון בנועם, שפועל עם קשריו עם רבנים ברחבי הארץ, להשיג את התועלת גם מצד הרבנים, שהם ירצו ויבקשו את הבדיקה של תלמידי השיעורים, שיוצעים את ההלכות למעשה, ובכך יוכלו הרבנים לפקח על הנעשה תחתם, כיון שיש מקומות רבים שהעוסקים יודעים רק לקשור חוטים ולא לשים לב להלכות, ובבדיקה זו יוסיפו לפקח גם על שאר ההלכות. כמו כן יוכלו גם להחכים את הבודקים עצמם, במה שניתן ללמוד תוך כדי הסויר, להמחיש איך צריך למתוח את החוט, ולראות שאין ענפים שמזיזים אותו, שאינו עובר על בית, ואינו קשור מהצד, ועוד.

בנוסף פנה הארגון אל מן החכם שלום כהן שליט"א, נשיא מועצת חכמי התורה, שמכיר את פעילות הארגון, וביקש את ברכתו ואת תמיכתו לפעילו המיוחדת של "חודש העירוב". מרן שמח עם הדבר, ובירך את העוסקים ואת כל האברכים, שיזכו להביא את התועלת לכל מקום, ויהיו מעשיהם רצויים.

מההפתעות שהתגלו בבדיקה, נשארו עמודים ללא משקוף

בנוסף לתועלת העצמית שהיה לכל אחד, היתה גם תועלת עצומה בתיקון כמה וכמה עירובים מתוך המקומות שנבדקו. וזה דבר חשוב וידוע, שגם עירוב שמתפקד טוב ובדקים אותו כל שבוע, יש דברים שבמשך הזמן משתנים, ולא תמיד שמים לב אליהם, וע"י שמגיע משהו נוסף והאחראי צריך לעבור על הכל ולהסביר לו, הוא בעצמו מגלה שיש דברים שאינם טובים.

דוגמא אחת היתה בשבוע שעבר בשכונה ידועה בירושלים, שעשו בה עירוב שכונתי, ומינו אברך מסוים שיבדוק אותו, אך למעשה אחד מהאברכים שהשתתף במבצע "חודש העירוב" הגיע לכמה ימים לשכונה זו, ופנה לבדוק כדי לעבור איתו על העירוב. הבדק נענה בשמחה, וביום שישי שבו הוא בודק את חוטי העירוב, הצטרף האברך לבדיקה, אבל כעת לא עברו רק על החוטים שבקצה הרחובות של השכונה, כי הוא צריך

גדולה לשכונות החרדיות, ולישובים רבים, והכל בשקט ובשמירת כבודם של האחראים, מתוך נתינת סיוע ועצה נכונה, לתיקון ולפתרונות יצירתיים כשרים ומהודרים.

לשאלת רבים, מתי נוכל לצרף עוד אברכים ללימוד המיוחד של העירובין הלכה למעשה. נציין כאן שבעז"ה בתחילת זמן חורף הבעל"ט, יפתחו קבוצות חדשות ברחבי הארץ. פרטים על הזמנים והמקומות יהיו בעז"ה סמוך להתחלת הסידרה, ניתן להתעדכן בפרסום בגליונות אלו, ובמייל הרשום בשולי גליון זה.

חדש! סידרת הלכות סוכה למעשה

בשורה חדשה לציבור לומדי התורה וההלכה. לקראת ימי חג הסוכות הבעל"ט, אנו ניגשים לעסוק בנושא חדש שמעסיק מאוד כל בן תורה. כיצד הלכות מחיצות הסוכה רבות הן, ובהרבה משפחות יש דיונים רבים על כשרות המחיצות, בעיקר בסוכות שבתוך הבית, כגון איך אפשר לצרף סכך פסול פחות מג' טפחים, האם אפשר לצרף את הקירות שיש בהם מוויקיות, ומה הדין במחיצת לבד בסורגים, האם יש בעיה בקיר שמחובר לו כיור או ארון מטבח, ועוד מגוון שאלות שחלקן ידועות וחלקן סבוכות מדי. תמיד ידענו כשמגיעים לסוכה של חבר מסתכלים על הדפנות ושומעים שאלות חדשות, שהרבה מהן אינן מוכרות לנו.

בסידרה זו נעמוד בעז"ה על מכלול הנושאים שהשאלות המצויות, החל מהיסודות בפוסקים, ועד הנידונים שהתחדשו, עם ביאור הטעם וההגדרה בדינים השונים, וכן נלמד על דיני שתיים כהלכתן, הגדרת עריבן, מחיצת לבד, צורת הפתח, דופן עקומה, שתי הלכות, ועוד. ובנוסף נביא שאלות חדשות מתוך הנסיון הרב בבדיקת מאות סוכות במשך השנים האחרונות, שחלק מהן הובאו בגליונות תיקוני עירובין, ובשיעורים היומיים בטלפון במערכת קול הלשון.

הלימוד יהיה מבוסס על סדר השו"ע והמשנ"ב סי' תר"ל, עם עוד כמה סעיפים מסימנים אחרים הנוגעים לעניינים המעשיים. מחולק לארבעה שיעורים מרוכזים. לנרשמים תינתן תכנית הלימוד עם ההספק השבועי בלימוד המשנ"ב. השיעורים יחלו בעז"ה ב"ד אלול, פרשת כי תבוא. ציבור שוחרי תורה מוזמן להצטרף ללמוד ולהקיף היטב את הלכות סוכה למעשה, ולהגיע לחג הסוכות עם ידיעה ברורה בהוראה למעשה.

אלא שבכל זאת היתה כאן בעיה, שכאשר העמידו את המשטח, העמידו אותו מסובב, שהחלק העליון שלו [הישר] לכיוון הקיר [הארון של החשמל]. והחלק התחתון של הרגלים והקרשים התומכים פונה לכיוון חלל הפתח. במצב זה עורר האברך, שלפי הנלמד בשיעורים יש להקפיד גם בלחי שלם, שלא יהיו בו בליטות ושקעים שאינם רגילים להיות במשקוף של פתח, [וניתן שזה ההבדל בין שני המקומות הנ"ל שהזכיר המשנ"ב את הדין של פתחי שימאי, כמשנ"ת בשיעורים ואכ"מ]. וכך מורים מורי ההוראה. לפ"ז הקרשים הבולטים לכיוון הפתח, פוסלים את הלחי. האחראי קיבל מיד את הדברים, וביחד הם פירקו את הלחי, וסובבו וחיברו אותו מחדש, באופן שהצד החלק פונה לכיוון הפתח.

העמוד בכניסה לשוב הותקן בגובה וגם הלחי בגובה

במקביל לבדיקה והעיסוק בעירובים השכנותיים, יצאו הרבה אברכים גם לשובים ברחבי הארץ, שבחלקם התברר מצב עגום ביותר, שהעירוב אינו כשר בכלל. ובחלקם ניתנה הגדרת כשרות מסוימת, עם ציון הפרטים ההלכתיים הנוגעים אליה. והמערכת עודכנה כדי לתת מענה מעודכן לציבור הנופשים שמבררים על כשרות העירובים.

יש לציין שהיו הרבה הפתעות בבדיקות אלו, וחלקם שהיו ניתנים לתיקון מיידי, תוקנו על ידינו, מכספי התרומות של השותפים היקרים שזוכים להשתתף במגבית של "מוקד העירוב". נביא כאן אחת מתוך המקומות שהפתיעו, וגם תוקנו מיד בתחילת בין הזמנים. באחד מהשובים הדתיים באזור בית חלקיה יש גדר טובה המקיפה את כל הישוב, שהיא מיועדת לשמש את העירוב, וזה בסיס מאוד טוב. אך עדיין צריך לסדר את הפתחים בכניסות לשוב, שהם רחבים הרבה יותר מ"אמות, וחיבים לעשות בהם צורת הפתח כראוי. בעבר הרבנות עשתה עמודי עירוב בכניסה, ועליה באו והוסיפו לחיים כדי להדר בכשרותה, ובכך הישוב עמד בכשרות המתאימה גם למשפחות אברכים. מידי תקופה היו שלוחי מוקד העירוב עוברים בשוב, על מנת לוודא שהכל עומד במקומו ללא תקלות, על מנת לתת מידע נכון.

בתחילת בין הזמנים שוב הגיעו שאלות מאברכים שנסעו לשם לשבת, והשבנו שהמצב תקין, אך יחד עם זה נסענו לבדוק את המצב. כשהגענו לפתח הישוב שמנו לב לשינוי קטן בעמוד ובלחי, יצאנו מהרכב וניגשנו לבדוק, והתברר שהעמוד והלחי אינם כשרים, הלחי היה גבוה מהקרע יותר מג' טפחים, וגם העמוד היה חתוך ומחובר בגובה מעל ג' טפחים. במקום הזה העמוד היה מחובר לגדר הביטחון, אלא שעשו לגדר יציקת בטון כעין קיר קטן בחלק התחתון [בדרך כלל כדי למנוע חדירת בעלי חיים]. והעמוד שהי צמוד לגדר הרשת, התחיל מעל גבי הקיר נמוך שגבהו שלושים ס"מ. במצב כזה הדין הוא שהעמוד פסול, כדין כל מחיצה תלויה מעל ג' טפחים (שו"ע סי' שס"ג ס"ז וי'). ואע"פ שאין מתחת העמוד אור שיהגדיים עוברים בו, אדרבה יש יציקת בטון שמיועדת למנוע חדירת בעלי חיים, בכל זאת נחשב מחיצה תלויה, כי הקיר לא כשר להחשב עמוד [מחמת שהוא ארוך ואינו בולט בפתח], ואם אינו מתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע אינו כשר (חזו"א סי' ע"א ס"ק י"ח).

הדבר מפליא איך קרה דבר כזה, מי עובד בעירובים ומחבר עמוד בגובה, ואינו יודע הלכה פשוטה, ולא רק זה, אלא שאף הוסיף וחיבר את הלחי בהלחמה, וחיבר אותו מעל ג' טפחים. עד עכשיו איננו יודעים איך זה קרה, ומתי זה השתנה, אבל במקום לעסוק בחקירה, התקשרנו לאחד מהעובדים המקצועיים שיבוא לתקן את הישוב לפני שבת. העובד עמד בקשר עם האחראי מטעם המועצה, והגיע ביום חמישי לפני השקיעה, ופירק את העמוד, וחיבר אותו מחדש בצורה כשרה. ובס"ד זכינו להציל עוד מאות ותושבים ממכשול ח"ו, ולזכות אותם בשמירת השבת כהלכה. יתן ה' ברכה מרובה, עם נחלה בלי מצרים, לכל העוזרים והמסייעים והתורמים והשותפים.

הלימוד שמביא לידי מעשה וליזכוי הרבים

בדברים אלו אנו רואים את התועלת הגדולה של אברכים שלמדו את סידרת השיעורים של ההלכות למעשה, וע"ז מקיימים ומביאים תועלת

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד דיני הסוכה בצורה מסודרת?

כמה שנים אתה מסתפק מה הדין של סוכתך?

כל שנה מחדש מתעוררות לך שאלות חדשות ואין לך מענה?

בעת יש לך את ההזדמנות למוש את מה שרצית

בזמן אלול הבעל"ט

יפתח בעז"ה מסלול לימוד לאברכים רציניים

ללימוד הלכות מחיצות הסוכה

מקיף ויסודי, הלכה למעשה

מדברי המשנ"ב והחו"א, ועד הוראות פוסקי זמננו, עם מגוון שאלות מעשיות מנסיון בדיקת מאות סוכות

השיעורים יימסרו ע"י

הרה"ג **משה אנגלרד** שליט"א

לימוד עיוני + פרקטיקה הלכתית

הלימוד ערוך לפי סדר השו"ע והמשנ"ב סימן תר"ל

עם תוספת הדינים האקטואליים והשאלות שהתחדשו בדורינו

שימת דגש מיוחד שכל משתתף יבין כיצד לחשב את ההלכות למעשה

השיעורים יימסרו מדי שבוע, החל מ"ד אלול, בשעות הערב

בירושלים - בימי ראשון, באזור צומח בר אילן

במודיעין עלית - בימי שלישי, ברחוב הסג מסלובדקה

בבני ברק - בימי חמישי, בביהמ"ד "צעירים"

השיעורים יימסרו בליווי מצגת של שירותים

וכן דפי סיכום של השאלות והשיטות

המסיימים את המסלול בהצלחה,

יצטרפו למשיבים ב"קו הסוכות"

להרשמה חייג עכשיו:

055-678-3323

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

וגם שלא בשעת התפילה יש להיזהר מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת, ובפרט במקום תורה שקדושתו גדולה יותר ואפילו דברי חול שאינם דברים בטלים. יש אנשים פשוטים שנוהרים לא לדבר דברי חול בבית הכנסת, רק דברי תורה ותפילה, וכשצריכים לדבר דברי חול יוצאים מבית הכנסת, ובודאי זכות גדולה היא לכל מי שיזהר בזה, וכן מי שיכול להשפיע על אחרים להתחזק בזה זוהי זכות של זיכוי הרבים. (משיעור חשון תשס"ט)

...והרי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט כדאיא במגילה כט. ויש בהם דינים מיוחדים של מורא מקדש, ובבית המקדש היה אסור אפילו לשבת מפני כבוד המקום וקדושתו, ואילו במקדש מעט מותר לשבת אבל יש בו הלכות של כבוד.

וישנם רבים שנוהרים משיחת חולין בבית הכנסת לא רק בשעת התפילה אלא כל זמן שהם בבית הכנסת, אפילו לאחר התפילה אין שיחת חולין, יש אנשים פשוטים שנוהרו בזה וקיבלו שכר, אני יודע מעשים שהיו בכמה חברים שביחד קיבלו השפעה ממישהו לשמור את הפה שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, וכל מה שאינו דבר מצוה לא דיברו בבית הכנסת, וזכו בזה לזכויות, והיו סימנים מובהקים שמן השמים החשיבו את זה.

ועל ציבור התביעה גדולה יותר מאשר על יחידים, והציבור צריך יותר להיזהר מכל דבר שיש בו איזה זלזול במקדש מעט, במקום קדוש, ובפרט בבית המדרש שהוא מקום תורה, שקדושתו גדולה יותר מקדושת בית הכנסת (יו"ד סימן רמ"ו). (משיחה בישיבה אד"א תשע"א)

עם פתיחת זמן אלול הבעל"ט ברצוננו להביא דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט מאת מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א:

כידוע בגזירות ת"ח ות"ט היו קהילות גדולי תורה שנהרגו, ובהם גדולי הדור כמו רבי מיכל נעמרובער. והש"ך חיבר קינה וסליחות וקבע תענית ביום כ' סיון על הקדושים האלה. ובאותו הזמן היו עוסקים בתורה ממש בצורה מיוחדת, כפי שמתואר בקונטרס 'יון מצולה' על התקופה ההיא, איך היה עסק התורה וכבוד התורה אצלם, הרבנים והתלמידים כולם היו עוסקי התורה בצורה יוצאת מן הכלל, ואף על פי כן היו הגזירות.

והתוספות יום טוב שחי באותה תקופה חיפש ומצא כי הסיבה לגזירות היא מפני שמדברים בבית הכנסת, באמצע התפילה, מפסיקים בדיבור בתפילה, וחיבר מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו מלדבר באמצע התפילה, שיתברך בהרבה ברכות, כדי שהברכות האלה יתנו חיזוק להיזהר בזה. והעתקתי לעצמי מתוך נוסח המי שברך להביאו בפני הציבור כאן: מי שברך אבותינו וכו' הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו מלהפסיק בשום דיבור מברוך שאמר עד גמר התפילה, ובשעת קריאת ספר התורה שבציבור, אפילו בדברי תורה ואיזה דיבור כל שכן בשיחת חולין וסיפורי שמועות. והיינו כי הוא ראה שזה מה שצריך לתקן, ותלה שמסתמא זו סיבת הגזירות, שהיו בעלי בתים משוחחים בשעת התפילה ובקריאת התורה, ואפילו בדברי תורה! זה גם כן צריך תיקון.

בירורי הלכה

מדרבנן יש איסור נוסף לסתור אפילו באופן שאין בו משום חילול הקדושה והוא או משום פשיעותא או משום צלוי. וכלפי האיסור דרבנן כל שראו בבית הכנסת תיוהא מבואר בגמ' שמותר לסתור, ומיהו דוקא ע"מ לבנות בית הכנסת אחר, דבזה הרי מצד האיסור דאורייתא אין כלל איסור דהרי מחלל את הקדושה, ורק יש איסור דרבנן דלא להקדים סתירת הביהכ"נ לסתירת הביהכ"נ, וע"כ כל שיש בו תיוהא מותר האיסור דרבנן, וכתב הביה"ל דה"ה אם הבית הכנסת קטן ואין בו מקום לכל המתפללים וא"א לתקנו אלא א"כ יסתור מתחילה דמותר לסתורו אפילו קודם שבנה את השני דהויא תיוהא דשרו רבנן.

ובאופן שהבית כנסת בתקופת הסגר וממילא לא מתפללים שם, או בית הכנסת שנסגר ע"י השלטונות ויותר לא יתפללו שם, זה פשוט דכלפי האיסור דאורייתא, אם סותרו ע"מ לבנות אחר במקומו דמותר, וכלפי האיסור דרבנן של פשיעותא כיון שלא יוכל להתפלל שם עד עולם, לא שייך טעמא דפשיעותא, ולא טעמא דצלוי ולכן מותר לסתורו ע"מ לבנותו במקום אחר.

והנה יש לדון באופן שמפנים בית הכנסת, ויש חשש שמא יכנסו שם ויחללו את הבית הכנסת או יבוא לדי בזיון האם מותר לסתורו. והנה איסור נתיצת בית הכנסת היינו משום חילול הקדוש שבו, וילפינן לה מלא תעשון כן לה' אלקיכם וכו', ומאותו פסוק למדה הגמ' אף איסור מחיקת השם וכו', ועיין בכת"ס ח"ו תשובה ח' שכתב לדון באופן שאחד כתב בבית הכסא זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ודן אם בעיני מחיקת השם במקום בזיון, וכתב דכל שהמחיקה היא לצורך השם עצמו אין בזה איסור, וכיון שהמחיקה היא לתועלת שלא יהיה מבזה מותר, וכתב להוכיח דהרי יש איסור קריעת בגדי הקדוש ובכל זאת יריעה שנפל בה דרנא היה קורעו ומתקנו, ולמד דכשם שמותר לקרוע כשהמטרה היא לתיקון אף מחיקת השם מותר למחוק כל שהוא תיקון

בענין איסור נתיצת בית הכנסת ובית המדרש

בס' קנ"ב כתב הרמ"א דאסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא א"כ עושה ע"מ לבנות. ועיקר איסור נתיצת מבית הכנסת נלמד מאיסור נתיצת אבן מההיכל שנא' 'את מזבחותם תתצון... לא תעשון כן לה' אלקיכם', ובית הכנסת ובית המדרש איקרי נמי בית מקדש מעט, ועיין במנחת חינוך תל"ז שדן האם איסור נתיצת בבית הכנסת וביהמ"ד הוא מדאורייתא או דרבנן, ואף אם הוא מן התורה מסתפק אם לוקין על זה או לא עיי"ש.

ובגמ' בב"ב ג: אמר ר' חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרייתא, איכא דאמרי משום פשיעותא (שמא לבסוף לא יבנה) ואיכא דאמרי משום צלוי (דלבינתיים אין מקום אחר להתפלל), איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחרייתא. וצ"ב דמאחר ויש איסור נתיצת בית הכנסת מה מהני שבונה אחרת, וביותר דהנה מהפס' דלא תעשון כן לה' אלקיכם נלמד גם בגמ' בשבת קכ: ובמכות כב. לאיסור מחיקת השם והתם אסור בכל גוונא למחוק, ולא מהני ע"מ לכתוב במקום אחר, ואילו יש טעות בס"ת ורוצה למחוק אסור למחוק אפילו ע"מ לתקנו, וצ"ב.

ובחת"ס אור"ח תשובה לב, כתב בתרתי, האחד דיש לומר דבס"ת דאפשר לקלוף הנייר אזי אין היתר לסתור, אבל בביהכ"נ דא"א לבנות ביהכ"נ בלא לסתור אזי מותר לסתור, ולפ"ד יצא נפק"מ דאם נכתב הס"ת באופן שאי אפשר לתקנו כגון בקלף דק, דא"א לקלוף את השם, מותר כמו בבית הכנסת, עוד כתב לחלק דהא דמותר בבית הכנסת לסתור בית הכנסת ע"מ לבנות בית הכנסת אחר, הוא משום שקדושת בית הכנסת מתחללת על הבית הכנסת השני או על מעותיו, אבל בקדושת השם לא שייך חילול הקדושה, וממילא יש איסור לסתורו, ובוה א"ש דמדינא מותר לסתור בית הכנסת ע"מ לבנות בית הכנסת אחר, דמחלל את קדושת בית הכנסת על המעות או על האבנים, ומ"מ

לנתן את גוף הקדושה, אבל כל שעושה מעשה של ביטול תשמיש לא חשיב בכלל איסור נתיצה.

ולפי"ז יש לדון נפק"מ, דהנה מנורות בית הכנסת, כל שעומדים לתשמישם יש בהם משום קדושת בית הכנסת, כמבואר במשנ"ב ס"י קנב ס"ק יא, דאיסור נתיצה, הוא בכל המחובר לקרקע ולא רק גבי כתלי בית הכנסת, אלא גם גבי המחובר לבית הכנסת וע"כ המנורות אסור לנתצם, ואילו רוצה לבנות תקרת גבס מתחתיהם יש לדון א. האם מותר לעקור ולנתן את המנורות דכעת אין בהם צורך כלל, דיכול לבנות את התקרת גבס מתחת, ולכאורה יש לאסור ב. יש לדון שכשבונה תקרה תחתיהם הרי זה מבטל את האורה לבית הכנסת בידיים, ובכגון זה כתב האבני נזר שאין איסור דלא חשיב נתיצה אלא במנתץ ושובר את גוף הקדושה, ולא בממטע תשמישים של קדושה.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג, ר"מ ישיבת הרב מן החר]

קוראים כותבים

לביהכ"נ רמ"א עליה להתחזק ביראת ה' וכמו שמבואר בגמ' ביבמות (ו:); לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש אתה מתיירא. וידועים דברי הזה"ק המובאים בהקדמה לספר ח"ח (עשין ז') **דמהספר בבית הכנסת דברי חול אוי לו שהראה פרוד וכו' שהראה שאין אלקים ואינו נמצא שם ואין לו חלק בו ואינו ירא ממנו וכו',** ולהנ"ל מובן שפיר דכיון שגם במקדש מעט איכא השראת השכינה ואם אינו מתנהג ביראת כבוד מראה שאין אלקים וכו'.

ולכאורה זהו הפשט בפסוק 'בבית אלקים נהלך ברגש' דהיינו ברגש יראה וכבוד וכן הוא בגמ' בברכות (ו,ב) דמצוה לרוץ לביהכ"נ משום שנא' 'נרדפה לדעת את ה'' וזהו משום שמגיע למקום שכינה.

א.ק. כולל 'יששכר באהליך' ב"ב

להשם, וכיון שהוא תיקון להצילו מידי בזיון מותר למחוק, ומינה יש ללמוד אף גבי בית הכנסת דאף שיש איסור בנתיצה מיהו האיסור הוא מחמת קדושתו אבל כל שהנתיצה תיקון הוא לו שלא ייעשה בו בזיון לכאורה יש להתיר. מיהו כל שאפשר באופן אחר, ודאי דאין היתר, ומלבד כל ההיתרים עיין בגמ' שבת קנ: ומובא שם גבי איסור מחיקת השם דילפינן לא תעשון כן לה' אלק' דעשייה אסור, גרמא מותר, וממילא כל שאפשר בגרמא ודאי דאין היתר לעשות עשייה אלא לעשות בגרמא.

עוד עיין באבני נזר סי' ל"ד ובתו"ד נלמד דאיסור נתיצה, אינו כל שמתבטל תשמיש ביהמ"ד אלא כל שנותץ את הדבר, אבל כל שייעשה מעשה ועי"ז יתבטל תשמיש בית הכנסת לא חשיב נתיצה, אף שנמנע שימושים מסויימים, ודן שם גבי בנית עזרת נשים באופן שבונה כותל שחוסם את החלון ביהכ"נ, דבזה ממעט אורה לבית הכנסת, ודן משום נתיצה דהא מבטל תשמישי ביהכ"נ, וכתב להתיר דכל האיסור הוא רק

ישר כח לגליון הנפלא העוסק במצות 'ומקדשי תיראו' שענינה כבוד ה'. והנה לאחר האסונות הקשים שעברו עלינו השנה שהיו במקומות תפילה מירון וקרלין, **וזאת לאחר תקופת הקורונה שנסגרו הבתי כנסיות בכל העולם ועוררנו רבותינו שליט"א להתחזק בקדושת בתי כנסיות בתי מדרשות, קבלתי ע"ע בל"ג להשתדל לקרוא עלון חשוב זה מידי שבוע שיהיה לי לזכרון בהיותי לפני ה' - בבית הכנסת.**

ומדי עסקי בזה התעוררתי דהנה צייתה תורה 'את ה' אלקיך תירא' ואיכא גם ציווי 'ומקדשי תיראו' והיינו דכיון דבמקדש איכא השראת השכינה וכמו שכתוב 'ושכנתי בתוכם' נמצא דהעומד במקדש רמ"א עליה מצות יראת ה' וכמו שכתב בשערי תשובה (שער ג' אות ט') דרמ"א על האדם שבא דבר עבירה לידו לעורר עצמו ביראת ה', וכמ"כ כשנכנס

סיפור השבוע

לעשות, ועליו להיות מוכן לגרוע מכל, ה' ישמור. ייתכן, שתוך יומיים שלושה הילד כבר לא יהיה כאן. כשיצא מחדר הרופא, הרגיש האב האומלל שהוא עומד להתעלף. בכוחותיו האחרונים קיבל על עצמו קבלה - **בכל פעם שישמע קדיש, לא משנה היכן ומתי הוא יפסיק לדבר ויענה "אמן יהא שמיה רבא" בכל כוחו.** לא חלפו יומיים, ולהפתעת כל צוות הרופאים - הילד הבריא.

*****

בביהכ"נ בארה"ב היה יהודי עשיר שמתחזק מכספו את רוב רובם של הוצאות ביהכ"נ. רב ביהכ"נ היה מקפיד מאוד על כבוד ביהכ"נ ושלא ידברו בתפילה. ויהי היום והרב רואה שהתורם הדגול של ביהכ"נ מדבר בתפילה. הרב חיכה להזדמנות לדבר עם התורם. יום אחד לאחר התפילה כשבביהכ"נ התרוקן והתורם נשאר לבד עם הרב, ניגש אליו הרב ואמר לו, אתה חשוב אצלי מאד, אתה מחזיק בכסף את הביהכ"נ, אבל אני רואה שאתה מדבר באמצע תפילה, ולדבר בתפילה זהו זלזול בכבוד השכינה. אם אתה לא יכול להתאפק לא לדבר בתפילה אני מעדיף שתלך להתפלל במקום אחר והקב"ה יתחזק את ביהכ"נ גם ללא עזרתך, הרב ממש בכה על צער השכינה כשמדברים באמצע התפילה, האיש העשיר ראה שאכפת לרב כ"כ וקיבל על עצמו שיפסיק לדבר בזמן התפילה. (כבוד בית ה')

*****

סיפר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, שסיפר פעם לחמיו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, על הרב הגאון רבי ציון לוי זצ"ל רבה של פנמה שהיה גברא רבא, והוא ראה שמדברים בבית הכנסת באמצע קריאת התורה, וביקש שיפסיקו ולא הפסיקו. הוא הורה לגבאים להכניס את הספר-תורה לארון הקודש ולא להמשיך את קריאת התורה כדי לזעזע את הציבור. מרן הגר"ש זצוק"ל הראה שביעות רצון, ושיבח את מעשהו, ואת העובדה של רב בישראל שעומד על משמר ההלכה כראוי. (מוסף שב"ק יתד, ויצא תשפ"א)

קיבל את תקנתו של האדמו"ר - והבורג יצא!

י.ט. אברך תושב ביתר עלית, עשה תיקונים בביתו וכהרגלו הניח את הבורג בין שפתיו, תוך כדי עבודתו הבחין בבנו בן השנה וחצי משתעל ללא הפסקה ופניו מכחילות, האב נסע במהירות ל'הדסה' בירושלים **ושם התברר לו שבנו בלע בורג** (כנראה ניסה לחקות את אביו בהכנסת ברגים לפה) וצריך לנתח את הילד, בצד לו התחיל להתפלל האברך מעומק ליבו שיצליחו לרפאות את הילד וללא ניתוח, לפתע עלה רעיון במוחו, והוא התקשר לשכנו שהינו חסיד לעלוב **וביקש ממנו שיקח מונית על חשבוננו ושיסע לציון האדמו"ר מלעלוב לבקש שם רחמים על בנו ולומר שהוא (האב) מקבל על עצמו לא לדבר בשעת התפילה וקרה"ת,** שכידוע האדמו"ר זצ"ל מסר עצמו על דבר זה, שכנו מיהר לעשות כך בעוד שבבית חולים המשיכו את ההכנות לקראת הניתוח, כרגיל במצבים כעין אלו מבצעים צילום נוסף לפני הניתוח, וכשעשו צילום לדעת על מיקומו המדויק של הבורג להפתעתם הבורג נעלם ואיננו!! כל הנוכחים לא האמינו למראה עיניהם, נס גלוי מעל גדרי הטבע.

*****

יהודי אחד עמד ברחוב, סמוך לבית הכנסת, וסיכם עם אינסטלטור לגבי תיקון שצריך לבצע בביתו. **פתאום השתתק האינסטלטור, לא ענה על שאלותיו של האיש ולא הגיב שום תגובה. רגע לאחר מכן הוא צעק, "אמן יהא שמיה רבא", בצוואת עם קולם של המתפללים שבקע מתוך בית הכנסת.**

האברך הביט בו בתימהון. סך הכל הוא אינסטלטור פשוט, אדם טוב והגון אבל לא ממש צדיק יסוד עולם, ואיך הגיע להנהגה גבוהה שכזו? "וודאי שאסור לדבר בבית הכנסת בזמן הקדיש" אמר לו האברך, **"אבל להקפיד בזה אפילו ברחוב?!"**

סיפר לו האינסטלטור, שבנו חלה במחלה קשה ואושפז בבית חולים, לאחר שביצעו בדיקות מקיפות ביותר אמרו לו הרופאים שאין מה

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים

ממייטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

מריבות מעוררות קטרוג ומביאות צרות

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לבין דין ויין נגע נגע דברי ריבת בשערך (י,ה)

מצאנו בדברי האר"י הקדוש (לקושי תורה לאר"י ז"ל, פרשת שופטים), שאומרים ישראל לקב"ה: "רבונו של עולם, כי יפלא", פלא הוא מדוע אנחנו היהודים סובלים כל כך, מה נשתנינו מכל אמה ולשון.

וכן יפלא: "בין דם לבין דין" - אתה אמרת על מי ששוחט תיה ועוף, ונשפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז, ג), ואלו על ישראל כתוב (תהלים עט, ג): "שפכו דמם כמים סביבות ירושלם ואין קובר".

"בין דין לבין דין" - כתוב בתורה (דברים יז, ו), "על פי שנים עדים יקום דבר", ואלו האמות דנות את ישראל בלי עדים ובלי התראה, אם גוי הורג יהודי, הוא יוצא לחפשי, אך על יהודים מעלילים עלילות שוא ומחמירים בענשם.

עוד כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ואלו האמות הרגו כמה וכמה פעמים אמהות ובניהן, כמו שהרגו את חנה ושבעת בניה בפעם אחת (גסין ז ע"ב).

"ובין נגע נגע" - אתה אמרת בתורה על נגע צרעת בבתים (ויקרא יד, לו): "וצוה הכהן ופנו את הבית", מה עשו אמות העולם? "וישרפו את בית האלקים... וכל כלי מחמדיה להשחית".

על הכל עונה הקב"ה: "דברי ריבת בשערך" - מחלקת בין אדם לחברו ובין איש לאשתו מעוררת קטרוגים גוראים, ומביאה צרות קשות, ה' ישמה. מהי התרופה לזה?

"וקמת ועלית אל המקום... ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט".

הכהנים, הלויים והשופטים הם תלמידי החכמים ובני התורה שבישראל. הם יאמרו לך את דבר המשפט, ותנו לך דברי מוסר ותוכחה, וכאשר תשוב בתשובה יסור הקטרוג, ותבוא הישועה.

(רבי בן ציון מוצמי שליט"א - דורש ציון)

אם הקב"ה לא ירצה - אתה לא תירה!

לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך (כ,א)

בהיותי באמריקה שמעתי ספור מרבי מרדכי סוקולוב, בשם רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל:

אחד מתלמידי ישיבת נובהרדוק, שקראו לו ר' קלמן אברהם גולדברג, הלך פעם באחד מרחובותיה של ויסקיה, ולפתע עצר אותו קונוק ואמר לו: "עוד רגע אני יורה בך".

והלה אמר לו בשלילה: "אם הקב"ה לא ירצה - אתה לא תירה!" הקונוק פרץ בצחוק: "מה זה קשור לקב"ה? הרובה בידך, הוא טעון בכדורים, ואני יורה!"

ר' קלמן אברהם לא מגלה כל סימן של התרגשות. "נו? מה יש לך לומר בשניות האחרונות של חיך?" שאל אותו הקונוק.

"כבר אמרתי את מה שיש לי לומר! אם הקב"ה לא ירצה - אתה לא תירה!"

הקונוק העמיד את ר' קלמן אברהם ליד הקיר, כוון לעברו את הרובה ו... נסה ללחץ על ההדק.

לא הולך! הרובה לא פולט כדור! הקונוק נסה לסובב, להבריג, לכאן ולשם, ו... שוב לא הולך. הרובה לא פולט כדור!

זרק את הרובה על הרצפה וצעק: "יהודי מלכלך, הסתלק מכאן מיד!" כך החדירו בנובהרדוק את האמונה השלמה בבורא יתברך. הכל מאתו יתברך ואין אדם נוקף אצבעו מלמשה, מבלי שיכריזו על כך מלמעלה. כך צריך כל יהודי לחיות! מתוך אמונה תמימה ומחלשת בהש"ת.

(רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - יחי ראובן)

חדש אלול - ימי רצון

הקב"ה מתרצה וסולח לבניו אהוביו

ימי חדש אלול קרויים ימי רחמים ורצון. 'רחמים' הם לשון אהבה, כלשון הגמרא (שבת כג ע"ב) "דרחים רבנו" - שאוהב תלמידי חכמים. ומה פרוש 'רצון'? מה הם ימי רצון?

אדם שבר חפץ, בא בעל החפץ אל המזיק ותובע ממנו לקנות לו חפץ חדש או לשלם לו את מלוא הנזק.

אך מכריז השלש בחניות לממכר חפצי זכויותי? "שברת - שלמת"...

אבל אם המזיק הוא חבר קרוב ואהוב של בעל החפץ, הוא יותר לו על התשלום המלא, לכל היותר ידרש ממנו תשלום סמלי. ואם המזיק הוא הבן של בעל החפץ - במקרה כזה הוא יסלח ויותר לו לגמרי. לכל היותר הוא יעניש אותו באיזהו ענש חנוכי, כדי שלהבא ידע להזהר.

מה קרה? מדוע היחס משתנה מאדם לאדם? מה ההבדל ביניהם? פשוט מאד: טבע הבריות ודרך העולם, שבאשר מדבר באדם קרוב, שרצוי ואהוב עליו, אתה מעלים עין וסולח לו בלבך.

כל השנה הקב"ה דורש מהאדם תשלום מלא על העברות. ה'תשלום' הוא על ידי חזרה בתשובה שלמה של החוטא, או על ידי מתן ענש לחוטא כחמרת המעשה.

אך ימי חדש אלול הם ימי רצון. בימים הללו בני האדם רצויים לפני ה' והוא דורש מהם תשלום קטן, סמלי; העקר שמכאן ולהבא ידעו להזהר ולא לשבר חפציהם...

למרות חטאי העבר אנו רצויים אצל הקב"ה

המשגיח רבי דב יפה זצ"ל מפרש מה הם ימי רצון: נכנס אדם בלי רשות לביתו של אדם אחר, בידו מקל, והתחיל לשבר ולנתץ את הרהיטים שבבית. בעל הבית מהר להזמין משטרה, כדי שתעצר את האדם ותפסיק את פעלת ההרס השרירותית שלו. הוא לא הסתפק בכך. הוא תבע מן המזיק לשלם לו את כל הנזק שגרם.

והנה, לאחר שהמזיק שלם לו על הנזק, פנה המזיק לבעל הבית ואמר לו: "שלמתי לך את כל הנזקים, כעת תארח אותי בביתך על כוס קפה"...

בעל הבית רתח מזעם: "אחרי שנכנסת לביתי בלי רשות והרסת

את הרהיטים בבית, אתה עוד מעז לבקש ממני להיות חבר שלך ולאחר אותך בביתי? אינך מתבייש? הסתלק מכאן! אני מודיע לך שאתה לא תדרוך בביתי, ואיני רוצה שום קשר איתך!"

אדם חוטא במזיד, חטא אחרי חטא, וכשהוא מבין שהוא יענש על חטאיו הוא עושה תשובה, ואחרי שהוא עושה תשובה, הוא רוצה לפתח דף חדש, להיות קרוב אל הקב"ה.

למרות מעשי האדם בעבר, הקב"ה אינו דוחה אותו. כשהקב"ה רואה שהאדם התחרט על מעשיו ושב בתשובה שלמה, האדם רצוי אצל הקב"ה והוא מקרבו אליו באהבה וברצון.

וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, ו): "גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה... אמר ה' זה שנאני לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד".

ערכם של המעשים באלול רב יותר

אדם נכנס לביתו של חברו ואומר לו: "אני צמא". אומר לו חברו: "בבקשה, גש למטבח, יש במקרר בקבוק מים קרים". האורח אומר לו 'תודה רבה' וממחר לגשת למקרר במטבח כדי להרוות את צמאונו. אך יש מקרה אחר: אדם נכנס לביתו של חברו ואומר לו: "אני צמא". אומר לו חברו: "שב בסלון, אני כבר מגיע..." כשהאורח יושב בסלון וממתין, חברו יוצא במהירות מן הבית ורץ לקיוסק הקרוב, קונה בקבוק קולה קרה וחוזר לביתו. נכנס לסלון ומגיש את הבקבוק לחברו...

במקרה הזה האורח לא יסתפק באמירת 'תודה רבה' נימוסית, הוא יצא מביתו כדי להודות לו במילים חמות על הטרחה שסר עבדו. הפעלה הזו מקרבת בין השנים ומגבירה את האהבה השוררת ביניהם.

בכל ימות השנה, כשאנו מקימים מצוות, הקב"ה יודע להעריך את מעשינו ונותן לנו שכר על כל מעשה ומעשה. אולם בחדש אלול הקב"ה מתחנח למעשינו באלו טרחנו עליהם טרחה מיוחדת, ועל ידי כך אנו רצויים לפניו, ואהבתו אלינו מתעצמת.

בימי רצון אלו, ערכה של מצוה 'רגילה' גדול פי כמה וכמה משאר ימות השנה. לכן, השכר שנקבל על מעשינו בחדש אלול רב יותר מבכל ימות השנה, כי לפי ערך המצוה - גדל השכר.

על כן, בחדש אלול יש סבה מיוחדת להתאמץ במצוות, להתחזק ביראת שמים ובמדות טובות.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך ימים נוראים)

אוצרות על אם הדרך

ביש גדא או טפש

מעשה באדם ביש-מל שלא הצליח בשום דבר שעשה. הוא היה שבור ורצוצ מכה: מה יהיה אתו?

באחד הימים נודע לו שישנו מדבר גדול, שהדרך אליו עוברת בתוך יער שורץ חיות רעות. במדבר זה ישנו מעין חכם, שכל השוטה ממיימו לאחר ברכת 'שהכל' יכול לשאל: 'היכן מזלי?' והמעין מגלה לו.

הדרך אל המעין מסכנת ביותר - הרהר האיש - אולם אין לי כבר מה להפסיד. הרי אני מצליח בשום תחום. זהו הסכוי היחיד שלי.

נכנס, אפוא אל היער המפחיד, והנה הוא מגלה אריה גדול רובץ תחת אחד העצים. רואה אותו האריה ואומר: "מיהו המשגע המעז להכנס לתוך יער שורץ חיות רעות?"

"הולך אני לחפש את המעין החכם, כדי שיגלה לי מהו מזלי", השיב האיש.

"אם כך", אמר לו האריה, "הרי שתוכל לעזר לי. אני חולה כבר זמן רב, שאל את המעין החכם מהי רפואתי".

הסכים האיש והמשיך הלאה.

בדרך התישב תחת עץ תפוחים. שאל אותו העץ: "מדוע אתה נכנס לער כזה?" השיב האיש: "הולך אני אל המעין החכם, שיגלה לי את מזלי".

"אם כך" - בקש העץ - "שאל אותו גם עלי. במשך שנים אני מוציא רק שנים-שלשה תפוחים במקום אלפי פרות, ואיני יודע את הסבה לכך".

נתן לו האיש את מלתו והמשיך ללכת.

לפתע הבחין בבקתה. נכנס פנימה ומצא שם אשה קשורה בשלשלאות של ברזל, ולפניה במות גדולה של אכל.

"מי אתה?" - שאל אותה.

אמרה: "בת מלך אני. שונאי בית אבי לקחו אותי, הגלו אותי לתוך היער, וכלאו אותי בבקתה זו. הם נתנו לי אכל כדי שלא אמות, אך אימו שכל המשחרר אותי אוי לו ואבוי לנפשו. אני תקועה כאן זמן רב... אך מדוע אתה באת לפה?"

כשספר לה על המעין החכם, התחננה לפניו שישאל אותו גם עליה, מהי תקנתה.

הלך האיש והלך עד שהגיע למעין. ברח על המים, שתה מהם, ושאל את המעין: "מהו המלך שלי?"

למרב ההפתעה - לא הגיעה שום תגובה מן המעין.

אולי לא בררתי 'שהכל' כמו שצריך? - תהה האיש. הוא המתין עד שיהיה צמא, ברח שוב בכונה, ושאל את המעין - אך הוא המשיך לזרום ברגיל.

כנראה שאכן אין לי מזל - הרהר בצער - אפלו מעין המלך אינו מוצא תשובה עבורי. לכל הפחות אשאל בשביל האחרים.

הוא נשא את קולו ושאל: "מה תקנתה של אותה נסיכה?"

בארץ פלא בקע קול מן המעין: "לך אמר לה שכל שונאי המלך מתו, שחרר אותה מכבליה, והיא תחזר לבית המלוכה, ותהיה מלכה".

כששמע האיש את התשובה, מהר לשאל: "מה המלך שלי?" אך המעין גם הפעם לא ענה דבר.

בלית ברירה המשיך: "מהו המלך של אותו עץ?"

קול בקע מן המעין: "תחת העץ הזה יש אוצר גדול של אבנים טובות ומרגליות. אם תוציא את האוצר, הוא לא יפריע לעץ להוציא פרות רבים".

"אבל מה המלך שלי?" מהר האיש לנצל את חלון ההזדמנות, והתאכזב לשמע את שתיקתו של המעין.

"ומהי תקנתו של האריה החולה?" שאל.

"אמר לאריה שעליו לטרוף את האדם השפש ביותר שהוא ראה בעולם, וזו תהיה רפואתו".

הלך האיש אל הבקתה, שחרר את בת המלך מכבליה והעביר לה את דברי המעין. אמרה בת המלך: "אני מכירה לך טובה על ששחררת אותי. שא אותי לאשה, ומאחר שאני אהיה המלכה, אתה תהיה המלך ותקבל את המלכות".

"איני יכול", סרב האיש, "עלי לחפש את המלך שלי..."

"אתה תקבל עולם ומלואו", נדהמה בת המלך לשמע הדברים.

אך הוא בשלו, הוא מברך לחפש את מזלו!

המשיך אל העץ, הוציא את הארגו שבו משמון האבנים הטובות, והעביר לו את דברי המעין.

"קח את הכסף לעצמך", אמר לו העץ.

"אני מחפש את המלך שלי", התעקש האיש.

המשיך ויצא מן היער עד שפגש את האריה, העביר לו את דברי המעין, וספר לו את קורותיו. אמר האריה: "אדם כזה, שקבל פעמים את מזלו, ועדין ממשיך לחפש אחריו - אין לך טפש גדול ממנו..." מיד טרף אותו - והבריא...

מעשה זה אינו אלא משל לחייו של יהודי בעולם הזה.

הקב"ה מציע לכל יהודי "אשת חיל", הלא היא התורה הקדושה. הוא פונה ואומר לו: בא תסח את התורה הקדושה, תתענג בפלפול בה, תלמד את ההלכות הנוגעות אליה, תמצא בה חזק ונחם.

אך יש כאלו שאומרים: לא, תודה, אני מחפש הנאות אחרות, איני רוצה שדרך התורה תהיה ההנאה שלי.

אומרים לו: אינך רוצה תורה? לכל הפחות תקים מצוות. פרות העץ הם המצוות והמעשים הטובים שהוא עושה, קח, עומד לרשותך אוצר שלם... תקים אפילו מצוה אחת כמו שצריך ותתברך לעולם.

מיהו השפש שיקרע לכך?

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך ימים נוראים)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת שפטים תשפ"א

מקום להעביר בו את השעות הקרובות במנוחה.
לבטח יחפשו אחרי ובע"ה ימצאו אותי".

הוא מצא שיח, שמאחוריו יכול היה לתפס מחסה
מפגעי היער, וכסה עצמו בענפים. הוא החל לומר
תהלים ותתפלל לה' שיחיש לו ישועה. גם יללות
התנים, וקולות של חיות אחרות, לא הכניסו אותו
לפאניקה שהיתה עלולה להסתים בגרוע מכל.

בינתיים נערכו אחריו חפזים נרחבים בכל האזור,
כולל פצצות תאורה ומסוקים שהזנקו אל על. רק
עם אור יום, כשקם ממקומו, והחל לחפש דרך
יציאה, נתקלה בו נדת משטרה. השוטרים נתנו לו
לשתות ולקחווה הביתה.

שוב אני חוזר ואומר: ילד שלא לומד תורה, ולא
התחנך בדרך התורה - סביר מאוד להניח שהיה
מאבד עשתונות במצבים כאלו. הוא לא התרגל
מעולם להשליט את השכל על הרגש, וכתוצאה
מכך פועל בצורה אינסטינקטיבית לפי הרגש. הילד
הזה נצל, למרות כל התחזיות הקודרות שצפו את
הגרוע מכל אחרי שהוא של לילה שלם בתוך יער
מלא חיות, וזאת תודות לתורה הקדושה שלמד
במשך שנות חייו המעטות. זה הספיק לו בכדי
לארגן את המחשבה, וכך - בחסדי ה' - נצל.

רבות! כלנו עוברים את מה שהילד הזה עבר.
לכל אחד, במשך החיים, ישנן תקופות של לילה,
חשך, סכנה, נסיונות וקשיים. צריך לזכור, שבעת
לילה נצרכת אמונה! הכתוב אומר (תהלים צב,
ג): "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות" - בבקר
רואים את החסדים, אבל בלילה צריך אמונה. מי
שיש לו אמונה - יודע בכל גל וגל לנענע ראשו
ולומר: הכל משמים, וגם זה יעבר!

החיים הם מתנה שהשי"ת נתן לאדם. דא עקא,
בשגרה היום יומית הוא אינו מרגיש זאת. בכל בקר,
כשהוא מברך "פוקח עורים", הוא לא בדיק שם
לב לעבודה שהקב"ה נתן לו עינים רואות במתנה,
ולולי הנס הגדול הזה הוא היה עור... רק כשהוא
נמצא בסכנת חיים, והמנות מרחף מעל ראשו - אז
הוא מרגיש שקבל את חיו במתנה. אולם אליבא
דאמת, גם השגרה היא נס אחד גדול! הקב"ה לא
חיב לאף אחד כלום, ואין שום דבר פשוט המובן
מאליו. הכל מתנה.

כשאדם מודע לכך שהחיים אינם שלו, ויודע
להעריך את המתנה הזאת שהקב"ה נתן לו - הוא
לא יחיה רק בשביל עצמו. הוא יתיר את חיו לעם
ישראל, וזאת על ידי שיתאמץ ויתגעז ללמד תורה
ולצאת אדם גדול.

המלאכים המלוים את האדם

שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך אשר ה' אלקיך
נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק (טז, יח)
האדם בוחר מי ילוהו בדרךיו. ישנם רבים
שמדקדקים במצוות מסוימות, ואלו על מצוות
אחרות אין הם מקפידים, בנמוק שאין זה נורא כל

התרגל לחשב.

ספור מעין זה מספר בגמרא (יבמות קכא ע"א):
"אמר רבן גמליאל: פעם אחת הייתי מהלך בספינה
וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על
תלמיד חכם שבה, ומנו? רבי עקיבא. וכשעליתי
ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני,
מי העלה? אמר לי: דף של ספינה נודמן לי, וכל גל
וגל שבא עלי - נענעתי לו ראשי".

בדרך כלל, כאשר אדם מרגיש שהוא טובע - הוא
מאבד עשתונות. הוא נלחם בגלים. גם אם יצח
את הגל הראשון והשני - סופו שיאבד את כחותיו,
והגל החמישי או הששי יטביע אותו. גם אם מישו
בא להציל אותו - הוא מטביע את המציל.

רבי עקיבא לא אבד את העשתונות. הוא השליט
על עצמו את השכל שאומר: עם גלים לא נלחמים.
כשבא גל - מורידים את הראש ונותנים לו לעבר.
ושבא עוד גל - שוב מורידים את הראש ונותנים
לו לעבר, עד שיגיע הגל שידחף אותו אל היבשה.

החיים מלאים בגלים. נסיונות, קשיים. מי שנלחם
בהם, גם אם יצליח לעבר אחד או שנים - סופו
שיכרע. אולם מי שיש לו אמונה, ויודע שכל
הנסיונות הם מבזר עולם, וכל מאן דעביד רחמנא
לטב עביד - לא נבהל ולא מאבד את עשתונותיו.
הוא מוריד את ראשו ונותן לגל לעבר מעליו.

על האדם לזכור: בכל מקרה, לא אני המנצח ולא
אני המפסיד. אם מישו נלחם בי ומנצח אותי
- לא אותי נצחו! אני לא בתמונה, אלא כך רצה
הקב"ה שהענינים יתגלגלו. אף אחד לא פגע בי, או
עשה לי, אלא כך היו חשבונות שמים. גם אם אני
נצחתי - לא אני הוא המנצח, אלא כך רצה הקב"ה.
כשאין "אני" בתמונה - אין מה לקחת ללב. אפשר,
בקלות יתר, לנענע את הראש לקראת כל גל ולומר:
בעזרת ה' בקרוב יבוא גל שיפלט אותי החוצה...

תובנה זו, יכולה בהחלט להעניק כח לעבר את
הגלים שבחיים בתבונה ובשלום.

לא לאבד את העשתונות!

אספר ספור נוסף שקרה עם בן של שכן שלי,
שמתפלל יחד אתי באותו בית כנסת:

הבן, בן ארבע-עשרה, הלך יחד עם אביו ואחיו
הקטנים לטייל במסלול מארגן. באמצע המסלול
המים כמעט נגמרו. הילד החליט שהוא לא ישתה,
ויותר על המים שנותרו לטובת אחיו הקטנים,
הזקוקים להם יותר ממנו. אלא שבשלב מסוים
הוא הרגיש שכחותיו כלים והוא חיב לשתות.
ברכב, שנותר בתחלת המסלול, היו מים, והוא
בקש מאביו את מפתחות הרכב כדי ללכת לשם
ולהביא מים. מה שקרה, שהילד הזה טעה בדרך
חזרה לרכב, ונכנס לתוך יער. הזמן לא עצר מלכת
והחשכה התגברה מרגע לרגע. הילד, שהבין היטב
את משמעות המצב שאלי נקלע, עשה חשבון:
"אם אכנס ללחץ - שום תועלת לא תצמח מזה.
אדרבה, אאבד כחות וזה רק יזיק לי. עלי לחפש

השליטת השכל על הרגש

שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך (טז, יח)
שופטים ושטרים - בלבנו!

התורה מלמדת אותנו לחשב בלי נגיעות. היא
דורשת מאתנו להציב - דרך קבע - שופטים
ושוטרים בלבנו, כדי שהללו יכניסו לנו היטב
לראש: יש דברים שאצלי הם לא באים בחשבון.
נקדה. גם אם השמים והארץ יתהפכו - אני לא
עושה אותם! גם אם הלב יתאנה לשקר, לגנוב, או
כל תאנה אחרת - מבחינתי זה מחוץ לתחום. אין
על מה לדבר!

כאשר הדברים מחדדים ובוררים בשכל - יש
סכוי שבשעת נסיון יהיו לאדם הכחות לעמוד בו
ולהתגבר על התאנה.

מלחמה מתמדת מתנהלת בין השכל והרגש, בין
השכל והדמיון, כאשר בדרך כלל מנצחים הרגש
או הדמיון. התורה - באמצעות מערכת החקים
והמצוות שבה - מלמדת אותנו איך להשליט את
השכל עליהם. מצוות כמו "לא תקם ולא תטר",
או "לא תשנא את אחיך בלבבך", נראות מצוות
קשות לישום. נראה שמתאים היה יותר לתת
אותם למלאכים ולא לבני אדם פגיעים ובעלי
רגשות. אולם התורה כן מצוה אותנו במצוות אלו,
ובכך היא מאמנת אותנו להשליט את השכל על
הרגשות.

הדרך לשרד מול הגלים

לפני זמן מה ארע מעשה בילד בן שמונה שהלך
עם אביו לים המלח. במשך כמה דקות האב לא
התרכז בשמירתו על הילד, והילד נסחף ונכנס
לאזור סחר, נעלם מעיני האב ואיננו. כשהבחין
האב בהעלמות הילד, הזעיק מיד את כחות ההצלה
והללו פתחו בחפזים שארכו כמה שעות.

הילד הזה, למרות גילו הצעיר, הרבה בלבד: "אסור
לי לאבד עשתונות! אסור לי להפנים את הראש
למים! עלי לשמור על קר רוח ולצוף על המים.
לבטח יחפשו אחרי, ובסופו של דבר, אם לא אאבד
עשתונות, ימצאו אותי". הוא החל לומר תהלים,
משניות שזכר בעל פה, וכך נרדם על המים... כעבור
שמונה שעות מצאו אותו יסן במנוחה, צף על
המים.

מה קרה כאן? שכל! אם היה הילד מאבד את
העשתונות, נבהל ונכנס לפאניקה, והיה פותח
במלחמה עם המים - הוא לא היה שורד. אלא
שהילד הזה הצליח להשליט את השכל על הרגש,
ולהשאר רגוע, מחשבון, וכך נצל.

היכן ילד קטן בן שמונה לומד להתנהג כך?
התשובה: בחינך! בלמוד חמש בראשית שהוא
הספיק כבר לסיים בגיל הזה, ויודע אותו ישר והפוך.
התורה מחנכת את לומדיה לחשב, ועוד פעם
לחשב, וזה בדיק מה שהילד עשה - חשב! כי הוא

קף לעבר עליהם, וזו בעיה חמורה.

מה גורם להוצאות העוות זה?

רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל כותב על כך בספרו "אביר יעקב" דברים נפלאים:

התורה מצוה: "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך לשפטיך ושפטו את העם משפט צדק", ונתן לבאר זאת על פי דברי הוזהר הקדוש על הפסוק בתהלים (צא, יא) "כי מלאכיו יצוה לך לשמור בכל דרכיך". כאשר אדם קם ממטתו בבקר, עומדים לצדו שני מלאכים שהקב"ה הפקיד אותם להורות לו בכל יום ללכת בדרך הישר. כאשר הוא פוקח את עיניו, אומרים המלאכים (משלי ד, כה): "עיניך לנכח יביטו" – הבט ישר אל המטרה, אל תפזל לצדדים. כאשר הוא פותח את פיו לדבר, אומרים לו המלאכים (תהלים לד, יד): "נצר לשונך מרע" – השמר והזהר שלא לדבר לשון הרע ורכילות. וכאשר הוא קם ללכת, אומרים לו (משלי י, כו): "פלס מעגל רגלך" – התבונן להיכן אתה הולך, תחשב פעמים אם ללכת למקום מסוים.

ממשיך הוזהר: אם שמע להם – מוטב, ואם סטה מהוראותיהם, שהם הוראות השכל הישר של התורה – הם הולכים ומשאירים אותו להכשל לבדו.

בשלב זה מתרחשת החלפת משמרות, ואל החלל שנוצר בעקבות עזיבת המלאכים הקדושים מוזרז השטן להכנס – "והשטן עמד על ימינו לשטנו" (יזכריה ג, א).

אומר רבי יעקב אבוחצירא: "הנה, מי שיראת ה' נגד פניו ומאמת דברי חכמים, כשומעו את דברי הוזהר הקדוש האלה, יקשרם על לבו ויעשם עטרה על ראשו, וידע נאמנה שהמלאכים הנזכרים בו הם עמו והם מזוהרים אותו".

כאשר אדם בא בכונה לשמע בקול המלאכים המלווים אותו – הדרך הישרה פתוחה לפניו, אבל במקרה שהוא סוטה מן הדרך במקצת – עליו לדעת שהוא עלול לאבד את הדרך בנקודה הצמודה ולקבל תחתיהם לווץ צמוד של השטן, ומכאן הדרך לעוויתים בחשיבה ובדקדוק המצוות קלה ביותר.

"וצריך לשמע לאזהרתם כדי שלא יברחו ממנו, רק ישארו עמו ויהיו בעוזריו נגד יצר הרע וחילותיו, אף כשלא ישמע להם – הם בורחים ממנו ומיד נמסר בידי יצר הרע ועושה בו כרצונו.

"וזה שבא משה רבנו ע"ה כאן להזהיר את ישראל, אמר להם: חזקו ואמצו ללכת בדרך ישרה, כדי שהמלאכים ההולכים עמכם ישארו תמיד עמכם ויהיו בעזרתכם נגד היצר הרע, שהרי המלאכים האלה על ידם יחנו ועל ידם יסעו. אם תשמעו לאזהרתם, יחנו עמכם תמיד.

"וזהו שאמר: 'שופטים ושטרים' – הם המלאכים ששלח הקב"ה להזהיר ולהורות לאדם את הדרך ישרה, הם השוטרים המשגיחים על התנהגותו, עליו לדעת שהתנהגותו – היא שתקבע אם הם ישארו עמו או לא.

"וזהו שאמר 'תתן לך' – בידך תלוי נתינתם וחנייתם כנוכח, ולכן הוזהר ושמר איבריו, שכל איבר ואיבר

מזוהרים לך עליו שלא לחטא, וכך צריך ליתן בדעתך בכל עת כדי שתשמר איבריו, וזהו 'תתן לך בכל שעריך'".

ההבדל בין האדם לבהמה

מדוע תובעים מאדם להתגבר על תאוותיו, ומהבהמה לא דורשים מאומה?

הבהמה היא כפיתית ואינה יכולה לומר לא לתאוותיה. נתן לאלף כלב או חתול, אף אין אפשרות לשנות את טבעיהם לחלוטין. אם יאלפו חתול וילמדו אותו להכנס לארוע כשהוא עומד על שתי רגליו ואוחז במגש עם משקאות, ולפניו יקרה לפתע עכבר – הוא יורק את המגש וירדף אחריו העכבר.

אפלו אם המאלף יבוא וילחש לו באזן באותו רגע: "חתול יקר, על המגש שבידך מנחים משקאות יקרים ביותר. אנא ממה, התגבר על טבעך החתולי ובשכר זאת אביא לך מחר חמשים עכברים", האם זה יועיל? ודאי שלא, משום שהחתול הוא כפיתית, אין לו בלמים, הוא לא מסגל לנהג אחרת!

לאדם, לעומת זאת, יש בלמים, וביכולתו להפעילם. כאשר עיניו חפצות לסטות ולהסתכל היכן שלא צריך, והוא יודע שאם ילך אחריהן המלאכים המלווים אותו ילכו לדרכם – עליו לומר לעצמו שהדבר לא בא בחשבון! אם הרגלים והידיים רוצות לעשות עברות – זה אסון, ואסור לו להסכים לכה!

אומר האדם: אבל "בא לי"!!... האם אתה בהמה או אדם? יש לך בלמים או לא? ככל שיש לאדם יותר בלמים – הדבר מוכיח על היותו אדם, וכל שאין לאדם בלמים והוא נכנע לתאוותיו – אות הוא שהתדרדר לדרגת בהמה, הפך לכפיתית ואינו יכול להתנגד לרצונותיו.

לכן מצוה אותנו התורה: "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" – כאשר מתעורר לך רצון לעשות דבר מה, עליך לשקל זאת בתבונה ובדעת, ולא להסס לסרב כאשר זה אינו תואם את רצון ה'.

שלום עליך רבי ומורי

בהלכה קיים משג של "תוך כדי דבור", שפרושו שאדם יכול להתחרט על דבור שאמר בטווח זמן שבו יש ביכולתו לומר את המילים: "שלום עליך רבי ומורי".

מדוע נבחרו דוקא ארבע מילים אלו?

רבי דב מעיני זצ"ל, ששמש כרבה של מגדיאל, אמר לי על כך תרזן נפלא, ומצאתי שגם הר"ן אומר דבר דומה: אדם בא לבקש צדקה מחסיד קמצן, והחסיד זורק לו נדבה עלובה ביותר. והנה מבחין החסיד שהאדמו"ר נמצא במקום ומתבונן במעשי. מה קורה? באותו רגע הוא משנה כוון ומעניק לעני נדבה הגונה. כך גם במקרה שהחסיד מתפלל וחולם תוך כדי התפלה, ולפתע שם לב שהאדמו"ר בוחן את התנהגותו – הוא מתחיל להתפלל בכונה גדולה. "שלום עליך רבי ומורי" משמעותו ההרגשה שהרבי פה ומתבונן במעשי, וזה גורם לי לשפר את התנהגותי.

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

הפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il
להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בוואטסאפ 054-8564033
בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

אוצר החידות והדעות לפרשת שופטים

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

איסור שוחד חוק או משפט.

שאלה. כידוע מצוות התורה התחלקו לשני סוגים, יש חוקים, היינו המצוות שאין אנו מבינים את טעמן, ואנו מקיימים אותם משום שכך גזר עלינו הקב"ה, וכגון אפר פרה אדומה, וישנם מצוות הקרויות משפטים. היינו: מצוות שכליות שיש לנו בהם השגה והבנה, כגון: כבוד הורים, לא תגזול, ועוד, שהם מצוות שכליות, ואף אילולי נצטוונו בהם, השכל הישר מחייב אותם, ויש לעיין האם האיסור על הדיין לקבל שוחד, האם האיסור הוא מחוקי התורה, או ממשפטי התורה.

תשובה. לכאורה הוא ממשפטי התורה, ולא מחוקי. דהרי להדיא אומר הכתוב טעם בדבר "ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". **והחינוך** (מצוה פג) טעם וז"ל "משרשי המצוה, שנאסר עלינו ליקח השוחד אפילו לדון את הדין לאמיתו, כדי להסיר מבינינו ההרגל הרע פן נבוא מתוך כך לדון בשוחד דיני שקר, ודבר ברור הוא, אין צריך מופת", עכ"ל.

אמנם החזו"א כתב בספר אמונה ובטחון (בפ"ג) וז"ל, והנה אין הזהרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החוקים, שהרי לא אסרה תורה הוראה לעצמו ואדם רואה טריפה לעצמו, אף אם הוא דל וכל חייו תלויים בו. והוא מורה בחמץ שעבר עליו הפסח אף ברכוש גדול, וכשירה להיתר ואחד הנרגנים ירהר אחריו כי הפסד ממונו הטעתו, הרי זה מן המהרהרים אחר רבם, ואנו בטוחים בחכמים שהנמורמים מפחיתות כאלה, ולא יתשרו בם אלא קטני הדעת נעדרי בינה אשר לא דעו ולא יבינו נפש משכיל, ואף במשפט בין איש לרעה, לא פסלה תורה רק בשוחד שבזמן המשפט, אבל לא אסרה תורה לשפוט את אהובו ואת שנואו, רק שושבינו, ושנואו שלא דיבר עמו ג"י לדעת י"א בחו"מ סי' ז' ס"ז בהגה', ואף שנטיה הטבעית יש במוחלט להטבת אהובו ולרעת שנואו, אך כח טומאח השוחד אין כאן והתורה האמינה בבטחה גמורה את החכם הדיין כי יראה נכונותו, ולא יטה לבו לשאיפת טבעו בהרגל שנעשה טבע שני אצל חכם והאמת תמיד נר לתלו ואור לנתיבתו, וצדקו ישוב משפט.

חידה. היכן רמזו בפרשה השכר הגדול שיש למזכה את הרבים.

תשובה. א] כתוב בפרשה ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה. וכתב רש"י דורשי רשומות היו אומרים, זרוע, תחת יד, שנאמר ויקח רומח בידו (במדבר כה ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל (תהלים קו ל). עכ"ל. נמצא שבזכות מעשה אחד זכה וזיכה את כל אחיו הכהנים.

י"ל דהנה כתב הפנים יפות פרשת שופטים דברים (כא ח) על הכתוב "כפר לעמך אשר פדית וגו'". דבילקוט [שופטים תתקכ"ד] איתא ראוי כפרה זו שתכפר על אנשי יוצאי מצרים, כפר לעמך אלו החיים אשר פדית אלו המתים מלמד שמתים צריכים כפרה, מצינו למידים ששופך דמים חוטא ע"כ, וכתב הפנים יפות דנראה לפרש ע"פ מ"ש בפרשת בחוקתי [כו, לט] בפסוק ואף בעונות אבותם אתם ימקו שהרשע מחטיא אבותיו, כדכתיב [תהלים קט, יד] יזכר עון אבותיו לה' וכתוב [איכה ה, ז] אבותינו חטאו ואינם ע"ש באורך. ובזה יש לפרש מ"ש ירמיה [ירמיה לא, כח - כט] לא יאמרו עוד אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה כי אם איש בעונו ימות כל האדם האוכל הבוסר תקהינה שיניו, ענינו הוא מה שנגזר מיתה על כל הדורות בשביל חטא אדה"ר, כי חטא הדורות העתידין להוולד ממנו הם גרמו לו את החטא לכך הם נענשים בשבילו, וכן מצינו במעשה הצדיק המזכה את הדורות שלפניו הוא מקבל שכר כולם, כמ"ש [אבות פ"ה מ"ב] עשרה דורות מנח עד אברהם, ובזה יש לומר הא דאמר שיש כפרה למתים, אף דלא שייך כפרה לאחר מיתה באבות עצמם כמ"ש [הוריות ו ב] מפריש חטאתו ומת לא יקריבו לאחר מיתה משום שאין כפרה לאחר מיתה למת, אלא שענין הכפרה הוא שלא יענש החוטא השופך דמים בעבור שגרם לאבותיו שחטאו בענין זה, וכמ"ש ואף בעון אבותם אתם ימקו דהיינו שעון אבותיו היה מחמת תולדותם, וכמ"ש שהעונש שעליו, והיינו דאמר ומצינו למידים ששופך דמים חוטא, פירוש מה שאמרנו שהוא כפרה ליוצאי מצרים, אין הכפרה ליוצאי מצרים למתים עצמם אלא לשופך דמים עצמם שהוא נקרא חוטא שחטאו מחמתו, ע"כ דברי הפנים יפות. והרי אמרו חז"ל יומא (עו א) "וכי אי זה מדה מרובה, מדה טובה או מדת פורענות, הוי אומר: מדה טובה ממדת פורענות". הרי דמרומו בזה השכר הגדול שיש למזכה את הרבים.

חידה. כמה רמזים וענינים השייכים לימים הנוראים יש בפסוקי פרשתנו.

תשובה. - י"ל א] - לשמור על החושים מלהיכשל באיסורים, ולהענישם אם חלילה נכשלו. **נרמז בכתוב דברים** (טז, יח) "שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטך ושפטו את העם משפט צדק". רמז לכך, שהאדם צריך שופט על כל שעריו, דהיינו עיניו, אזניו, אפו, פיו, שינהגו לפי הנהגתו, דהיינו שינהגם עפ"י התורה, במשפט צדק, ולא ינהגו כרצונם. וכן צריך

למנות עליהם שוטרים. שאם חלילה נכשל באחד מהם, יענישם, ויעשה להם גדרים. עפ"י מש"כ רש"י ז"ל, "שופטים ושוטרים. שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושוטרים, הרודין את העם אחר מצותם. שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט", ע"כ. **ב] - להילחם ביצר הרע, ולא לפחד ממנו. נרמז בכתוב דברים (כ, א) "כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך המעלך מארץ מצרים".** רמזו שיש לצאת למלחמה נגד היצר הרע, ובידיעה שהוא "איבך", ולכן אין לבא עמו במשא ומתן של פשרות, אלא להילחם בו. כי אחרת הוא יגבר עליך, ולא ירחם עליך. ואין לפחד ממנו אף שהוא בא עליך ב"עם רב", כלומר בפיתויים רבים שונים ומשונים. אינו אלא "סוס ורכב", דהיינו פיתוי אחד, אך בצורות שונות. ואז אם אכן תצא למלחמה כנגדו תהיה לך סייעתא דשמיא, "כי ה' אלהיך עמך המעלך מארץ מצרים". דהיינו שה' אלקיך יוציאך מהמצר בו אתה נתון.

וכתב בספר מאור ושמש דברים פרשת שופטים על הפסוק צדק צדק תרדוף, וז"ל, אמנם יִרְאֶה לרמוז בזה, עצה וגבורה למלחמה עם יצר לב האדם; כי האדם העובד ה' יתברך שמו, צריך ליתן אל לבו לבל יגדל בעיניו מעשהו ועבודת בוראו, גם אם הִרְבָּה עשה ותורת אלוהיו בקרבו, ישים מגמתו לידע ולהודיע אשר עדיין לא יצא ידי חובתו גם אפס קצה העבודה הַתְּמָה, וְאִם אָמַר יֹאמַר הַעוֹבֵד הַשֵּׁם כִּי כָּבֵד הוּא שׁוֹמֵר אֲמוּנָה ומקיים כל האזהרות והצווים, וְאִיֵּה אִיפֹה מָקוֹם לִהְיוֹת מִקְטִין מַעֲשָׂהוּ בְּעֵינָיו - לזה באתה תורתנו הקדושה להזהיר על זה, ובפרטות בימים הקדושים והנוראים, אשר רמזו חז"ל באמרם (תנחומא משפטים ה) בזמן שיש דין למטה - אין דין למעלה, שכונתם שאם האדם דן את עצמו מפני אשר יִרְאֶה בְּעֵינָיו וְלִבָּבוֹ יִבְיִן קוֹצֵר עֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, ומפני זה יִדְּקֶה יִשְׁחֵךְ וְיִפְנֹעַ לִפְנֵי אֱלֹהֵי - אז אין דין למעלה, שאין דנין אותו למעלה במדת הדין, אֶפְסֵס מַכְרִיעִין אוֹתוֹ לִכְפֹּף זִכּוֹת. וכיצא בזה אמרנו על פסוק (דברים טז יח) שְׁפֹטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ, שרומז בזה שיתן ויהיה לעצמו שופט ושוטר, וישפוט את עצמו תמיד על קוצר עבודתו.

וזה אמרו צדק צדק תרדוף ביאורו, שהגם שכבר שִׁמְרָה נפשך האזהרות והצווים ואתה בגדר צדק - אף על פי כן צדק תרדוף, שתראה לרדוף צדקה לדעת ולמצוא, כי עוד לא השלמת פעולת היום, ולהצדיק מעשיך יותר ויותר מכאן ולהבא, ועל ידי זה יכריעוך לזכות, ולא תהיה נידון במדת הדין כנזכר. עכ"ל.

ועי' אמרי אמת דברים פרשת שופטים תרס"ח אאז"ל אמר (תרמ"ז ד"ה במדרש) שכמו שיש אחר הרגלים ר"ה ויוה"כ כך נסמך בתורה אחר ענין הג' רגלים פרשת שופטים ושוטרים, זהו בכל שערך דאיתא הפותח שער לדופקי בתשובה והרגלים מיישרין את הכל, וכתוב אשר ה"א נותן לך שצריכים להאמין שכל מה שיש לאדם הוא מן השמים כדאיתא (קידושין לב) יצרו של אדם וכו' ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו וכו'. עכ"ל.

האריז"ל כותב על הפסוק בשמות כ"א י"ג והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום רמזו שאלול זה עיר מקלט מהעבירה על ידי תשובה, ובפרשת השבוע מדבר על עיר מקלט..

חידה. איזה דבר שהוא רק איסור מדרבנן ?

תשובה. י"ל דלכאורה לא מובנת השאלה. ולכאורה הכוונה, באיזה איסור הכתוב בתורה, יש פרט שהוא אסור רק מדרבנן. וא"כ י"ל דהנה כתיב בפרשה דברים (כ, יט) "כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדה עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור". ולדעת הרמב"ם ז"ל (מלכים פ"ו ה"י) בשאר דברים שמלבד אילנות מאכל אינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם, שמן התורה אין האיסור אלא באילנות, וחכמים הם שאסרו להשחית כל דבר, יעווי"ש במל"מ (שם ה"ח), ויעוין תורת חיים (ע"ז יא א). [ועו"י ב"ק (צא ב), המקרע על המת יותר מדאי לוקה, אך בתוס' שם הגירסא עובר, ועי"ש בהגהות הגרי"ב ז"ל].

חידה. היכן רמזו מה שהגמ' אומרת בסוטה ד', כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודה זרה. תשובה.

ברמב"ן איתא לבלתי רום לבבו מאחיו, נרמז בכאן בתורה איסור הגאות וכו' כי הגאווה מדה מגונה וכו', כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהלה, ובו יתהלל האדם, כענין המבואר ע"י המלך שלמה תועבת ה' כל גבה לב וכו'. והיינו דאמרין בסוטה (ד ע"ב) אר"י משום רשב"י כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז, כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב וכו'. וגם שאמרו חז"ל בסנהדרין (ז) כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה אצל מזבח, שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך, וסמך ליה לא טע אשירה כל עץ, ואמרין (סוטה ה) כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשירה, כתיב הכא ורמי הקורה גדועים וכתוב התם ואשריהם תגדעון, והיינו דאדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה.

חידה. האם גר שנתגייר נשאר לו מהמדות שהיו לו מקודם שנתגייר ומהיכן יש להוכיח דבר זה.

תשובה. הא דיצחק לא בדק באחי של רבקה כתבו האחרונים משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ומקבל גם מידות חדשות ונפסקת האחוה לגמרי. ועיין במאמר כח תשובת ישראל בספר מבשר טוב להאדמו"ר מביאלא שהאריך להוכיח כי גר שנתגייר הוא כקטן שנולד לשנות מהותו של אדם עם מידותיו ולעשותו איש אחר לגמרי.

חידה. מה המקור להלקות על הלב בשעת הוידוי. [שייך לפרשה].

תשובה. בספר איגרת הטיול הביא את הפסוק באיוב (לוז), ביד כל אדם יחתום, שרואים שהידים הם עדים על כל מעשה האדם. וכיון דכתיב יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו, לכך נהגו העולם שלוקין על לבם בידים בשעה שאומרים הוידוי של אשמנו וכו'.

חידה. בזכות איזה מצוה בפרשתנו זוכים למשיח?

תשובה. ראה בליקו"ש שהאריך לבאר שבקיום מצות ערי מקלט זוכים לירחיב ה' אלקיך את גבולך לימות המשיח. שהרי כתב הרמב"ם בהלכות מלכים שהרמז לביאת משיח מן התורה זהו פרשה זו שאם ירחיב ה' גבולך שזהו לעתיד לבוא בימות השמיח.

בעדים לא הולכים אחר הרוב- מדוע

יש לחלק. מדוע בדיינים הולכים אחר הרוב, ובעדים לא הולכים אחר הרוב, אלא נמצא אחד מוכחש פוסלים את כולם?

תשובה. כלי חמדה ביאר דבדיינים אזלינן בתר רוב דהתורה רוצה בהצלתו, משא"כ בעדים שבאים לחייבו לא נקיט בהם רוב, ונקיט בהם הטיה לרעה והיינו ע"פ שנים.

~להחזיק אברכים מהפרשה~

חידה. היכן מרומז בפרשה שצריך להחזיק אברכים?

תשובה. איתא בפסוק לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון, והיינו שנצטוונו לתת להם תרומות ומעשרות, וכתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל) ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם וכו' ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק כמו שזכה לכהנים ללויים, והיינו שצריך להחזיק באברכים לומדי תורה, שהם במקום הכהנים הלויים, כדי שיוכלו לשבת במנוחה וללמוד תורה.

חידה. היכן מרומז בפרשה שעשיית הצדקה צריכה להיות דווקא מכסף כשר.

תשובה. החיד"א פירש "צדק צדק" שהצדקה שאתה נותן תהיה בצדק שלא יהיה בהם תערובת איסור, ולזו הצדקה תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ.

חידה. היכן מרומז בפרשה בגנות המחלוקת שהורגת בין רעים ובין טובים.

תשובה. בספר לקוטי תורה להאריז"ל כתב על הפסוק כי יפלא ממך דבר, אמרו חז"ל בזוהר חדש ששאלו מלאכי השרת להקב"ה בשעת החורבן, רבש"ע כתבת בתורתך ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז, ג), וכאן כתיב שפכו דמם כמים (תהלים פד). כתבת בתורתך אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב) וכאן כתיב הבנים נשחטים. אמר להם הקב"ה כלום יש שלום בעולם, הואיל ואין שלום, אין כלום. וזו רמזה התורה כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם, היינו ושפך את דמו, בין דין לדין, היינו אותו ואת בנו, והתשובה היא, דברי ריבות בשעריך, כי המריבות והעדר שלום ביניהם גורם לכל זה, ומסיים וקמת ועלית אל המקום, שע"י ירושלים שחבורה לה יחדיו, שבה נעשו כל ישראל חברים, וע"י התורה יתאחדו ויתנוך השלום ביניהם.

חידה. הכ"ת שיעבור הדיין מלבד על איסור נטילת שוחד גם על איסור של גזל.

תשובה. הרמב"ם פוסק שחייב להחזיר השוחד כשיתבענו הנותן, וכתב הב"ח דסברת הרמב"ם כיון דאמר רחמנא לא תקח אי עבר ולקח בעי למיהדר וגזל הוא. וגם דיין שהטח את המשפט עקב לקיחת שוחד הרי עובר משום גזל.

חידה. הכ"ת שהדיין למרות שעבר על איסור על נטילת שוחד אינו חייב להחזיר זאת.

תשובה. כנזכר בתשובה א' אם לקח שוחד משניהם ופסק כדין לאצלווי דינא מ"מ אינו צריך להחזיר. ובספר אורים ותומים כתב בשם כנה"ג דבנוטל שוחד לזכות את הזכאי אינו חייב להחזיר. וכתב המנ"ח דאם נתן לו עבור דין אמת לזכות את הזכאי דהדין קיים אינו צריך להחזיר לו, שהרי הוא קיבל שכר לדון, והוא עשה מה שקיבל על עצמו לעשות, וזה שאין דינו דין לא מעלה ולא מוריד. וע"ע באורים שהשיג עליו.

חידה. הכ"ת שיש למלך הרבה סוסים ואינו עובר על האיסור של לא ירבה לו.

תשובה. כפי הנתבאר בתשובה ה' דאם הקנו לו מן השמים, או שהיה לו לפני שהיה מלך, הרי בכה"ג אינו עובר.

חידה. [יט טו] על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר, היאך מצינו שאדם נהרג ע"י עדות עצמו או אח נהרג ע"י עדות אחיו.

תשובה. א. עיין בכלי חמדה על פרשתנו שמבואר דיש צד לומר דבאיכא אומדנא יכול לחייב עצמו אף בדיני נפשות, ולכה"פ לעניין דנכנוס אותו לכיפה.

ב. הא דאיתא בנ"י בב"ב פג שראובן וע"א העידו על אשה שהיא א"א ואח"כ בא עליה ראובן הוא נהרג ע"י עדות עצמו.

ג. בבן נח עיין בזה בחינוך ובמנח"ח.

באיסור שוחד, מי שלקח שוחד ולא הטה את המשפט לטובתו, האם עבר איסור?

תשובה. בדברי דוד להט"ז כתב דאם לקח שחד ולא הטה את המשפט, אין איסור בלקיחה בעצמה. וכן מבואר בשו"ת חוות יאיר (סי' קלו) שאם הדיין לא הטה אין בו איסור, כי האיסור הוא רק מצד הטיית המשפט שגורם. אולם בחזקוני ועוד ראשונים משמע דאיסור לקיחת שוחד הוא אפילו כשלא הטה את המשפט. ראה בפרדס יוסף החדש ובספר אהלי יעקב שהאריכו בזה.

חידה. מתי אין איסור של נטילת שוחד?

תשובה. א] בפ"ת סי' לד (סקכ"ח) הביא מהתשב"ץ (ח"א סי' קמה) כי אין איסור ליקח שוחד אלא לדיין שדן את הדין. אבל לתלמיד המלמד זכות, מותר ליקח שוחד מאוחר. וראה מה שביאר בזה הגרז"נ גולדברג זצ"ל בספרו משפט ערוך (סי' לד הערה 47). וראה גם באמרי בינה (סי' טו) דדיין שלקח שוחד ולא דן אגלאי מילתא דלא עבר משעת לקיחה. וכן מה שכתבי בתשובה הקודמת לדעת הט"ז והחוות יאיר דאין איסור נטילת שוחד כשלא הטה את הדין.

ב] י"ל דבשו"ת חוות יאיר (סי' קלו) מבואר דכאשר יש דין בין ישראל ועכו"ם הבאים לדון לפני שופטיהם, אין איסור שוחד. כי השופט העכו"ם מצד היותו בקירוב דעת לנידון העכו"ם א"כ בטבעו הוא נוטה לטובתו. ולכן מותר לישראל לתת שוחד.

חידה. האם היה מותר לבנות סוכה בבית המקדש, ואיזה נ"מ לדינא יש מכאן זה?

תשובה. מהא דכתיב לא תטע לך אשורה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך. ילפינן בילקוט שלא רק בניית חולין אסורה אלא אפילו סוכה אסור לעשות בבית המקדש. והנפקא מינה בזה כמ"ש בפנים יפות דקדשים קלים שיכולים לאכול בכל ירושלים חייבים בסוכה כיון דבאפשרותם לעשות סוכה ולאכלם, משא"כ קדשי קדשים שאינו נאכל אלא בעזרה ושם יש איסור לבנות סוכה, לכן פטור מסוכה והיו אוכלים את זה חוץ לסוכה. וראה מה שהאריך בזה במעדני אשר תשס"ח דנפ"מ דבסוכות אכלו המנחות פחות מכביצה.

חידה. בדין של חולה שמאכילין אותו הקל הקל תחילה, איך יכול להיות שאיסור המפורש בתורה קל יותר מאיסור שאינו מפורש אלא אסור רק מפי שמועה?

תשובה. במנחת חינוך (תצו) כתב לחדש שהמצוה שהיא מפי השמועה או מ"ג מדות חמור ממצוה שהיא מפורשת בתורה, דהרי לאותן המצוות איכא גם העשה דעל פי התורה והלאו דלא תסור. ונפ"מ לחולה שיש בו סכנה דקיי"ל דמאכילין אותו הקל הקל, אם יש לפנינו איסור המפורש בתורה דהוא בלאו, ויש לפנינו גם איסור שהוא מפי השמועה, יאכל האיסור שהוא מפורש בקרא, דלזה ליכא רק הלאו המפורש, משא"כ באיסור שהוא מפי השמועה. וראה בספר מצות המלך שהאריך בזה. ובדרשות הר"ן (דרוש חמישי) מבואר דמ"ע חמורה יותר עיי"ש.

חידה. האם באמירת הקרבנות בכל יום צריך לומר אותם בעמידה, ומה זה שייך לפרשתנו?

תשובה. בעולת תמיד והמג"א והמ"ב (סי' מח) כתבו דפרשת הקרבנות יאמר בעמידה דוגמת הקרבנות שהיו בעמידה, ובשערי תשובה דהיינו על פי דאמרין בפרשת שופטים שהכהנים מתחלקים חלק בחלק בקרבנות מלבד ממכר על האבות שהכוונה על כ"ד משמרות שהיו מתפללים בשעת הקרבת הקרבן, ואמרין בתענית שלכך תקנו מעמדות לפי שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גבו לפיכך תקנו, ועולה לו האמירה כאילו הקריב הקרבן כתקנתו, וראה הביא כמה אחרונים שחולקים על זה, ובפמ"ג כתב דבפרשת התמיד ראוי לצבור לעמוד כשקורין בצבור בקול רם, ובערוך השולחן כתב לחלק בין כהן שצריך לעמוד לבין ישראל שאינם צריכים לעמוד, וראה עוד בכף החיים בזה.

חידה. האם יש ערי מקלט שעליהם אין את הדין של תכין לך הדרך?

תשובה. א] בערוך השולחן כתב שכל דיני הכנת הדרך לא נאמרו אלא בששת ערי המקלט ולא בערי הלוויים, אך המשנה למלך כתב שנוהגים דיני ערי מקלט בכל הערים הקולטות.

ב] - י"ל דערוך לנר במסכת מכות (ט ב) דייק מלשון המשנה "ומכוונות להן דרכים מזו לזו", דמזה משמע שלא הוצרך התקון דרך אלא מעיר מקלט א' לחבירו, דהא מזו לזו אערי מקלט דרישא קאי. אבל מכל עיר ועיר שבא"י לא צריך לתקן הדרך, שכיון שיש דרך נכון באמצע יכול למצוא אותו הרוצח כשירוצח מכל גבולי א"י עד אמצע הדרך. ועיי"ש מש"כ בזה.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שופטים

מלך היהודים

של מלך, אך מלך פירושו בעל הבית אמיתי, אדם שמנהיג ומדריך את עניני המדינה, והוא לבדו הינו הסמכות הבלעדית, ולו ורק לו יש את המילה האחרונה בכל נושא וענין.

מגרעות הדמוקרטיה

זה לא כמו היום שהנשיא צריך לקחת בחשבון את דעתם של בני מחוז בחירה כזה או אחר. מה יגידו הפורטוריקנים? מה חושבים הכושים או האיטלקים? ואז יש לו את הקונגרס ואת בית המשפט העליון; יש גם את הצבא, את הגנרלים שיש להם אוזן קשבת אצל הנשיא. הנשיא אינו המילה האחרונה - הוא נמשך לכל עבר. יש לו מעט מאוד סמכות, מכיוון שלכל אדם מהשוק יש דעה בכל נושא; זו הסיבה שאמריקה של היום מאבדת את שפיות דעתה.

אינני מנסה לשכנע אחרים בדברי, משום שהם סבורים שהם כבר יודעים מה נכון; האידיאלים של הדמוקרטיה כבר נקבעו בדעתם. אולם אני בחנתי ולמדתי היטב את הנושא, ואין שום ספק שהדמוקרטיה נכשלה, והיא מובילה לאסון. כמובן שאנחנו מעריכים את החירות מרדיפות שמעניקה לנו אמריקה, וכן את חופש הדת שניתנת לנו, ומכירים לה טובה על כך, אולם אין ספק שמדי הרבה חירות היא כישלון לחברה.

מלך מאז ומתמיד

בימים הטובים, המלך היה הכל; הוא היה מקור כל הסמכות, וכך הדברים נשארו תחת שליטה. המלך הנחה את עניני האומה - הכל היה בידי; הרשות המבצעת, הרשות השופטת והרשות המחוקקת - כל שלושת זרועות השלטון היו שייכות לו. אולם אצל בני ישראל לא היה צורך בזה. עם ישראל לא מינה מלך בשר ודם משום שהקב"ה היה מלכם! הוא היה הסמכות האחת והיחידה, והמלוכה כולה היתה שייכת לו ורק לו.

כבר בתחילת ההיסטוריה של עמנו, לאחר שניצלו אבותינו על ים סוף, זעקו כולם, "ה' ימלוך לעולם ועד!" לא היה זה רק ביטוי הבא מתוך אדיקות וצדקות כפי שאנחנו אומרים מילים אלו, אלא היתה זאת מציאות ממשית, הקב"ה היה המלך האמיתי; הוא היה הממשלה, ותורתו

מצוה על תנאי

בפרשת שופטים למדנו את מצות מינוי המלך, וכמו שכתוב (דברים יז, טו), "שום תשים עליך מלך". מעניין לציין שמצוה זו שונה משאר מצוות התורה, שכן בפסוק שלפני זה מקדימה התורה תנאי למצוה זו, "וְאִמְרָתָ אֲשִׁמָּה עָלֶי מֶלֶךְ", ורק אז, "שום תשים עליך מלך". מצוה זו מותנית בכך שעם ישראל יבקש מלך, ואם לא יבקשו, אין כלל כזו מצוה.

ואמנם שנים רבות חלפו עד שבני ישראל ביקשו מלך, ובמשך מאות שנים חיו בלא מלך, וכמו שמעיד הפסוק (שופטים יז, ו), "בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל". על כל העמים מסביב, ואפילו על הערים הקטנות ביותר, שלטו מלכים, וכפי שמפורט בארוכה בספר יהושע (יב, ט-כד), "מֶלֶךְ יִרְיָחוֹ אֶחָד מֶלֶךְ הָעִי אֶשֶׁר מִצַּד בֵּית אֵל אֶחָד, מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶחָד מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶחָד וכו'", לכולם היה מלך, ואילו רק לעם ישראל לא היה.

אלמלא מוראה של מלכות

את ההסבר לשוני הזה, נוכל להבין על פי הפסוק בפרשת וישלח (בראשית לו, לא), "וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל". פירוש הפסוק הוא, שבאדם היה צורך במלך הרבה קודם שהיה לבני ישראל צורך בכזה. אצל בני אדם, אם לא היה מלך, הם היו שוחטים זה את זה. הם היו זקוקים למלך, איש חזק וסמכותי, כדי לאכוף חוק וסדר. ברור לנו שאי אפשר להניח לאדומים להתרוצץ חופשי ולעשות ככל העולה על רוחם. מה יעשו האדומים עם החופש הניתן להם? האם הם יבנו ישיבות?! או שמא יחליטו לשבת וללמוד ספר מסילת ישרים?! אינני צריך לספר לכם מה הם היו עושים אם לא היתה אצלם אכיפה חזקה של החוק.

בעולם המערבי הדברים הבאים יישמעו כחידוש, אולם האמת הפשוטה היא שמלוכה היא צורת הממשל הטובה ביותר. כמובן שלפעמים ייווצר מצב שהמלך הוא אדם אכזרי ורע-לב, אבל באותה מדה יכול להיות גם נשיא אכזרי ורע-לב, אולם שום עם אינו יכול להתקיים ללא סמכות חזקה, וזוהי בדיוק הגדרתו של מלך. לדור שלנו אין הבנה בדבר הזה, כי בימינו לא קיימת מציאות

בעצמו ולנהל את עניינה של המדינה שתחת שליטתו. בתורה הקדושה, המלך אינו מי שיש לו כח ושליטה יותר מהאחרים, אלא המוכשר ביותר למלוך.

הוא שצעקו בני ישראל "ה' מלך". כאשר הם אמרו "מלך", הם התכוונו למשהו אחר ממה שאנחנו מכירים. לא היתה זו סתם מטבע לשון בעלמא, אלא מציאות חיה, הכרה ברורה ונפלאה במלכותו של ה', המנהל את ענייניה של הבריאה כולה בכלל ואת ענייניו של עם ישראל בפרט.

הצעה נדיבה

אולי זה נשמע כמו הגזמה, אולם כך חיו אבותינו, מתוך הבנה זו. דוגמא לזה מצינו בסיפורו של גדעון, שניצח כמה וכמה ממלחמותיהם של ישראל. לאחר נצחונו של מדין, העם היה אסיר תודה כל כך, שניגשו אליו ואמרו לו "מִשָּׁל בָּנוּ גַם אַתָּה גַם בְּנֵי גַם בְּנֵי כִי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְיָן" (שופטים ח, כב). הצעה כזו מצדו של עם ישראל היתה הביטוי נעלה ביותר של הכרת הטוב. אולם כיצד הגיב גדעון? הוא אמר "לא אֶמְשֵׁל אֲנִי בָכֶם וְלֹא יִמְשֵׁל בְּנֵי בָכֶם ה' יִמְשֵׁל בָּכֶם" - כבר יש לכם מלך, ואיני יכול להיות מלכם.

נתאר לעצמנו כיצד הדברים היו נראים בימינו, אילו היו מתקיימים בחירות כלליות לתפקיד "נשיא הקהילה היהודית בארה"ב". נתאר שבאו כולם לאדם אחד, יהודי עם יכולות וכוחות, ומבקשים למנות אותו נשיא על כל הישיבות, הקהילות החרדיות, וכל בתי הכנסיות. באים הם אליו כולם יחד עם כתר מלוכה ומבקשים ממנו לענוד אותו בתפארה. האיש הזה, עומד וצועק: "ה' הוא האלקים", הוא יקבל אולי מחיאות כפים סוערות, אולם כולם מבינים שאין בדבריו שום תוכן. גם אם הוא אדם הגון וירא שמים, מילותיו הם אינן יותר מאשר התבטאות פואטית. אמנם לפחות הוא אומר את זה, וגם זה משהו!

אולם כאשר גדעון אמר "לא אמשול אני בכם", הוא התכוון לכך. לא היו אלו מילים יפות בעלמא, כאלו שיוכלו להכנס לעמוד השער של העיתון ככותרת ראשית. הוא אמר את הדברים מעומק לבו. "אינכם זקוקים למלך, כי לכם יש את המלך הטוב ביותר".

תקופה מזהירה

כעת נלמד את פירושו של פסוק אחד מתוך קבלת שבת, "מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵי וְשִׁמּוֹאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קְרָאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם". זהו פסוק מעניין, כי איננו מבינים, מדוע דוקא שלושת אלו הוזכרו יחד?

התשובה היא שהפסוק מתאר תקופה נפלאה בחייו של עם ישראל, תקופה המתחילה במשה ואהרן, ומסתיימת בשמואל.

כאשר בני ישראל חנו על הים, ומצרים מרדפים אחריהם, משה הכריז בפניהם, "ה' ילחם לכם". ולא היה זה

היתה החוקה. הוא לבדו ישב על כס המלכות, וניהל את ההון הלאומי של עם ישראל, כמו גם את חייו הפרטיים של כל יחיד ויחיד מעם ישראל.

רעיון מגוחך ביותר

ולכן עם ישראל אפילו לא העלה על דעתו למנות עליהם מלך. מלך בשר ודם העונד לראשו כתר זהב? מלך היושב על כסא מלכות פיזי בארמון המלוכה? מלך המוקף במשרתים ובחיילים, הלבושים כולם בתלבושת הטקסית המלכותית? איזה רעיון מגוחך; הדבר היה נראה אבסורדי בעיניהם!

זו הסיבה שלאף אחד מעם ישראל מעולם לא היו שאיפות להיות מלך. ואם מישהו נתפס שוקל רעיון כזה, זה היה הדבר הגרוע ביותר. ולא מפני קנאתם של אחרים, אלא בגלל שזו היתה נחשבת הפיכה, תפיסה בכח של השלטון. הוא נוטל את כס המלוכה של מלך ישראל האחד והיחיד! לאף אחד לא היתה תעוזה לחשוב לעשות הפיכה ולתפוס את השלטון. אף אחד לא חלם לנסות "לקחת" מכוחו של הקב"ה.

מציאות מוחשית

קשה לנו להבין ולקבל את ההסבר הנ"ל, שהרי איננו מבקשים ח"ו לקחת מכחו של השי"ת, אלא בסך הכל אנחנו רוצים מלך. אולם טענה זו מגיעה לאחר מאות שנים בהם הורגלנו להתייחס למושג מלכות ה' כאל משהו ערטיילאי ונעלה, וקשה לנו להבין שבעבר, היתה זו מציאות מוחשית ביותר, שהקב"ה יושב על כס המלוכה ומנהל את ענייניו של עם ישראל. אמנם כל יהודי צדיק יאמרו לך מיד, "אין ספק שה' הוא מלך! מה השאלה?!" אבל למעשה זו שאלה גדולה מאוד עבורנו, כי אנחנו חושבים אולי על גלקסיות אדירות; על גופים שמימיים ללא קץ. אולם "מלך" פירושו "להושיב" את הקב"ה על כס המלכות בתוכנו, ולהמליכו באופן המוחשי ביותר.

איננו מסוגלים להעריך נכונה את המושג "מלך", משום שהגויים קלקלו את המושג הזה לגמרי. אצלם, המלך לא קיבל את תפקידו מכח הכישורים המתאימים לנהל מדינה, אלא משום שהיה קשוח ואכזרי דיו כדי לחסל את קודמו. אפילו בית המלוכה הבריטי, שנראה לנו כסמלה של האצילות, נוסד באופן הנ"ל, ע"י מי שהיה השודד החזק ביותר. כישורי המלכות לא נמדדו כלל ע"פ היכולת לנהל מדינה.

באמת צריכים אנו לברר את פירושה של המילה "מלך". זאת יש לדעת, כי פירושו של מלך אינו "כובש" או "בעל הכח", אלא המילה קשורה למילה בארמית, "להימלך" שפירושה להתיעץ או לשנות דעה. כל לומדי הגמרא יודעים כי "נמלך" פירושו ששינה דעתו, וזאת משום ששינוי דעת זה נובע מתוך נטילת עצה מעצמו. על פי זה, נבין כי פירושו של "מלך" הוא, זה שיודע ליטול עצה

ראשיתו של עידן חדש

למרות האמור, אין לטעות בזה – הם עדיין אמרו "ה' מלך", עם התלהבות רבה יותר ממה שאנו אומרים זאת. מדרגתם של הדור ההוא ביום חול רגיל, עלתה על מדרגתנו בסופו של ראש השנה, בו אנחנו עומדים ומכריזים במשך כל היום "ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד!" אולם לעומת העם אשר מלך מלכי המלכים היה מלכם, הבקשה למלך נחשב לירידה ולשגיאה גדולה.

משום שהיה כאן מעבר מעם אשר ידע שהקב"ה הוא מלכם, לעם שידיעה זו לא היתה ברורה כל כך אצלם. הם עדיין ידעו זאת היטב, אולם ידיעה זו לא התקרבה לידיעתם של הדורות בקודמים.

אשר על כן, באותה שעה, חל בהם שינוי עצום. עידן ה"ה' ילחם לכם" הגיע לסיומו. מעתה, הקב"ה כבר לא ילחם את מלחמותיהם, אלא ישאיר את נצחון המלחמות עבור המלך אותו בחרו להם, שהוא ילחם להם.

מצוה שונה מחברותיה

כעת נוכל להבין מדוע הקדימה התורה הקדמה למצוה זו, בשונה משאר מצוות: "ואמרת אשימה עלי מלך... שום תשים עליך מלך". הביאור הוא כך: מתי יש צורך במלך? רק כאשר מתעמעמת ההכרה בכך שהקב"ה הוא מלכנו, אז יש צורך במלך בשר ודם. כאשר הבטחון בקב"ה אינו חי ומוחשי כפי שהיה בימים עברו, והאדם חושב שעליו לנהוג "ככל הגויים אשר סביבותי"; כאשר האדם חפץ לחיות חיים יותר טבעיים, או אז הגיע הזמן למנות מלך. כעת, לאחר שירדו ממדרגתם למדרגה נמוכה יותר, חלה המצוה "שום תשים עליך מלך".

אמנם, אם מלך הוא דבר פסול, ועצם הבקשה יש בה עוון, אז לא המלך לא היה ניתן להם גם לאחר בקשתם. שמואל היה מייסר אותם על כך שביקשו, וכפי שעשה גדעון, והכל היה נשכח. אולם לא; כעת הדבר הפך למצוה. ברגע שהאדם הכניס את ראשו אל תוך הרסן הזה, עליו להמשיך ולמשוך בעגלה. כיון שקיבלו עליהם בני ישראל את המדרגה של חיים טבעיים, עליהם להמשיך לחיות כך, כפי מדרגה זו. זה לא עוון; זו טרגדיה, אבל לא עוון.

לחיות מכלום

משל למה הדבר דומה, לאברך כולל, שחי "מהאוויר". הוא ואשתו קבועים בדעתם שהבעל ילמד תורה, אז הם חיים מכלום. אמנם גם כלום עולה משהו, אבל המשהו הזה מגיע מהיכן שהוא. כל עוד בני הזוג חזקים מאוד במדת הבטחון, המשהו הזה ממשיך להגיע, והם ממשיכים להתקיים כך.

וכך חיו הצדיקים במשך כל חייהם. מעשה שהיה ברבינו שמחה זיסל מקלם זיע"א, שפעם, בערב יו"ט, לא היתה לו בבית פרוטה לפרוטה כדי לקנות צרכי יו"ט עבור

אירוע חד פעמי, אלא זו רק תחילתה של הנהגה קבועה של השי"ת. משה אומר לעם כי מעתה ה' ילחם את כל מלחמותיהם, הוא הגנרל, המנהיג, המושיע.

וכך היה עד לתקופתו של שמואל. זו היתה תקופה בה הקב"ה ענה בכל פעם שפנו אליו. מי שילמד את התנ"ך יראה, שמימי משה ואהרן ועד סוף ימי שמואל, כל מלחמותיהם של עם ישראל היו בדרך ניסית, שלא כדרך הטבע. המלחמות נוצחו באופן פלאי, באופן של "קוראים את ה' והוא יענם".

הרגשת קרבתו

לא היה זה בכדי שהקב"ה נלחם את כל מלחמותיהם שלא בדרך הטבע. פירושו של דבר, שבדורות אלו חיו אנשים נעלים ביותר. ומה היתה גדולתם? הפתרון לזה נמצא אף הוא בפסוק עצמו: "קוראים אל ה'". הם קראו אך ורק אל ה', כי הם הכירו שהוא המלך.

איננו יכולים לתאר עד כמה הם הרגישו בכל מהותם את המציאות של ה' מלך. זו הסיבה שה' נלחם עבורם בכל מלחמותיהם. "אם אתם מכירים שאני הוא מלככם", אומר הקב"ה, "אז באמת אנהג כמלככם". במשך אותה התקופה של "אין מלך בישראל" (שופטים כא, כה), לא היה מלך שילחם את מלחמותיהם של ישראל מלבדו יתברך, ועם ישראל נלחם את מלחמותיו על ידי פניה אל ה'. היתה זו תקופה נפלאה של "ה' ילחם לכם ואתם תחישון" – אינכם צריכים לעשות דבר. תפקידו של עם ישראל היה רק להראות שהם מכירים בכך שה' לבדו מלך והוא הנלחם להם.

רוחות חדשות מנשבות

אולם לאחר שנים רבות, תקופה גדולה זו באה לסיומה. כאשר הזקין שמואל, הפחד החל להתפשט אצל חלק מהאנשים. "שמואל הנביא מזקין, ומה יקרה כאשר הוא יפטר." ואז נזכר עם התורה בפסוק בפרשתנו, "וְאֶמְרָתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ", ורק אז, "שׁוּם תָּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ".

כאשר הם ניגשו לשמואל הנביא וביקשו שישים עליהם מלך, האם הוא שמח בזה? הרי אחרי ככלות הכל, זוהי מצוה! אולם שמואל כעס עליהם! "וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינָיו שְׁמוּאֵל כִּאֲשֶׁר אָמְרוּ תִּנֶּה לָּנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ." "מה זאת?!" תמה שמואל, "מה הפירוש, תנה לנו מלך? אתם דוחים את מלכותו של ה', כי הרי ה' הוא מלככם?!"

שמואל דיבר את שפתם של בני הדור הישן, של אותם אלו שהבינו שאכן יש מלך היושב על כס המלכות ומנהל את כל עניני העם. אולם הזמנים השתנו, וחלק מאותה הכרה ברורה של "ה' מלך" החלה להתפוגג, ואנשים החלו לסגת מגדולתם המקורית.

להם. אבל הוא היה רק אווז בר, אשר לא היה בר מזל כמותם, ולכן הוא המשיך בתעופתו.

בדרכו חזרה, האווז שלנו לא יכול היה להימנע מלעוף מעל אותה החווה. בעודו עובר מעליה, הוא הביט שוב, מחפש את אחיו האווזים, אולם כל שראה בחצר המשק היו נוצות מוכתמות בדם. היו אלו השאריות של אווזי הפטם אשר סמכו על האיכר נדיב הלב. זוהי הסיבה שאווז הבר אומר "בטחו בה' עדי עד" - משום שאין לו אלא את הקב"ה בלבד!

הכל בידי שמים

שירתו של אווז הבר מלמדת אותנו את אחת התועלות של הבטחון. אווז הבר מלמד אותנו שכאשר אדם מעביר את בטחונו מהקב"ה לכח אחר, הקב"ה יניחנו בידי של אותו הכח. האיכר טוב הלב המחלק מזון מתוך קערת הדגן הגדולה, עלול להתגלות כמי שמפטם את האווז כדי לשוחטו. האווז עשוי לגלות שהוא רדף אחרי דבר שלא היה טוב עבורו כלל וכלל.

בכל מקרה בו באדם מעביר את בטחונו מה' לאדם או לחפץ מסוים, יקרה איזה דבר כדי ללמד אותו שהוא טעה. וכמו שמספר החובות הלבבות (שער הבטחון פ"ז) אודות אדם ששם מבטחו בידי, ואמר לחבירו, "כל עוד יש לי את עשרת אצבעותי, אני בטוח בפרנסתי". ומה אירע עוד באותו היום? אצבעותיו נתפסו במכונה, והוא איבד אותם. אין זה עונש, אלא לקח שעליו ללמוד, להסיר את בטחונו מידי ולחזירו לידי של הקב"ה.

ניתוח חירום

אדם שמשליך את יהבו בעסק שלו במקום בה', ואז הוא פשט את הרגל - אפילו אם כעת הוא נשאר בלי כלום - עליו לשמוח, משום שזהו הדבר הטוב ביותר עבורו; הוא עבר כעת ניתוח. הדבר דומה לאדם שגילו אצלו גידול ממאיר, וכעת הוא יוצא מבית החולים ללא הגידול. אמנם הוא גם יוצא ללא עשרת אלפים דולר ששילם על הניתוח, אולם הוא שמח. חסרון המעות נחשב לו כהצלחה, משום שעל ידי זה הוסר הגידול. כן הוא העסק שקרס - הקב"ה עשה לו ניתוח והסיר ממנו את העסק, אשר היווה גידול שגרם לו לשכוח את בוראו. אילו היה שם בטחונו בה', העסק היה יכול להיות עדיין אצלו, וזה לא היה נחשב כגידול.

דוגמא נוספת: אדם בעל תארים כאלו ואחרים, שבטוח כעת שחברות רבות ירדפו אחריו - אל לו לעשות את הטעות הזו ולשים בטחונו בתארו, משום שאז עלול לקרות משהו. אולי המקצוע שלמד יצא מכלל שימוש, וביום בהיר אחד הוא עלול לגלות שאין עוד כל צורך בהכשרתו.

בני משפחתו. רעייתו הצדקנית הביטה בו, והוא הביט בקב"ה. הוא פסע הלך ושוב בבית, וזמזם לעצמו ניגון. אני בטוח שהמילים של השיר היו משהו כמו: "אשרי אדם עוז לו בך...". הוא היה מלא בבטחון, וכך גם רעייתו. והנה לפתע, הגיעה מעטפה מארה"ב, ובה סכום כסף שהספיק לצרכי החג.

"ואמרת אשימה לי עבודה..."

ובחזרה לאברך שלנו - לא ארכו הימים, והדודים והדודות החלו לטפטף באזניו, ובפרט באזני רעייתו: "עד מתי?! כמה זמן תוכלו להמשיך כך?" וכך, לאחר זמן מה, הדברים מתחילים להשפיע עליו, והאברך כבר אינו כפי שהיה. הוא מתחיל לחשוב "ככל הגויים", ככל הדודים והדודות. לבסוף מגיע היום בו הוא נאלץ לעזוב את הכולל ולחפש עבודה. כעת הוא כבר חייב לחפש עבודה, משום שכבר אין לו על מה לסמוך. אין לו את מדת הבטחון, אז מהר, עליו לחפש עבודה. הוא ירד ממדרגתו, כעת ה' כבר אינו המלך באותה הדרגה שבה היה קודם לכן, אז הוא חייב לעבוד. לא רק שהוא מוכרח לעבוד, כעת זו כבר מצוה עבורו לעבוד.

נמצינו למדים שכל עוד האדם הוא בעל מדרגה גבוהה בבטחון, הקב"ה משיב לו כגמולו. אולם ככל שהאדם עובד על עצמו, ומחדיר להכרתו שאין "בוס", אין גביר, אין ראש כולל, אין את הנשיא קרטר ואין ראש הממשלה בגין, אלא יש אך ורק את מלך מלכי המלכים, זוהי ההצלחה הגדולה ביותר שיוכל האדם להשיג בחייו.

בטחון של אווזים

כבר מימי קדם, יש שנהגו לומר בכל יום פרק שירה, שהיא שירתם של הבהמות, החיות, העופות והשרצים. לכל בעל חיים שירה משלו, ולכל שירה יש טעם מדוע התייחדה לבעל חיים זה. ראוי ללמוד את פרק שירה כולו, אולם כעת נלמד רק חלק קטן ממנו.

"אווז הבר אומר בְּטָחוֹ בה' עַדִּי עַד (ישעיה כו, ד) - שירתו של אווז הבר שונה היא משירתו של האווז המבוית, וכעת נעסוק רק באווז הבר. בכדי להבין את שירתו של אווז הבר, נצייר את הציור הבא: פעם עבר אווז בר בתעופה מעל כפר מסוים. האווז היה רעב מאוד, שכן כבר ימים רבים לא בא מזון לפיו. בעודו עף, מביט הוא כלפי מטה, והמראה שנגלה לנגד עיניו עורר את תאבוננו. הוא ראה אווז מבוית, גדול ושמן, הפוסע מעדנות ברחבי החווה. ליד האווז עמד אדם טוב-לב, האוחז בידו קערה גדולה המלאה דגן, אשר האכיל את האווזים, שנהרו אליו מכל עבר.

המחזה הזה גרם לאווז הבר להרגיש בודד וחסר ישע. אוי, כמה קינא באותם אווזים ברי המזל אשר זכו למיטיב שיצא מגדרו להאכיל אותם בנדיבות, ככל שמתחשק

שידוך משמים

בדידי הוה עובדא, אצל אחד מילדי. אמנם איננו מתהדר לומר שזכיתי להגיע למדרגה בבטחון, אולם לכל הפחות אני מדבר על הענין, וכאשר אני מדבר על זה עם אחרים, הדברים משפיעים גם עלי מעט. פניתי לשדכנים בכל מקום, אולם שום דבר לא יצא מזה. חיפשנו שידוך עבור בתנו, אולם אף אחד לא הצליח לסייע בידינו.

ולפתע, צץ לו שידוך מקסים ממקום בלתי צפוי. אחד מראשי הישיבות התקשר אלי והציע לבתי את אחד הבחורים הטובים ביותר בישיבתו. חששתי שיבקש ממני סכום כסף גדול, הלא עבור מצויין שכזה משלמים הון רב! אולם לא כך היה. ראש הישיבה התקשר שוב, לאחר שכבר נישאו, עבור ענין אחר, ורעייתי עדיין חששה שהוא מתקשר אלי בנוגע לכסף...

למדנו אם כן את סודו של ענין הבטחון, שהוא מהנושאים היסודיים שבתורה, שיהיה האדם סמוך ובטוח שעניניו מנוהלים היטב על ידי הקב"ה. כל מי ששומע את הדברים, בטוח שכבר יש לו את המדה הזו, אולם עלינו להבין שנדרשת עבודה רבה ומאומצת כדי לקנות מדה זו. הנושא הזה הוא גדול ביותר, ודי להסתכל בשער הבטחון בחובות הלבבות כדי להבין את גודלו, אולם זהו חיוב המוטל עלינו, ואסור לנו להישמט ממנו. קניית הבטחון היא אחד ההישגים הגדולים ביותר שיכול אדם להשיג בעולם הזה, והשלב הראשון של הבטחון הוא להפנים שהכל מגיע ממנו יתברך.

אבוד בלב ים

אנו מבטאים את היסוד הזה בתפילתנו בכל יום, בברכת "אהבה רבה", שבה אנו מבקשים "אבינו האב הרחמן, המרחם", ולכאורה נראה שיש כאן כפילות, שכן האב הרחמן הוא המרחם, ומהם שני הענינים הללו? איזה חילוק יש בין "האב הרחמן" ל"המרחם"?

אמנם לכל מילה ישנה משמעות שונה, שכן הקב"ה הוא אבינו הרחמן, אולם עדיין צריכים אנו לזכור שהוא זה ש"מרחם עלינו". ונבאר את הדברים על פי משל. יהודי יוצא לשיט קצר בסירת משוטים קטנה, ולפתע נשמטים ממנו המשוטים, והם הולכים ומתרחקים ממנו עד שנעלמים מעיניו. כעת סירתו מיטלטלת על ידי גלי הים, ואין לו עליה שום שליטה, ובמצב כזה הוא עוד עלול להגיע לאירלנד. הוא פונה בתחינה לקב"ה ומבקש: "אנא, השיי"ת, אתה הוא אב הרחמן, בבקשה רחם עלי והצל אותי!"

אדם השם מבטחו בדוד העשיר ששולח לו כסף כל חודש, במקרה הטוב הדוד עלול להפסיק לשלוח לו כסף, ובמקרה הגרוע הוא עלול לרדת מנכסיו או אפילו להיפטר ח"ו. מי שמשליך יהבו על תלושי מזון, משהו ישתבש. זה מה שקורה. מי ששם בטחונו בחפץ או באדם, מסכן בזה את הטובות שהיה יכול לזכות בהן, משום שעלינו ללמוד לקחים בעולם הזה!

סוד ההצלחה

מטעם זה כתב החובות הלבבות, שהרוצה לשמר את הונו, אחד מהתנאים לזה הוא, שלא ישם מבטחו בממונו, אלא במי שנתן לו את הממון. לזכור תמיד שההצלחה מגיעה מאתו יתברך. זהו סוד ההצלחה.

לאמיתו של דבר, זהו אחד העקרונות היסודיים שעל פיו מנהיג הקב"ה את חיינו, שככל שבטוחים בו יותר, כך הוא מתגמל ומשלם לאדם על בטחונו. זהו שאומר לנו הנביא (ירמיה יז, ז), "בְּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּה' וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ". נשים לב שלפסוק ישנם שני חלקים - "בְּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּה'" - אשריו וטוב לו. ומהו שכרו? "וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ" - פירוש, שככל שהוא בטוח בו יתברך, שהוא זה שמנהיג את כל עניניו ועסקיו, אכן כך יהיה בפועל!

השדכן הטוב ביותר

זהו היסוד החשוב של "ה' מלך" אותו אנחנו לומדים - מי שממליך עליו את הקב"ה, זה בדיוק מה שהקב"ה יהיה עבורו. השם מבטחו בקב"ה, פתאום יראה שהישועה באה ממקום בלתי צפוי לחלוטין. רווחים שלא ציפה שיגיעו לו, מגיעים אליו ללא הודעה מוקדמת.

לכן מוטל עלינו לבקש מהקב"ה **הכל, וללא הרף!** ולא רק בתפילת שמונה עשרה, במשך היום כולו, עלינו לבקש מה' על הכל, לבקש על הדברים להם אנו זקוקים, ולבקש שימשיך לנו הקב"ה את מה שכבר נתן לנו. מי שזכה לשאת אשה, יבקש מהשיי"ת, "אנא ה', שמור על בריאותה של רעייתי, ותן לה חיים ארוכים".

מי שעוד לא מצא את זיווגו יאמר, "ריבונו של עולם, אנא שלח לי שידוך טוב". לבקש, לבקש, ושוב לבקש. כי הקב"ה הוא השדכן הטוב ביותר. כאשר תבקש ממנו, הוא יאמר, "אתה מבקש ממני? טוב, אז הבה ואעזור לך", ופתאום יגיע לו שידוך ממקום שלא ציפה - ולא על ידי שדכן. ויהיה זה שידוך טוב! מהשדכן הטוב ביותר!

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

שלא כדרך הטבע. בין כך ובין כך, הקב"ה שולט בכל! ה' מלך, הוא זה שמנהיג את כל עניינינו בחכמה ובתבונה, ואין שום דבר טוב יותר ממה שהוא בחר לתת לנו. עלינו ללמוד את האמת הזו, ולהזכיר לעצמנו בכל עת, וכתוצאה מכך, כפי שאנחנו נבטח בו, כך יהיה באמת.

צעק לעצמך

אולם לא מספיק לשמוע את הדברים הללו ממני! אמנם זה עוזר, אולם ככל שתדבר על זה בעצמך, ממש כך כמו שאנחנו מדברים כעת, ככל שתדבר עם עצמך, כך הקב"ה נעשה מלך בחיך. כאשר אתה הולך ברחוב, חשוב לעצמך, "ה' מלך!" אפשר גם לומר את זה, אף אחד לא מקשיב. בשעת ההליכה אפשר גם לצעוק את זה. יש כל כך הרבה רעש מהמכוניות, המשאיות והרכבות, שאף אחד לא ישמע. צעק: "ה' מלך!"

אף פעם לא ניסית זאת?! איני מתכוון בראש השנה, אלא במהלך השנה, בצהרי יום שלישי רגיל למדי. אמור לעצמך כל הזמן - כי אתה הקהל החשוב ביותר - שהקב"ה עליון ושולט על כל היקום, כולל עליך.

יש לי כל

ועל כן, אדם הפוסע בשדרה, וכאשר הוא מכניס את ידיו אל תוך כיסיו, אין שום קול של צלצול מזומנים. אין לו כסף, אין לו עבודה, אין לו אשה, אין לו כלום. אולם הוא הולך ברחוב ואומר, "יש לי את ה'! ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד!" כאשר ינהג בדרך זו, דברים יתחילו להתרחש. תכף יתקשר השדכן ובפיו הצעת שידוך, שיש בה גם ממון. יהיה לך הכל!

וכל זה הוא משום שככל שזה תלוי בך, אינך מעוניין לקיים את מצות "שום תשים עליך מלך". זו המצוה היחידה שאינך מעוניין לקיימה, כי כבר יש לך מלך; מלך היושב על כסא כבודו, ודואג לך באופן המושלם ביותר. כל עוד אתה חושב בדרך זו, כל עוד אתה חי את חיך עם "ה' מלך", מלכך יגשים את שאיפותיך, וימטיר עליך חיים של שמחה ואושר!

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ברוך אתה ה' הקל הקדוש - והנה ברוך הוא הבעת הכנעה מתוך הכרת טובה. אם כן יש לתמוה, מה טובה לישראל בשלימות של הקדוש ברוך הוא? שלש תשובות בדבר:

המושיע האמיתי

והנה לפתע הוא שומע קול של פרופלור, ולמול עיניו מופיעה דמותו המעודדת של מסוק משמר החופים. אה! איזה קול נעים! המסוק יורד מטה, ומצד של המסוק משתלשל אליו סולם חבלים. היהודי תופס את החבל ומטפס מעלה אל תוך המסוק, ושם הוא מזכה את הטייס בחיבוק חם. הטייס מנסה להשתחרר ממנו, בטענה שעליו להטיס את המסוק, אולם היהודי אינו מרפה; הרי הוא המושיע שלי! כך חושב לעצמו היהודי.

ברגע זה נמצא היהודי הניצול בסכנה איומה, משום שעל אף שאין ספק שהוא לא ישכח לרגע שהקב"ה הוא האב הרחמן, מכל מקום הוא חושב כעת שיש עוד גורמים רחמניים בעולם. נכון, ה' הוא האב הרחמן, אולם במקרה זה, ה"מרחם" היה איש משמר החופים שהציל אותי. הוא זה שריחם עלי.

לכן אנו מוסיפים "המרחם"; הקב"ה אינו רק האב הרחמן, אלא הוא גם זה שמרחם בפועל, והוא ורק הוא היחיד שמרחם. אם יש עוד מישהו שמרחם עליך, הרי שהקב"ה הוא זה שעושה את זה.

גבוה מעל גבוה

כמובן שעל הניצול להכיר טובה לאיש משמר החופים. עליו גם להכיר טובה למפקדיו ששלחו אותו למשימת החילוץ. אולם עלינו לזכור תמיד כי "גבוה מעל גבוה שומר". יש מפקד מעל המפקד שלו, מעל המפקד ששלח את המחלץ יש את הפיקוד הראשי של משמר החופים, ומעליהם יש את הנשיא שהוא המפקד שלהם, אולם עלינו לזכור שה"מפקד העליון" הוא אך ורק הקב"ה, הוא המרחם בכל מקום ובכל מצב, וכל הרחמים מגיעים ממנו בלבד.

לכן אומר דוד המלך ע"ה (תהילים צב, ב), "טוב להדות לה' ולזמר לשמך עליון". הקב"ה נקרא עליון משום שהוא ה"גבוה מעל גבוה שומר", הוא פועל הכל לבדו. הוא המלך האמיתי.

המסע עלול להמשיך

ברגע שאנו שוכחים את האמת הזו, כל הדרגים עלולים לזנוח את מלאכתם, ויתכן שאיש משמר החופים לא יגיע לבסוף להצילו, והוא אכן עלול למצוא את עצמו באירלנד... כמובן שלקב"ה תכניות משלו, ולפעמים, אף אם האדם בחר לזנוח את ה', ה' יבחר להביאו הביתה, אולם מי יודע אילו "הפתעות" ממתנות לו שם, אולי אף גרועות יותר מלהגיע לאירלנד... לפעמים האדם ניצול מצרה אחת, תמורת צרה אחרת, גרועה יותר. מכל מקום - במוקדם או במאוחר, מי ששוכח שהעליון הוא זה שפעול הכל, ושממנו הכל יתברך, יקבל את גמולו.

הקב"ה הוא זה שהגיע להציל את האדם, על ידי האמצעים שהוא מספק בטבע, ולפעמים גם באמצעים

לכן ידיעה זו היא **היסוד** לכל ההשגים העתידיים, אך ההכרה בקדושת ה' היא גם **המטרה** של כל השגינו. אם אין יראה אין חכמה ואין אם אין חכמה אין יראה (אבות ג, יז), החכמה היא הדעת שאנו מבקשים בברכה הבאה והיראה היא הידיעה האמיתית של ה' ושלימותו. והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו וידעו תועי רוח בינה ורוגנים ילמדו לקח (ישעיה כט, כג-כד). כך מלמדים אותנו חז"ל (מגילה יז, א) שידיעת קדושת ה' היא ההקדמה לבקשת הדעת והחכמה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כמה אמון צריכים בני התורה לתת בתיאוריות הרפואה הנוכחיות בתחום הבריאות והתזונה הנכונה?

תשובה:

עד כמה שהשכל הישר מחייב. זה כל מה שאנחנו יכולים לומר. אם מדובר באיזו תיאוריה שהוצעה לאחרונה על ידי רופא או חוקר אחד, והיא טרם התקבלה על ידי עולם הרפואה, אז מדוע לחשוש לזה? אך אם מדובר בדבר שכבר התקבל כל כך, באופן שהציות לעצה זו הפך להגיון פשוט, אז עלינו לקיים זאת.

למשל נושא העישון. כיום, פחות או יותר, רובם של בעלי הידע בתחום מסכימים שהעישון מסוכן לבריאות. לכן, זהו מה שמחייב השכל הישר כיום, ומי שממשיך לעשן, עובר על דברי התורה, והוא אשם. אין שאלה שבימינו, אדם שמעשן הוא אשם.

אלא שישנם כמה אנשים בורים שאינם מבינים את הדברים האלה. הם חושבים שמה שאביהם עשה, מחזיק לנצח, ומכיוון שאביהם לא היה מודע למציאות של חיידקים, הם חושבים שגם הם יכולים לשתות מכוס מלוכלכת. יש אנשים כאלה. הם ישתו מכוס שתיה ציבורי, כי גם אביהם נהג כן! הם גם חושבים, "אבא שלי עישן, אז מדוע שאני אמנע מזה?" העובדה שיתכן ואביו מת מהעישון, את זה הוא אינו מעלה על דעתו. ובכן, הוא רק בור. אבל אלה שיש להם אינטליגנציה מסוימת נדרשים לקחת בחשבון את חוות הדעת הרפואיות המקובלות של זמנינו.

א) שכל תהלת ישראל היא להשתבח בתהלתו של מקום ברוך הוא כמו שנאמר (דברים י, כא) **הוא תהלתך** והוא אלקיך, ונאמר (שם ד, ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, ונאמר (תהלים קו, מז) ולהשתבח בתהלתך. **וכפי גדולת שלימותו כך תגדל תהלת ישראל עמו.**

ב) קדושתו יתברך היא השכר של בני ישראל לעולם הבא. הנה עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג), וכתב הרמב"ם (תשובה ח, ז): ולא דמוה הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון, עכ"ל. כלומר אף משה רבינו אינו יכול להשיג גדולת שכר עולם הבא. ולמה זה לא ראו הנביאים (ואף משה רבינו ע"ה) את אמיתת ענין שכר העולם הבא? אלא הטעם מפני ששכר עולם הבא הוא עונג הדביקות בו יתברך (כמו שפירש בספר מסילת ישרים פ"א). וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יז, א) העולם הבא... צדיקים יושבים... ונהנים מזיו השכינה. אבל כבר נאמר (שמות לג, כ) לא יראני האדם וחי, לרבות משה רבינו, כי לו נאמר, נמצאו שיש שני דברים שלא ראו לנביאים [ואף למשה רבינו]: כבוד ה' בעצמו ועולם הבא, והוא **מפני ששניהם אחד**. ואין כל מלאך ובריה יכולים לשער גדולתו, ולפיכך אין מי שיכול לשער ולמדוד שמחת הדבקים בה' בעולם הבא. וכפי גדולת שלימות ה' כן תגדל שמחת הדבקים בו ותענוגם.

לכן גדלה מאד מאד בלי תכלית שמחת ישראל **בקדושתו** של מקום דהיינו שלימותו, שזוהי מדת שמחתם **ותענוגם לעתיד לבא**. והענין כפול, משום שכפי רוב השיגם והבינם שלימותו יתברך כן משיגים ומבינים מעלת תענוגם לעולם הבא, וכן כפי השתדלותם ויגיעתם להעמיק חקר בהבנת גדולתו כן יזכו לדבק בו ובשלימות וליהנות מזיו כבודו [כמו שנתבאר לעיל באשרי אצל עוד יהללך סלה].

ג) המלאכים וישראל אומרים קדוש... ה' צבקות ולשון זו רומזת לשלימות ה' כפי שנראית מחכמתו ביצירת הבריאה [צבקות]. למרות שכבוד ה' במקומו הוא הרבה למעלה מכבודו הנראה ממקומו, ומתגלה בנפלאות הבריאה, בכל אופן גם כבוד זה [של צבאותיו] כולל חכמה, כח וחסד אינסופיים.

אנו משתמשים בעדות זו [בטבע ובהיסטוריה] להשיג השלימות הנרצה בהשגת ידיעת ה' כראוי ובזה מצליחים גם כן להתקרב אליו יתברך בעולם הזה ובעולם הבא. אנו מודים לה' על כי **קדושתו ממלאת את העולם בהזדמנויות להשגת השלימות** [מלא כל הארץ כבודו].

ידיעת קדושת ה' [היא שלימותו] היא הקדמה לברכה הבאה: בקשה לדעת. תחילת חכמה יראת ה' (משלי ט, י),

אמרי יוסף

ביאורים וחידושים על מסכתא פרה
הגאון רבי מאיר יוסף הלוי קאפאלאוויטש

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

שבילי זרעים

ביאורים וחידושים במסכת שביעית
הגאון רבי שלמה העניך הכהן לאקס

בשורה משמחת ללומדי מסכתא פרה

ספר

אמרי יוסף

ביאורים וחידושים במסכתא פרה
הגאון רבי מאיר יוסף הלוי קאפאלאוויטש שליט"א

בשורה גדולה להוגי ולומדי מסכתא פרה בעיון
בצאתו לאור של הספר הגדול 'אמרי יוסף' על מסכתא
פרה, מאת הרב הגאון רבי מאיר יוסף הלוי
קאפאלאוויטש שליט"א

הספר מסודר על סדר המשניות כפי סדר המסכתא
וכולל בתוכו חידושים וביאורים קושיות ופירוקים בעומק
סוגיותיה של המסכתא, כתוב בשפה ברורה ונעימה
ומשיבת נפש ללומדי והוגי המסכתא
אין מדרך המדור לבקר ולכתוב על רמת תוכנו של הספר
ודבר זה נמדד אך ורק בין כותלי בית המדרש, אך ממה
שבא לאזנינו ומחמקט שראו עינינו נתקבלו דבריו בחבה
בכל מקום אליו באו, ורבים מהללים ומשבחים ומודים
על הספר יקר המציאות הלזה.

ברכותינו שיזכה המחבר שליט"א לישיב באהל של תורה
בהשקט, ולהמשיך יגיעתו בסוגיות הש"ס, ולזכות את
הרבים באורו הגדול.

להשיג בבית המחבר רח' דברי היים 14 ירושלים

טלפון: 02-5386072

בבני ברק: קופולוביץ רח' הרב דסלר 30

טלפון: 03-570-1278 || 054-848-9103

עיון ועמקות בסוגיות דמסכתא שביעית

ספר

שבילי זרעים

ביאורים וחידושים במסכתא שביעית
מאת הגאון רבי שלמה העניך הכהן לאקס שליט"א

המחבר הגאון רבי שלמה העניך לאקס שליט"א ראש הכולל
ערש"ק 'זכרון שמשון' ועמו חבורת אברכים מופלגים שפרקו
מעליהם עול השבונות רבים והקדישו את ימי ערש"ק לצילול
לעומק הסוגיות בעיון וירידה לעומקא של סברא והלכה
בדרכה של תורה.

בהבורה הנ"ל עמלו במשך זמן רב בסוגיות דסדר זרעים
ובכללן סוגיות המופלאות דשבת הארץ 'מסכתא שביעית'
והגאון הנ"ל מסר שיעורים לפניהם תמידים כסדרן לאורך
הסוגיות, והעלה הכל על הכתב בספר מכורך ונאה.

וכידוע ללומדי מסכתא שביעית שלא רבו הספרים הדנים
בעומק הסוגיות בדרך הישיבות הק, לכן טובה גדולה עשה
עמנו המחבר שליט"א שעמל וסידר הדברים על הכתב לפי
סדר המשניות דמסכתא שביעית, וכל הרוצה אומר ברקאי
וראוי לעשות עליו קידוש לשבת הארץ.

והנה הספר הנ"ל נתעמר בהסכמות מופלגות מגדולי התלמידי
חכמים וצוק"ל ושיבליחמ"א בראשם הגאון רבי יצחק שיינר
וצוק"ל- ראש ישיבת קמניץ. הגאון רבי שלמה אליהו מילר
שליט"א – ראש כולל מורונמו. הגאון רבי זלמן נחמיה
גולדברג וצ"ל. והגאון רבי משה אורי לינדר שליט"א – רב
ומו"ץ בשכונת נווה יעקב.

מדור 'אוצר הספרים' מצטרף לברכות להרב המחבר
שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו הוצה ויתקבלו דבריו
בחבה בבית המדרשות.

קדשם בקדושת השבת המתאחדת בתורתך

מחבר ספר הפרסום באוצר הספרים
ממוקד לקהל היעד שלך!

להשיג משפחת לאקס רח' זיון 49/9 נווה יעקב י-ם
|| 02-53833211 || 05276-48613 || 05484-28849

תורת הבטחון ~ פרשת שופטים

הבוטח בה' - "מובטח"

כי תצא למלחמה על איביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המצלח מארץ מצרים. (ב, א)

מקור מצות הבטחון

הנה כתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ג, אות ל"ב) וז"ל: "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם (דברים ז, יז-יח). כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב מומך, לא תירא מהם (שם כ, א). הוזהרנו בזה, שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים פה, י): "אך קרוב ליראיו ישעו", וכן כתוב (ישעיה נא, יב): "מי את ותיראי מאנוש ימות", עכ"ל. הרי, דמקור חובת מצות הבטחון הוא משום שהתורה הוזהרנו לבל נירא כשנצא למלחמה. [וכ"כ הבית הלוי (קו הבטחון) להדיא עפ"י מש"כ הרמב"ם בספר המצוות (ל"ח נה)]. וזהו המקור שאסור ליהודי לפחד משום דבר בעולם, "כי ה' אלקיך עמך", וצריכים רק לבטוח בו יתב"ש - כי ישועתו קרובה לבא.

מובטח לו שלא ימצא נזק

הרמב"ם (פ"ז מהל' מלכים הל' ט"ז) האריך בענין זה וכתב וז"ל, "מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שייכנס בקשרי המלחמה ישעו על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך", עכ"ל. דברים נוראים! דמי שלוחם מלחמת ה', ומקוה על משען ישראל ואינו ירא כלל, הרי "מובטח לו" שלא ימצא שום נזק ושום רעה!

חרדת אדם יתן מוקש

אבל מי שמתייאש מן ישועת ה' - באיזה מצב שהוא, ואינו מקוה על משען ישראל, ואינו מאמין בהש"ת שהוא - "הכל יכול" ו"בעל היכולת", ובכל מצב שהוא יש תקוה, דיש כמה וכמה אופנים

שהש"ת יכול לשלוח לו הישועה, אפילו בדרך הטבע - שיש "הרבה שלוחים למקום", זהו סיבה שיבא עליו אותו רעה שדואג מפניו, ולא יזכה לישועת ה'. כדכתיב (משלי כט, ה): "חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישגב". וכן מפורש בדברי הבית הלוי (קו הבטחון) וז"ל, "חובת הבטחון בא בפסוקים הרבה רבו מספור, ומי שמחסר בו, עבירה גדולה היא, ועבירה זו עצמה גורם לו ליפול, כמאמר הכותב: "חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישגב", דעל ידי זה שיחרד האדם ויפחד מאיזה דבר ולא בוטח בה', זהו עצמו גורם לו שינתן לפניו מוקש שלא היה כלל מקודם באותו דבר, "ובוטח בה' ישגב", דגם מהצרה שהיה בה ניצל", עכ"ל.

על כל פנים, הרי מקרא מלא דיבר הכותב "ובוטח בה' ישגב" - שהבוטח בהש"ת מובטח לו שיזכה לישועת ה', וינצל מכל צרה שבעולם, אך ורק מצד הבטחון בהש"ת.

מובטח שאין זה בתוך ביתי

ובאמת מצינו גמ' מפורשת בהלל הזקן שמצד מדת הבטחון היה "מובטח" שלא יבא עליו שום צרה. דאיתא בברכות (ס, א): "תנו רבנן, מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי. ועליו הכתוב אומר משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח בה'. אמר רבא: כל היכי דדרשת להאי קרא, מרישיה לסיפיה מדריש - מסיפיה לרישיה - מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש - משמועה רעה לא יירא מה טעם - נכון לבו בטח בה'. מסיפיה לרישיה מדריש: נכון לבו בטח בה' - משמועה רעה לא יירא", ע"כ.

ורבינו הגר"א (אמרי נועם שם) ביאר דברי הגמ' האלו וז"ל, "הכי פירושו דהוא היה בטוח בה' שלא תבוא לו צרה בתוך ביתו. (ומה שמצינו כמה צדיקים שהיה להם צרות י"ל דהכל לפי אומץ הלב בבטחונו על ה' וכמ"ש (חולין ד) שאני ר"ח דנפיש זכותיה)", עכ"ל. הרי מבואר מדברי הגר"א, דע"י מדת הבטחון, אם לבו בטוח לגמרי בה' יתברך, א"א שיבא שום צרה לתוך ביתו, כדכתיב "ובוטח בה' ישגב".

אין עוד מלבדו

וכן נמי מבואר בגמ' (חולין ז, ב) על ר' חנינא שהיה בטוח שלא יתרחש לו שום היקף וכך איתא שם: "אין עוד מלבדו - אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא, אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. והאמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? שמכחישינן פמליא של מעלה! שאני ר' חנינא, דנפישא זכותיה", ע"כ.

וידוע מה שביאר הנפש החיים (שער ג, פרק י"ב) את דברי הגמ' האלו, שהכוונה בזה דר' חנינא - "נפיש זכותיה", היינו דלא היה סמוך על זכויותיו ותורתו ומעשים טובים שעשה, רק משום שדיבק עצמו

בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם אדון יחיד הממלא כל עלמין ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, וקבע בלבו האמונה "אין עוד מלבדו", ולכן היה נכון לבו בטוח בזה שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה הטמאה.

וכן ביאר הבן יהוידע (ביצה טז, א) וז"ל, "וזה הבטחון הגדול היה מצוי אצל הלל ע"ה מוקדם קדמתא, דהא מצינו בגמרא (פרכות ס, א) תנו רבנן מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, עליו הכתוב אומר משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה, ופירשנו דהלל ע"ה הראה לעיני הכל גודל ועוצם בטחונו בהשם יתברך שאין לו בו שום ספק לכך דיבר בפיו לפני העולם דברור אצלו שאין צוחה זו בתוך ביתו, ולא חש פן אחר עשרה רגעים כשיגיעו אצל ביתו ויראו שהצוחה היתה שם ואז יבוש מדבריו אלו שאמר לפניהם בבטחון ההוא, יען כי באמת היה לו בטחון אמיתי בזה, ולכן דבר זה הוא ברור אצלו כאילו הוא עומד בביתו ורואה שאין שם צוחה ולכן גילה בטחונו זה לפני העולם להראות להם תוקף בטחון שלו שהוא מגיד מראשית אחרית ולכן קראו עליו המקרא הזה משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה' נכון דייקא בלי תערובת שום ספק כלל ועיקר, "עכ"ל. חזינו דמי שבטוח כל כך, שאין לו שום ספק, שהוא כאילו עומד בביתו, ורואה שאין שום צרה בתוך ביתו, ועל כן, מוכן להגיד לכל העולם, בבטחון כזה יש בו הבטחה – שלא יהיה שום צרה בתוך ביתו!

הבטח בשמי אני מצילו

ויסוד זה מבואר היטב בדברי המדרש (תהלים שוחר טוב מזמור ל"א): "אמר להם הקדוש ברוך הוא בטחו בשמי ואני עומד להם, שנאמר (ישעיה נ, א): "יבטח בשם ה' וישען באלהיו", ולמה, שכל מי שבטח בשמי אני מצילו, תדע לך שכן חנניה מישאל ועזריה בטחו בשמי, ובשביל שבטחו בשמי הצלתי אותם, נבוכדנאצר הרשע אמר בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו, די התרחיצו עלוהי (דניאל ג, כח), וכן דניאל לא הצלתי אותו אלא על שבטח בשמי, שנאמר (דניאל ו, כד): "והסך דניאל מן גובא", ולמה, די הימן באלהה (שם), אמר דוד הואיל שכן הוא, כל הבטח בך נמלט, אף אני אבטח בך, שנאמר בך ה' חסיתי", ע"כ. דברים נפלאים! חזינו מדברי המדרש, שגדול כח הבטחון, דמי שבטח בהש"ת זוכה שמובטח שהש"ת יצילו מאותו צרה. והלל הזקן, וכן ר' חנינא היה בוטחים בהש"ת שלא יתרחש להם שום צרה! דמדת הבטחון מועיל להצילו מן הצרה, גם אחר שכבר קיימת הצרה, וגם קודם הצרה, אם יבטח בה', יזכה להנצל מכל צרה שבעולם!

סגולת הבטחון

ר' זונדל מסלנט כתב באיגרת לבנו בא"ד וז"ל, "ועל הכל תשליך ידבך על ה', ואל תקמוץ ואל תדאג כלל, שיהו סגולת הבטחון שהקב"ה עושה רצונו של הבטח בו בלב שלם, ומספיק לו כל צרכיו בכל מקום ובכל עת, ואפילו אינו צדיק כמו"ש (תהלים לב, ט): "הבטח בה' חסד יסובבנו", והרבה שלוחים למקום", עכ"ל. הרי, לא רק שהבטח בה' מובטח שלא יהיה לו שום צרה תוך ביתו, גם מובטח שהש"ת יעשה

רצונו של מי שבטח בו, וימלא כל משאלות לבו. אם יהיה בוטח בהש"ת – אז בודאי ישיגם.

וכן מבואר היטב בדברי מרן הגרי"ז (על התורה) וז"ל, "שהכתוב מעיד שעל ידי מדת הבטחון יכולים להשיג כל דבר, כענין שנאמר: "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך", ביאור הדבר, שאם תהיה בטחונך בה' כל כך חזק עד שתתענג על ידי זה, אז יתן לך משאלות לבך, וכן הכתובים מעידים להלן: "גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה. והוציא כאור צדקך ומשפטך כצהרים". וכן: "דום לה' והתחולל לו". שכפי פי חז"ל ענין הכתוב, שאם יש לאדם שונאים המבקשים רעתו, ידום וה' יפילם לפניו חללים חללים. הכל לפי ערך שלמות הבטחון ככה ישלם מאתו ית"ש לפי אותה מדה, וישיג כל משאלות לבו בהרחבה", עכ"ל. הרי שע"י מדת הבטחון, יכולין להשיג "כל משאלות לבו"!

בטחון – שעון זהב

ידוע ומפורסם המעשה עם הגאון ר' ישראל סלנטר והרש"ש. שפעם אחת היה ויכוח ביניהם אם הוא נכון שהאדם הבוטח בה' בודאי ישיג מה שבטוח בה'. הרש"ש אמר שאין כזה דבר, דלא שייך לומר שבודאי ישיג כל מה שבטוח בה'. ומרן ר' ישראל סלנטר סבר, שבודאי ישיג כל מה שבטוח בה'. ואמר באותו שעה, להוכיח האמת, שהוא בוטח בה' שבודאי ישיג שעון זהב. ובאותו שעה נכנס אחד עם שעון של זהב ונתן לו!

הבוטחים בשמך 'באמת'

פעם אחת דרש ר' ישראל סלנטר דרשה בענין בטחון, שכל משאלה שאדם ישים בטחונו בהש"ת ישיג אותה – תגיע לו. ואחר הדרשה ניגש אליו אחד, ושאל אותו אם נכונים הדברים? ומרן ר' ישראל סלנטר אישר לו את הדבר ואמר שהוא מקבל עליו אחריות, שאם יבטח בה' שימציא לו עשרת אלפים רובל, בודאי ישיג אותם. יהודי זה הלך לביתו, ועזב את עבודתו, וישב כל היום עם ספר תהלים, וציפה תוך בטחונו בה' – שיביאו אליו עשרת אלפים רובל. עברו כמה ימים, כמה שבועות, כלתה פרוטתו האחרונה מן הכיס ולא היה לחם בביתו לאשתו ולילדיו, והוא עודנו עומד בבטחונו שהכסף יגיע לידו. כשהרעב התחיל להציק לו ולבניו ביתו, האיצה בו אשתו ללכת אל ר' ישראל סלנטר ולשאול את פיו, למה לא נתקיימה הבטחתו. ר' ישראל הקשיב במנוחה לדבריו, ואמר לו, שהוא עדיין מאמין בזה באמונה שלימה ואיננו חוזר מאחריותו. אלא שאם קצרה סבלנותו לחכות, הוא מוכן לקנות ממנו את הזכות של עשרת אלפים רובל בחמשת אלפים רובל – ויהיה בתמורת העשרת אלפים המובטחים לו. יהודי זה שמח מאוד על עסק זה, ומיד נאות לו. מיד פנה אליו ר' ישראל ואמר "כלך לך לעבודתך"! אם אתה מוכן להחליף את עשרת האלפים רובל בחמשת אלפים, הרי זה הוכחה גדולה שבטחונך אינו מלא, ולעולם לא תשיג אותם! (תנועת המוסר ח"א פרק כ"ז)

הרי מבואר ממעשה זה, להיות "מובטח" שבודאי ישיג מה שבטוח בה', צריך שיבטח "באמת" בלב שלם בהש"ת. ואם אין בטחונך שלם, אינו מובטח כלל. יה"ר שזוכה כולנו להיות בכלל הבוטחים בשמך באמת, אכי"ר!

"והשבות אל לבבך"

מחשבה

דברי הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל

ואף אם נמצא בסביבה טובה כמו בישיבה, כשהוא מוקף בתורה ובבני תורה, אם אינו משתדל לקנות מחשבה עצמית – קלושים הסיכויים לעבור את העולם הזה עפ"י רצונו יתברך. אין ערוך לחשיבות קניית מחשבות אמת. וגם מחשבה על חשיבות המחשבה – אין על עפר משלה, מה רב ערכה לטוב לו בעולם הזה, וכל שכן לנצח נצחים. כל מחשבה המקנה לאדם ידיעת אמת היא סימן שהנפש האלוקית שולטת בו, ושהנשמה היא המכריעה אצלו. על כך בא ביטוי הנפלא של דוד המלך "ונפשי יודעת מאוד!" (תהילים קל"ט, י"ד)

חשיבות המחשבה במיוחד בימי אלול

בימים אלו ימי אלול, נחוץ במיוחד לדבר על חשיבות כח המחשבה ולהתחזק בזה. כי אם הגישה לימים אלו היא מתוך השיגרה וההרגל המצויים, הלא אין לאדם שום שייכות לימי הדין – ר"ה ויוה"כ"פ. קבלת שייכות לא שיגרתית לימי האלול, היא אך ורק ע"י שמסגל לעצמו מחשבות השייכות לימים אלו. ואם כן שייכות לכח המחשבה היא עתה שאלת חיים!

יתר על כן, יש ערך מיוחד למחשבות בענייני ימים אלו, מחשבות אודות המשפט שאנו עומדים לפניו. הלא במצבינו כל מחשבה בעניין זה היא חיזוק אמונה: אמונה בהשגחה, אמונה בשכר ועונש, ואמונה בכך שרק האדם, לרוב חשיבותו כ'צלם אלוקים', עומד לפני בוראו לתת דין וחשבון על מעשיו. בדורנו החלש באמונה כל מחשבה המחזקת אמונה יש לה ערך עצום.

המוסר מקנה מחשבות אמת

...מעלה הלימוד בספרי מוסר ושמיעת דברי אמת הם מעיקרי ההכנות לימי הדין, להעמיד את עצמו במצב טוב יותר בכח מחשבת אמת. ואם בנוסף על כך יזכה לקבל על עצמו ביוה"כ"פ קבלה בכיוון זה, להתעניין יותר במחשבות אמת בשמיעה ובלמוד – אשרי לו.

מי יתן שנאחז בגדלות במידת מה, לקלוט אמת זו בכל עומקה. בכך נקנה בעצמנו יחס אחר לגמרי לחשיבותה של מחשבת אמתית, מחשבה שעל ידה נושע בע"ה תשועת עולמים.

[גידולי מוסר אלול עמ' כ"ג, כ"ה - כ"ט]

"אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך" (תהילים י"ז, ט"ו) "זאת המחזה אינה במראה העין, רק במראה שיקול הדעת, שהם מראות אלקים באמת" (אבן עזרא שם)

עולם המחשבה

איזה עולם עשיר הוא עולם המחשבה, עולם שביכולתו לתת לאדם אושר אמיתי. דומה, שהכלי – זיין העיקרי הנדרש לאדם כדי לעבור את כל המצבים, ולו הגרועים ביותר הוא המחשבה. יותר מכך אין הוא צריך. עם כח המחשבה יכול אדם להפוך עצמו לבריאה אחרת. מה גדול הוא ההבדל בין אדם שיש לו כח המחשבה לבין אדם החסר כח זה. ההבדל ביניהם הוא כהבדל בין אדם לבין מי שאינו אדם. השייכות למחשבה, וקניית הקניין הנורא של היכולת לחשוב מחשבה, הם הם ה'צלם אלוקים' האמיתי המבדיל בין האדם לבין בעלי חיים.

זו היא ה"התבוננות" שעליה מדבר המסילת ישרים (פ"ב) ואומר שבלעדיה נמצא האדם בסכנת אבדון. "התבוננות" – היא מחשבה אמיתית המשוחררת ונקיה מחומריות.

על מחשבה כזאת אומר האבן עזרא שהיא 'מראה שיקול הדעת', שהם מראות אלקים באמת, ו'הם פקודי הלב שה' נטע בלב כל מדבר'. עם מחשבות כאלו יכול האדם להגיע ליבצדק אחזה פניך. אם זוכה לאמץ לעצמו מחשבה אמיתית כקניין גמור ע"י שמיעת דברי מוסר או לימוד בספר מוסר, הלא זה בעצמו נבואה מאת ה' לעוררו ולרומם אותו, 'מראות אלקים באמת'!

מאויבי תחכמני

...כלל גדול בידנינו: אם מבקשים לדעת בכל עניין רוחני מה היא דרגת חשיבותו ומרכזיותו לעבודת האדם, יש מודד אחד ברור. ככל שהרע מגייס יותר את כוחו לדכא ולבטל את אותו העניין... – זה הוא הסימן שעניין זה חשוב ומרכזי עד מאוד בעבודתו של האדם. ...ואם כך מאויבי תחכמני – מגודל הקושי לקבל שייכות עם מחשבה רואים שזו היא היתד שכל עליית האדם תלויה בו... כל נצחיותו, כל שלימותו וכל תכליתו הם עד כמה שמקבל שייכות לעולם המחשבה.

דרכי ההשבה אל הלב

הדרך להגיע על ידי לימוד המוסר למצב כללי של חיזוק לקט מדברי רבותינו

וכעין זה אומר הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל "החיי אדם (בהלכות יום הכיפורים) כותב: "ראוי לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה בתפילת דוד המלך ע"ה 'הורני ה' דרך הדרכיני באמתך יחד לבבי ליראה את שמך וטהר רעיוני וליבי לעבודתך' וכיוצא באלו פסוקי יראה, ומובטח לו שינצל מכל חטא". רבינו יונה בספר היראה (אות צ"ג) כותב: "תמיד הרגל על שפתיך דברי יראת שמים כגון: 'הוי עז כנמר', 'סוף דבר הכל נשמע', 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', 'מאד מאד הוי שפל רוח', וכיוצא באלה הרגל על לשונך ואז לא תכשל". [עבודת הימים הנוראים עמ' ק"ז] ויתכן שכדאי גם לייחד זמנים מסויימים לזה כמו בתחילת היום, לפני או אחר התפילה, בתחילת או סוף הסדר, (ואם אפשר - בתחילת כל שעה).

ג. להזכיר לעצמו כל הזמן שעכשיו אלול מרן הגרי"ג שליט"א אומר: "שמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שהעצה לימי האלול היא: 'לזכור כל הזמן שעכשיו אלול', עצם הדבר שזוכרים שעכשיו אלול זה משפיע מאוד, כי כל אחד מבין שאלול אינו זמן רגיל, ובאלול חושבים יותר לפני כל דבר שעושים, ועוסקים בדרכי התשובה על ידי מחשבות והתבוננות, זוהי העצה הקלה ביותר, שלא להסיח דעת מהמציאות של אלול, וזה נותן הרבה חיזוק וכוחות להתקדם ולהגיע לשלימות, ולזכות ביום הדין לכתיבה וחתימה טובה". [לקט דברי חיזוק אלול עמ' כ"ה]

ד. חשבון הנפש וקבלות בנקודות כלליות תועלת גדולה לחיזוק אפשר להוציא מסדר מוסר, כשעושים חשבון הנפש על נקודות כלליות שצריך לתקן כמו שאומר מרן הגרי"ג שליט"א: "...עושים חשבון הנפש על מה שהיה במשך היום, וכל אחד רואה את המצב שלו ומתחזק ובאופן כזה יש חיזוק תמידי בכל יום, ועכשיו שיש סדרי מוסר קבועים בישיבות, אין זה קשה שיהיה חיזוק בכל יום, על ידי שלומדים מוסר בכל יום בזמן הקבוע לזה, וכך יש כל הזמן תזכורת של חשבון הנפש". [שם עמ' נ"ג] התועלת בזה היא כדברי המס"י (פ"ב) ש'אילולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם... היתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי, וביותר אם מגיעים ע"י החשבון לקבלה לשינוי בהנהגה, שכוחה רב להשפיע על כלל מצבו, כי כשנוהג הנהגה מיוחדת של חיזוק - 'אחר המעשים נמשכים הלבבות' להיות במצב של חיזוק.

עבודת ימי האלול להיות במצב חיזוק תמידי

בימים אלו במיוחד רצוננו להיכנס למצב כללי של חיזוק, שזה עיקר עבודת ימי האלול, כמו שאומר הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל: "אגיד אשר הנני חושב: ראשית לגבי העבודה עד ראש השנה - העבודה היא לחיות כל היום בהרגשה שנמצאים תחת עול מלכות שמים. ולהיות בחיזוק תמידי: חיזוק בתורה, חיזוק בתפילה, חיזוק בברכת המזון, וגם חיזוק בבין אדם לחבירו". [חיזוק והדרכה לבן ישיבה עמ' ה']

כדי שיהיה תועלת אמיתית וברת קיימא עלינו לעמוד שיהיה מצב קבוע של חיזוק, ולא מצב של התלהבות זמנית שיורדת ככל שנכנסים יותר לזמן אלול, וכמו שעורר מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א: "בדרך כלל מרגישים בישיבות את החיזוק ואת ההתעוררות... אבל במשך הזמן מתקררים, ואפילו באלול גופא, סוף אלול אינו כמו תחילת אלול, וכפי הנראה זה טבע, שבתחילה מרגישים התעוררות ואח"כ מתרגלים להתעוררות וחוזרים לשגרה, כי ההתעוררות היא רק חיצונית מחמת דברים חיצוניים, ועדיין הפנימיות לא השתנתה." [לקט דברי חיזוק אלול עמ' ל"ח] ועבור זה יש צורך גדול לבסס את מצב החיזוק על פעולות מצידנו, שע"י זה יהיה קיום לזה, ולא על התלהבות שבאה ממילא ומסתלקת עם הזמן.

דרכים לחיזוק בר קיימא

ישנם כמה דרכים להעמיד החיזוק בצורה של קיום: א. לימוד המוסר

מרן הגרי"ג שליט"א אומר: "והעצה היחידה [לחיזוק קבוע] היא לעורר את עצמו בקביעות בספרי המוסר או בשמיעת דברי תוכחה ומוסר, להתחזק ולהוסיף יראת שמים". "ובאלול יש סיעתא דשמיא לקבל את הדרגות האלה ע"י לימוד ספרי המוסר. בישיבות מוסיפים באלול רבע שעה ללימוד המוסר לפני מנחה, מלבד הסדר הקבוע כל השנה לפני מעריב". [שם עמ' ל"א - ל"ב] ונראה שכדי להכנס למצב של קבלת עול מלכות שמים ו'אני לדודי', יש ללמוד מוסר על חיזוק כללי - ועכ"פ גם על חיזוק כללי - ולא רק על עניינים פרטיים.

ב. חיזוק כל היום על ידי מחשבות מוסריות מרן הגרי"ג שליט"א אומר: "צריכים גם אחרי הלימוד להתבונן מה שלמדו ולא להסיח דעת מיראת שמים, וכן אפשר לומר לעצמו פסוקים של חיזוק האמונה ויראת שמים, ויש בעלי מדרגה שעושים ככה". [שם עמ' ל"ב]

פרפראות לפרשת שופטים בעניינים שבין אדם לחבירו

הועתק מספר "ילקוט מאיש לרעהו" על חומש דברים ברשות המו"ל, הרב יצחק שקופ שליט"א

שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָהֶם בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צֶדֶק (טז, יח)

במדרש תנחומא (סימן ד): 'ושפטו את העם משפט צדק', שיהיו מטין את העם לכף צדק, אמר רבי יהודה ברבי שלום, שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקב"ה, ממי אתה למד, מגדעון בן יואש, שבימיו היו ישראל בצרה, והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא, שהיה הדור דל במצוות ובמעשים, כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה עליו חמלאך שנאמר (שופטים ו, יב) 'ויבוא אליו מלאך ה' וגו' 'ויאמר לו לך בכוחך זה', בכח זכות שלמדת על בני, הוי 'ושפטו את העם משפט צדק', שיהיו מלמדין זכות על הדור.

אמר הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע, בזמן שהקדוש ברוך הוא שופט את כנסת ישראל, צריכין אתערותא דלתתא כדי לעורר את מידת הרחמנות למעלה. כשאנו מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל, גם מלמעלה תתעורר אותה המידה, ומלמדין זכות על כל ישראל. זהו שנאמר 'שופטים ושוטרים תתן להם בכל שעריך' - רוצה לומר שאתה בעצמך תתקן ותכין את המשפט של מעלה על ידי 'שעריך' - והם השערים שאתה עושה ומעורר במעשיך. 'ושפטו את העם משפט צדק' - שכל איש ילמד צדקה וזכות על כל אחד מישראל ויזכה שגם עליו ילמדו זכות, כי במידה שאדם מודד מודדין לו.

קדושת לוי

לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד... צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחְיָה וְיִרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ (טז, יט-כ)

דמעות בפני הדין הם בגדר שוחד
הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר ז"ע היה נזהר ומקפיד ביותר על מידת האמת, ואמר לבנו, שבטבעו נולד רחוק מאוד מן השקר, וכבר מנעוריו נזהר ביותר שלא לשנות מאומה מדיבורו. פעם התקיים אצלו דין תורה בין אלמנה ובעל דינה, והאלמנה בכתה כאשר שטחה את טענותיה. לשמע בכיה, הפסיקה ואמר: גם דמעות הן שוחד! ומיד פסל את עצמו לדון.

תולדות הישמח ישראל

השוחד מעורר את כושר השיפוט גם בטווח ארוך

רש"י כותב שהאיסור לקחת שוחד הוא "אפילו לשפוט צדק". שואל הרה"ק השפת אמת ז"ע (תרל"ה), אם הצדק הוא עם בעל הדין שנתן את השוחד, מה בכך שיהפוך בזכותו? ומתרץ, שהשוחד מזיק הרבה יותר מאשר הטיית דין חד פעמית. השוחד גורם להטיית לב השופט, מקלקל את לבו הישר ומעוות את כושר שיפוטו גם לטווח ארוך, וזהו שאמר 'עור עיני חכמים'.

&

השוחד לדין אחד מעורר עיני כל הדיינים

העיר הרה"ק הבית ישראל ז"ע, על כך שהפסוק מתחיל בלשון יחיד 'לא תטה משפט, לא תכיר פנים ולא תקח שוחד' ומסיים בלשון רבים 'כי השוחד יעורר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים'. והסביר שהפסוק בא להראות את הנזק העצום שהשוחד גורם, גם כאשר רק דין אחד מקבל שוחד, השפעת השוחד גולשת אל שאר הדיינים היושבים במשפט. על אף שדיינים אלו אינם יודעים מהשוחד ולא נהנים ממנו, עיניהם מתעוררות בגלל השוחד שניתן לדין אחד, עד שנבצר מהם לדון דין אמת.

כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבָה בְּשַׁעְרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ (יז, ח)

אם תתפלא על המשפטים והיסורים הנוראים הפוקדים את עם ישראל, ותשאל מה 'בין דם לדם' - מדוע דמינו הפקר וניגר כמים? 'בין דין לדין' - מדוע מתחדשות עלינו גזירות רעות כל יום, 'ובין פגע לפגע' - מדוע סובלים בני עמינו מכל המחלות והצרות? דע שהגורם לכל זה הוא 'דברי ריבות בשעריך' - המחלוקות והמריבות שבתוכנו, והשנאת חנם שמפעפת בקרבנו.

קול אומר קרא

דון אחרים כדרך שאתה דן עצמך

'כי יפלא ממך דבר למשפט' - אם הדין סתום ממך ואינך יודע מה לעשות, בדוק את עצמך האם אין זה מפני שאתה מבדיל בין דמך לדמם של אחרים, בניגוד למה שאמרו חז"ל (סנהדרין עד, א): מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי -מי אומר שהדם שלך אדום יותר, יתכן שהדם של האיש ההוא אדום יותר].

כשתבחן את מעשי השני, עליך לזכור שבטבע האדם להבדיל 'בין דין לדין' ובין נגע לנגע' - דהיינו האדם אינו רואה את נגעי עצמו (נגעים פ"ב מ"ה) ונוהג להצדיק את מעשיו, ולדון לחובה את מעשי האחר. התורה מזהירה שבאותה מידה שאדם לא רוצה שיעשו לו עוולה, כך לא יעשה זאת לאחרים; וכמו שאדם רוצה שידונו אותו לכף זכות, כך חייב לדון את הזולת, כי אחרת ימלאו 'דברי ריבות בשעריך'.

פרדס יוסף

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (יז, יא)

יש בזה רמז על ענין הצדקה, שבה הפכו חז"ל שמאל לימין. על הפסוק 'עשר תעשר' (לעיל יד, כב) אמרו חז"ל (תענית ט, א): 'עשר בשביל שתתעשר'. הפכו את השי"ן השמאלית במילה 'תעשר' לשי"ן ימנית, וחידשו להתיר מתן צדקה שלא לשמה. ואם יאמר האדם שלא יתכן שהתורה מתירה לקיים מצוה שלא לשמה, אמור לו שנאמר 'לא תסור... ימין ושמאל' - אפילו אומר לך על שי"ן ימנית שהיא שי"ן שמאלית. דרכי תשובה

זוהי יהיה משפט הפהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שׂה ונתן לפהן הזרע והלחיים והקבה (יח, א)

כתב הכלי יקר, 'הזרוע והלחיים והקבה' הם מתנות כהונה כהכרת הטוב על מעשי הכהנים עבור כלל ישראל. הזרוע - שכר נשיאת כפיים; הלחיים - שכר ברכת כהנים שהיא בפה; והקבה - לרמז שישלח ה' את הברכה של 'אוכל קמעה ומתברך במעיו' - בזכות המתנות.

&

הרה"ק הפני מנחם זי"ע (תשנ"ד) אמר שהזרוע הלחיים והקבה מרמזים על שלושת היסודות שמצינו בתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה (אבות פ"ה מ"ב) עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפילה.

- זרוע הוא כנגד בעלי זרוע המנהלים מלחמות שרובם מחמת קנאה;
  - קיבה כנגד תאוה;
  - לחיים הם כנגד דיבורי גיאנות וכבוד.
- ומידות אלה - הקנאה, התאוה והכבוד - עלינו להעלותם ולתיתם לכהן, כדי שנוכל להתנער מהם ולהתנהג במידותיו של אברהם אבינו.

ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחננו (כ, ה) ברש"י: ודבר של עגמת נפש הוא.

שאל המהר"ל זצ"ל, האם עגמת הנפש שאיש אחר יחנוך את ביתו, גדולה מעצם החשש שהוא יהרג במלחמה?

ומתוך שהקנאה והחשש שאדם אחר יקח את ביתו או כרמו תחליש את דעתו, ובגלל חולשת הדעת ירע מזלו ויהרג במלחמה. לפיכך תלה הכתוב ב'איש אחר יחננו' - כי אכן קנאה זו היא סיבת המיתה. גור אריה

&

קנאה באחר מאפילה על הדאגה להפסד הרכוש בדומה למהר"ל, שאל רבי זלמן סורוצקין זצ"ל כיצד יתכן שאדם המוכן להלחם ולסכן את חייו, ידאג שמה חלילה ביתו שבנה או כרמו שנטע יפול לידי אדם אחר? וכי מה ערך יש לעגמת נפש של בית וכרם, כנגד חיי האדם ויסורי המות בשדה הקרב?!

ומתוך, שלא לחינם הדגישה התורה שלש פעמים 'ואיש אחר', 'יחננו' 'יחללנו' 'קחנה' - ללמד שלא הדאגה לעצמו ולרכושו תגרום לו עגמת נפש, אלא הקנאה שכל טורחו ויגיעתו יפלו לידי אחר, כמו שנאמר (שיר השירים ח, ו) 'קשה כשאל קנאה', והמידה של קנאה יכולה לפעול על האדם יותר מאימת המות.

אזנים לתורה

לקראת שנת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 237

פנינים לפרשת שופטים

על ביקור נוסף אצל החזון איש סיפר מרן הגר"ש הלוי ואזנר, כי הגיע פעם למעונו בתחילת הלילה, ומצאו כשהוא יושב בחצר הבית, ומבטו משוטט בין כוכבי הליל הנוצצים ברקיע השמים. משך דקות ארוכות ישב כך, כשהוא אחוז דביקות והתפעלות ומעיניו זולגות דמעות התרגשות, ואמר: "כשמתבוננים במערכות השמים, אפשר לראות בנקל מעשי א-ל ונפלאותיו..."

כך מינה מרן החזו"א את מרן הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל, בעל 'שבט הלוי', כרבה של 'זכרון מאיר' בבני ברק

"ובאת אל הפהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם" (דברים י"ז, ט')

בשנת תש"ז, כשר' יעקב הלפרין עוד התגורר בירושלים, בשלה במוחו ההחלטה להקים ישיבה לשמו ולזכרו של הגה"ק רבי מאיר שפירא זצוק"ל מלובלין, בשכונה הנושאת את שמו בבני ברק (זכרון מאיר). באותה תקופה התוודע ר' יעקב לרבינו, מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצוק"ל, שהותיר עליו רושם מיוחד במפגשיו עמו, ומשך נתן בו את עינו לטובה, כמי שנחשב אז לאחד מתלמידי המקורבים ביותר של מהר"ם שפירא בארץ ישראל, לתת על ראשו עטרת ראשות הישיבה. גדולתו התורנית, יכולותיו החינוכיות ויראתו הקודמת לחכמתו - התאימו לדעתו למשרה רמה זו, ורבי יעקב בא עמו בדברים אודות תוכניותיו, כשהוא מציע לו לבוא לבני ברק ולראות במו עיניו את המקום בו עתידה לקום הישיבה החדשה.

החדש מצאתי מדבר, ורציתי לשתול בו נטיעות של תורה, לפיכך באת לבני ברק. מה גם שהנטיעה האמיתית היא כפשוטה - באמצעות חיזוק קיום המצוות התלויות בארץ, שעיקרה היא שמיטת קרקעות..." בין אלו שהיו בקשר אמיץ עם החזון איש, היה הנגיד רבי יעקב הלפרין. לאחר שסייר רבי יעקב עם רבינו בשכונות העיר, והראהו את חמודותיה של בני ברק, עלו יחד למעונו של החזון איש, ורבי יעקב המליץ בפניו על רבינו, כמי שהוא מיועדו לתפקיד ראש ישיבת 'חכמי לובלין' העתידית.

בבני ברק איווה באותם ימים למושב רבן של ישראל, הלא הוא מרן חזון איש זי"ע. החזון איש עלה ארצה בתמוז שנת תרצ"ג מוילנא, ולאחר ישיבה קצרה בתל אביב עבר להתגורר בבני ברק, לאור הצעתו של הרה"ג רבי מתתיהו שציגל זצ"ל, מקים ישיבת 'בית יוסף נובהרדוק', שנוסדה כמה שנים קודם לכן בליבה של שכונת 'גבעת רוקח'. לימים, כאשר נשאל החזון איש על ידי רבינו, מה ראה בבני ברק כי יקבע בה את מקום דירתו, השיב: "ירושלים מלאה צדיקים וגדולי תורה, אולם בישוב

המשך בעמוד 26

זכורני מעשה שהתרחש בעת שלמדתי בת"ת 'עץ חיים'. היה זה בעת שמרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ליווה את חתנו מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ונכדו רבי שניאור זצ"ל, עם שובם לאמריקה. והנה, הבחינו תלמידי הת"ת שר' איסר זלמן לא ירד עד לרחוב ממש, אלא ליווה רק עד אמצע המדרגות שהובילו אל הכביש, ונישקו ונפרד ממנו. תלמידי הת"ת ביקשו לדעת מדוע לא ירד הגאון עד למכונית. ואז השיב להם מרן הגר"א זצ"ל תשובה מרטיטת-לב...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על ההנהגה במידות טובות חמלה ורחמנות

"לא תוכל ללתת עליך איש נָכָר" (דברים י"ז, ט"ז)

שלא למנות עלינו מלך נוכרי

"שורש המצווה ידוע, כמהיות הממונה לראש, להכניע לכל בכל אשר ידבר, צריך להיות על כל פנים מזרע ישראל, שהם רחמנים בני רחמנים, כדי שירחם על העם שלא להכביד עולם בשום דבר מכל הדברים, ויאהב האמת והצדק והיושר, כידוע בכל שהוא ממשפחת אברהם אבינו ע"ה, שיש בה כל טובות אלו, וכעין שאמרו חכמי הטבע שטבע האב צפון בבניו" (ספר החינוך).

המידה הזו של 'רחמנים בני רחמנים' אפיינה במהלך הדורות לא רק את מלכי ישראל, אלא גם את כל גדולי ישראל, שהתנהגו לצאן מרעיתם בחמלה וברחמנות גדולה.

צריך גם לדעת שגדלותו של משה רבינו, שזכה להוציא את בני ישראל ממצרים, לא החלה ביציאת מצרים עצמה, ולא בכך שקרע להם את הים, וגם לא בנתינת התורה לעם ישראל.

על הפסוק (שמות, ב' י"א) "וירא בסבלותם", אומר רש"י - 'נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם'. והנה, למרות שמושה רבינו גדל בארמונו של פרעה מלך מצרים, הוריד את עצמו אל העם והשתתף בצערו, ונתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם.

וזו היא אחת מתכונותיו המאפיינות של כל מנהיג באומה היהודית. אלמנה אחת באה בערב שבת אל מרן ה'דברי חיים' מצאנז, וסיפרה שהיא מתעסקת במכירת פירות בשוק העירוני, והתלוננה במר-ליבה על כך שהפירות שלה אינם טובים דיים, ובשל כך הציבור המגיע לערוך קניותיו בשוק אינו פוקד את דוכנה.

לבש אותו גאון וקדוש את מעילו וכובעו, עזב את בית המדרש ויצא לשוק, ניצב ליד דוכן הפירות של האלמנה, והכריז: "יהודים! בואו לקנות תפוחים טובים ובריאם!". גאון זה, שהיה רבן של כל

בני הגולה, לא הסתפק רק בכך, אלא דרש על כל תפוח מחיר כפול ומכופל מהמחיר הקבוע בשוק.

למותר לציין שרק ראו היהודים שלנו כך, והגיעו בהמוניהם לדוכן האלמנה, עד שבין-רגע לא נשאר שם תפוח אחד.... בכך זכה אותו גאון וצדיק לנועם זיו עליון, ולידיעת התורה המופלגת שלו. כך צומחים גדולי-עולם וכך הם רוכשים את תהילת-העולם שלהם. ואלו התכונות שצריכות לשכון בליבו של מלך ישראל.

שמעתי, שכאשר כיהן מרן הגאון רבי ברוך-בער ליבוביץ זצ"ל בראשות הישיבה בקמניץ, הסתובב בעיר יהודי עני שמבגדיו נטף ריח לא-טוב, וכל מי שנפגש עימו היה משתדל לסור הצידה.

משראה מרן הגר"ב כך, המתין לרגע שיכנס לבית המדרש, ואז לעיני כולם חיבק אותו בחום והניח ידו על צווארו, והוליכו ל'מזרח'. 'נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם'.

גדלותם הענקית של גדולי ישראל האמיתיים, נמדדת דווקא במידת הרגישות והרחמים שיש להם על כל בר-ישראל באשר הוא.

ולכן, על המלמד לומר לתלמידים, שבעצם היה צריך למנוע מהם, מעכשיו את קבלת הממתקים, אך מכיוון שהוא הולך בדרכיו של הקב"ה, שזן ומפרנס אותנו למרות שאנחנו חוטאים כנגדו, כך גם הוא יתנהג איתם

המצטיינים, והנה יום אחד בבואו לכיתה הוא מגלה שהדביקו לכסאו את התמרים שחילק, כדי לטנף את בגדיו. המלמד שאל האם להמשיך במנהגו בחלוקת התמרים?

והשבנו לו, שנאמר בנביא (יחזקאל, ט"ז י"ט): "ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך, ונתתיהו לפניך לריח ניחוח ויהי, נאום ה' אלוהים".

ופירש רש"י: "יום אשר עשו את העגל ירד להם המון, ונתנו ממנו לפני העגל, ואעפ"כ ויהיה ביום מחר, ולא פסק; ואף כן מפורש בספר נחמיה (ט' כ') אף כי עשו להם עגל מסכה, ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם, ומנך לא מנית מפיהם" וכו'.

והוא מוסר-השכל עבור כל אחד מאתנו, שלא ישתמש באיברים שקיבל מהקב"ה, לעשות את ההיפך מרצונו יתברך, וצריך מאוד להיזהר מזה.

ולכן, על המלמד לומר לתלמידים, שבעצם היה צריך למנוע מהם מעכשיו את קבלת הממתקים, אך מכיוון שהוא הולך בדרכיו של הקב"ה, שזן ומפרנס אותנו למרות שאנחנו חוטאים כנגדו, כך גם הוא יתנהג איתם, ולמרות מה שעשו, ימשיך את חלוקת הממתקים. על ידי פעולות אלו, יגרום המלמד שהתלמידים יעריצו אותו וירצו ללכת בדרכיו ובדרכי השי"ת.

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה' - בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

'רחמנים בני רחמנים' הם, ולא מכבידים עולם על העם בשום דבר מכל הדברים, כלשונו של 'החינוך' באשר לטבעיו של המלך.

התבוננות במעשים אלה, תחנך גם אותנו כיצד להגיע להרגשים בדקי-דקויות, ולהגיע למצב שבו נוכל להרגיש את ליבו של זולתנו. זכורני מעשה שהתרחש בעת שלמדתי בת"ת 'עץ חיים', ושגרם להתרגשות רבה בקרב כל הילדים שהיו נוכחים בשעת מעשה. היה זה בעת שמרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ליווה את חתנו מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ונכדו רבי שניאור זצ"ל, עם שובם לאמריקה, בדרכם להקים את מבצר התורה הגדול של לייקווד.

האב - מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל - ובנו, ענקי התורה, ניצלו כידוע בניסי-ניסים מציפורני הנאצים בשואה, ולאחר שהייה קצרה בארץ ישראל טסו לאמריקה, ומרן הגר"א קוטלר זכה להיות ממקימי התורה ביבשת האמריקנית. הבן רבי שניאור, היה אז בתקופת אירוסיו, והחתונה היתה אמורה להיערך מיד עם שובו לאמריקה. התרגשות רבה ניכרה על רבי איסר זלמן, בעת שחתנו ונכדו נפרדו ממנו וירדו בגרם המדרגות, בדרכם לרכב שהמתין למטה, ושהיה אמור להובילם לשדה התעופה.

והנה, הבחינו תלמידי הת"ת שר' איסר זלמן לא ירד עד לרחוב ממש, אלא ליווה את ר' שניאור ואביו רק עד אמצע המדרגות שהובילו מדירתו אל הכביש, ונישקו ונפרד ממנו.

תלמידי הת"ת ביקשו לדעת מדוע ולמה לא ירד הגאון עד למכונית. הלא דבר הוא!

ואז השיב להם מרן הגרא"ז זצ"ל תשובה מרטיטת-לב, ושצריכה להרעיד את ליבו של כל אחד מאיתנו: "הרי כל חבריו של נכדי לא זכו להגיע למצב שבו הוא נמצא עתה. רובם נעקדו על קידוש השם, ואם כן כיצד יש באפשרותי לירד עד לרחוב ולנשקו לעיני כולם, ולהפגין את שמחתי; הרי יש משפחות רבות שלא הגיעו לרגע הזה?".

כך זוכים לגדלות ולקרבת השם, ואלו הן מידות "ממשפחת אברהם אבינו ע"ה שיש בה כל טובות אלו, וכעין שאמרו חכמי הטבע שטבע האב צפון בבניו", לשון 'החינוך' במצוותנו.

התלמידים הדביקו את התמרים לכסאו של המלמד...

בעניין שבירת המידות ושלא להכביד את העול, נשאלנו פעם ממלמד-תשב"ר הנוהג לחלק תמרים וממתקים לתלמידיו

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

**שמעו נא למעשה השגור בפי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א,
גאב"ד ירושלים, שבימי ילדותו היה דר בעיירה הסמוכה לפרעשבורג,
וכשנכנסו הרשעים (הגרמנים) ימ"ש לעיירתם, לא ידע 'ראש הקהל'
דשם מה עליו לעשות, מתוך חסרון ידיעה האם הרשעים פניהם לשלום
או להיפך - כי באותם הימים לא היתה כלל 'תקשורת' בין עיר לעיר, ולא
ידעו בני עיר הקטנה מה נעשה בעיר הגדולה...**

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על תמימות בעבודת ד'

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים י"ה, י"ג)

וברש"י: 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.

פסוק זה הוא יסוד ואבן שתיה לאורחות חייו של כל איש מישראל, שיחיה באמונה פשוטה בלא שום חקירות ודרישות, וכן אמרו חז"ל (מכות כד.): "בא חבוקוק והעמידן על אחת שנא' (חבוקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'", ולכן כפל רש"י הקדוש תיבת 'תמימות' - כי זה כל האדם.

הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ויקרא ג ט) מבאר את דברי רש"י, שבא למנוע את האדם מדאגתו בחקירות ועצות על דאגת מחר, כי תמימות זו מהותה שיגביה עצמו למעלה מכל מיני עצות שמיעצים בני האדם כביכול לבורא עולם - שיעשה עמהם כך וכך - משם יביא לו הפרנסה ומשם יביא לו רפואה וכו', במקום פלוגי ירוויח במסחר פלוגי, ובמקום הלז יתרבו נכסיו 'פי שניים' וכיו"ב הרבה, ואל יחקור יומם ולילה לדעת מה יהא בסופו ומה יעלה בגורלו, אלא דאגה בלב איש ישיחנה - יסיח דעתו ממנה (עי' סוטה מב:), וברוך ה' יום יום.

משל לתינוק שאביו מאכילו ומשקהו - כלום ידאג על יום מחר? הלא בטוח הוא אשר רחמי אב על בנו, וכמו שמפרנסו היום כן בוודאי גם למחר, ומשליך כל יתבו על אביו מבלי לחשוב מאומה, על אחת כמה וכמה (על) אבינו מלכנו אב הרחמן, הזן ומפרנס את כל העולם בטובו, צריך שיהיה האדם בעיני עצמו כילד קטן לפניו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קל"א ב) "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו" וגו'. וכערך שמהלך עמו בתמימות ומצפה לו ואינו חוקר מאומה, ומשליך על ה' יתבו, כן הוא באמת 'יכלכלהו'.

ואכן הדבר בדוק ומנוסה, כי ההולך בתמימות מבלי לחשוב 'חשבונות רבים' על כל צעד ושעל, חייו שלווים ושקטים על מי מנוחות. כי יודע הוא אל נכון שכל דאגותיו יתירות הן, שהרי הוא וכל מצבו ומעמדו נתונים בידי הקב"ה, ומה לו לדאוג, אז ימלא שחוק פיו ולבו

רינה, והאמונה יחד עם השמחה יריקו עליו שפע רב מכל העולמות. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם, שער שמירת השבת פ"ג בהגה"ה) וז"ל: "וכיון שדעת האדם מועטה כל כך, אין לנו לחקור אחר הנהגתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וצריך האדם להתהלך עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה, הוא הכל לטובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואז בוודאי יזכה לראות בסוף באלו הדברים גופא, שהיא הכל רב טוב וחסד, כמו שמובא בגמרא (ברכות ס:): במעשה דרבי עקיבא", עכ"ל.

מעשה היה בירושלים בימי קדם, בשני אברכים שהיו לומדים ב'כולל ליוצאי גאליציא', והיה אחד מהם רודף את חברו עד חרמה... בכל עת מצוא היה מתנכל אליו בכל מיני 'חכמות' והצקות. בצר לו היה ה'נרדף' נכנס לשפוך את צערו בפני הרה"ק רבי דוד בידערמאן מלעלוב זי"ע. בכל עת היה הרבי מנחמו וחוזר בפניו על דברי חז"ל (גיטין לו:): "הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמוחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו' - יבוא יום ותראה כי השתיקה הביאה לך רווחים גדולים ועצומים, שתוק נא וירווח לך בבוא העת.

דברים אלו היו משקטים במעט את סערת רוחו, עד ששב ה'נרדף' למלא סאתו במנת בושות, ביזיונות ורדיפות, אז היה ה'נרדף' ממהר

"יודע הנני בבירור שאחד מבני הכולל כאן הצילני ממוות לחיים, ואף העלה אותי מבירא עמיקתא לאיגרא רמא בעשירות מופלגת, מודה אני לו בכל לבי"... ועד היום הזה מפורסמים צאצאיו כ'בעלי פרנסה'

ה'ארנק' לא מצאו), מיד חשדו בו שהוא הוא ה'גנב' (באותה העת, היה דבר זה כרוך אף בסכנת מוות מצד המלוכה) דאל"כ מניין לעני כמותו סכום גדול כל כך. אולם כאשר שמע היהודי את דבריהם, נענה ואמר בבירור: "אני יודע מדוע נטפלתם אלי - הרי אנוכי מנהל עסקים גדולים בכולל גאליציא בארץ ישראל, ואלפי אלפים דינרי זהב וכסף עוברים תחת ידי בעסקאות שונות, ואין 'סכום כזה' בגדר 'חידוש' אצלי כלל".

השוטרים שעמדו מסביבו לא ידעו מה לעשות בדינו, שכן לא ידעו מה הוא סח - מהו 'כולל' ומהו 'גאליציא'... ואלו עסקים נערכים שם... מכיוון שכן החזיקו אותו במעצר, ולבינתיים שלחו על ידי ה'קאנסול' שלהם בארץ ישראל, שיברר ב'כולל גאליציא' אודות זה האיש ומה מעשיו. בהגיע ה'שליח' אל הכולל אינה ה' ופגש במיודענו ה'רודף', וישאלהו האיש: "התכיר את פלוני ומה מעשיו?"... שאלו הרודף: "מי שלחך הנה?" ויען השליח: "מעיר הבירה וויען נשלחתי לברר אודותיו", הבין הרודף, שמן הנראה מפרסם הלה את עצמו בפני הגבירים הנדיבים כעני מרודד וחסר כל, והם שלחו לברר אם דבריו כנים ומצבו גרוע כל כך או שמא רמאי הוא. החליט הרודף לגמור אתו את החשבון, והחל לדבר גדולות ונפלאות: "תדע לך שיהודי זה מהסוחרים הכי גדולים כאן בכולל, משופע הוא במעות ועשירות לרוב"... כשמוע ה'שליח' את דבריו שלח את ה'דיעות' לוועין, שם שחררו את היהודי עם האוצר הגדול בידו, ו'ליהודים היתה אורה'. משחזר ה'רודף' לביתו שבעיה"ק ירושלים, מיהר לעלות להיכל הכולל, וערך שם מסיבת 'לחיים' בנדיבות והרחבה, שם נשא את דברו וגולל את כל חסדי המקום עמו... והפטיר: "יודע הנני בבירור שאחד מבני הכולל כאן הצילני ממוות לחיים, ואף העלה אותי מבירא עמיקתא לאיגרא רמא בעשירות מופלגת, מודה אני לו בכל לבי"... ועד היום הזה מפורסמים צאצאיו כ'בעלי פרנסה'.

שוב אל הרה"ק, והרבי הזכיר לו כבראשונה: 'הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואינן משיבין...'... וחוזר חלילה.

עברו הימים, ובנו של הנרדף הגיע לפרקו והתחילו ה'שדכנים' לדבר בו נכבדות, אלא שבכל פעם שנתקרב הדברים לידי גמור ב'שבירת צלחת', נשמע סירוב מהצד השני, וכל זה נזקף לזכותו של ה'רודף' שהיה 'עובד' יומם ולילה להודיע לכל על 'חסרונותיו' של המדובר ושל משפחתו... פקעה סבלנותו של ה'רודף', ומיהר אל הרבי בזעקת 'הצילני נא'... אך הרבי בשלו - אמרו חז"ל 'הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואינן משיבין'... ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'.

וכן היה גם כאשר הגיעה גם בתו לפרקה בתוך כך, והוכרח הרודף להוסיף כמה 'שעות' לעבודת הקודש שבחר בה... כי מעתה עליו לדבר סרה לא רק על בנו, אלא אף על בתו של צדיק נעזב זה. ביום מן הימים נפתחו שערי שמים, ונגמרו ב' השידוכים בכי טוב - בשידוך אשר היה נהוג בעיה"ק ירושלים ושמו נקרא 'א בייט' (מלשון 'חליפין'... שב' משפחות משתדכים פעמיים כאחד, זה נותן בן ובת וזה נותן בן ובת), והיו עיני ה'רודף' רואות וכלות, ואין לאל ידו להושיע...

משהתקרב מועדי ב' החתונות, וירא הנרדף כי אין הפרוטה מצויה לצרכיו היום-יומיים, עאכו"כ לצרכי נישואים כפולים, בלית ברירה שם פעמיו לעיר הבירה וויען (ווינא), לפקוד את ביתו של 'משה הגביר' אשר היה ידוע כאיש חסד נדיב לב, אולי יחוס עם עני ואביון... מיד בהגיעו לוועין מיהר לבית הגביר, שם נודע לו שאינו 'בן יחיד', וקבעו לו שביום פלוני 'יזכה' להיכנס לחלות את פני הגביר...

בלית ברירה שכר הלה חדר בבית המלון באותה עיר, עד הגיע זמנו להתקבל אצל העשיר. בהגיע זמנו אסף את מטלטליו בדרכו לעזוב את המלון, כי מה לו לחפש ברחובות וויען אחר שכבר יתקבל אצל 'משה הגביר'. כאן נתהפך מזלו לטובה וברכה, כי בדרכו נכנס ל'בית הכסא' מצא שם 'אוצר' - ארנק מלא וגדוש במטבעות לרוב, מיד חישב בדעתו כי מצד הדין הרי מותר לו לקחת המעות שהרי רוב הנמצאים שם הינם גויים ו'אבידת עכו"ם מותר' (חו"מ רס"ו א) לאידך אוי לו ואוי לנפשו אם יתפס בכך, על כן נטל את המטבעות ועירבן יחד עם הפרוטות המועטות שהיו ברשותו עד עתה, ואת הארנק של ה'גוי' זרק לתוככי ביה"כ, ומיהר להימלט על נפשו פן יתעורר 'בעל האבדה' לחזר אחר אבדתו...

אך את אשר יגור בא לו - כי ברצונו לצאת מבית המלון, כבר היה הבית מוקף בשוטרים רבים שבאו לחפש אחר ה'גנב', שגנב את הארנק משר גדול ששהה שם ביום הקודם. 'פקודה' ניתנה מראש השוטרים שעל כל הנמצאים להישאר איש איש בחדרו, והשוטרים יחפשו בכל החדרים עד שימצאו את הגנב. בלית ברירה חזר היהודי לחדרו כשהוא חרד לקראת הבאות...

כאשר הגיעו השוטרים אל חדרו של היהודי פשפשו ומצאו בכליו סכום אדיר, הדומה כמעט לסכום האבדה (כי לא היה הסכום מדויק לסכום האבדה, שהרי כמה פרוטות הוסיף משלו, וגם את

לפני שנים רבות, הייתי רגיל להגיע לישיבת 'אור חדש' כאן בעירנו לייקווד, והייתי לומד עם בחורים. יום אחד הגיע תלמיד חדש להיכל הישיבה, הבחור ההוא כמעט ולא פתח פיו, כאילם בא וישב על מקומו, לא התעניין בנעשה סביבו ולא הסתכל על שום חבר, ואף אלו שהיו מנסים להתחבר אליו, לא יכלו לו

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א, אב"ד סאנטוב ליקווד, על כוחה של מילה

לע"נ גיסו, הגה"צ כ"ק מרן האדמו"ר, מרן ישראל משה בן מרן אברהם יעקב זצוק"ל, מסאדיגורה

"וְדַבֵּר אֶל הָעָם" (דברים כ', ב')

"הוא הגיע אלי? - הוא הגיע להשתתף בסעודת היארצייט של ה'מאור עינים'..."

לפני שנים רבות, הייתי רגיל להגיע לישיבת 'אור חדש' כאן בעירנו לייקווד, והייתי לומד עם בחורים כפי מסת הצורך. יום אחד הגיע תלמיד חדש להיכל הישיבה. הבחור ההוא כמעט ולא פתח פיו, כאילם בא וישב על מקומו, לא התעניין בנעשה סביבו ולא הסתכל על שום חבר, ואף אלו שהיו מנסים להתחבר אליו לא יכלו לו. הנהלת הישיבה החליטה להטיל עלי עבודת הקודש, שאנסה להתחבר אליו, ללמוד עמו ולדובבו ולהכניסו בין החברים כאחד מן החבורה. לאחר כמה דקות שישבתי אתו, ראיתי שאין עבודתי ללמוד תורה. בעל כישרון נפלא היה, ואינו נוקק לעזרה כדי להבין לימודו, מה שכן ראיתי, זה שהבחור צריך לקצת חיוזוק. כל היום ישב שבור ומדוכא מכונס בתוך עצמו, ובכיליון עינים ציפה לקורטוב תשומת לב, ולכן החלטתי שבעז"ה נתחיל להשלים לו את החסר הזה.

בכל יום ויום בתחילת הסדר, כשהיה נכנס להיכל הישיבה, הייתי מקבל פניו מיט א ברייטן "שלום עליכם", ולאחר שטפחתי קלות

לכבוד שמחת החתונה של בני הרב צבי הירש נ"ו יצא לאור ספר 'נועם שיח' חלק ב', ואחד העניינים הנידונים שם, הוא מוגדל מעלת אמירת 'א' גוט ווארט' להשני. הבאנו את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' מסלאנים זי"ע, על הנוסח שאנו אומרים בליל שבת קודש בברכת מעין שבע: "מוחיה מתים במאמרו", שלפעמים אפשר במאמר ומילה טובה לשני, ממש להחיות מתים, עיי"ש.

איתא בחז"ל (מסכת כתובות דף קי"א ע"ב): "אמר רבי יוחנן, טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב". ואמרו חכמי המוסר בדרך צחות לבאר מאמר זה, דהנה כשאדם בשרי, לאחר שאכל סעודה בשרית, לא שייך להרוות צמאונו עם חלב, שכן אסור לו לשתות את החלב עד לאחר שש שעות מאכילת הבשר, ולכן אין המשקהו חלב עוזר לו מאומה, לא כן המלבין שינים לחברו, הוא אומר מילה טובה לחברו, הוא שומע את צרתו ומקשיב לו ועוזר לו, זה טוב תמיד, אין זמן שאי אפשר לעשות כן...

סיפר לי הרה"ח ר' אליעזר יהודה פויגל שליט"א, מנהל כללי של רשת הכוללים דחסידי ראחמיסטריווקא-ארה"ב, שפעם אחת שהה הרבי מראחמיסטריווקא שליט"א בקאנטרי בתחילת ימי החורף, וביום י"א חשוון - יום היארצייט של הרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע - ערך שם את שולחנו הטהור. באותה עת נפש בקאנטרי גם כ"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע, וכששמע שהרבי מראחמיסטריווקא עורך את שולחנו לכבוד היארצייט, הגיע לשם להשתתף בעריכת השולחן.

לאחר הטיש כשיצא הרבי מסקולען, התבטא הרבי ואמר, שהשתתפות הרבי מסקולען בסעודה, היתה לו לזכות ולעונג גדול. כששמעו מקורביו את התבטאותו, נענו ואמרו לרבי, שבצאת הרבי מסקולען מהשולחן הטהור, התבטא באותה מטבע לשון, שהייתה לו ההשתתפות אצל האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א לזכות גדולה. כששמע הרבי את דבריהם נענה בענוותנותו ואמר בתמיהה:

המשך בעמוד 29

'פלאי פלאות!' - זעק שוב הבן, ורץ לקרוא לאמו, שהמתינה למטה בסבלנות. 'הגנבים היו בבית, הדלת נעקרה מצירה, הם נכנסו פנימה - וגם יצאו. אבל הם פשוט לא נגעו בכלום, לא לקחו דבר, לא שברו פריט. הכל ניצב על מקומו בשלום. לא מבין איך זה יתכן...'

מה גרם לגנבים לעזוב מבלי לגנוב?

הרה"ג ר' אשר קובלסקי שליט"א

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים י"ח, י"ג)

החלום של כל בן אנוש, הוא לחוש מוגן ושמור, בידיים טובות ובטוחות, בכל עת ובכל שעה. יש לנו הישגים רבים שהשגנו בס"ד, כמו הצלחות רוחניות, בריאות טובה, ילדים מתוקים, פרנסה, בית, ועוד ועוד. ברגע של התבוננות, נקל להבין שכל הנכסים האלה הם חמקמקים מאוד. לפעמים, חלילה, ניתן לאבד הכל ברגע אחד. איך ניתן להבטיח ש'לי זה לא יקרה'?

ואם כך בימי שגרה, על אחת כמה וכמה לנוכח התמודדות. בין אם מדובר בקושי רוחני - והאדם חש שמשוהו שהשיג בעמל וזע קשה לו לעמוד בו, ובין אם מדובר בקושי אחר - והוא מרגיש שיש מה שמאיים על חייו, על בריאותו, על ילדיו, על כספו ופרנסתו. כשמגיע רגע של התמודדות, של קושי - כל אחד מחפש משהו להישען עליו, משהו לבטוח בו.

בקיצור, בחיים צריך 'כיפת ברזל', נגד כל רקטה שעלולה לחולל הרס בחיינו, בדמות מכתב מהרופא, מהמוסד בו ילדנו לומד, או מהבנק... אבל 'כיפת ברזל' אמיתית, שמייטת את כל הקשיים, שמבטיחה את הביטחון האישי ברמה המקסימלית, במאה אחוזי הצלחה. האם יש 'כיפת ברזל' כזו? האם יש פוליסת ביטוח או שכפ"ץ שמעניקים הגנה ברמה כה מושלמת?!

ובכן, יש ויש, וזה אפילו לא עולה כסף, אלא טיפונת מחשבה, קצת התבוננות. כשאנו מחשבים חשבוננו של עולם, שכל מה שיש לנו, כל נכס שרכשנו, כל מעלה שהשגנו - הכל מידיו הטובות והרחומות של בורא עולם, שהוא הכי חזק, הכי גיבור, כל יכול שהכל הכל נתון בידיו, העבר, ההווה והעתיד, והוא רוצה בטובתנו, דואג לנו - אנחנו יכולים להיות רגועים כי אנו בידיו!

כמו ילד שמגיע לגינה השכונתית, והוא יודע שיהיה ראשון בנדנדה, אף אחד לא יעליב אותו, איש לא יקח מידיו את החטיף - בגלל שאביו הוא ראש העיר! - על אחת כמה וכמה, שאנחנו יכולים להסתובב בעולם בתחושה הנפלאה והעילאית הזו, שאבא שלנו הוא לא ראש העיר - הוא בורא עולם, יש לנו על מי להישען, יש לנו במי לבטוח! נכון, בחיים יש קשיים והתמודדויות, אבל אנו יודעים ומאמינים שהם מתוכננים מראש, הם לטובתנו, אבא שלנו האוהב שירטט את התוכניות הללו, יצר ויצק אותן. מה יש לנו לדאוג? ממה אנו אמורים

להיות מוטרדים?! - הרי אבא שבשמים לצידנו, כל מה שעובר עלינו הוא בדיוק לפי התוכניות שלו, והוא שומר עלינו, מציל אותנו, מגן בעדנו, דואג לנו!

ומה שמדחים ביותר הוא, שכל שמחדדים את הביטחון בעומק הלב - כך הוא הופך למציאות. כשאדם מתחזק בביטחון בה', כשאדם מפנים אל לבו את ערך הביטחון, כשאדם בוטח בה' בכל העוצמה, נשען עליו, רגוע בחסותו, שליו ושאנן כי הוא יודע שהוא בידיים טובות - עד מהרה יראה שזה אכן כך, ורוב קשייו נפתרים באופן פלאי!

ה'חפץ חיים', בביאורו לפרק ל"א בתהלים, חושף פן נוסף, מימד שמימי נשגב: הן איש מאיתנו לא מושלם, ולפעמים, יש אדם שאינו זכאי לישועה. מה לעשות, הזכויות שלו לא מספקות. הוא נתקל בבעיה, בהתמודדות לא פשוטה, והמחשבון השמימי מורה שאין מנוס מכך שיעבור את הקושי הזה מתוך כאב, אין לו זכאות להיושע, כמה עצוב ושורף בלב!

אבל יש בשמים משהו שעוקף את המחשבון. והוא - הסכיתו ללשונו של ה'חפץ חיים': 'אפילו אדם שאינו הגון אלא שחזק בטחוננו בהשם, כח הביטחון מגן עליו' - כלומר, הואיל והאיש בוטח בה', אזי למרות שאינו זכאי ולא ראוי לקבל את הישועה, למרות זאת הוא זוכה בה, כי הביטחון בה' מספק לו את הישועה!

דבריו אלו של ה'חפץ חיים', הם תגלית עבורנו. בוודאי, צריך לעשות השתדלות, להילחם ביצר, לדאוג לבריאות, לפעול למען הילדים,

לשמור על הנכסים. אבל צריך לעשות זאת בפרופורציה הראויה, ולזכור שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, אנו בטוחים רק בו, סומכים רק על מלכנו - המלך החזק בעולם, ששומר ומגן עלינו, דואג לנו!

פרשת השבוע מעניקה לנו את המתנה הזו, מצווה עלינו 'תמים תהיה', להאמין בה' בלב שלם, בתמימות גמורה, וכפי שרש"י מפרש - להתהלך עמו בתמימות, לסמוך עליו. הוא יודע מה לעשות טוב מאיתנו, הוא גם דואג לנו יותר מכפי שאנו דואגים לעצמנו... ואם כך נעשה, יקויים בנו חלקו השני של הפסוק "עם השם אלוך", נחוש שאנחנו אתו, בידיו, שמורים ומוגנים, ועין בעין נראה כי הביטחון בה' יתברך אינו מאכזב, הוא מביא בכנפיו ישועות גדולות ורוגע נצחי!

גנבים בעיצומה של השבת...

מונקי הדעת שבירושלים היה הגאון רבי אברהם משה גרוסמן זצ"ל. בין שלל מעלותיו, הצטיין רבי אברהם משה במידת הביטחון. הוא היה 'בעל ביטחון' אמיתי, שחש באמת את יד ה' מלווה אותו, מחזיקה אותו בכל צעד ושעל, ובכל עת - הרבה לדבר ולחזק את מידת הביטחון. כדי לחזק את בטחונו בה', נהג שלא לנעול את דלת ביתו בלילות שבת. 'לשבת יש זכות עילאית, השכינה שורה בעולם. אני בוטח בהשם, אין צורך לנעול את הדלת!' - קבע.

לימים, התקיימה שבת 'שבע ברכות' לנכדתו הראשונה, והוא עמד לעזוב את ביתו בערב שבת, לכל השבת. באותו הזמן התחולל גל פריצות, במשך תקופה היו הגנבים פורצים ובוזזים מכל הבא ליד, כמעט מדי לילה. לאור זאת, ביקשה רעייתו כי יחרוג ממנהגו, וינעל את דלת הבית כשיעזבו אותו בערב שבת.

אולם רבי אברהם משה, רוח אחרת היתה עמו, הפוכה בתכלית: 'החיפך הוא הנכון!' הכריז כשפניו קורנות באושר, 'הרי זה בדיוק הזמן לשים מבטחי באבא שבשמים, לבטוח רק בו. אם בכל שבתות השנה אינני נועל את הדלת, והרי אין בכך חידוש כה גדול כי אני נותר בבית, הרי שבשבת זו - ניתנת לי ההזדמנות להפנים ולהטמיע ביטחון אמיתי, להשאיר את הדלת לא נעולה למרות שאינני נוכח בבית בשבת. הרי זו ההזדמנות שלי להתחבר לאבא, להישען עליו לחלוטין!'

רעייתו, שכבר הכירה את בטחונו המלא בה', נדבקה עד מהרה בהתלהבותו, וניאותה להסכים לכך - אף שלא ישהו בבית, ולמרות גל הפריצות הנורא המשתולל בלילות החולפים בשכונה. הם נסעו לשבת שעברה עליהם בטוב ובנעימים, אולם כבר בדרך חזור הביתה, ליבה ניבא לה רעות...

'יש לי תחושה שגנבים דווקא כן ביקרו בביתנו', לחשה, 'אוושת לבי רועדת כעלה נידף. אינני מעיזה לעלות הביתה ראשונה, לא רוצה לראות את המחזה הנורא בעצמי - אם קרה...' - אמרה בחשש בולט. ורבי אברהם משה? - בטחונו לא סר ממנו: 'אבא שבשמים שומר עלינו, רק הוא. אנחנו עם אבא!' - הכריז בגאון, ועלה הביתה יחד עם בנו בצעדים קלים...

אולם, כשהגיעו לקומת ביתם, נחרד הבן. אין מה לטעות. היו כאן

גנבים, ביקרו גם ביקרו. צירי הדלת היו עקורים ממקומם, הדלת עמדה באלכסון מובהק, סדק לא צר נפער בין הדלת למשקוף, מיהוה התפרץ פנימה...

הבן נזעק: 'אוי, אבא, תראה מה קרה, הגנבים ביקרו אצלנו!' - צעק באימה, מי יודע מה נשאר, אם נשאר, ואיך נשאר...

אולם האב - רגוע ושלי, בטוח בה', שאנן כתמיד. 'אבא שבשמים שומר עלינו, אני סומך עליו, רק עליו. אם מגיע לנו נזק - נקבל אותו באהבה. אבל אני חושב שאבא שבשמים לא רוצה להזיק לנו, ולכן לא באמת ניזוקנו. המתן קמעא ונראה...'

הם פותחים את הדלת, לבו של הבן הולם בפראות, לבו של האב רגוע כתמיד. נכנסים הביתה, ו... כלום!

הכל עומד על מקומו בשלום. הוטריונה ניצבת על מקומה, אפילו גביעון לא נע. במגירה בחדר השינה כל התכשיטים במקומם, אף עגיל לא זע. הבית כולו נראה בדיוק כפי שעזבוהו, ידם של הגנבים לא פגעה ולו במגבת או בנייר טישו!

'פלאי פלאות!' - זעק שוב הבן, ורץ לקרוא לאמו, שהמתנה למטה בסבלנות. 'הגנבים היו בבית, הדלת נעקרה מצידיה, הם נכנסו פנימה - וגם יצאו. אבל הם פשוט לא נגעו בכלום, לא לקחו דבר, לא שברו פריט. הכל ניצב על מקומו בשלום. לא מבין איך זה יתכן...' - דיווח הבן לאמו...

והאב, רבי אברהם משה, נענה ואמר: 'האומנם לא תבין איך זה יתכן?! והלא אני מסביר לא מהיום ולא משלשום, שבורא עולם שומר עלינו ועל ביתנו. וכי חשבת שגנב יכול לגנוב כשבורא עולם שומר? הלא הוא ניצב פה, אני חש זאת, אני מרגיש אותו, אני בוטח בו. הניתן לגנוב ממני?'

זה שגנב נכנס הביתה ולא גנב מאומה - זה יתכן. מה שלא יתכן - זה שגנב ייכנס לבית של מי שבטוחים בבורא, ויוכל לחולל שם נזק מכל סוג שהוא. זה לא יתכן, כי כשחיים את נוכחות אבא שבשמים בחיינו, כשחשים את יד הבורא עימנו - ידיו של הגנב קשורות, עיניו סומות, גם אם יתפרץ פנימה - אינו יכול לעולל מאומה!

רבי אברהם משה סיים את דבריו, ועבורו, ועבור בני ביתו, היה זה שיעור חי בביטחון מלא בה', כיצד הוא נראה, מה הוא מחולל. מה שמפתיע הוא, שלימים התבררה הסיבה:

כעבור תקופה קצרה, נלכדו הגנבים בידי המשטרה, ונחקרו. התברר, כי הסיבה לכך שלא נטלו דבר מבית הגרוסמנים, היתה בדיוק לכן - כי לאחר שעקרו את הדלת מצידיה, גילו שלא היתה נעולה, הסיקו שבעל הבית בסביבה, ומיהרו להימלט... מסתבר, שאותה פעולה שעלולה להיחשב כמותירה פירצה קוראת לגנב - היא ששמרה על הבית! כן כן, הביטחון המופלג שהוביל לאי נעילת הדלת - הוא שהניס את הגנבים בלי שגנבו דבר!

סיפור זה, שהובא בספר המדהים 'אוצרותיהם אמלא' של דודי, הרה"ג רבי אליעזר טורק שליט"א, ברור כי אין מטרתו לעודד אי נעילת דלתות. כל אדם מחוייב להשתדלות, לשמור על ביתו. אבל יש בו גילוי עצום ומהדהד:

בבוקר המתינה לו הודעה בה אביו מבשר שהתקבל לפגישה בכבוד וביקר, העשיר הקשיב לכל הבקשות בסבלנות, ונענה לכל הבקשות אחת לאחת - כולל לתת 3,000 דולר להדפסת הספר!!! לא יאומן כי יסופר!

החבר מתחיל לחפש אחר גיליון פסח החולף - מס' 227, בו פורסם הסיפור של אביו, שגייס כסף לשיבת בין הזמנים, ודווקא כשנראה היה כי אבדה כל תקווה - התחזק בביטחון בה' וראה ישועה פלאית. אלא שבדיוק אז נעלם העלון מעיניהם, ואילו בחור אחר שנכח בשיחה ציין כבדרך אגב, כי העלון מצוי בחדרו. מיודעינו הבחור ממחר לחדרו של הלה, אולם לאכזבתו, הגיליון שנמצא אינו גיליון פסח - 227 שחיפש, אלא גיליון פרשת 'בהר' - 230.

למרות שהתאכזב, החל לקרוא בגיליון האמור, ואז גילה כי גם בו, הפלא ופלא, מופיע סיפור מדהים על ראש ישיבה שיצא לחו"ל לגייס כסף, ורק כשהתחזק בביטחון אמיתי ומלא בה' - הצליח. באותו רגע, החליט גם הוא להתחזק בביטחון, להאמין שבורא עולם דואג לו, ובעזרת ה' הכסף בוא יבוא. גם כשההיגיון הזכירו שכנראה לאיש כבר לא יהיה זמן היום, וגם אם יהיה זמן - הרי בעבר לא נענה לבקשה זו, ואם יענה - כמה כבר יתן... - בקיצור, הסיכויים קלושים...

ולמרות זאת, עלה על יצו רגוע ושלי, בטוח בה', מתחזק באמונה, נשען על אבא שבשמים שישלח לו את הכסף, משוכנע שעם שחר תמתין לו הודעה בתא הקולי, ובה אביו יבשרו כי יש את מלוא הכסף הדרוש להדפסת הספר...

ומה שהכי מדהים - שזה בדיוק מה שקרה: בבוקר המתינה לו הודעה בה אביו מבשר שהתקבל לפגישה בכבוד וביקר, העשיר הקשיב לכל הבקשות בסבלנות, ונענה לכל הבקשות אחת לאחת - כולל לתת 3,000 דולר להדפסת הספר!!!

לא יאומן כי יסופר! אף שהאיש לא נענה בעבר, למרות השעה המאוחרת, ועם כל הבקשות האחרות שאביו ביקש - העשיר פשוט נתן את הכסף! כאשר הבחור התחזק בביטחון בה', כאשר היה ברור לו שהכסף בדרך אליו, כאשר הצליח להירדם ברוגע מתוך אמונה בבורא עולם - אזי כשהיה בעיצומה של שינה עמוקה, 3,000 דולר הועברו למענו!

כאן המקום להודות להבה"ח ח. מ. הי"ו שחזק את כולנו בסיפור

המשך בעמוד 29

ככל שמידת הביטחון בה' גדולה יותר - כך היא באמת מגינה, שומרת ומיטיבה. ככל שאדם מפנים אל לבו את הביטחון, ככל שאדם חי בעולם של אמונה תמימה, ככל שאדם חש כי ידו של ה' עמו, הולכת אתו, מבטחת אותו - כך יגלה כי בורא עולם באמת אתו, שומר עליו, מסדר לו את העניינים, דואג לו, והוא באמת יכול להיות רגוע...

יהודים יקרים, יש לנו אבא גדול וחזק, עוצמתי וכל יכול. כל מה שכל כך כדאי לנו לעשות, הוא להיות רגועים ושלווים, להישען עליו ולבטוח בו. וככל שנעשה זאת יותר, ככל שנחיה בתוכנו את העובדה הזו - כך נזכה לראות באמת את ידו עימנו, וחסדו לא ימוש מאיתנו!

סיפור רודף סיפור רודף סיפור...

לפעמים יש סיפורים, שהם שילוב מנצח של השגחה פרטית, התרגשות אין קץ, סגירת מעגל וגילויי שמימי מדהים. סיפורים כאלה מטלטלים את הלב, ומרגשים במיוחד כשהם משתלבים בין גווילי גיליון זה 'פניני פרשת השבוע'. כזה הוא הסיפור, אותו קיבלנו מגיבורו, הבה"ח ח. מ. הי"ו, אשר שלח לנו את הסיפור, והרי הוא לפניכם מכלי ראשון:

ובכן, הבחור ח. היקר, עבד במשך תקופה ארוכה על הוצאת ספר תורני לאור עולם. היצירה כבר הושלמה, וכל מה שחסר להדפסה, הוא תקציב. הוצאות ההדפסה נאמדות בכ-20,000 ש"ח, ובכדי לכסותן - ניסה הבחור לגייס כסף. חורף שלם שלח מכתבים, התקשר לאנשים, פגש נדיבים - ועדיין, כל שהצליח לגייס היה כ-8,000 ש"ח בלבד.

ביום מן הימים יצא אביו של הבחור לארה"ב לגייס כסף לצרכים שונים, והציע לבנו ליטול עמו עותק מהספר - אולי יצליח לגייס כסף גם עבור הוצאתו לאור. ואכן, בבואו לארה"ב, קבע האב להיפגש עם אחד מקרובי משפחתו, יהודי עשיר ובעל עסקים חובקי עולם. אף שהבחור עצמו ניסה לפנות אליו כמה פעמים ולא נענה, החליט האב לנסות אף הוא את מזלו, מה עוד שהוא מבקש להתרימו גם לצרכים אחרים.

ביום הפגישה התקשר הבחור לאביו כמה פעמים, ובכל פעם עודכן כי האב עודו ממתין לפגישה המיוחלת, אולם העשיר טרם התפנה. השעות נוקפות, הערב בניו יורק יורד, העובדים עוזבים את המשרד, ואביו של הבחור מוסיף להמתין בלובי, אולי יחוס העשיר וירחם. כשהשעה מתאחרת עוד, מנתח האב באוזני בנו כי הסיכויים הופכים לקלושים, ולכן, הוא ממליץ לו ללכת לישון, כי כבר לא נראה שיהיו חדשות טובות היום. 'ואם יהיו' - הבטיח האב - 'אשאיר לך הודעה בתא הקולי'...

בדרכו לישון, חולף הבחור על פני ידידו, הבה"ח יחזקאל דרוטמן הי"ו, ובשיחה סתמית סיפר לו על הקורה עכשיו בארה"ב, כאשר בתום ציפיה גדולה - נראה כי אבדו הסיכויים. להפתעתו, החבר נבעת והגיב: 'וכי נראה לך שאם אין סיכוי בעיניך אזי באמת אין סיכוי? - יש ויש! הסכת ושמע סיפור שאירע לאבי. בעצם, למה לך לשמוע, תקרא אותו. הוא פורסם בגיליון פסח של עלון 'פניני פרשת השבוע'...'

לפתע באמצע הדרך האט ה'חזון איש' את קצב הליכתו, והחל ללכת בנחת.... וכעבור כברת דרך קצרה, שוב הגביר ה'חזון איש' את קצב הליכתו....

מדוע חבש ה'חזון איש' משקפיים רק כאשר יצא לרחוב?

הרב ישראל ליוש

וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ... לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה'... לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ
מֵאֲחָיו (יז יט ב)

אם יעסוק המלך בתורה ויקרא בה כל ימי חייו - אומר ה'אור החיים'
הקדוש - אזי ילבש ענווה ויראה, כמאמר התנא: (אבות ו א) 'כל
העוסק בתורה לשמה... ומלבשתו ענוה ויראה'. כנגד ענווה, אמר:
'לבלתי רום לבבו', וכנגד היראה, אמר: 'למען ילמד ליראה'.

מנהגו של עולם שהזוכה לשררה על הציבור, הרי הוא מתגאה
ומתנשא עליהם, מה שאין כן בשררה של תורה, הזוכה בה בזכות
עמלו ויגיעתו בתורה, על אף גדלותו ורוממותו משאר העם, אינו
מתנשא עליהם, אדרבה, קשוב לצרכיהם ומתייחס אליהם בכבוד
ובענווה יתירה, ומעלתו ומשרתו הרי הם כלי שרת לפשוטי העם,
ולא חלילה סולם להתגאות והתנשאות.

קצב הליכתו ברחוב...

היה זה כאשר פעם תלמידו הבחין כי בדרכו מבית המדרש לביתו,
לפתע באמצע הדרך האט ה'חזון איש' את קצב הליכתו, והחל
ללכת בנחת, למרות שבדרך כלל מחמת יוקר הזמן מיהר החזון איש
בדרכו. כעבור כברת דרך קצרה, שוב הגביר ה'חזון איש' את קצב
הליכתו ושב למנהגו הרגיל.

התלמיד שידע שכל פסיעה ותנועה של ה'חזון איש' מחושבת
ומדוקדקת, שאל אותו: "מדוע שינה הרב את קצב הליכתו הלך
וחזר?"

"לא שמת לב שכאשר האטתי את ההליכה, עבר שם אדם צולע,
שהליכה מהירה קשה עבורו? הרי אם הייתי הולך כרגיל, עלול היה
להיגרם לו צער על שהוא אינו יכול ללכת כך כשאר האדם, והיה
זה כזרה מלח על פצעיו..., כאשר הוא רואה שאף אנשים בריאים
הולכים באיטיות כמותו, נותנת לו הרגשה שהוא אינו כה מוגבל... רק
כאשר כבר לא ראיתי באופק, שבתי ללכת כרגיל, בקצב מהיר..."

גאונותו של מרנא ה'חזון איש' זי"ע במידות, לא פחתה אף כשערה
מגאונותו בתורה. בזקנותו, כאשר היה יוצא לרחוב, היה מקפיד
לחבוש משקפיים, ולפלא היה זה בעיני הבריות, משום שבביתו
כאשר למד ועיין בספרים לא חבש משקפיים.

פעם שאלו תלמידו רבי שרגא פייבל שטיינברג על פשר הענין,
הסביר לו החזון איש: "כאשר אני יוצא לרחוב, קורה שבני אדם
מונענים לי בראשם לשלום, ואינני מבחין בהם והם עלולים להיפגע
מכך, על כן אני מקפיד ללבוש משקפיים כדי שאראה אותם ואחזיר
להם שלום..."

משום אותה ענווה וזהירות בכבוד הזולת, חישב ה'חזון איש' גם את

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

לגבעת רוקח. הרגשתי שכמה מטרים לפני הולך החזון איש ז"ע. רצתי לקראתו ללוותו כי הלך יחיד. והיה אז גר עוד שם בגבעת רוקח סמוך לשיבת נובהרדוק. הלכנו עד רחוב חתם סופר, והחזון איש היה צריך ללכת שם לביתו, ואני המשכתי עוד למעלה וראיתי שאינו נוטה לשמאל. ואמרתי לו 'אולי שכח מרן היכן שגר?' ואמר לי: 'זוכר אני, אלא שאתם רב שלנו, ורב לא ילך לבדו, רוצה אני ללוות אתכם'. ואמרתי לו: 'א"כ אין אני הולך הלאה!'. ואמר לי: 'גם אני לא אלך, וצריך אני ללוות אתכם!'. והיה מוסיף רבינו: "החזון איש לא היה ווערטיל מענטש [- איש שאומר מליצות], הוא הלך אפוא עמי עד שנכנסתי לביתי, ורק אז חזר לביתו..." על ביקור נוסף אצל החזון איש סיפר רבינו, כי הגיע פעם למעונו בתחילת הלילה, ומצאו כשהוא יושב בחצר הבית ועיניו אל על, כשמבטו משוטט בין כוכבי הליל הנוצצים ברקיע השמים. משך דקות ארוכות ישב כך, כשהוא אחוז דביקות והתפעלות, מעיניו זולגות דמעות התרגשות ומבלי שיבחין כלל בנוכחותו. לאחר מכן משהרגיש בו נענה ואמר: "כשמתבוננים במערכות השמים, אפשר לראות בנקל מעשי א-ל ונפלאותיו..."

בין כך ובין כך, נתעטרה שכונת 'זכרון מאיר' בכתר תהילה, כשמרן החזון איש ז"ע בכבודו ובעצמו שאיווה את השכונה למושב לו, ועקר מ'גבעת רוקח' - השכונה הוותיקה במערב העיר, בה התגורר מאז עלותו ארצה משך כחמש עשרה שנה, אל פאתי המושבה 'זכרון מאיר' הסמוכה לבני ברק, לרחוב עזרא כפי שנקרא אז בזמנו, ולימים רחוב 'חזון איש' שנקרא על של שמו של גאון ישראל, שהאיר את בני ברק במאור תורתו.

רב זכרון מאיר

סיבות נוספות גרמו להתלבט אודות המינוי, ביניהן הצעת רבנות אחרת שעמדה אז על הפרק, ואשר הוגשה לפניו מאת קהילת יוצאי אוסטריה שהתגוררו בחיפה. האווירה הווינאית לה הורגל מעודו, וכן מנהגי הונגריה ואוסטריה שאפיינו את בני קהילה זו, משכו את לב רבינו והוא התלבט רבות אם להיעתר לכך.

לבסוף, משתכפו עליו ההפצרות מבני ברק, ורבינו נוכח כי מנוי וגמור עם החזון איש שעליו לכהן כרב של זכרון מאיר, נתן את הסכמתו למינוי, וקיבל על עצמו לשמש כרב השכונה. מששמע החזון איש את תשובתו החיובית קרא בקול 'מזל טוב' בפנים קורנות משמחה. לאחר מכן אמר למקורביו, כי מזל טוב הוא לתושבי 'זכרון מאיר' שרבים לא יהיה מורה הוראה בלבד, כי אם גם ראש ישיבה שירחיב גבולותיו בתלמידים.

לשמחתו של החזון איש לא היה קץ. ובמים שלאחר מכן שוחח בדבר עם באי ביתו, והביע את שביעות רצונו מהמינוי המוצלח. את חשיבות הדבר בעיניו היה ניתן לראות לעין כל, כאשר גאון ישראל החזון איש, יצא את מעונו לכתת רגליו בין תושבי השכונה, כדי להחתים על כתב ההכתרה הרשמי אותו יגישו בפני רבינו, שהיה אז אברך צעיר בשנות השלושים לחייו. ואף בא בדברים עם העסקנים, כי ישתדלו לשוות למינויו מעמד רשמי שיוכר אף ברשויות, כדי שיקל עליו, כך סבר, לנהל את ענייני הקהילה מבלי להיות תלוי בדעת אחרים.

(מתוך הספר 'אבי ההוראה')

לא היתה זו הפעם הראשונה בה התוודע החזון איש לרבינו. כבר בשנת תש"ו, כאשר ביקש החזון איש את מקורביו, ובהם הגאון רבי אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל, מנהל בית היתומים 'דיסקין' בירושלים שהיה מנאמניו, כי 'מליצו לפניו על משהו מגאוני ירושלים, שלדעתם יוכל לשמש כרבה של 'זכרון מאיר' - תשובתם היתה פה אחד, כי רבינו מרן הגר"ש הלוי ואזנר, 'הוא הגבר הוקם עליו' המתאים לכהן במשרה זו.

מאוחר יותר, בחודש סיון אותה שנה, עלה מרן החזון איש לירושלים, ניגש אליו רבינו והם שוחחו ביניהם בד"ת פנים אל פנים, כשהחזון איש אינו מפסיק להתפעל מידיעותיו הרחבות בכל חלקי התורה. מאוחר יותר יתבטא עליו בפני אחד ממכריו: "שוחחתי עם אברך השולט בבבל, בירושלמי ובפוסקים". עתה משהתייצב לפניו שוב עם הנגיד רבי יעקב, כמועמד רשמי למשרה תורנית, הכרעתו הייתה ברורה מאליה.

אופן נוסף בו התוודע החזון איש לרבינו, היה באמצעות קונטרס ובו מחידושי תורתו של רבינו, שנשא חן בעיניו. היה זה קונטרס שהוציא רבינו לאור בימי שבתו בירושלים, שעסק בדיני עיבור השנה בארץ ישראל ובחזון לארץ, ואשר התגלגל באקראי לידי של החזון איש. סדר הדברים ודיוקם שבו את ליבו, והוא התפעל מאוד מהמחבר הצעיר, שניכר כי ידיו רב לו במלחמתה של תורה כאחד הגיבורים. בעקבות כך גמלה בלבו החלטה, לנסות להביא את רבינו ל'זכרון מאיר' כדי שיכהן בה כרב.

לאחר שנפרדו ורבינו שב לביתו שבירושלים, נענה החזון איש ואמר לרבי יעקב, כי סבור הוא שיש למנותו כרבה של שכונת 'זכרון מאיר' בנוסף לתפקידו המיועד כראש ישיבת 'חכמי לובלין'. הוא בקשו כי כאשר יבוא לירושלים, יסור למעונו של רבינו ויציע בפניו את שני התפקידים. עשה רבי יעקב כפי שנצטווה, ותיכף בבואו ירושלימה, התייצב בבית רבינו, סיפר כי הוא בא אליו בשליחות קודשו של החזון איש, ובקשתו בפיו כי יאות ליטול על שכמו גם את עול הרבנות בשכונת 'זכרון מאיר'.

כיוצא בזה, סיפר רבינו בכינוס הגדול שהתקיים במלאות שישים שנה להקמת ישיבת 'חכמי לובלין' ב'זכרון מאיר', במעמד אלפים מתלמידיו. וכה דיבר אז בקדשו: "בפועל נוסדה הישיבה בשנת תש"ז, אך בכוח, במחשבה, בשנת תש"ו, כשעדיין גרתי בירושלים עיה"ק, הגיע אלי שליח מצווה מהחזון איש ז"ע, הרה"ח רבי חיים יעקב הלפרין ז"ל, שקורה לי לזכות ולבוא ל'זכרון מאיר' שנתייסדה על שם מורי ורבי מלובלין ז"ע, לקבל עלי את עול הרבנות ב'זכרון מאיר' והסביבה, ואת עסק הרבצת התורה במסגרת ישיבת 'חכמי לובלין'..."

רבינו לא מיהר להשיב בחיוב על המינוי. יקרה היתה בעיניו ישיבתו בין חכמי וגאוני ירושלים, מה גם שכבר החזיק במשרת רבנות, כמו"צ מטעם ה'עדה החרדית' בשכונת 'כרם אברהם' שבגאולה. מנגד חזקה עליו דעתו של החזון איש, ורצונו כי ייטול על עצמו את עול הרבנות ב'זכרון מאיר', והיא זו שלבסוף הכריעה את הכף, כאשר החזון איש העמידו כביכול בפני עובדה מוגמרת וכמעשה שהיה.

וכה גולל רבינו את הדברים ברשימותיו, שהובאו בספר 'מעשה איש': "עוד לפני שבאתי לכאן והייתי עוד גר בירושלים, באתי פעם לבני ברק לבקר אחד מן הקרובים, שגר בגבעת רוקח, ע"י ישיבת סלבודקא, ועליתי רגלי

לעשות בזו השעה. משהגיע אמר לו ראש הקהל שישב למשלחו כי המצב בכי רע, ולרחמים מרובים הם זקוקים, והוסיף לומר לו: "הנה מלך אנגליה (ענגלאנד) עתיד לשלוח הנה רכבת בת 1000 מקומות, להציל על ידה את ילדי בני ישראל, ואף שלא אדע את מי להעדיף על פני מי, מ"מ משבאת הנה ומצאת חן בעיני, אעניק לך כרטיס (טיקט) לנסיעה באותה רכבת".

הנער מיהר לעירו ומסר את השליחות לראש הקהל. משם מיהר לבית אביו ואמו, שארזו במהרה את מטלטליו ונפרדו ממנו בלב כבד ובוכה (אז ציוותה אותו אמו - 'זכור תמיד בכל אשר תפנה כי יהודי אתה!'). ואכן, בעזרשי"ת מצא את עצמו כעבור זמן קצר באנגליה, יחד עם אלף ילדים ניצולי מלחמה...

כעבור כמה שבועות נכנס רצון בלב המלך, לחזות במו עיניו את מעשה ההצלה שנעשה על ידו - לראות 1000 ילדים הניצולים בזכותו, ושלא לומר כי הוא עתיד לבקרם ביום פלוני.

בהגיע היום המיועד, העמידו את כל הילדים ברחבת העיר בשתי שורות. המלך הופיע ברוב הדרו, ובהתרגשות גדולה עבר במרכבתו בין שתי השורות. לפתע קפץ אחד הילדים - שהיה בעל רוח ונפש, לתוככי המרכבה ברצותו לדבר עם המלך. מיד עטו עליו שומרי המלך ומשרתיו, ורצו לסלקו ולהשליכו מעל המרכבה. אך המלך שראה כל זאת רצה לשמוע מה יש בפי הנער, וציווה על משרתיו להניח לו.

פתח הילד בדברי שיר ושבחה על טובו של המלך, שהשכיל לפעול פעולת טוב כזאת, להציל נפשות רבות כל כך, "אבל", הוסיף הילד - "כאב לבי על שאין חסדו של המלך יכול להיות חסד וטוב בשלימות, שהרי לא מצאה נפשי מנוח, כל עוד שהנני דואג וחרד יומם ולילה לגורל הורי ובני משפחתי... כאשר אינני יודע מה נעשה עמם בזה הרגע..." שאל המלך את הילד למקום מגורי אביו ואמו ופטריו לשלום. ואכן, תוך שבועיים הגיעו הנה אביו ואמו וכל משפחתו, ע"כ המעשה.

מוסיף הגאב"ד דבר נפלא ונורא: הבה נחשוב, כיצד היה נראה 'מעשה' זה, כשהמלך שוהה בארמונו הגדול. וכי היה ביד הנער להתקרב אל המלך, מה גם לדבר עמו? והרי ממרחק מרחקים כבר עומדים שומרי המלך להרחיק כל מי שאינו 'קרוי' אל המלך... כיצד אכן היה בידי הנער לבוא אל המלך ולהתחנן לפניו? כי אז היה 'בהמצאו'... 'מלך בשדה'... והיה לו רגשי 'קרבה' ואהבה אליהם, אף אנו, כאשר המלך נמצא עמנו והוא כביכול קרוב אלינו, ואז יש אפילו בידי הקטן לגשת אליו, ולפעול דברים למעלה מדרך טבעו של עולם.

עוד יש ללמוד מכאן עוז ותעצומות של הנער, שהרי 999 מהנערים שהיו שם לא עשו כמותו, ולא העזו לבקש על בני משפחתם, ואילו נער זה לא איבד את שעת הכושר, וראו נא מה השיג בזכות זה... אף אנו אם נשכיל לעשות כמוהו, וכאשר אנו עומדים עתה קרוב אל המלך בהיות קרוב, לא נפסיד שעת הכושר הלז ונפעל גדולות ונצורות לטוב לנו.

(מתוך באר הפרשה - פרשת שופטים תשע"ט)

ומלבד שמכאן נראה על גודל שכרו של זה השומע חרפתו ואיננו משיב, אך בעיקר מה שלמדנו מכאן הוא גילוי הטובה שצמחה לו מהרעה ד"קא, שרק על ידי אותו 'רודף' זכה שנתקיים בו "מקימי מעפר דל מאשפות ידים אביון, להושיבי עם נדיבים"...

יש לך 'תיבת דואר' תלויה בפתח ביתך מבחוץ

מעשה באברך שנכנס אל רבו בקול תאניה ואניה: "רבי קדוש! לבני ביתי היתה עד עכשיו 'עבודה קבועה' אצל בעה"ב אחד, ומשם היתה פרנסתי ופרנסת אנשי ביתי בהרחבה גדולה, אך זה עתה קיבלה 'מכתב פיטורין' ואני אנה אני בא... מנין יהא לנו לחם לפי הטף?". שאלו הרבי: "אמור נא, האם יש לך 'תיבת דואר' תלויה בפתח ביתך מבחוץ?". האברך שלא הבין את השאלה - שלא מן הטענה, נענה מפני הכבוד: "אכן, יש ברשותי תיבת דואר!".

המשיך הרבי ושאל: "האם מפעם לפעם הנך מקבל בה מכתבים וכדו'?". נענה האברך, שעדיין לא הבין שייכות ה'דואר' לצרתו: "הן!". שאל הרבי: "אולי יודע מר מיהו ה'דוור' (הנושא את המכתבים ממקום למקום) המביא לפתחך את המכתבים?", נענה האברך: "לא ולא! וכי מה איכפת לי מיהו המביא את הדואר? העיקר שהמכתבים מגיעים אלי!". עתה נענה אליו הרבי בקול תמיחה: "ומדוע כל כך תתעניין ב'דוור' המביא לך את הפרנסה ממשלחו - זה הקב"ה בכבודו ובעצמו, הזן ברחמיו את הכל, מה אכפת לך מי יהיה שלוחו מכאן ואילך?".

ושמעתי מצדיק אחד לבאר בדרך משל, שהנה אם בהגיע זמן אכילת 'פת שחרית', יבקש הבן מאביו מיני מתיקה לאכלם - בוודאי לא ייתן לו האב, כי עתה הוא העת לאכול מאכלים המבראים ומחזקים הגוף, אמנם בגשת הבן לדודו ויבקש כגון דא, לא יגער בו הדוד, אלא יעניק לו בהרחבה ומלא ידו בכל מיני מתיקה כאוות נפשו, כי זהו טבעו ומהותו של 'דוד' שנותן ונותן בלי חשבון, האם מגיע לקטן בדיון, או האם העת והשעה ראויה לכך...

וכך הם ימי אלול שהקב"ה נעשה כ'דוד'... ומשפיע עלינו שפע רב ככל אשר נשאל מעמו.

מעשה השגור בפי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א, גאב"ד ירושלים

שמענו נא למעשה השגור בפי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים: בימי ילדותו היה דר בעיירה הסמוכה לפרעשבורג (במרחק 4 ק"מ), וכשנכנסו הרשעים (הגרמנים) ימ"ש לעיירתם, לא ידע 'ראש הקהל' דשם מה עליו לעשות, מתוך חסרון ידיעה האם הרשעים פניהם לשלום או להיפך - כי באותם הימים לא היתה כלל 'תקשורת' בין עיר לעיר, ולא ידעו בני עיר הקטנה מה נעשה בעיר הגדולה.

מיהר ראש הקהל לשלוח את הנער 'טוביה', שיחיש פעמיו לעבר העיר הגדולה פרעשבורג, וישאל את פי ראש הקהל דשם מה עליו

בעולם, מה זה בשבילו לסדר עסק קטן לביגוד חסידי?! - אלא שאז הולם קורנס בלבו, כשאחד הספקים מבקש תשלום על הזמנת ענק מלפני פסח, בדיוק עכשיו - כשהעסק כמעט מושבת. הוא הפך למודאג, אבל מיד התעודד ושם מבטחו בה', התחזק באמונה וביטחון בבורא עולם, שיכול לשנות ברגע את תזרים המזומנים... הוא יושב בחוסר מעש, ורק מהרהר ומתחזק באמונה וביטחון, מקווה לישועה בזכות בעל ההילולא - רשב"י הקדוש. לפתע גדוד בחורים חסידיים, שהגיעו הנה מוויליאמסבורג הרחוקה, פושט על החנות. הם נחתו בארץ, מזוודותיהם אבדו, הם חסרי כל ביגוד. תוך שעה וחצי החבורה פשוט רוקנה את המדפים, גיהצה כרטיס אשראי אחד - שיקבל את שלו מחברת הביטוח, ויצאה את החנות - מותרת תזרים מזומנים עליז למדי...

ולגיבור הסיפור שפרסם את סיפורו בגיליון 'השגחה פרטית', לא נותר אלא לומר כי הביטחון בה' הוכיח את עצמו, הולל את המהפך, מילא את הקופה. הבה נאמץ את הדרך הזו, נתחזק בביטחון ובאמונה מול כל קושי. וככל שנעשה זאת ביתר שאת - כך נזכה לראות בעינינו כי זה עובד באמת!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון
של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

זה, המלמד אותנו שבעצם הכל תלוי בנו. לאבא שבשמים יש יכולות בלתי מוגבלות, בכל תחום שנעלה על הדעת. הוא יכול לתת בריאות, חכמה, נחת, עושר, שפע. בכוחו לחלץ כל אדם ממצוקה, להושיע כל מצב, לפתור כל בעיה... כל מה שנדרש מאיתנו - הוא לבטוח בו, להישען עליו, להאמין בו באמונה תמימה. ככל שנחדד בתוכנו את ההבנה הזו, ככל שהתבונה זו תחלחל לנפשנו, ככל שמחשבותינו, דיבורינו ומעשינו יהיו תואמים לביטחון מלא בה' - נזכה אכן לראות כי הוא מלווה אותנו יד ביד, 'זה השם קיוונו לו, נגילה ונשמחה בישועתו'!

ביטחון שרוקן מדפים...

ל"ג בעומר, שעת לפני הצהריים, בחנות לביגוד חסידי במרכז הארץ. חנויות מסוג זה הומות אדם לפני החגים, ושקטות למדי בתקופה כמו המחצית הראשונה של חודש אייר. אולם השנה המצב חמור מתמיד, בעל החנות חישב ומצא כי בכל החודש האחרון בקושי נרשמו עיסקאות בקופה, והיום - מהבוקר יבש לחלוטין, איש לא נכנס ולו לקנות כיפה או שליקעס... ההוצאות הקבועות משולמות כרגיל, אבל הקופה לא מכניסה מזומנים... הוא מחליט להתחזק בביטחון בה', המנהל את הכלכלה

המשך מעמוד 11 | הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א

הקבועה שלו בבין הזמנים לעיר הקודש צפת, וכך היה סיפור הדברים: היה זה לפני כמה שנים, כשלפני חופשת בין הזמנים של חודש אב, הגיע הלה למעונו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א. לפני כניסתו ניגש אליו מקורבו של הגר"ח, ואמר לו: "הואיל ורבינו אוהב לשמוע לעתים עובדות ומעשי רב מגדולי ישראל, אולי תספר לו סיפור או שניים ממה שראו עיניך אצל מרן הרב שך זצ"ל?" נכנס הלה לחדרו של מרן הגר"ח שליט"א וסיפר לו: "פעם שאלתי את מרן הרב שך, מדוע לעולם אינו יוצא לחופשת בין הזמנים, והרי ממילא אין מסירת שיעורים בישיבה? השיב לי מרן: 'לאנשים יש צרות רבות. אני יושב בביתי ולפעמים באים אלי אנשים לבקש עזרה ותושייה, לחלק מהם אני יכול לעזור ולחלק גדול אינני יכול לעזור, אבל בכל זאת, עצם הדבר שיש להם היכן לשפוך את הלב, זה מנחם אותם ועוזר להם, אם אסע לנופש ולא אהיה בביתי, ויבואו אנשים ולא ימצאו אותי בבית, הרי המועקה תישאר במקומה... אין אני יכול לעשות זאת?'". כששמע מרן הגר"ח שליט"א את הדברים הודיע אף הוא: "אם כך, מעתה ואילך לא נוסעים יותר לבין הזמנים, ונשארים כאן כדי לעזור לאנשים לשאת סבלם בבואם לכאן!"...

(מתוך 'נועם שיח' - מכון אפרין לשלמה)

על שכמו, שאלתי בשלומי ואיך הוא מרגיש, מה חסר לו ואיך עבר עליו הלילה. הייתי מזמין אותו לסעוד סעודת שבת אצלי בבית, והיה מרגיש את עצמו ממש כבן בית. בני המשפחה היו קוראים לו בשמו, ונתנו לו ההרגשה שאנחנו מאושרים משהותו בביתנו. גם הייתי מעודד את חבריו בכל עת ששימואליו לב ויקרבו אותו. כמובן, שתוך תקופה קצרה ממש, נהפך והיה לאיש אחר, פניו נעשו מאירות, מלאות חיות ורעננות, ומפיקות אושר ושמחת חיים, וקמעה קמעה נעמד על רגליו עד שהיה לאחד מן המניין, בחור חשוב ובעל שם טוב, ולאחר זמן מה הקים בית נאמן בישראל, וכיום הוא אברך יקר. שנים רבות לאחר אותה תקופה, אמר לי האברך הזה: "תדע, שאילו לא אותן טפיחות שכס, אם לא אותם 'שלום עליכם' שהיית מקבל אותי, ספק אם הייתי היום..." הביטו וראו וואס א קלאפ אין פלייצע קען מאכן, וואס א שמייכל קען מאכן, (מה טפיחה על השכם יכולה לעשות... מה חיך יכול לעשות...) להציל נפש ישראל מדרת שחת!

סיפר אחד ממקורבי הגאון רבי אליעזר מן שך זצ"ל, שהוא יודע את הסיבה מדוע ביטל מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א את הנסיעה

מה נראה לך

האם להרויח הנאה מדומה של דיבורי לשון הרע, ובכך:

- בכל מילה עובר איסור דאורייתא בפני עצמו[כמה לאוים] (שמיה"ל ח"ב פרק ט"ז).
- מקבל "ארור אשר יכה את רעהו בסתר" שהולך על לשון הרע. (רש"י פ' כי תבוא)
- כאילו כופר בעיקר. (ערכין ט"ו)
- מסלק השכינה מ ישראל (מדרש רבה דברים פרשה ה')
- מאבד את התורה שבידו. (מדרש שוחר טוב)
- הוא כעובר על חמישה חומשי תורה. (ויקרא רבה)
- מעכב את בנין בית המקדש (שמיה"ל ח"ב פרק ט"ז)
- אין תפילתו נכנסת לפני הקב"ה עד שעושה תשובה. (זוהר פ' מצורע)
- נטמאים לו כל איבריו והנשמה הקדושה מסתלקת ממנו. (זוה"ק)
- מזכירים מלאכי השרת את עוונותיו לפני הקב"ה. (מדרש משלי פ' י"א)
- גורם מוות וחרב והרג בעולם. (זוה"ק פ' פקודי)
- גורם לעצירת גשמים. (תענית ז')
- נוטלים מזכויותיו ומעבירים למי שדיבר עליו ונוטלים מעוונותיו של מי שדיבר עליו ונותנים לו. (חובת הלבבות שער הכניעה פ' ז')
- קונה לו קטגור בכל מילה של דיבור לשון הרע. (שמיה"ל ח"ב ט"ז)
- לפעמים נענשים ע"ז במיתת אסכרה שהיא המיתה הכי קשה. (שבת ל"ג)
- המילים הקדושות שמוציא אח"כ נטמאות ולא זוכה להם וכביכול תשש כח הקדושה (שם)
- אין הקב"ה רוצה להציל בעל לה"ר מצרותיו [שהרי דיבר על בנין] (י"ש פ' כי תצא)
- נפרעים ממנו בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב (תוספתא פאה פ"א),
- שכל מה שיסבול בגלל זה בעוה"ז לא יפחית לו מהעונש השמור לו לעוה"ב (כבוד שמים לח"ח)
- ידברו עליו לשוה"ר וגם כ"א מהשומעים חושד שהוא מדבר גם עליו (שמיה"ל זכירה י"א)
- נגעים באים עליו. (ערכין ט"ו).
- מעורר קטרוג על כלל ישראל!!! (זוה"ק פ' פקודי)
- מביא עצמו לידי עניות. (תיקוני זוהר דף י"ב וספר הקנה)

יש לך דקל ביום?

"עיקר השמירה לא נעשה בקבלת הלא כאלה כי אם שיהיה לו עקב קבול ככל יום אם מלט לא כרפא
אלאוד הפלגה והמסר השיכח אלעין חלקי הדיבורי" (חובת השמירה פ"ח)

שווה יותר?

או להתגבר ולבלום את פיו וזוכה:

- בכל מילה שנמנע מקיים מצוה דאורייתא (שמיה"ל ח"א חתימת הספר)
- זוכה לקבל ברכת—"ברוך אשר לא יכה את רעהו"—שהיה בהסכם
- כל עם ישראל וברכה זו היא יותר מכל הסגולות והברכות. (שמה"ל ח"ב פ"ט)
- מצוה זו תעיד עליו לעתיד לבוא (כבוד שמים לח"ח פ"א)
- זוכה להתלבש ברוח הקודש (זה"ק פ' חוקת)
- הקב"ה יחוס על כבודו בעוה"ז ובעוה"ב (חובת השמירה לח"ח פרק ח')
- יהיה אהוב על כולם ולא ידברו עליו לשון הרע-מידה כנגד מידה (האריז"ל)
- ונמצא שמביא לידי שלום שמעלתה גדולה מאד (שמה"ל שער הזכירה י"א)
- יהיה כל ימיו בשלום (ד"א זוטא פ"ט)
- מתקן ומקדש את כלי האומנות של ישראל שהוא הדיבור. (שמה"ל שם פרק י').
- כל הדיבורים שידבר אח"כ בתורה ובתפילה יתקבלו למעלה. (שמה"ל שם)
- הקב"ה מבטיחו שיצילו מכל הצרות הבאות עליו (זכור למרים פרק ג')
- מקרב את ביאת המשיח ויש לו חלק בבנין ביהמ"ק. (שמה"ל ח"ב פ"ז).
- ניצול מגיהנום. (תנחומא פ' מצורע)
- מתווספים לו בכך אלפי מליצי יושר [מכל מילה שנמנע נברא מליץ יושר] (חובת השמירה א)
- הנזהר מלקבל לשון הרע אין מקבלים קטרוגים עליו (כבוד שמים לח"ח א)
- מביא עצמו לידי השפעה בעוה"ז. (מכילתא פרשת משפטים)
- הבא ליטתהר מסייעין אותו ובהמשך הזמן לא תהיה לו תשוקה כלל לדבורים אסורים.
- והוא בדוק ומנוסה! (חובת השמירה פ"ג ושמה"ל תבונה ג')
- זוכה להיכל מיוחד מאד בגן עדן (שמה"ל ח"א חתימת הספר)
- כשבולם פיו בשעת מריבה העולם מתקיים על ידו [הקב"ה תולה ארץ על בלימה] (חולין פ"ט)
- בזה יכופר לו כל עוון (אגרת הגר"א)
- "כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז
- שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער". (אגרת הגר"א)

אני מתפלל שוב ושוב ולא נענה???

אלהם פלא: "המילים הקדושות שמוציא לאחר שדבר לשוה"ר נטמאות אין תפילתו נכנסת לפני הקב"ה עד שעושה תשובה על לשוה"ר."

אליך בני אביבי.

יותר מ-16 שנים אלפיו מאותו יום נפלא ומאושר, בו האצקתי אותך לראשונה בידיו.
תינוק צעיר הייתי, עיניך היו מלאות צוק ותמימות השמורים לתינוקות בני יומם, ולהם בלבד.
מאז גידלנו אותך במסירות, טיפלנו בך בזהירות רבה, גידלנו אותך בסבלנות, לימדנו אותך לזאול ולאחר מכן ללכת,
מחיו לך כל כשהתמלת לרוץ, ריסקנו לך ירקות והאכלנו אותך כפית אחר כפית.
רק שתגדל בריא ומצק. שיהיה לך כל לעבוד את ה'.
לאט לאט התמלנו ללמד אותך לדבר, להגות אותיות, הברות, לחבר אותן למילים, להרכיב משפטים.
לימדנו אותך פסוקים בסיסיים, תפילות קצרות, וכמובן גם הלכות נצרכות, בהתאם לגיל ולרמה.
ואתה גדלת, התפתחת, גבת והתרמאת, הפכת לילד אחד השוקד על תלמודו, המשכת לעדול עד שנכנסת בנועם עול
תורה ומצוות, נכנסת ללמוד בישיבה קטנה, והתפתחת לגאון ולתפארת.
כל השנים הללו עמדנו לצדך, האצקנו בידך, שמרנו עליך מקרוב, דאגנו לך כל מחסור.
בכל פעם שכאבה לך היד באת לדווח לנו, כשאת בראשך היינו הראשונים לשמוע על כך, כשנפלת ונחבלת, משבנו את
פצעיך, וכשחווית חוויות טובות ונעימות, בלימודים ועם האברים, תמיד תמיד היינו שם כדי לשמוע, ליעץ לשמוח ולספוח
לך עם השכם כהורה גאה ומאושר הטופא על שכם בנו ואחר לו גדל.
וכמובן לא שכחנו להודות לבורא העולמים על שהעניק לנו את המתנה המופלאה ביותר שיכולנו לקבל: אותך.
היום, אחרי שנשאל למצודה שלך שקית אחרונה מלאה במגדנות, נרכוס את המצודה העמוסה והדמוסה, ובוודאי תנשור
לנו דמעה של התרגשות שתטפטף עליה.
היום אנחנו מוציאים אותך מתחת ידינו. אתה יוצא מהבית לבית תלמודך, ותמזור אליו רק בעוד חודש תמים!
לא נעמוד על ידך כשתפתח את המבחן ותבדוק אם קיבלת ציון טוב או ציון מצוין.
אני לא יודע אם אתה תתגעגע אלינו כל כך מהר, אבל אני כן יודע שאנחנו כבר מתגעגעים אליך, עוד לפני שעצבת את
הבית.
במובן מסוים, אנחנו מתנסים היום בניסיון גדול, כשאנחנו שולחים מהבית את בנינו היקר, ונשארים בלעדיו.
וכל כך למה?

כי אנחנו יודעים ומבינים שזה רצון ה' יתברך. ולכן אנחנו מרוששים עד מאוד ושמים מאוד מאוד דד
הנסיעה שלך היום לישיבה המרמקת, היא היא הגשמת היעד שלשמו רצינו מלכתחילה לזכות בילדים: כדי שיהיו בנינו
עוסקים בתורה ובמצוות, אוהבי ה', יראי אלוקים, ואין לך חינוך טוב יותר לכל אלו מאשר בעולמה של ישיבה.
ומכאן אנו נושאים תפילה, שתהא תורתך אומנותך, לבך יהלל חכמה ותבונה, וכל עולמך יהיה בתורה הקדושה.

עלה והצלח, בן יקיר.

עלה והצלח, יחד עם כל באורי הישיבות, המתחילים היום שנת לימודים חדשה.

עלו והצלחו.

וארטים לפרשת השבוע

טז יח. שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך אשר ה' אלוךך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק. יש לדקדק שהתחיל בתתן לך וסיים ב"ושפטו את העם", היה לו לומר ושפטו אותך כבתחילה. ועוד דאת העם מיותר כי ברור שישפטו את העם כי את מי הם ישפטו אם לא את העם? וי"ל שהתורה באה לרמוז כאן את מה שנפסק בחו"מ טו ה שאם נראה לב"ד שאחד גזל את חברו ולא יכולים להוציא ממנו הגזילה יכולים לגזור שלא ינהלו עמו מו"מ, וזה כוונת הפסוק ושפטו את העם כי לפעמים גוזרים דין על העם, ועי"כ יהיה משפט צדק. זרע שמשון.

טז יט. ולא תקח שוחד. ביארו חז"ל למה נקרא שוחד מפני שהוא חד. וביאר בזה הב"ח ע"פ מה דאמרין שכל הדין דין אמת נעשה שותף להקב"ה, ואילו בלקיחת שוחד אינו דין אמת וא"כ אין לו שותף אז הוא חד.

טז יט. כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. תשובה מה הכפילות הזאת, **יעוור חכמים, ויסלף צדיקים.** וי"ל שזה רמז לבראשית פכ"ה, ויאבה יצחק את עשיו כי ציד בפיו, ואמרו חז"ל שנתן לו שוחד דברים (כיצד מעשרין תבן) ושוחד באכילה ושתיה (כי ציד בפיו). עוד אמרו חז"ל שיצחק נהיה עיוור כדי שיעקב יוכל לקבל את הברכות (כי רצה לתת לעשיו, ובגלל שלא ראה שיעקב לפניו, נתן ליעקב). וזה רומזת התורה השוחד (שנתן עשיו) יעוור עיני חכמים, דהיינו שגרם לעוור את עיני יצחק (כי זאת הסיבה שהיו צריכים לעוור את עיניו, כי רק בגלל השוחד של עשיו הוא רצה לברכו...). ויסלף דברי צדיקים, שזה גרם ליעקב, לסלף דברו ולומר אנכי עשיו בכורך.

טז כ. צדק צדק תרדוף למען תחיה. וברש"י למען תחיה, כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל. ויש להקשות מניין לו לרש"י שזה מוסב על מינוי הדיינים אולי הכוונה לדיינים עצמם שירדפו צדק? וי"ל דשנינו בנדה מט' ובתוס' שם דאשה אינה כשרה לדון ודבורה לא דנה רק היתה מלמדת לדיינים, והנה איתא בקידושין לד. שנשים חייבות במוזזה דכתיב ביה למען ירבו ימיכם – וכי גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי? ולפי"ז י"ל דכאן כתיב צדק צדק תרדוף למען תחיה וכי נשי לא בעי חיי? לכך פירש"י דאזיל למינוי הדיינים שבה כשרה האשה כדמצינו בדבורה.

יז ב. כי ימצא בקרבך וגו' איש או אישה אשר יעשה הרע בעיני ה'. הגמ' בסנהדרין מא. מבארת מה הטעם כתיב אשר יעשה ולא אשר עשה? כי צריכים להתרות בו קודם מעשה, והיינו כשאומר שרוצה לעשות עבירה מתירים בו. והנה הרמב"ן כאן הקשה אמאי כתיב איש או אישה הרי בכל התורה הוקשה אישה לאיש? אולם לפי המבואר בגמ' שהפסוק הזה בא לומר על התראה, ובלא התראה מובא בתוס' שם ד"ה אי נמי שיכולים העדים לומר לפסלו לעדות באנו ולא כדי להענישו, אי"כ לפי"ז היה מקום לומר דאשה אינה צריכה התראה כי בכל מקרה היא פסולה לעדות, קמ"ל דאף אישה צריכה התראה. פנים יפות.

יז ו. על פי שניים עדים יומת המת. יש לדקדק דכאן בדיני נפשות נאמר שניים עדים, ואילו לקמן יט טו לגבי דיני ממונות נאמר על פי שני עדים. ויש ליישב דמצינו בחז"ל שכשכתוב שניים הכוונה שצריך שהשניים יהיו שווים (מדרש רבה סוף' מסעי ועוד) וא"כ מרומז כאן הדין (מכות ו:) שבדיני נפשות יש דין מיוחד שצריך שיראו שניהם כאחד ואם זה רואה מחלון זה זה מחלון אחר לא מהני, בשונה מדיני ממונות דמהני ר"א סילבר.

יז ו. ע"פ שניים עדים או שלושה עדים יומת המת לא יומת ע"פ עד אחד. הגמ' בסנהדרין עח. אומרת הכוונה עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת פטורין. דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם עד דאיכא כל נפש. והנה יש להקשות כיצד הורגים עדים זוממים שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה הלא עד אחד לא יכול להרוג ורק ביחד הם הורגים והרי מצינו ששניים שעשוהו פטורים? וי"ל שחובס הרוצח הוא על מעשה הרציחה וכשיש כמה אנשים אז כל אחד עשה רק חצי מעשה רציחה לכן שניהם פטורים, אך בעדים זוממים חיובם הוא על מזימתם להרוג, וכל אחד זמם מזימה שלימה להרוג. רבי חיים פנחס שינברג.

יז יא. לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך מימן ושמאל, וברש"י אפילו אומר לך על מימן שהוא שמאל. היתכן? וידוע מה שאומר בעלי המוסר, שהכוונה

שאנחנו חושבים שזה ימין... אאמו"ר נוהג להביא ע"כ כמשל, כשמגיעים מירושלים לבני ברק דרך כביש 4 (גהה), אז יש שילוט לב"ב ימנית, ולכאורה זהו תימא גדולה דהא ב"ב בצד שמאל! אלא י"ל דהגשר של נגעת שמאל מסתובב. וה"ה כשת"ח אומר על שמאל שהוא ימין...

יז יג. וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, וברש"י מכאן שממתינים לו עד הרגל כדי שכולם יראו. פרשתנו עוסקת בזקן ממרא. ואילו בבן סורר איתא וכל העם ישמעו ויראו, וברש"י שם, מלמד שצריך הכרזה בב"ד. ותימא למה בזקן ממרא רש"י אומר על הפסוק וכל ישראל ישמעו ויראו – שממתינים לרגל, ואילו בבן סורר מבאר רש"י שמכריזים. וי"ל דלרש"י מלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא, ולכן יהיה אסור לדון דיני נפשות ברגל (בחוה"מ), ומה שמצאנו היתר בזקן ממרא איתא במו"ק יד דהוא משום דעשה דוחה ל"ת, ואיתא בכתובות מ'. דזהו רק בעשה טוב, אבל בעשה גרוע, כגון אנס בחיבי לאוין שיכולה לומר לא בעינא לך לא דוחה, והרי בן סורר שהוריו מחלו לו לא נהרג, אז זה עשה גרוע, ואינו יכול להמתין לרגל כדי שכולם ישמעו ויראו כי ברגל אסור לדון אותו כי העשה שלו הוא גרוע ולא דוחה ל"ת של מלאכה בחוה"מ. משא"כ בזקן ממרא איתא רש"י שאין ב"ד יכולים למחול לו כדי שלא יתרבו מחלוקות (סנהדרין פח'), א"כ הוי עשה טוב, ואפשר להמתין לרגל.

יז יט. וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר. רש"י מביא שעל המלך לכתוב לו שתי תורות אחת מונחת בבית גזיו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו ואותה הוא תולה בזרועו והוא מהגמ' בסנהדרין. והנה הרמב"ם השמיט דין זה של ס"ת שנכנס ויוצא עמו ומדוע הלא רש"י מביא ד"ז מהגמ'. וי"ל דלרמב"ם היתה הוכחה מהגמ' במקום אחר שד"ז לא נפסק להלכה, דהנה מצינו בשבת ל: שדוד המלך נפטר בשבת ושלמה רצה לטלטל הוא שאל לחכמים ואמרו לו הנה עליו כיכר או תינוק, ויש להקשות ע"ז הרי מצינו שכשמהנה בבגדיו א"צ כיכר או תינוק כי אפשר לטלטלו אגב בגדיו כה"ק הטי"ז באו"ח שיא"ס י"ד. ותיירץ שם הטי"ז בבגדי המלך אסורים לכל אדם ולכן הם בבחינת מוקצה שהרי שורפים על המלכים, ועיין בבאר היטב שהביא שכן תירצו הש"ח מהמ"א. והנה אם היה נפסק להלכה שצריך לתלות הס"ת על זרועו א"כ היה אפשר לטלטל את דוד משום הס"ת ומדלא שרו לטלטל סימן שלא נפסק כן להלכה. הרוגוטשובר.

יז יט. והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. הפסוק מדבר על מלך שצריך שהיה לו ס"ת. וצריך להבין מדוע פתח בלשון נקבה 'והיתה עמו'. וסיים בלשון זכר 'וקרא בו?' ויש ליישב ע"פ סנהדרין כא: והובא ברש"י כאן (יח) דלמלך היו שני ס"ת אחת מונחת בבית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו. ובדעת זקנים מבעלי התוס' הביא דהס"ת שהיה תלוי בזרועו, לא היה כתוב בו אלא עשרת הדברות בלבד. משא"כ מה שהיה מונח בבית גזיו היה ס"ת שלם ובו היה קראה. וזה רמזה לנו התורה והייתה עמו זה **פרשה** אחת ולכן מוזכר בלשון נקבה, כי פרשה היא בלשון נקבה. משא"כ הספר שהוא קרא בו היה ס"ת שלם ונקרא ספר והוא לשון זכר, לכך כתב וקרא בו בספר שהוא לשון זכר. מרבי שמואל דוד וולקין.

יח ו. וכל יבא הלוי מאחד שעריך וגו' ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ומבאר רש"י שבא לעלות לרגל. ולכא"ו קשה הרי עליה לרגל היא חובה וא"כ מדוע כתב ובא בכל אות נפשו, דהיינו רק ברשות? וי"ל ע"פ פסחים ח: שמי שאין לו קרקע אינו מחוייב לעלות לרגל. ולשבת לוי מבואר בפרשה שאין לו חלק ונתחל בישראל, לכך כתב בו בא בכל אות נפשו. פרדס יוסף.

יח יד. כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו, ואתה לא כן נתן לך ה' אלוךך. המילה 'לא כן' לכא"ו מיותרת, כי מספיק לכתוב ואתה נתן לך ה' אלוךך נביא וגו'! וי"ל ע"פ מגילה לב. שאם שמע בת קול האומרת כן או לא. שומע לבת קול ובלא"ה אסור לו לשמוע לבת קול. וזוהי כוונת הפסוק שהגויים שומעים לכל מעוננים וקוסמים, אבל אתה שומע רק לא וכן, ושאר הדברים אתה לא שומע אלא לדברי הנביא, וזה מה שאמר ואתה לא כן. חיד"א.

יח כב. אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר וגו' בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו. הרמב"ם יד מיסודי התורה מבאר דדין זה הוא דווקא שמתנבא לטובה, אבל במתנבא לרעה ולא מתקיים יכול להיות שהקב"ה מחל לנו וזה לא סימן לרעותא של הנביא.

פרשת שופטים תשפ"א

ויש להקשות מהיכן לקח דבר זה הרמב"ם? וי"ל דכתיב אשר ידבר הנביא בשם ה' ואמרו חז"ל (תנחומא תזריע ט ועוד מקומות) שאין הקב"ה מייחד שמו על רעה, א"כ כל דברי הפסוק נאמרו על טובה. טעמא דקרא.

יט יג. ובערת דם הנקי מישראל. הטעם ששיתנה כאן התורה וכתבה ובערת דם הנקי מישראל ולא כתבה ובערת הרע מקרבך כמו במסית, עדים זוממים, ובן סורר? י"ל דקיי"ל דדינם של שאר חייבי מיתות ב"ד הוא שלאחר שנגמר דינם למיתה ממיתים אותם במקומם אבל הכא זקני עירו ממיתים אותו בירושלים ברגל לעיני כל ישראל, לכך לא כתב מקרבך אלא מישראל. יוסף לקח.

יט יט. ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. אומר רש"י ע"פ הגמ' במכות שעושים לעדים רק כאשר זממו לעשות אבל אם הם כבר עשו היינו שהרגו את מי שהעידו עליו אזי העדים אינם נהרגים. והקשו האחרונים (שואל ומשיב. שפת אמת. ועוד) שאומנם העדים לא יהרגו מדין כאשר זמם ולא כאשר עשה, אבל למה שלא יהרגו מדין רוצחים, שהרי העדים הם רצחו כמו שכתוב בסנהדרין מה: שהעדים היו זורקים אותו מבית הסקילה, ועי' שהזימו אותם מתברר שהם הרגו אדם חף מפשע ועי' שצריכים להעניש? וי"ל שכל עד זומם למה מעששים אותו הרי אולי העדים הראשונים הם צודקים וא"כ הם לא זממו להרוג אלא הם אמרו להרוג בצדק ומאי חזית דסמכת אחני סמוך אחני. אלא התורה אמרה להאמין לשניים, וא"כ כל מה שאתה מאמין לשניים זה חידוש, ובהרג לא נאמר החידוש, וא"כ שוב חוזר הספק לגבי זה שאולי הראשונים הם אלו שאמרו אמת וא"כ הם הרגו בצדק.

יט כ. הגמ' במכות מביאה מניין שיש דין ועשיתם לו כאשר זמם ולא כאשר עשה כי כתוב כאשר זמם לעשות לאחיו, ואם הוא מת הוא כבר לא אחיו. והקשה שם הריטב"א הרי מצינו שגם לאחר המוות נקרא אחיו. כמו ביבוס כתוב להקים שם לאחיו. וכן בנדב ואביהו כתוב שאו את אחיכם. מתוך ע"כ הרש"י ששב' המקומות הנ"ל מדובר על אח מלידה וכזה אח הוא נקרא אחיו גם לאחר מיתה. משא"כ בכאשר זמם לעשות לאחיו הכוונה לאחיו במצוות שה קיים רק בחיים אבל לאחר מיתה אין הוא אחיו במצוות שכן במתים חפשי והמתים פטורים ממצוות.

כ ו. ומי האיש אשר נטע כרם. כתב הרמב"ם פ"ה מהלכות דעות: אדם, קודם יסדר לעצמו פרנסה, אח"כ יבנה בית, ואח"כ ישא אשה, שנאמר בפרשתנו: מי אשר נטע כרם ולא חיללו מי אשר בנה בית מי אשר ארש אשה. ומה גדולה שהיה בפקוד כתוב הפוך קודם בית ואח"כ כרם והוא פלא גדול. ומתוך החת"ס דבכרם כתוב ולא חיללו, דהיינו שהגיע זמן חילולו זה שנה רבעית כי יש קודם 3 שנות ערלה ולכן הקדים הרמב"ם **נטיעת** (פרנסה) כרם, כי הפסוק הולך על שנה רביעית, שזה באמת אחרי שנושא אשה. אבל הקנייה היתה כבר לפני שנשא אשה, רק השנה הרביעית היא אחרי.

כ ז. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה וגו' פן ימות במלחמה. פרש"י שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות. והטעם שרש"י ביאר זאת רק כאן ולא בתנאים הקודמים של בית וזכרם? י"ל שבכל שאר הדברים יכול הרוצח להחמיר ולהנוח כן היה שיקול דעתו, אך במקרה שארש אשה ורוצה להחמיר אז זה חומרא על חשבון השני כי אם ימות יגרם צער לאשתו, חומרא כזאת א"א להחמיר וכדאי הוא שימות. רבי חיים קניבסקי.

כ ח. מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו. ומבואר בגמ' בסוטה מד. רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבזיו. ויש מקשים הלא יכול לחזור בתשובה ולא ישוב לביתו אלא ישאר במלחמה ויעשה תשובה? וי"ל שבשביל זה אמר רבי יוסי הגלילי הירא מעבירות **שבזיו** ומאי ניהו גזל. שזה א"א לשוב אלא צריך להחזיר הגזל ול"מ תשובה בלבד. ר"י גרוסמן.

כא ה. ונגשו הכהנים כי כם בחר ה' לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. בפסוק זה מרומזים כל ה-5 דברים שרק הכהנים מוסמכים לעשותם. 1- עבודה במקדש. 2- ברכת כהנים. 3 - עריפת עגלה. 4 - השקיית סוטה. 5- לטהר מצורע. והנה הרמז: ונגשו הכהנים שבם בחר ה' לשרתו- עבודה במקדש. **לברך** - ברכת כהנים. **על פיהם** - עגלה ערופה שהכהנים אומרים בפיהם כפר לעמך וכו'. **כל ריב** - סוטה שזה ריב בין איש לאשתו. **וכל נגע** - מצורע.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

אמונת חכמים: בפרשת השבוע מזכירה התורה שצריך לשמוע בקול החכם אפי' יאמר לך על ימין שהוא שמאל, אומר הרמב"ן אפי' תחשוב בליבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך, תעשה כמצוותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג הבשר הנקי הזה, אלא תאמר כך ציווני ה' וכו'. וממשיך הרמב"ן והוצרך במצווה הזאת צורך גדול מאוד, כי התורה ניתנה לנו בכתב וידוע הוא שלא השתנו הדעות בכל הדברים הנולדים, וירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות, וחתך לנו הכתוב שנשמע לביי"ד הגדול העומד לפני ה', ואפי' יהיה בעיניך כמחליף הימין לשמאל. ומסיים הרמב"ן מילים כדורבנות, כי רוח ה' על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. וכענין בחת"ס אבהע"ז ח"ב סק"ב ולשונו שם: שהקב"ה מציל מידי שגיאות לומדי תורה ואינם טועים בדבריהם. היינו שזאת המצווה המוטלת עליך לעשות כדברי החכמים, ואם אתה חושש שהם טועים דע לך שרוח ה' עליהם לעולם נשמרו מטעות ומכשול. וידועים דברי הגר"א במשלי על הפסוק קסה על שפתי מלך לא ימהל פיו, וביאר בזה הגר"א שהדבור של המלך הוא כמו קסה אף שמרמין אותו יקרה ה' מפיו שיהא משפטו אמת וזהו שבמשפט לא ימהל פיו, והעניין הוא מאן מלכי רבנן ששפתותיהם כמו קסה אף שיטענו לפי השאלה מכל מקום במשפט לא ימעל פיו, כלומר בהדין עצמו לא יטעו, כי בסוף יתגלה שלא כך היה המעשה. אמונת חכמים אומר צורך שירגיש האדם לבטל דעתו תמיד בפני חכמי התורה כתלמיד לרבו. ומי שלא מאמין לחכמים הוא מסתכן בגופו וכמו ששינוי בברכות כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. בגמ' בב"ב מסופר על רבי יוחנן שדרש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהם עשר על עשרים ומעמידם בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד הרי אפי' בגודל של עוף קטן אין אנו מוצאים ואיך יתכן שיהיו כאלו גדולות? לימים הפליג אותו תלמיד בים וראה כאלו אבנים טובות בגודל עצום כזה ואמר לו המלאכים שניסרו אותם שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים ובה אותו תלמיד לרבי יוחנן ואמר לו שאכן כמו שדרש כך ראה, אמר לו ר"י ריקה אילמלא הראית לא האמנתי? מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות. ובספר שם משמואל כתב שעיקר היהדות הוא להיות אדם בטל לדעת תורה וחכמיה וזה שווה יותר מהכל. ואמונת חכמים אומר אחד ממח' דברים שהתורה נקנית בהם, ומצווה זו של אמונת חכמים והאיסור לסור מין ושמאל מובא בחינוך שהוא מצווה הנוהגת בכל הדורות, ומי שדבק בחכמים ושומע להוראתם אינו ניוק כלל והוא יודע תמיד שהוא עושה רצון ה'. וגדולי ישראל רואים למרחוק דברים שעין רגילה לא רואה וליבם הוא לב התורה ודברים שאומרים מליבם זה התורה בעצמה. וידוע שהחזו"א אמר על איסור שירות לאומי שליבו אומר לו לאסור וליבו הוא לב התורה. וידוע מה שהיה עם הצמח צדק שהגיע אליו אחד שהיה חולה במחלה ולא מצאו מזור למחלתו, א"ל הצמח צדק סע לארץ ישראל ושם תבארא משום שבמחלה כזאת לגבי בהמה פוסק הב"י להכשירו ומכיוון שהוא היה רבה של ארץ ישראל איך זכותו תגן בעדו שיבארא ואכן כך היה. וכתב הקה"י בספרו חיי עולם בהקדמה שתחילת הקלקול וירידת הדורות מגיעה משום שלא מספיק מאמינים בחכמים, ועצם האמונה בדברי חכמים זה מה שמצמיח את הישועה, ובספר אורחות יושר כתב רבי חיים קניבסקי שכשיש אמונה בחכם הקב"ה שם לחכם בפה מה לענות עצות שהן משמים והן רצונו יתברך.

נביא כאן כמה סיפורים על הכוח שמקבל ועל הסי"ד שיש למי שמאמין בדברי החכמים. סיפורים על החזון איש זע"ל, סיפר רבי חיים קניבסקי מעשה ביהודי תמים שהיה מקורב לחזון איש. יום אחד הגיע אליו בעל הבית שהשכיר לו את דירתו ודרש ממנו לפנות את הדירה בתוך כמה ימים כפי שיסכמו ביניהם שיוכל לדרוש ממנו זאת בכל עת שיחפץ. השוכר התמים הני"ץ רץ מיד לחזון איש לשאול אותו מה לעשות ולהיכן יתפנה עם רהיטיו ומטלטליו, שאל אותו החזון איש האם יש לך קרובים או ידידים שיוכלו לארח אותך? השיב לו שהוא בודד בלא קרוב וגואל. אמר לו החזו"א אם כן אין לך בירה אלא לפנות את חפציו ורהיטיו לרחוב שהרי בעל הבית התנה עמך מראש שיוכל לתבוע ממך לפנות את דירתו. היהודי התמים מיהר לצייט לדברי החזון איש וביום המיועד פינה את כל חפציו ומטלטליו לרחוב

והתיישב שמה. העוברים ושבים נדו לו בראשם ברחמים אך לא יכלו לסייע בעדו. כעבור כמה ימים הזדמן לאותו יהודי איזה מסחר יש אומרים שזכה במפעל הפיס ועם הכסף שהרויח התחיל לעסוק במסחר ועלה לגדולה והתעשר מאד.

עוד סיפור על החזו"א: אל החזון איש זצ"ל הגיע יהודי עשיר, להתייעץ בקשר לרכישת מגרש לצורך בניית בנין גדול. הוא פרש לפני החזו"א את תוכניות הבנייה, והצביע על מקום דירתו, וכן מיקום בית הכנסת, בית המדרש וכולל אברכים, וכן מקווה טהרה בקומת המרתף. לאחר כמה שאלות הבהרה, בקשו החזו"א להביא אליו מספר אבנים מקרקע המגרש. העשיר אסף את התוכניות ויצא. בדרכו לחיפה הרבה בבקשת החזו"א שנראתה לו מוזרה... לשם מה רוצה הוא לראות אבנים מהמגרש? אך כבעל אמונת-חכמים חזקה, היה בדרכו לבצע את הבקשה במלואה. למחרת חזר לבית החזו"א והניח על שולחנו מספר אבנים מהמגרש. החזו"א בחן את האבנים בתשומת לב. עיין בספרים ושוב בחן את האבנים ושוב עיין בספרים ואז אמר לו, שהדבר אפשרי ומברכו שתשרה השכינה במעשי ידי. היהודי יצא מבית החזו"א שמח וטוב לב, נסע לבעל הקרקע, רכש את המגרש ומשם פנה להמנדס ידוע, והציג בפניו את תוכניתו כדי להתייעץ איתו. המהנדס הביע פליאה, שהוא בא להתייעץ לאחר שכבר רכש את הקרקע. עכ"פ הבהיר שהתכניות אפשריות מלבד זו של בניית המקווה, שלא ניתן לבצעה בשום אופן בגלל שהקרקע שלעית ביותר. היהודי הסביר למהנדס, שלא היה שומר תורה ומצוות, שהוא כבר התייעץ עם החזו"א. שעיין בתוכניות בדק את האבנים ואף ברכו בהצלחה. המהנדס חייך ושאל בלעג באיזו אוניברסיטה למד הרב, ואיזה תואר אקדמי יש לו? היהודי ביקש שהמהנדס יפגש עם החזו"א ואכן נקבעה הפגישה. המהנדס שקיווה לפגוש אדם הדור בלבבוש המוקף ספרי מדע – נדהם לראות לפניו אדם קטן קומה, לבוש בפשטות, היושב ליד שולחן ישן ורעוע העמוס בספרי קודש גדולים. לאחר שהביע המהנדס את דעתו, לפיה אין שום אפשרות לחצוב במקום לצורך בניית מקוה, הראה לו החזו"א בגמרא דברי חז"ל, והסביר סוג זה של האבנים שהוא נסמך במים ומתכרז, והעליל לו עוד כמה דברי הסבר. המהנדס עזב את ביתו של החזו"א, כשהוא מוקסם מחכמתו הרבה של גדול הדור, שכולה נבעה מהתורה הק' ומדברי חז"ל הקדושים. (לאורס נלך)

עוד סיפור רבי שלום שברון זצ"ל: מעשה ביהודי תמים, שהיה רב בבני ברק, והיה נוהג להתפלל כותיקין במניינו של החזו"א. איש זה הצטיין באמונת חכמים פשוטה וטהורה וכל דבר קטן כגדול, מה יעשה ומה לא, היה שואל בעצת החזון איש. פעם ביום ישיש סימן לזמן הדלקת הנרות: הוא בא לחזו"א וא"ל שיש לו נזילה בבית. א"ל החזו"א לך לאינסטלטור עונה האיש השעה מאוחרת ואין אינסטלטור שרוצה לבוא, שואל שוב החזו"א: "ומה אתה רוצה ממני? משיב היהודי בכל התמימות: "שיאמר הרבי שהמים יפסיקו לזרום". ענה החזו"א ואמר: "נו טוב, שהמים יפסיקו לזרום. באמונתו הפשוטה חזר היהודי לביתו, והמים באמת פסקו מלזרום. והנה במוצאי שבת, שוב חזר היהודי לבית החזו"א, והפעם בפיו תלונה הפוכה: "הרב אמר שהמים יפסיקו לזרום, ובאמת פסקו, אבל עכשיו אין מים בבית, שאל החזו"א "ומה אתה רוצה עוד?" ענה הלה: "אני מבקש שהרב יגיד עתה שהמים יתחילו שוב לזרום!". אמר החזו"א טוב, שהמים יתחילו לזרום שוב"... חזר היהודי התמים לביתו והמים אכן התחילו לזרום.

סיפור נוסף מסופר על החזו"א. מעשה באישה חולה שנוקקה לניתוח לב דחוף. ובא בעלה לשאול בעצת החזו"א. הורה לו החזו"א לנסוע לאנגליה ולעבור את הניתוח שם אצל רופא ממוחה שפירש בשמו. ניתוחים הגיע אותו רופא לא"י לסדרת ניתוחי לב למשך מספר שבועות. מיהר בעלה של האישה החולה לחזו"א שאמר לו שיחכה שהרופא יחזור ויסע לאנגליה לטיפול, ויהי הדבר לפלא. לאחר זמן כשהרופא חזר נסע אותו יהודי לטיפול אצלו והנה בשעת הניתוח התברר שיש צורך במכשיר נדיר שהיה קיים רק במרפאה באנגליה. **ישנם** אלפי סיפורים שמסופרים על גדולי ישראל מכל העדות והחוגים. יהודי אחד ניגש לכ"ק האדמו"ר רבי דוד מטאלנא לבקש ממנו ברכה שישלחו לו כרטיס לבן שפירושו פטור מהצבא ולא כרטיס אדום שהוא חובת גיוס, אמר לו רבי דוד

אתה תקבל כרטיס אדום אך תצבע אותו בלבן ותפטר מהגיוס, אותו יהודי היתה לו אמונת חכמים פשוטה וכשהגיע אליו הכרטיס האדום הוא פשוט צבע אותו ואכן לא קיבל יותר מכתב גיוס ויהי לפלא. **רבי בן ציון** אבא שאול היה סנדק בברית והנה הוא רואה שלתינוק יש דלקת בעיניים. מיד הוא אמר שאול מולו את התינוק, היה שם רופא עיניים שבדק את התינוק וקבע שהברית לא תזיק לתינוק אך רבי ב"צ אמר שכיוון שבש"ע כתוב לא לעשות ברית בכאב עיניים אז לא עושים. והנה לאחר זמן התברר שדמו של התינוק היה מזוהם ואילו היו מלים אותו כדעת הרופא הוא היה מת במקום. ומי ששומע לחכמים לא יכול להיות נכשל.

מסופר על אישה שבעלה חלה והשביע אותה שלא תינשא לאחר לאחר מיתתו. לימים הבעל נפטר והאשה היה לה קשה מאוד בבדידותה אז היא ניגשה למרשה"ל וביקשה ממנו היתר להינשא והוא התיר לה. לימים בעלה ניגש אליה בחלום יום אחר יום וגער בה למה עברה על שבועתו ולאחר כמה ימים הוא איים עליה שהיא תמות בגלל זה ואכן היא חלתה ונטתה למות. המרשה"ל נזעק לחדרה ואמר רבש"ע אתה ציווית בתורתך לקיים מצוותך, וגם לא לסור מהוראת הרבנים ימין ושמאל, אני רוצתי פסק דין שמותר לה להינשא האם תעשה תורתך בלסטר? לפתע חל שיפור במצב החולה שלאט לאט החלה להבריא עד שיצאה ממחלתה לגמרי. **מסופר** על רבי חנוך אירנשטיין שהיה תלמיד מובהק בלב ובנפש לרבו השפת אמת ולא היה עושה שום צעד בלעדיו, לימים נפטר השפת אמת ובנו האמרי אמת מונה לאדמו"ר. לרבי חנוך לא היה קל לקבל פתאום רבי חדש אך הוא התחזק באמונת חכמים וקיבל ע"ע את עולו ומורו של האמרי אמת, בדיוק כמו שהיה אצל אביו השפת אמת. לימים הציעו לו עסקה אדירה לרכוש מפעל זכויות גדול מאוד שהיה צריך להשקיע את כל הונו ועוד למשכן את כל הנכסים שלו. כל הניעוצים אמרו שזו עסקה כושלת כי העסק עומד לפני פשיטת רגל, אך רבי חנוך לא עושה כלום בלי לשאול את רבו והוא הלך לרבו האמרי אמת שענה לו אין עסק יותר טוב מזה שבשילך קנה אותו וקח עליו את כל המשכונות שצריך. ואכן הוא עשה כך, ולא עברו ימים והתברר שהמומחים צדקו העסק קרס בקול רעש גדול ורבי חנוך נכנס לחובות אדירים ביותר עד שנאלץ למכור את כל מפעליו עד שיצא נקי מכל נכסיו. הוא נכנס לרבו שקיבלו במאור פנים והציע לו למכור את כל נכסיו ועסקיו ולפרוע את החובות הרבים ולעלות לארץ ישראל שם יפתח חיים חדשים. וכך עשה רבי חנוך. בחלוף תקופה קצרה שערי פולין נסגרו ומאות אלפי יהודים נטבחו למוות ובפרט מי שהיה לו קצת כסף. רבי חנוך מהיחידים שניצלו מהתופת, אז בתחילה היה נראה שהרעיון של הרבי לא הצליח אבל לבסוף תברר שהכל היה לטובה והוא ניצל מהמוות כי אילו היו לו מפעלים לרוב הוא היה הראשון להירצח הוא ומשפחתו. (רבי אשר קובלסקי).

נביא כאן לתועלת הציבור תמצית על ימי האלול שלפנינו בשילוב סיפורים. (דברים פשוטים לתזכורת)

רבים הם השואלים בשביל מה הוצרכנו לחודש שלם בשביל להתחזק לקראת יום הדין האם לא מספיק שנתחזק ביום ראש השנה עצמו. לשם כך ולחידוד ולהתעוררות בעניין זה נביא משל מהמגיד מדובנא שהמשיג זאת לעשיר ששמע נקישות על הדלת, הסתכל מחלוןו וראה את אחד מאנשי העיר בא. האיש שמע שהדלת נפתחת והמשרת שואל מה רצונו, והאיש עונה שרוצה טובה מהאדון. המשרת אמר שכעת האדון עסוק מאד ותוכל לנסות בצהרים. האיש הלך לדרכו והעשיר חזר לעסקיו. בצהרים שוב שמעו נקישות על הדלת, העשיר ראה שזהו אותו איש. המשרת אמר שהאדון עדיין עסוק ואינו יכול עכשיו, האיש שאל מהו ממתינך בחוץ, ואם אפשר להודיע לו כשהאדון יתפנה. העשיר חזר לעיסוקיו וכעבור שעה קלה קם לחלון והוא לא האמין למראה עיניו האיש מהלך בגינה הלך וחזור, רחמיו נכמרו והוא אמר להכניס את אותו האיש. האיש ביקש הלוואה לזמן קצר, הוא הכין שטר והחתים ערבים, ענינו מייחלתו לעשיר לקבל ממנו את סכום הכסף הגדול. העשיר ריחם על אותו האיש, כמה הוא טרח והכין את עצמו לקבל את הכסף, הוא הביא לו את כל הסכום ואפילו הרחיב לו את זמן הפרעון. לפנות ערב יצא העשיר להתפלל מעריב ואז פנה אליו אחד המתפללים ואמר: אם כבר נפגשנו, אז אולי תוכל

להלוות לי סכום כסף לכמה ימים. התנצל העשיר שאין אצלו עכשיו כסף והמשיך לדבר בנושא אחר. למה הוא לא יכל להביא לו כמו שהביא לראשון? התשובה פשוטה. הלווה הראשון הטריח עצמו בבוזק, ובא אחר כך שוב פעם. והטריח עצמו ועמד והמתין בחוץ, הוא הכין את עצמו לבקשה, אז גם העשיר התאמץ למלא את בקשתו. אבל השני לא טרח בכלל אלא פגש אותו באקראי, כבדרך אגב, סימן שאינו רוצה באמת, והכסף אינו דחוק לו כ"כ. ולמה ייענה לבקשתו? כן אנו, מי שמתאמץ ומראה שאיכפת לו מתחילה אלול או הקב"ה נענה לו, אך מי שמזלזל ובא ברגע האחרון שלא יצפה לאותו יחס.

שאלה: הנה קרבה שנת השבע שנת השמיטה, מה הם הציווים העיקריים של שמיטת הקרקע? **תשובה: א.** שביטת הארץ והיינו לא לעשות שום עבודה באדמה. והנה מלאכות דאורייתא הן זריעה זמירה קצירה בצירה וי"א אף נטיעה, וזמירה וחרשיה אסור בכל אופן. אבל מלאכות דרבנן שהן כל שאר המלאכות שלא פורטו לעיל אסורות רק כשהן באות להשביח את השדה או הפרי, אבל כשנעשה כדי להציל את השדה או העץ מכליון מותר לעשותה בשמיטה. **ב.** יש דין של הפקרת הפירות והיינו להפקיר את כל היבול שצמח בשנה השביעית. כיום עושים את זה הרבה חקלאים באופן מסודר ע"י אוצר בי"ד, שבי"ד קוטפים בשביל כלל הציבור ומחלקים את זה לציבור וגובים רק את ההוצאות והטריחה שהוציאו למענם. **ג.** איסור ספיחין: הנה פירות גודלים מעצמם, אך ירקות גדלים רק כשזורעים אותם ואי"כ כל הירקות ממילא אסורים בשביעית כי נזרעו באיסור; התשובה היא שיש ירקות שגדלים מזרעים שנשארו באדמה בשיטית, ויש ירקות שנזרעו באיסור ומותר לאוכלם לאחר ההפקר. וחז"ל אסרו את כל הירקות הגדלים בשדה בשנה השביעית והטילו ע"כ איסור לאוכלם כי גזרו שאדם לא יבוא לטעו בשמיטה ויאמר שגדל מעצמו. ואיך יש לנו כיום ירקות בשביעית? התשובה היא או שלוקחים ירקות משדות של גוים. או שמשנים בסוף שיטית מסדר הזריעה הרגיל שאז לא גזרו ואז חקלאי שמתנהג בשמיטה כהלכה אז אפשר לאכול את היבול שלהם בחודשים הראשונים של השמיטה. **ד.** לנהוג קדושה ביבול ובפירות של שביעית. שזה אומר שאסור לזרוק שיירי מאכלים של שמיטה וכן לא מרסקים פירות או ירקות שאין רגילות לרסקם ורק כשמתקלקל לגמרי או מותר לזרוק אותם.

שאלה: מה מיוחד בחודש אלול? **תשובה:** כתוב בחז"ל שהקב"ה נמצא קרוב אלינו והם ימי הרצון והרחמים שהקב"ה קרוב גם לקבל תפילותינו, כמ"ש קראוהו בהיותו קרוב שהכוונה לימי האלול. ויש בימים האלו שפע מיוחד שאח"כ אי"א להשיג, וזו הזדמנות של פעם בשנה להעפיל ולעשות שינוי והקב"ה עומד וממתין לתשובתנו והתחזקתנו, וחובתנו לכל הפחות לפנות את הפה ולהתקרב לפניו יתב"ש. והם ימים שצריך להרבות בתחנונים לפני הקב"ה, והתפילה בימים אלו פועלת נשגבות. וכתב הטור שבמים אלו כל המוסיף בתפילות זכות הוא לו. ומובא הרבה בספרים על גדולי הראשונים שבימי האלול הראינו ביותר בתפילות כי ידעו להעריך ולהוקיר ימים אלו, ואם בכל השנה תפילה פועלת, ק"ו בימים אלו שהקב"ה קרוב אלינו ומתאוה לתפילותינו. והבטיחו חז"ל בברכות לב שהמאריך בתפילתו אין תפילתו חוזרת וריתק ועוד אמרו שם נד במאריכים לו ימיו ושנותיו. ואמנם קשה מאוד לכוון בתפילה כמ"ש בברכות לב שהוא מהדברים הצריכים חיזוק, אבל כבר כתב הסטיפלער שכ"א יתאמץ כפי יכולתו והבא לטהר מסייעים בידו. ועיקר התפילה הוא בציבור ולהתחיל כשהציבור מתחיל.

שאלה: בחודש אלול אומרים פעמיים ביום לדוד ה' אורי וישעי, מה נאמר ע"י? **תשובה:** בסידור האר"י מובא שהאומר בחודש אלול עד שמחת תורה פעמיים ביום לדוד ה' אורי וישעי מובטח לו שיוציא שנותיו בטוב ובערבות ומעביר מעליו את כל המסטינים והמסטרנים ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא זכאי בדין.

שאלה: שר האוצר בשנאתו העזה לת"ח הביא כמה גזירות רעות על הציבור הפוגעות בעיקר במשפחות החרדיות. אחת מהגזירות האלו מס מיוחד על כלים ח"פ שנצרכים בעיקר ע"י הציבור החרדי משום שהם משפחות ברוכות ילדים, וקשה להם לשטוף המון כלים כל סעודה וכי'. האם יש דרך להתגבר על

מסופר על חסיד אחד שיצא לתרבות רעה עד שהסיר מעליו ר"ל כל סממני יהדותו. מידי שנה בחודש תמוז היה הוא מגדל זקן ופאות ולקראת ראש השנה היה מגיע לרבו כשהוא עטור במראה יהודי. שנה אחת הוא החליט שנמאס לו לשחק את המשחק, והוא הגיע בימים נוראים לשהות במחיצת רבו כגוי לכל דבר, ובשנה זו גם במראהו החיצוני היה נראה כך. פנה אליו רבו והחל לגעור בו להיכן הגעת, פשטת מעליך כל צלם של יהדות! ענה לו החסיד לשעבר אני לא מבין הרי אני כבר שנים רבות פוקר, והרבי'ה ידע מזה אי"כ מה שונה שנה זאת מכל השנים; האם בגלל ששמיתי עלי מסכה בשנים הקודמות נהיתי יותר צדיק? ענה לו רבו כשהיית מגיע לכאן בשנים קודמות סלחתי לך,

ידיעות חשובות, וכן הארות מגדולי הדורות, ערוך בדרך שו"ת

הפגיעה הזו: **תשובה:** היות וכעת עדיין לא הוטל המס ויקח קצת זמן עד שיעבור ויאושר, מה שאפשר לעשות זה לקנות כעת כמויות גדולות של ח"פ שעדיין עולה בזול למשך שנתיים ולאחסן את זה באיזה מקום בבית או במחסן, וכך נוכל להימנע מתשלום סכומי המס שהוא רוצה להרוויח מאתנו. (לעקב רייניץ המודיע).

שאלה: מדוע רבי חיים קניבסקי מקבל בפרשת שופטים עליה שביעי ולא עליה מכובדת כנהוג לתת לו כל השנה? **תשובה:** בבחרותו הוציא רבי חיים ספר גאוני ומקיף מאוד על כל פרשת עגלה ערופה, הנקרא 'נחל איתן'. באותו הזמן בפרשת שופטים הוא התפלה במניינו של החזו"א והגבאי נתן לו עליה שביעי שמוזכר שם עגלה ערופה והחזו"א נהנה מזה. מיני אז הוא מקבל כל שנה בשופטים שביעי. ומעניין לעניין באותו העניין ידוע שהרב אלישיב סיפר שכשהוא לקח את רבי חיים לחתן אמר לו החזו"א שרבי חיים קניבסקי היה הרגואצ'בר של הדור, ושמעתי מרבי בנימין אלישיב ששאל את אביו ואביו אמר לו שהחזו"א אמר שכבר כיום הוא הרגואצ'בר של הדור (רבי חיים היה בן 24). והרב אלישיב הוסיף שכשראה את ספריו הגדולים של רבי חיים הוא הבין את כוונת החזו"א.

שאלה: בחור עלה לישיבה קטנה או גדולה ומאוד קשה לו, האם זה סיבה לייאוש או למשבר? **תשובה:** דבר ראשון חובה להביא את דברי החזו"א שהיות וחז"ל קבעו שכל ההתחלות קשות ממילא אם לא יהיה קשה אז זה סימן שלא התחיל. ונדיר מאוד מיישחו שיתחיל וקל לו. המעבר מת"ל לישיבה וכן מיישיבה קטנה לגדולה הוא מעבר חד וקיצוני, ומבחינת ההורים הם חייבים לתת הרבה מאוד זמן לשיחות נפש ולתת לו לקיים הרבה י'דאגה בלב איש ושיחנה', להשתדל לתת בו אימון, וגם ביקורים, ובעיקר לשלוח לישיבה הרבה ממתקים ותשבילים מהבית ולא לקצץ בזה כדי להקל על ההתחלה שיתחיל ברגל ימין ועיי"כ ימשך טוב ולתת לזמן לעשות את שלו. ויש להוסיף כמה דברים להצלחה בישיבה: בשביל להצליח צריך שיהנה מהלימוד וזה מגיע ע"י שיש בהירות בלימוד והבנה טובה בסוגיות וד"ו מגיע ע"י שחוזרים לפחות ארבע פעמים על כל סוגיה, וכן כשמשכמים בכתב זה שווה כמו עשר פעמים, וכמו"כ ראוי לכתוב את כל השיעורים ומה שיוצא עם החברות. והדרך ללימוד בהתמדה עוברת דרך הקבלה הידועה שברבע שעה הראשונה של הסדר לומדים בתעני"ז זה סגולה ללמוד כל הסדר בהתמדה. וברור שכל אחד צריך ללמוד לפי הסגנון שאוהב ומתחבר ואסור לנסות להידמות לסגנון אחר ממה שאוהב כי זה לא לפי היכולות שלו. והוא לא יהנה כך בלימוד. וישיבה חדשה זה הזדמנות לפתוח דף חדש ולהתחיל בכל הכוח ולשכוח מהעבר. דבר נוסף חשוב להגדיש היות והאדם הוא בבורות ויש בזה מעלה גדולה להיות בתוך חברה טובה כדאי אלא גם לעשות בעניין זה השתדלות, ומלבד התפילה ע"כ יש להשתדל בזה מה שיכול כגון להתנהג בנקיות ובמכובדות ולא בזלזול ורחוביות, וכמובן לנהוג בטאקט להיות רגיש לזולת, לא להידחף במקומות לא לרמץ, לא לדבר על דברים שמביאים את השני, לא לומר לשני דברים שאתה לא היית חפץ שיאמרו לך, ובעיקר להיות רגיש לשני. וכן מאוד מאוד להיזהר לא לומר בדיחה על חשבון השני ולכבד מאוד את השני, ליצור אוירה טובה וחיובית במחיצתך שזה כולל הקשבה רבה לשני ונתינת מחמאות על דברים אמיתיים כגון שוויתר או ששאל שאלה יפה באמת, או למד בהתמדה. לא חנפנות אלא לפרגן על משהו שבאמת עשה. ודבר נוסף רצוי מאוד כל בחור שעובר מת"ת לישיבה או מיישב"ק לגדולה חשוב ביותר להתבגר

כי סו"ס הוכחת איך אתה רוצה באמת להיות, מה שכל השנה אתה לא כך כי פחו עליך יצרך הרע, אבל כעת שאתה אפי' לא מתאמץ להיראות כיהודי סימן שאתה אפילו לא רוצה להיראות כך וזה חמור מאוד. חודש אלול זה לא הצגה, זה החודש שאנחנו אומרים לקב"ה איך באמת אנחנו רוצים להיראות ומי שמראה התנהגות ע"פ דרך התורה, התחזקות בכל הדברים, אז הקב"ה מקבלו ברצון ומוחל לו על עוונותיו, אפי' שהוא יודע שכל השנה הוא לא מספיק מתגבר, אבל מי שגם בחודש זה ממשיך בהתנהגות כבכל השנה בלי להשתנות, לכזה אדם הקב"ה לא מוחל והתוצאה בהתאם ביום הדין והמשפט הגדול והנורא.

ידיעות חשובות, וכן הארות מגדולי הדורות, ערוך בדרך שו"ת

לחשוב על מה שעושה האם אבא שלי היה עושה את זה. מלוקט גם מהחוברת עולים ומתעלים.

שאלה: מה הדרך להירגע ממצבים של חוסר מצבר רוח ומשברים? **תשובה:** ברור שדאגה בלב איש ישיחנה אבל צריך לזכור שהקב"ה הוא הכי יכול לעזור, בפרט שרוב בני האדם עסוקים בטרדותיהם אז עליך לפנות ולדבר על הכל עם הקב"ה והוא בוודאי יושיע אותך כשתאמין ותבטח בו. ויש להוסיף שהתורה היא המרפא הכי גדול ומי שיושב ולומד תורה יוצא מכל הצרות. ורעיון נוסף הוא להשקיע בעניינים נוספים כגון לעסוק באיזה חסד עם משהו, או באיזה פרוייקט כלשהו.

שאלה: מי שמרגיש שיכול לפעול בענייני חסד מסויימים והוא מרגיש שהוא נמשך לזה, האם צריך להתעסק בזה על חשבון הלימוד שלו? **תשובה:** רבי אריה ליון היה בבחרותו בחיר תלמידם של רבי איסר זלמן מלצר ורבי ברוך בער ליבוביץ והיה גאון מופלג ובעל כישרון נדיר, והנה תקופה לאחר החתונה הוא התחיל לעסוק במעשי חסד עופולאים, אשתו התלונה בפניו וטענה שעדיף שישב וילמד שכן אמרו עליו שעדין לגדולות, אמר לה רבי אריה הבה נלך ונשאל את בעל הלשם, הלכו והרצו את טענותיהם לפני בעל הלשם. אמר רבי בעל הלשם מקובלנו מברותינו שבזמן שהיה נביא בישראל הוא היה אומר לכל אדם מה תפקידו בעוה"ז, היום שאין נביא איך אדם יכול לדעת מה תפקידו, אם הוא רואה משהו שהוא מאוד נמשך אליו ויש לו בזה הרבה סי"ד סימן שזה התפקיד שלו. (כמובן שלא נמשך לזה מסיבות חיצוניות אלא שהוא רואה שהוא נמשך לזה מתוך גישה רצינית וזה בערך בליבו ורואה בזה עבודת ה'). לפיכך, אמר הלשם, כיון שאתה נמשך לזה המשך בזה. כמובן שזה לא מדובר על שנות הבחרות וכמה שנים בכולל. מרבי אליהו דיסקין.

שאלה: אדם המתגבר והרגשות הכללית נחלשת עד כדי כך שהדבר ניכר בבדיקות הדם שלו, מה עליו לעשות כדי להתחזק בלי קשר לתרופות? **תשובה:** מלבד תפילות עליו לעשות את ההשתדלות הטבעית המוטלת על כל אדם להרבות בויטמינים החיונים לגוף וד"ו אפשר לצרוך ע"י אוכל בריא כגון ירקות חיים בקליפתם וירקות ירוקים וכדו', ואלו שאוכלים סלט מומלץ לאכול סמוך ככל האפשר להכנתו כי ירקות ותוכים וולכים ומאכלים מערכם ככל שהם עומדים גלויים לאוויר לאורך זמן. ואם בכ"א מכינים מוקדם כדאי לשטוף ולנגב את הירקות לפני החיתוך, ולהוסיף את הבצל העגבניות והתבלינים רק סמוך לאכילה, ואת הסלט יש לשמור סגור היטב במקרר וכשצריך יוסיף ויטמינים הנצרכים לגוף המצמיא בחנויות טבע וכדו', ועיי"כ גם המחלות והבעיות יחלפו כלא היו, ודברים אלו הם מחובת ההשתדלות.

שאלה: האם אדם צריך לקבל כבוד והערכה מבני הבית, ואולי יש חשש שעיי"כ הוא יהיה עריץ וגאווותן וישפיל את בני הבית? **תשובה:** פשוט שאדם צריך הערכה וכבוד וקבלת אהבה את זה הוא היפוך את העושה את זה למלך, וזה גורם להוציא מעצמו את המיטת, ורואים אצל עשוי שאם דינה היתה נישאת לו היתה מחזירתו למוטב. ואדם שיש לו כבוד מכל העולם אך לא מבני הבית זה לא שווה לו כלום. ואיך מכבדים: מלבד דאגה לצרכיו הפיזיים ולשלומו, לתת לו אוכל הראשון, לדבר עמו בנחת, לא לחלוק עליו בנוכחות אחרים, לכבד את משפחתו, לקבל פניו כשבא הביתה, ללוותו כשיוצא, לא לצוות עליו אלא להציע, לנסות לזרום אתו כמה שיותר, לעשות רצונו וכשרואים שהדבר בנפשו אז גם אם אפי' זה כנגד רצון ההורים.

שאלה: מה הדרך הטובה לחנך את הילד ע"פ דרכו? **תשובה:** יש את ההורים שינתנו לבית את הגבולות הכלליים של הבית, מה מותר לעשות ומה אסור

לעשות. את 'הטוב' ואת 'הרע', את 'הרצוי' ואת 'המאוס', וישחררו את הילדים לפעול, ליצור ולהתעלות, כל אחד לפי תכונותיו ואופיו ומוגו. לעומתם, יש את ההורים שיכתיבו לילד שלהם את המסלול המדויק ביותר שעליו לעבור בשביל לגדול בנאדם. וזה אומר שמבחינתם הילד חייב, אבל חייב לגדול לפי התוכנית ההורית המקורית אותה הם שרטטו עוד לפני שהפציע אורו של הילד הבכור... ו"רק לפי כללי ההפעלה האלה אתה תהיה לאדם". עד כדי כך הם נעולים על המסלול שקבעו, שגם אם הילד בכלל עוד תכונות אופיו שונות לגמרי מההורים, בכל זאת הם מקפידים על הכללים למרות שלא מתאימים לאופיו כי אלו הם הכללים!!! וגם כאן כמה מורה, משום מה על אף שהם כל כך התאמצו להראות לו את הדרך הנכונה, הוא לא מתחבר ואולי אפילו גם נשאר סתם כזה כבוי חסר אנרגיה וחיוניות... למה? איך זה יתכן? כי כל אדם, אפילו ילד, מסכים לעשות כל צעד שהוא יידרש, ובלבד שהוא יאמין שהצעד הזה טוב לו, כפי מה שהוא מגדיר את הטוב לו. כל נסיון אחר, 'להאכיל' אותו עם כפית של פלדה את הדרך שאנחנו החלטנו בשבילו, ושהוא עצמו בכלל לא מוצא בה את עצמו, את ייחודיותו, את המנגינה שלו כפי שהוא מנגן אותה, היא נועדה מראש לכישלון ואכזבה. מאת רבי עקיבא שצ'רנסקי.

שאלה: אדם שרוצה שהילד שלו יגדל ויתפלל בנחת עם הרבה גישמאק, ולא תפילה חטופה, מה יעשה? **תשובה:** יתכן לך מקטנות שזה חסד שהקב"ה נתן לנו יום יום לעמוד לפני המלך ולבקש צרכנו כדבר איש אל רעהו.

שאלה: האם אפשר לומר את תפילת השל"ה לחינוך ילדים כל ימות השנה? **תשובה:** וודאי. סיפר רבי אלימלך בידרמן שליט"א שהיתה אשה שהגיעה לשמח בחתונה של כלה בעלת תשובה וחיפשה את האמא של הכלה ולא מצאה ובסוף אמרו לה שהיא במטבח של האולם ושאלה אותה למה וישבת בצד עזובה האם קרה משהו לא נעים וכדו' אמרה לה מה אני אעשה זו כבר הילדה השלישית שלא הולכת בדרך שלי... וחוזרת בתשובה. שאלה אותה האשה במה זכית ששלשת בנותיך יחזרו בתשובה? ואמרה לה שפעם לפני הרבה שנים היתה באיזה שבת של ערכים ולא השתכנעה ואמרה לה אחת המרצות אם את רוצה הצלחה לילדים שלך אז תגידי את זה כל יום, ונתנה לה דף עם תפילה. ומכיוון שכמו כל אמא טובה היא רצתה מאוד בהצלחת ילדיה היא אומרת את זה כל יום. שאלה אותה האשה האם אפשר לראות מה את אומרת והראתה לה את הדף... שכתוב בו את תפילת השל"ה הק' .... והבינה האשה את הענין שבזכות זה זכתה לילדות כאלו.

שאלה: כשהאדם בלחץ ממלא מטלות מה יעשה? **תשובה:** עמה לאדם לעשות סדר לבדוק מה הוא יכול לעשות ומה לא, ומה שיכול יעשה את זה לפי סדר מסודר וכן יוכל להתנהל בצורה יותר בריאה כשיודע מה עליו לעשות בכל שלב מהיום. יש הרבה שעשו דף עם סדר יום וירד להם כל הלחץ, כי הרבה מהלחץ מגיע כשמבולבל וחושב שישכח, ולא יודע מה לפני ומה אחרי ואם הוא יידע שהכל רשום אצלו וביום פלוני עושה כך ובאלמוני כך, יירגע רוב הלחץ אצלו, וכן יעשה כי הוא חייב לגמור את הרישמה.

שאלה בחושן משפט: פועל המקבל מהמעסיק תקציב עבור נסיעות והוא החליט ללכת ברגל האם יכול המעביד לומר לו תחזיר לי את הכסף או לא לתת לו כלל? **תשובה:** במשנה בכתובות קא: הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים, ניסת לאחר ופסק עמה כ"ל שניהם חייבים לזונה חמש שנים וזה נותן לה דמי מזונות וזה זנה. וכ"פ בשו"ע אהע"י קיד ח. א"כ נמצא שאפי' שאין צריכה למזונות חייב לשלם את כספה אבל כל זה בגי' נתנים: והוא שהמעביד לא אמר מראש שזה בתנאי שיביא קבלות על הנסיעות. ב. שההליכה ברגל לא תגרום לו לעיפות וחוסר תפקוד בעבודה. ג. באופן שלא סיכמו על נסיעות ובה המעביד ואמר שרוצה לשלם דמי נסיעות והוא רימה אותו וכדו' אז יכול להוציא ממנו חזרה דמי הנסיעות.

הלכות מענייני הפרשה:

כ"ט: כי תצור אל עיר ימים רבים... לא תשחית את עצה. אסרה התורה להשחית עץ פרי ואפי' של הפקר כי פרשתנו מדברת על זמן מלחמה והיו הפקר. כמה הלכות בענייניי בל תשחית מרבי חיים קניבסקי שליט"א וכן מרבי ניסים קרליץ זצוק"ל. א. בל

תשחית נאמר לא רק על אוכל אלא גם על כלים שאסור להזיקם ולהשחיתם. ב. כל עץ שראוי לעשות קב של פירות אסור להשחיתו גם בשנות ערלה. ג. מותר לקצוץ ענפים לצורך מצווה כגון לבנות סוכה. ד. מותר לעקור העץ עם השרשים כדי לשלם במק"א. ה. אוכל שאינו סומך על כשרותו וכגון שאני יודע שההשגחה עליו היא לא כלום, אני יכול לזרוק את האוכל לפח ואינו צריך או אפי' אסור להביאו לאדם אחר הסומך על ההכשר הזה, משום לפני עורר. ו. אוכל שאדם לא אוכלו משום פניוק כגון משום שזה לא מספיק טרי בשבילו, אינו עובר על בל תשחית כשזרקו. אבל יש בו דין אחר משום לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו. ז. איסור בל תשחית הוא להשחית בידים, אבל אם לא מכניסו למקרר ועי"כ מתקלקל אין בזה איסור. ח. אוכל לא טרי היכול לעשות קלקול קיבה אין בל תשחית עליו כי בל תשחית דגופא עדיף.

חידות

חידה מעניינת בפרשה: א. איזה מאכל גורם לאי תפילה (שלא יתפללו) ואיזה מאכל גורם לתפילה (שיצטרכו להתפלל)?

חידות פרשת שבוע: ב. איזה דבר היה אהוב ונהיה שנוא (רש"י)? ג. באיזה פסוק אחד בפרשה מופיעים המספרים 1 2 3? ד. בזכות מה זוכים ישראל לרשת את ארצם? ה. איזה פה הוא לא של אדם? ו. איזה מילים כתובים בפרשה פעמיים ברצף ובפעם השנייה נוסף אות נוספת. שמונה זוגות מילים כאלו בפרשה (אותה מילה פעמיים ובפעם השנייה נוספה אות בתחילתה)? ז. איך יכול להיות עיוור שרואה בעיניו? **חידות פרשת שבוע לילדים:** ח. איזה קרבן אסור להקריב? ט. לאן בורח מי שהרג בשוגג? י. לאן הולך מי שיש לו ריב?

חידות ידע תורני: יא. היכן מצינו שאפשר לשרוף פירות שביעית אע"פ שכתוב לאכלה ולא לשרפה? יב. היכן מצינו שטמא נכנס לעזרה? יג. היכן מצינו שמונחים תפילין בשבת אך לא בזמן התפילה והקידוש? יד. איזה שלושה לאווי אשה פטורה? **חידות על אלו:** טו. מי לי באלול? טז. איזה קץ היה גם בחורף? יז. מה משותף לפינה, עין, השנה? יח. מה מתחילים בט"ו באלול? יט. מתי לא תוקעים בשופר באלול?

חידות קץ לילדים: כ. מה עולה בקיץ? כא. מה יורד בקיץ? כב. מה מתארך בקיץ? כג. מה מסתיים ומתחיל בקיץ? כד. איזו ברכה מברכים רק בקיץ? **חידות לכל הגילאים:** כה. איזה דבר פעם ראשונה ופעם שנייה זה בחינם, פעם שלישית זה עולה כסף? כו. כמה עפעפיים יש לאדם אחד? כז. על אוטובוס שהגיע לתחנה עלו 45 נוסעים, בתחנה ראשונה ירדו עשרים, ובשניה ירדו 15, ובשלישית ירדו 9 כמה אנשים נשארו באוטובוס?

חידות על צבעים לילדים: כח. איזה צבע הוא שם אדם (בעברית ולא בלח"ק)? כט. איזה צבע הוא מסמן לנו לעצור? ל. איזה צבע נאמר בו משהו שיש הרבה בחוף הקים? לא. איזה צבע נקרא ע"ש מאכל? לב. איזה צבע נקרא ע"ש השמים? לג. איזה צבע תוריד לו את הוא יהיה חם?

תשובות: א. כתוב בגמ' מכות שהאמא של הכהן הגדול היתה מביאה אוכל לכל האנשים שנמצאים בעיר מקלט כדי שלא יתפללו על הכהן שימות א"כ זה אוכל שגורם לאי תפילה כלומר ע"י האוכל שהם מקבלים זה גירום שהם לא יתפללו. לעומת זאת יש הלכה שמי ששכח במוצי"ש אתה חוננתו ואכל לפני הבדלה צריך להתפלל שוב מעריב א"כ הרי זה אוכל שגורם לתפילה כלומר שע"י האוכל יצטרכו להתפלל. מרבי שמעון פלמי. רש"י טז כב. מצבה. ג. יז. ו. ע"פ שנים עדים או שלושה וגוי לא יומת ע"פ אחד. ד. טז. כ. צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ. ה. יז. י. יא. על פי הדבר, על פי התורה. ו. בין דם לדם, בין דין לדין, בין נגע לנגע. נפש בנפש, עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל. ז. כי השוחד יעורר עיני חכמים. ח. שיש בו מום. ט. לערי מקלט. י. לבית דין שישפוט בנייהם. יי. שכן חסד אדיר להגאון הצדיק רבי ציון מלכה שליט"א על ספרו המיוחד והנפלא ספר שולחן השבת שהביא לי מאוצרותיו הנפלאים, אשריו ואשרי חלקו בזה ובבא. יא. מנחות פז. קרבן העומר בא משעורים שהם ספיחי שביעית ומקריבים קומצו בשריפה במזבח, ומקשה הגמרא לאכלה ולא לשריפה, ומתרת הגמרא לדורותיהם בכל שנה מקריבים עומר וצריך כרמל לכן דוקא משהו זה, ותוס' ד"ה קרנא אמר, מסביר החילוק בין עומר לבכור, שקרבן עומר כן שורפים אע"פ שהיו שביעית ובכור של בהמה שביעית אין לו קדושת בכור. שעומר חמור שהיו קרבן צבור ודוחה שבת וטומאה משא"כ בכור, ועוד עומר מצוותו רק בכך אבל בכור יתכן שיוכל לאו דוקא מבהמת שביעית. יב. יומא סו: המשלח את השעיר

לעזאזל. וכן ערובין קה. בעל מלאכה שבא לתקן משהו. יג. כשנמצא במדבר ושכח את הימים ביה"ל שמד א ואפי' יד. השחתת זקן, הקפת ראש, טומאה למת. טו. דודי. טז. קץ המזבח. יז. ראש. יח. ללמוד הלכות חג הסוכות (סוכה ט). יט. בערב ר"ה. כ. הטמפרטורות. כא. מפלס הכנרת. כב. היום. כג. שנת הלימודים. כד. "נחם" בתשעה באב. כה. שניים. כו. 4. שניים למעלה ושניים למטה. כז. שניים, אחד הנוסעים והנהג. כח. לבן. כט. אדום. ל. כחול. לא. שנות. לב. תכלת. לג. חום.

חידון משמעותיות מילים בפרשה: י' משמעויות למילה חמס

חמס - שקר. "כי יקום עד חמס" אונקלוס: סהיד שקר (דברים יט טז).

חמס - גיע. ש"ד. ע"ז. "כי מלאה הארץ חמס" (בראשית יג) ללקוט משעוני: ד"א חמס זה עבודה זרה, דכתב: כי מלאה הארץ חמס. חמס זו גלוי עריות, "חמסי ושארי על בבל". חמס זו שפיכות דמים, "מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם". חמס, כמשמעו.

חמס - רגל פחות מש"פ. איהו חמס ואיזה היא גזל? אחר רבי חנינא: חמס אינו שוה פרוטה, וגזל ששוה פרוטה. וכך היו אנשי המבול עושים, היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה תורמוסים, והיה זה בא ונוטל פחות משהו פרוטה, וזה בא ונוטל פחות משהו פרוטה, עד מקום שאינו יכול להוציא ממנו בדין. (בראשית רבה לא ה)

חמס - נוטל בכח מושלם. "חמסן יהיב דמי, גזלן לא יהיב דמי" (ב"ק סב א)

חמס - גלוי. "נחמסו עקביך". רד"ק: כמו נגלו. (ירמיה יג יב).

חמס - הסיר. "חמסו תורת" – מצודות: הסירו תורת מהם כי לא למדו עמהם ועל הכהנים ללמד התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב: ז)

חמס - כרת. "ויחמס כגן שכו" – רש"י: לשון כריתה, וכן: יחמס כגן בסור (איוב ט"ו: ל"ג), נחמסו עקביך (ירמיה י"ג: כ"ב).

חמס - רוע. "כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס". רש"י: ויפח חמס – דוברי רעה. (תהלים כז יב)

בספר "עולם האותיות", מביא הרב מונק מהרד"ק בספרו "מכלול" ארבע עשרה פירושים לאות ו', ומביא איות מהפסוקים לכל אחד מהפירושים:

א. "אלמנה וגרושה", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - או, אלמנה או גרושה.

ב. "כי כל אלהי העמים אלילים וה' שמים עשה", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - אבל, אולם.

ג. "ואמרתם במה אהבתנו", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - אם, אם תאמרו. י

ד. "בעצב תלדי בני" ואל אישך תשוקתך", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - ועדיין, ואף על פי כן. ו

ה. "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - למען.

ו. "אם בחוקתי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - אז.

ז. "דבר אל בני ישראל ויסעו", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - כי הם צריכים לנסוע.

ח. "בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - כאשר.

ט. "על יהודה וירושלים", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - בפרט, על כל יהודה ובפרט על ירושלים.

י. "גם אני ונערותי אצוני", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - עם, משמעות רגילה של ו' החיבור.

י"א. "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - שונה, אבן, ואבן אחרת שונה.

י"ב. "אקני עיר ועיר", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - כל הערים.

י"ג. "יין ושכר אל תשת", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - יין בכמות שתשתכר ממנו, יין, כלומר שכר, אל תשת.

י"ד. "ויתן לך", בפסוק זה הכוונה באות ו' היא - עוד, ועוד פעם יתן לך, כמו שאומר רש"י יתן ויסופק ויתן.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יתור גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

על רקע פריחת ארגונים המציעים לציבור "רכישת" שטחי קרקע להשבתה בשנת השמיטה

מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א:

"הארגונים המזכירים קרקעות להשבתת שמיטה מטעים את הציבור"

במכתב שמפרסם הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים הוא כותב דברים חריפים נגד אותם ארגונים: "וכל פעולתם ותעמולתם של הארגונים הנ"ל, מטעים בזה את הציבור שומרי תו"מ ויש בזה גרמא בנזיקין למטרה האמתית של החזקת ידי שומרי שביעית" ^ במכתב שמפרסם הגאון הגדול רבי משה שאול קליין מובהר: "קרן השביעית הוא הגוף היחיד שבאמצעותו ניתן לקיים את מצוות השבתת הארץ ולחזק את ידי החקלאים

בחודשים האחרונים, לקראת כניסת שנת השמיטה ה'תשפ"ב החלו לפרוח כפטירות אחר הגשם גופים פרטיים שונים שיצאו במסעות פרסום בישראל וברחבי העולם היהודי במטרה לשווק קרקעות חקלאיות להשבתה בשנת השמיטה. אותם ארגונים "מוכרים" לכאורה שטח קרקע, כאשר "הקונה" משבית את הקרקע בשנת השמיטה וע"י כך, טוענים אותם ארגונים, הוא "זוכה" במצוות השבתת הארץ.

הרושם שמבקשים אותם ארגונים לייצר הוא, שבאמצעות חכירת או רכישת הקרקע שנעשית דרכם, ניתן לקיים את מצוות השבתת הארץ כהלכתה, וע"י כך ניתן להרחיב את היקפי הקרקעות המושבתות בא"י.

אלא שבמכתב חריף שפורסם ע"י הגאון הגדול הדיין רבי נפתלי נוסבוים שליט"א, נכתב מפורשות כי מדובר בהטעיה של הציבור שמתפתה לרכוש חלקות קרקע ואינו משער כי ארגונים אלו לא תומכים לאורך השנה בחקלאים וספק גדול אם רכישת הקרקע מסייעת להגדלת היקף האדמות המושבתות.

"והנה שמעתי שיש אלו גופים או מוסדות בארה"ק המפרסמים שרכשו להם שטח קרקע או עצי פרי וחפצים לזכות את הציבור אשר אין להם קרקע בא"י שעי"ז יהיו שלהם, ומפקירים זאת כדי להיות נמנים על שומרי שביעית" כותב הגר"נ נוסבוים "הנני בזה לגלות דעתי בשער בת רבים שכל מה שמסרו נפשם גאוני עולם מצוקי ארץ זיע"א מדורות שעברו ה"ה מרן גאב"ד ירושלים רבי משה אריה פריינד, ועמו פוסקי הדור מרנן ורבנן רבי שלמה זלמן אוירבעך בעל המנחת שלמה, רבי יוסף שלום אלישיב בעל הקובץ תשובות, רבי שמואל הלוי ואזנר בעל שבט הלוי, ורבי ניסים קרליץ בעל חוט שני זכר צדיקים לברכה, ויבדלחט"א רבותינו גדולי וצדיקי הדור שליט"א, כוונתם היו לחזק ידי החקלאים גיבורי הכח המתפרנסים בששת שנות המעשה מעבודת השדה וכרם ובהגיע שנת השמיטה נותרים ללא מקור לפרנסתם".

"ולכן" ממשיך הגר"נ נוסבויס במכתבו החריף "נתייסד 'קרן השביעית', הפועלים בפיקוח והכוונת רבני הבי"ד לענייני שביעית לחזק את ידי גיבורי הכח, ע"י עזרת אחב"י בכל מקומות מושבותיהם ברחבי תבל, לתמכם ולסעדם ובזה נהיה כל אחד ואחד שותף בקנין אמת בקיום מצוות השמיטה".

הגר"נ נוסבויס כותב מילים חריפות על אותם ארגונים שמטעים את הציבור וגורמים נזק להצלחת המערכה להשבתת הארץ. "וכל פעולתם ותעמולתם של הארגונים הנ"ל, מטעים בזה את הציבור שומרי תו"מ ויש בזה גרמא בנזיקין למטרה האמתית של החזקת ידי שומרי שביעית החקלאים גיבורי הכח כנ"ל".

דברים דומים כתב גם מגדולי הפוסקים בדורנו הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א שכתב במכתבו שבכל הקשור לשמירת השביעית כהלכתה הגוף היחיד שניתן לסמוך עליו שיפעל בנושא זה, הוא קרן השביעית שהוקמה ע"י גדולי הדור וזוכה לתמיכתם הנלהבת. "קרן השביעית הינו הגוף היחיד שבנוסף לתמיכה בתשלום שכירות הקרקע להבטחת שביתתם, והפיקוח המתמיד שנעשה על ידם, מסייע בידי החקלאים בממון רב כדי קיום מחייתם ומחיית אנשי ביתם המסתכם בסכומים גדולים עד מאוד, וכן כל ענייני הכספים בקרן השביעית מפקח ע"י הרבנים שליט"א הן בדיני קדימות בצדקה והן בהכוונה כיצד נכון וראוי לחלק התמיכות כדת של תורה".

כזכור, בחודשים האחרונים גם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי ומרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין ועמם כ"ק מרנן האדמורי"ם גדולי מאורי וצדיקי הדור וחברי מועצות גדולי התורה שחתמו על כתב שותפות עם חקלאי באמצעות קרן השביעית והתבטאו כי רק כך ניתן לחזק את שמירת השמיטה בא"י.

מרנן גדולי ישראל התייחסו כבר לפני כמה חודשים לתופעה ואמרו מפורשות כי אין די בלרכוש או לחכור שטח בארץ ישראל ולא לעבוד בו, אלא יש צורך לסייע בפועל במסירות הנפש של החקלאי שנוטש את שדהו ומלאכתו ופרנסתו, ואם לא נסייע בידו במסירות הנפש שנוקט כדי לשמור שמיטה, אז ח"ו הוא עלול ליפול ברוחו באופן שיקשה עליו המשך קיום מצוות השמיטה.

רבתינו גדולי הדור שליט"א הדגישו כי הדרך היחידה לסייע לחקלאים היא בחתימת שותפות עם חקלאי באמצעות קרן השביעית, קרן הקודש של גדולי ישראל שמאפשרת השתתפות בנשיאה בעול הכבד שמוטל על כתפי החקלאים, שמתמודדים עם קשיים רבים בשנת השמיטה, ורק שותפות כזו, היא-היא מזכה בברכת התורה "וציוותי את ברכתי" המובטחת למשביתי הארץ ומסייעים בידם.

בס"ד מנחם אב תשפ"א

הנני בזה באתי בכתובים, על החובה לחזק את גיבורי הכח עושי דברו שומרי שביעית כהלכתה בארה"ק, שמפרנסים עצמם מעבודת הקרקע בשדה ובכרם בכל ששת שנות המעשה, ובשנה השביעית שובתים כליל מעבודת השדה ומפקירים שדותיהם וכלי מלאכתם, כדת וכדין כמבואר בתוה"ק בלי שום היתרים, ואשרי חלקם של העוזרים והתומכים בהם ע"י 'קרן השביעית' העוסקים בזה בשליחות גדולי מאורי וצדיקי הדור מקדמת דנא שיוכלו לעמוד על משמרתם לקיום מצוות השמיטה בגבורה.

והנה שמעתי שיש אלו גופים או מוסדות בארה"ק המפרסמים שרכשו להם שטח קרקע או עצי פרי וחפצים לזכות את הציבור אשר אין להם קרקע בא"י שעי"ז יהיו שלהם, ומפקירים זאת כדי להיות נמנים על שומרי שביעית, הנני בזה לגלות דעתי בשער בת רבים שכל מה שמסרו נפשם גאוני עולם מצוקי ארץ זיע"א מדורות שעברו ה"ה מרן גאב"ד ירושלים רבי משה אריה פריינד, ועמו פוסקי הדור מרנן ורבנן רבי שלמה זלמן אוירבעך בעל המנחת שלמה, רבי יוסף שלום אלישיב בעל הקובץ תשובות, רבי שמואל הלוי ואזנר בעל שבט הלוי, ורבי ניסים קרליץ בעל חוט שני זכר צדיקים לברכה, ויבדלחט"א רבותינו גדולי וצדיקי הדור שליט"א, כוונתם היו לחזק ידי החקלאים גיבורי הכח המתפרנסים בששת שנות המעשה מעבודת השדה וכרם, ובהגיע שנת השמיטה נותרים ללא מקור לפרנסתם, ולכן נתייסד 'קרן השביעית', הפועלים בפיקוח והכוונת רבני הבי"ד לענייני שביעית לחזק את ידי גיבורי הכח, ע"י עזרת אחב"י בכל מקומות מושבותיהם ברחבי תבל, לתמכם ולסעדם ובה נהיה כל אחד ואחד שותף בקנין אמת בקיום מצוות השמיטה.

וכל פעולתם ותעמולתם של הארגונים הנ"ל, מטעים בזה את הציבור שומרי תו"מ ויש בזה גרמא בנזיקין למטרה האמתית של החזקת ידי שומרי שביעית החקלאים גיבורי הכח כנ"ל.

ובטוחני שבזכות זאת שנסייע לידי שומרי השביעית ע"י 'קרן השביעית' שכל מעשיהם מפקחים ע"י רבני הבי"ד לענייני שביעית בשליחות גדולי הדור שליט"א יתברכו העושים והמעשים ממעון הברכות בשפע ברכה והצלחה בבני חיי ומזוני ובריאות גופא ונהורא מעליא ובכל מילי דמיטב.

ובזה באעה"ח לכבוד התורה וגיבורי הכח

ב"ה, יום י"ז מני"א תשפ"א לפ"ק ערב שנת השמיטה

הנני בזה לבא בכתובים על החובה לחזק את גיבורי הכח עושי דברו שומרי שביעית כהלכתה בארה"ק, שמפרנסים עצמם מעבודת הקרקע בשדה ובכרם בכל ששת שנות המעשה, ובשנה השביעית שובתים כליל מעבודת השדה ומפקירים שדותיהם וכלי מלאכתם, כדת וכדין כמבואר בתוה"ק בלי שום היתרים אף שצריכים להמשיך לשלם על שכירות הקרקע ותשלום המשכנתא לבנק ושכירות כלי המלאכה ולפועלים העוסקים עמם בששת השנים במלאכה. אשרי חלקם של העוזרים והתומכים בהם ע"י 'קרן השביעית' בשליחות גדולי מאורי וצדיקי הדור מקדמת דנא שיוכלו לעמוד על משמרתם לקיום מצוות השמיטה בגבורה.

ביודעי ומכירי את ראשי ומנהלי 'קרן השביעית' הגוף המוכר והוותיק הידוע והמפורסם כ'קרן הקודש' של גדולי ישראל במשך הדורות שכל עיסוקם לשם שמים לקיום מצוות התורה 'ושבתה הארץ שבת לה' ובכל פעילותם ומעשיהם מתייעצים עם גדולי הדור ועם רבני הבי"ד לעניני שביעית, לדעת את הדרך אשר יעשון כדת של תורה, וברבות השנים והנסיון שצברו יודעים לכוון את כל הפעילות הנדרשת תוך כדי בחינת הדברים על הצד היותר טוב והמועיל להביא הלכה למעשה להרחבת ציבור שומרי השמיטה כהלכתה, בתוספת הדרכה הלכתית ומקצועית ע"י רבני הקרן המומחים אשר קיבלו את מסורת הלכות שביעית מרבותינו פוסקי הדור גאוני עולם מצוקי ארץ וצוק"ל ויבדלחט"א שליט"א וידם לא משה מתחת ידיהם בכל שאלה ובידור דברים הנצרכים בהלכות השמיטה.

ועתה לקראת שנת השמיטה התשפ"א הבעל"ט כאשר ענינו רואות איך שבסייעתא דשמיא הצליחו שלוחי דרבנן ושלוחי דידן ראשי קרן השביעית שליט"א להרבות חיילים גיבורי כח חדשים לשמור מצות השמיטה כהלכתה ובתוספת מאות אלפי דונמים חדשים שנעבדו בעמל וביזע בששת שנות המעשה ועתה מתכוונים בחרדת קודש להשביתם בשנה השביעית כמאמר חז"ל בסנהדרין ל"ט אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שארץ שלי היא ובכך מתגדל ומתקדש שמו של קודשא בריך הוא בעולם.

וכידוע עצם קיום המצוה על ידי החקלאים בעמידה בנסיון הגדול והעצום הנקראים בפי חז"ל כמלאכים גיבורי הכח עושי דברו בהשבתת כל מלאכתם ומקור פרנסתם בכל תקופת השמיטה כ"ח חודשים מלבד ההוצאות שהם צריכים להמשיך לשלם עבור שכירות הקרקע והפועלים הנ"ל, קרן השביעית הינו הגוף היחיד שבנוסף לתמיכה בתשלום שכירות הקרקע להבטחת שביטתם, והפיקוח המתמיד שנעשה על ידם, מסייע בידי החקלאים בממון רב כדי קיום מחייתם ומחית אנשי ביתם המסתכס בסכומים גדולים עד מאוד, וכן כל עניני הכספים בקרן השביעית מפקח ע"י הרבנים שליט"א הן בדיני קדימות בצדקה והן בהכוונה כיצד נכון וראוי לחלק התמיכות כדת של תורה. אשר על כן הנני קורא בזה לכל אחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, בגדר אין מזרזין אלא למזורזין להיות שותפים נאמנים בנשיאה בעול עם קרן הקודש של גדולי ישראל 'קרן השביעית' ובזה יתקיים המצוה 'ושבתה הארץ שבת לה' בהידור על הצד היותר טוב, כשבפועל על ידי כך גורם להשבתת עוד ועוד אדמות בארץ הקודש בשנת השמיטה וגם נעשה בזה שותף אמיתי במסירות נפשם של אותם גיבורי הכח החקלאים הי"ו הלכה למעשה.

בטוחני שבזכות זאת שנסייע לידי שומרי השביעית ע"י 'קרן השביעית' קרן הקודש של גדולי ישראל יתברכו העושים והמעשים ממעון הברכות בשפע ברכה והצלחה בבני חיי ומזוני ובריאות גופא ונהורא מעליא ובכל מילי דמיטב.

הכו"ח לכבוד התורה וגיבורי הכח

משה שאול קליין

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 52 | אלול תשפ"א | וי"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי
בתפילה בציון הרשב"י במידון לאחד שנים
דבות שלא פקד את הציון

שמוחה נישואי בן הגר"ד דיסקין שליט"א מראשי ישיבת אורחות תורה

שמוחה הברית לנזן מזן הגר"א לוי ראש ישיבת שכר שכר וחבר
מועצת גדולי התורה. הגאון הגדול רבי בונים שרייבר, ראש
ישיבת נתיב הרעית וגאב"ד אשדוד, מוכר בסנדקאות

הגר"נ אלון ד"ר מיד ברכפלד והגר"י מישקובסקי ד"ר אמרן משה
מזמינים את מזן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי לחתונת ילדיהם

גאון ישראל מזן הגר"ד לנדו שליט"א

במעמד "זרח נכון" בקעמפ ישיבת "בנסת ישראל - סלבודקא" בערד

ברית לנכד הגר"י סוקל שליט"א

מראשי ישיבת בית מדרש עליון

בסנדקאות מוכר ראש הישיבה הגר"י אונגרשוויר שליט"א

חבר מועצהגה"ת מרן ראש הישיבה הג"ר ירחם אולשין שליט"א
מוספיד את מרן הג"ר יצחק פייגעלשטוק זצוק"ל בליקווד

הגר"ב"ד אלישיב בנו של מרן הגר"ש זצוק"ל
וחתנו של מרן הגרמ"י לפקוביץ, בנופש בנתניה

זקן הפוסקים בדורנו הגאון האדיר ר' יוסף ליברמן, רבו של
ביהמ"ד סאדיגורה ובהמ"ד שומרי החומות ברמות ובעהמ"ס
"משנת יוסף", שקוע בלימוד בבין הזמנים בביתו

הגדה"פ ברמן והגר"י חברוני בסוד שיח
בחתונת בן הנגיד הרבני דבי אלימלך טאבק

הגאון דבי מרדכי אויערבאך דב קהילת 'אביד יעקב' בתל אביב
בתפילה במערת המכפלה לקראת חודש אלול

כבו"ק האדמו"ר מסאדיגורה שליט"א
בשיח סוד עם הגרש"ב סודצקין שליט"א
בין השבילים בהרים באוסטריה

גאב"ד דרבי תורה הרה"ג דבי אשר וייס שליט"א
במנוחה בעיירה זויפלד באוסטריה

חבר מועצת גדולי התורה דארה"ב וראש ישיבת לייקוה מרן הגר"ד שוסטל שליט"א בשיעור מיוחד ביום שישי לסיום סדרי הלימוד בקעמפ בחורי הישיבה בהרים, ולקראת החזרה לליקוה בפתחת הזמן ביום שני השבוע

ראש ישיבת בריסק רבי אברהם יהושע סולובייצ'ק מרביץ תורה לתלמידיו אחרי שהדית בדאבוס שבשווייץ

מועצמה של איש אחד הרב מנדי קניג יו"ר 'מנוחה וישועה' לקח לנופש בין הזמנים את 45 משפחות הרוגי מירון בחינם. בתמונה הצדיק רבי שמעון גלאי מברך את מנדי במעמד הסיום

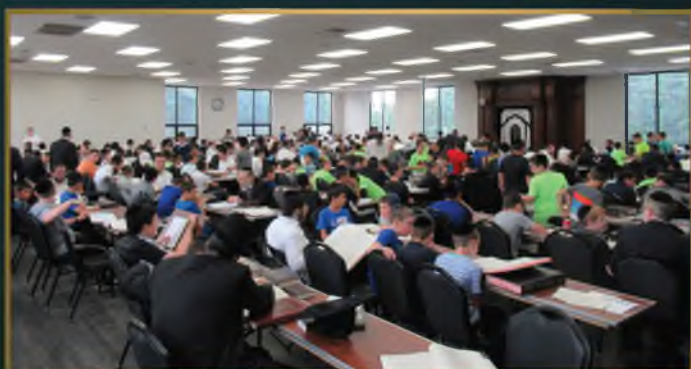

הפוסק הגדול א' דינר רב מרכז ב"ב, בתפילה בציון השל"ה הקדוש

בבית לבנו של הרב יעקב דימנט, ראש כולל המייסדים באחיסמך - המרדא דאתרא דאחיסמך הגר"א ברודא שליט"א כבוד בברכות

קמפ 'חבורה' וקמפ 'הפלא' בליקווד
ערכו סדר משמר עם הגדלת פרסים לזכות לרפו"ש
עבודתו הפעוטה של המרדך שמואשפות

רבה של אנטוורפן הגאון הישיש רבי משה דוד ליברמן, עם עמיתו הדיין הגאון רבי יעקב דוד שמואל דיין בקהילת שומרי הדת, במנוחת בין הזמנים באנטוורפן

תלמידי ישיבה בארה"ב חוזרים מהנופש בהרים

חלוקת הפרסים אחרי סדר לימוד לילדים
ש'לא זכו' ללכת לקמפ בבית הכנסת ווסטגייט בלייקווד

הראש"ל הגר"י יוסף נושא דברים במחנה בני תורה של ישיבת עטרת ישראל בדאשנות מרן הגרב"מ אורחי שליט"א

מעמד סיום משניות של אלפי ילדי ישראל

במעמד שנערך ע"י ארגון "זכרון חנה" ובהשתתפות רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן ראש הישיבה הגדול "ג אדלשטיין שליט"א

בפתחת הזמן בישיבת פוניבז' מוסד שיעור ראשון לבני שיעור א'

מעמד ברכת כהנים

שמתקיים מדי שנה בבית הכנסת 'אמרי שפר' בשכונת הר נוף בירושלים ביום היארצייט לאיש החסד הרב ר' שמואל יצחק ב"ד יו"ט ליפמן שטרן זצ"ל גלב"ע י"ב באב, בהשתתפות כ-250 כהנים ואלפי ישראלים הבאים להתברך וכפי שאמר מרן הגדול ר' קניבסקי שליט"א לבנו ידידינו החשוב הרב ר' אברהם שוה עילוי נשמות גדול מאד

ויהזור לתלמודו

בחורי הישיבות מחזיקי עולם התורה

ישיבת אורחות תורה

ישיבת סלבודקא

ישיבת בית מדרש עליון

ויחזור לתלמודו

בחורי הישיבות מחזיקי עולם התורה

ישיבת פוניבז'

ישיבת בית שמעיה

ישיבת תורה בתפארתה

ישיבת בית מתתיהו

'בני אל תלך בדרך איתם'

במה דברים אמורים!?

בימים אלו כשכל אבא ואמא אחוזי התרגשות ותפילה לקראת חזרתם ללימודים של הילדים היקרים, שבעזרת ה' יצליחו בלימודם וימצאו חן ושכל טוב בעיני חבריהם ומלמדיהם, ילדים רבים המתגוררים בערי השדה ורחוקים מסביבה תורנית שוכנעו הם והוריהם לעבור ללמוד בחינוך תורני ארגוני ואברכי הקירוב עשו מלאכתם בנחישות ובשליחות אך כל העמל עלול לרדת לטמיון ח"ו אם אין אפשרות כספית להסיעם לתלמודי התורה ולבית יעקב

אם אין הסעה אלפי ילדים ימשיכו ללמוד בחינוך חילוני

קרן ההסעות בשליחות גדולי ישראל המדירים שינה מעיניהם מתחננים ומבקשים, אמצו ילד בקרן ההסעות ותזכו אתם שילדיכם בישיבות הק', בת"ת, ובבית יעקב יעלו בתורה ויר"ש, יצליחו בלימודים ותרונו מהם רב נחת זו הבטחתם של גדולי ישראל, זוהי ברכתם ותפילתם

נחת - זה קרן ההסעות

**בסוף שנת הלימודים כל המאמצים ילד
מקבלים לביתם את השגיו של הילד/הילדה
שאימצו - התורה שלהם הזכויות שלכם!**

אתם תכריעו - מתקשרים עכשיו ומאמצים ילד

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-ך 339991 קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך הנצמתי ע"ר 95-659-804 הועדומות מוכחות לצרכי מס לפי סעיף 46 כמ"כ ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נרדים פלוס" בחנוכי הארץ